

Statistisch en demografisch verslag 2007

Migraties en migrantenpopulaties in België

Photo : Archief Emim

Met Gedap (UCL) – April 2008

Voorwoord

Dit verslag is opgemaakt door Nicolas Perrin (*Groupe d'étude de Démographique Appliquée, Université catholique de Louvain*) in samenwerking met het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (Centrum).

De conclusies en standpunten zijn enkel voor rekening van de auteur en hij is als enige voor de statistische verwerking verantwoordelijk.

Deze tekst was echter nooit tot stand gekomen zonder de hulp van talrijke personen :

- Michel Poulain en Luc Dal van de GÉDAP
- Alle medewerkers van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en meer bepaald die van de dienst Migraties
- Binnen de FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Niko Demeester, Lydia Merckx, Leila Bellamammer, Michel Willems en Roger Van Renterghem
- Binnen de FOD Binnenlandse Zaken - Dienst Vreemdelingenzaken, Freddy Roosemont, Benedikt Vulsteke en Arnaud Blondeel
- Binnen de FOD Buitenlandse Zaken, Luc Declerck
- Binnen de FOD Werkgelegenheid, Alix Geysels en Marilyne Despiegeleire
- Binnen Fedasil, Abdel Abbassi

Voor opmerkingen over dit verslag kan men terecht bij :

Nicolas Perrin
Groupe d'étude de Démographique Appliquée
Université Catholique de Louvain
Place Montesquieu, 1 bte 4
B-1348 Louvain-la-Neuve

Email : nicolas.perrin@uclouvain.be
Site web : <http://www.uclouvain.be/gedap>

Contactgegevens Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding :

Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
Koningstraat 138
1000 Brussel
Tél: ++ 32(2) 212 30 00
Email : epost@cntr.be
Site web : <http://www.diversiteit.be>

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inleiding	4
1: Statistische bronnen over legale migratie: mogelijkheden en beperkingen	6
2: Legale migratiestromen (immigratie en emigratie)	18
3: Omvang van de asielinstroom en de perspectieven van de aanvragers	59
4: De vreemde bevolking (in wettig verblijf) en haar kenmerken	81
5: Verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit	114
6: De populatie van vreemde afkomst [stock]	126
7: Migraties en populaties die hier onwettig verblijven: kwantitatieve benaderingen en statistische basisgegevens	149
Conclusie	163
Bibliografie	165
Lijst met afkortingen	171

Inleiding

Zowel in België als in de rest van Europa zijn migraties en de gevolgen ervan voorwerp van heel wat publieke debatten. En toch, ook al kan de problematiek op heel wat belangstelling rekenen, heel dikwijls wordt ze slecht begrepen. De onwetendheid inzake migratierealiteiten zal het onbegrip binnen een maatschappij die steeds meer door populaties van verschillende afkomst wordt getekend alleen meer versterken en tegelijk dreigt ze tot maatschappijkeuzes en politieke denkpistes te leiden, die slecht aan de realiteit zijn aangepast. Dit verslag wil statistische en demografische elementen aanreiken die burgers en beslissingmakers over de migratiecon junctuur en de migrantenpopulaties kan informeren.

De statistische inbreng tot een beter begrip over migratie zal binnen een bredere en fijnere denkoefening vermoedelijk heel beperkt zijn. Toch kunnen de cijfergegevens als referentiepunt dienen om de situatie beter te begrijpen en in te schatten, en ervoor zorgen dat het debat over het fenomeen, en over het te voeren beleid, transparant verloopt.

Om een beter inzicht te krijgen in de migratie- en demografische dynamiek, worden 7 facetten ervan geanalyseerd :

- **De beschikbare bronnen en gegevens.** Hoe komen we aan statistische informatie ? Hoe worden de beschikbare gegevens weergegeven ? Welke indicatoren worden weergegeven en wat zijn de beperkingen ervan ? Ook al zijn migraties steeds belangrijker en ook al is de analyse van migratiestatistieken een verplichte denkoefening, toch schieten migratiestatistieken vaak tekort (onbestaand, weinig betrouwbaar, onvolledig...) en zijn ze voor een leek moeilijk te begrijpen. Statistieken kunnen voor een beter begrip zorgen maar soms worden ze slecht gebruikt wat nog al eens tot excessen of « technische » polemieken kan leiden. Het lijkt ons belangrijk de lezer een kritische handleiding aan te reiken over migratiestatistieken, gelet op het debat rond zowel migraties als ook rond de «immigratiecijfers ». Toch kan de lezer beslissen zich onmiddellijk in de analyse te « storten » zonder bij deze methodologische inleiding stil te staan.
- **Internationale (legale) migratiestromen,** immigratie en emigratie.
- **Asiel en asielpcedure.** Asielaanvragers vormen slechts een fractie van de internationale migratiestromen. Toch dringt zich in dit verband een grondig onderzoek op, gelet op het politieke belang dat naar hen uitgaat en de aandacht die het verloop van de onderzoeksprocedure van de asielaanvragen krijgt.
- **De vreemde populatie (die hier wettig verblijft) en de evolutie ervan.** De vreemde populatie is het resultaat van migraties uit het heden en het verleden. De vreemdelingen vormen een populatie op zich die heel wat aandacht verdient, al is het maar juridisch. De dynamiek van deze categorie is evenwel niet eenvoudig als gevolg van een slecht begrip van de funderingen en de beperkingen van het concept nationaliteit.
- **Het verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit.** De wijzigingen van het nationaliteitsrecht hebben er onlangs voor gezorgd dat vreemdeling versneld de Belgische nationaliteit verkrijgen. Zo worden vreemdelingen sneller Belg en de nationaliteitswijzigingen zijn de voornaamste oorzaak van de evolutie van de vreemde populatie. Het is noodzakelijk het fenomeen beter te begrijpen, als fenomeen op zich alsook om de statistieken over vreemdelingen beter te begrijpen.
- **De populaties van vreemde afkomst (die hier wettig verblijven).** De vreemde populatie mag dan al een centrale plaats in het recht innemen, internationale migraties en het nationaliteitrecht hebben geleid tot het opkomen van een niet te verwaarlozen allochtone populatie (of van vreemde afkomst) die de Belgische nationaliteit heeft. Ook al zijn alle Belgen gelijk voor de wet, Belgen van vreemde afkomst vormen net als vreemdelingen, het voorwerp van een aantal beleidsinitiatieven die hun integratie moeten bevorderen en die ook de strijd aanbinden tegen discriminaties waarvan ze omwille van hun oorsprong, het

slachtoffer zijn. Een beter begrip van deze populaties kan dus nuttig zijn om discriminaties beter aan te pakken en een efficiënter integratiebeleid te voeren.

- **Onwettigheid.** Personen die hier onwettig verblijven zijn « kwantitatief » moeilijker in kaart te brengen. Ondanks de beperkte informatie, krijgen ze heel wat aandacht. Cijfergegevens in dit verband worden vaak op een foute manier gebruikt waardoor een aantal verduidelijkingen zich opdringen. Er werd beslist deze immigratie afzonderlijk te behandelen. Deze cijfergegevens zijn immers heel specifiek en weinig betrouwbaar waardoor het fenomeen niet met dezelfde nauwkeurigheid en zekerheid kan worden benaderd, zoals dat wel het geval is wanneer men het over de wettelijke migratie en de populaties die hier wettig verblijven heeft.

1. Statistische bronnen over legale immigratie: mogelijkheden en beperkingen¹

België wordt vaak voorgesteld als een goede Europese leerling voor migratiestatistieken (Poulain, Perrin en Singleton, 2006). Toch moeten we vaststellen dat hoewel Belgische administratieve bestanden heel wat informatie over immigratie bevatten, die informatie slechts zelden toegankelijk is buiten de vrij beperkte kring van specialisten (Perrin, 2005d). Bovendien heeft men vaak een slecht beeld van de reële en precieze betekenis van migratiestatistieken. Tot slot is er permanente twijfel over de betrouwbaarheid van de informatie en de objectiviteit van de gegevens die over een zo gevoelig onderwerp worden geproduceerd.

Deze methodologische inleiding heeft dan ook twee doelstellingen: hulp bieden om toegang te krijgen tot deze gegevens en toelichting verstrekken over de inhoud en de betrouwbaarheid van de voorgestelde statistieken. Welke databanken en welke administraties registreren en beschikken algemeen over gegevens betreffende het fenomeen? Hoe betrouwbaar zijn die databanken? Welke gegevens zijn tot op heden niet beschikbaar? Wat is de precieze betekenis van de indicatoren?

Natuurlijk moet men geen inzicht hebben in de werking van de bronnen om de migratiedynamiek en de demografische dynamieken eigen aan de uit de immigratie afkomstige bevolkingen te begrijpen. De lezer kan dus onmiddellijk naar onze analyse daarvan gaan. Niettemin wilden we enerzijds, voor voorliggend controversieel onderwerp, zoveel mogelijk klaarheid bieden met betrekking tot cijfers die zich niet zomaar laten analyseren. Anderzijds leek het ons belangrijk om aan gebruiker de instrumenten aan te bieden waarmee hij een beter inzicht kan krijgen in en zich een kritische visie kan vormen op migratiestatistieken waarmee hij in dit en andere rapporten wordt geconfronteerd.

Aangezien het migratiefenomeen heel ruim is en wijzelf slechts gespecialiseerd zijn in een klein deel van dit grote gebied, nl. de demografie, zullen we ons beperken tot de eenvoudigste indicatoren die inzicht bieden in de dynamiek van de migraties, d.i. de legale migratiestromen, ongeacht of het gaat om immigratie (personen die uit het buitenland naar België komen) of om emigratie (personen die vanuit België naar het buitenland vertrekken), evenals de vreemde bevolkingen of uit de migratie afkomstige bevolkingen.

1.1. De databanken: registratieprincipes en beperkingen

1.1.1. Het Rijksregister

De belangrijkste informatiebron betreffende de migratiestromen is het Rijksregister (RR). Elke vreemdeling die gedurende meer dan drie maanden in ons land verblijft, moet immers worden ingeschreven in het register van zijn verblijfsgemeente en bijgevolg in het RR dat de lokaal bijgehouden registers centraliseert. Zo krijgen we inzicht in de legale immigratiestromen uit het buitenland. Anderzijds moet elke vreemdeling die het land voor lange tijd verlaat zijn vertrek aangeven bij de gemeentelijke overheden die hem uit het register schrappen. Bovendien wordt een vreemdeling uit het register geschrapt indien hij/zij vertrekt en na verloop van tijd vast komt te staan dat hij/zij daarvan geen aangifte heeft gedaan en zijn/haar verblijfsvergunning niet verlengt. Zo krijgen we inzicht in de legale emigratiestromen naar het buitenland. Dezelfde procedures laten toe om op vrij gelijklopende wijze inzicht te krijgen in de immigratie en emigratie van Belgen.

Zoals voor de migratiestromen is het RR ook de belangrijkste bron op basis waarvan we kunnen nagaan hoeveel vreemdelingen en Belgen er op een bepaald ogenblik in ons land wonen; in de demografie hebben we het over 'stocks', een vrij abstract begrip. In plaats van in de databank op zoek te gaan naar de nieuw ingeschreven personen, wordt de databank ondervraagd betreffende het aantal

¹ De tekst van dit deel was het voorwerp van een inleidende werknota: Perrin, Nicolas, 2006d, *La disponibilité de données démographiques sur les migrations internationales et les populations d'origine étrangère en Belgique*, onderzoeksnota geschreven voor het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

aanwezige personen op een welbepaalde datum. Evenzo bestaat de eenvoudigste en meest geschikte manier om toegang te hebben tot de gegevens over nationaliteitswijzigingen erin het RR te consulteren over het verkrijgen van de Belgische nationaliteit door vreemdelingen en het verliezen door Belgen van hun Belgische nationaliteit. Zo kan men inderdaad niet alleen het aantal dergelijke evenementen tellen, maar verkrijgt men ook andere gegevens die in het RR worden opgenomen, zoals de leeftijd, het geslacht, de vorige nationaliteit van de persoon die van nationaliteit is veranderd of de precieze wettelijke procedure die werd gevolgd.

Gewoonlijk wordt de betrouwbaarheid van het registratiesysteem van de bevolking geacht voldoende te zijn. Toch vestigen we de aandacht op een aantal beperkingen van het RR met betrekking tot de vreemde bevolkingen en de internationale migraties.

Om te beginnen komen personen in onwettig verblijf die op het Belgische territorium verblijven niet voor in het RR zolang ze hun situatie niet regulariseren. Bijgevolg worden sommige immigranten en vreemdelingen niet meegeteld of worden zij pas meegeteld op het ogenblik waarop hun situatie wordt geregulariseerd; dit gebeurt soms pas jaren nadat ze de facto in België zijn aangekomen.

Ook immigranten die voor minder dan 3 maanden naar het Rijk komen, worden niet opgenomen in het RR. Andere immigranten die voor een kort verblijf van 3 maanden tot 1 jaar naar ons land komen, worden wel meegeteld.

Aan de betrouwbaarheid van de registratie kan ook worden getwijfeld met betrekking tot migraties van korte duur of in de beginfase na de vestiging voor vreemdelingen die zich vrij mogen bewegen binnen de EU-ruimte. Voor migranten van lange duur is de kans groot dat de inschrijvingsprocedure vrij lang duurt om het vlotte verloop te bevorderen van de formaliteiten die in het kader van het dagelijks leven moeten worden vervuld (openen van een bankrekening, verkrijgen van een attest van woonplaats of van gezinssamenstelling, voordelen van het nationale socialezekerheidsstelsel...). Voor migranten van korte duur wordt deze inschrijving ongetwijfeld vaak uitgesteld of niet uitgevoerd².

Anderzijds – en dit is een van de grote problemen in verband met deze bron – worden asielzoekers als gevolg van de wijzigingen die in 1995 werden ingevoerd met betrekking tot de opvang van de asielzoekers voortaan ingeschreven in een speciaal register, het wachtregister. Aangezien er met dit register geen rekening wordt gehouden om het officiële aantal bewoners van een gemeente te tellen, komen asielzoekers helemaal niet voor in de officiële statistieken van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie (AD SEI, ex-NIS) betreffende de migratiestromen. Sinds voornoemde datum komen asielzoekers niet langer voor in de officiële immigratie- en emigratiestatistieken. Zodra ze het statuut van vluchteling verkrijgen, maken asielzoekers deel uit van de wettelijke bevolking van de gemeenten. Deze wijziging van statuut wordt in de statistiek echter niet beschouwd als immigratie, maar als een ‘aanpassing’. Anderzijds worden erkende vluchtelingen als emigranten beschouwd wanneer zij het land verlaten. Globaal worden asielzoekers dus volledig uitgesloten van de immigratiestatistieken, ongeacht of ze al dan niet het statuut van vluchteling verkrijgen en ongeacht of ze slechts één week of voorgoed in ons land blijven. Vluchtelingen worden wel opgenomen in de bevolking van een gemeente en in de emigratiestatistieken. Dit alles beperkt de

² In verband hiermee maken we een onderscheid met de bijzondere situatie van het personeel van de Europese instellingen in Brussel. Deze werknemers worden in het bevolkingsregister opgenomen op verzoek van hun personeelsadministratie aan de FOD Buitenlandse Zaken of op hun eigen verzoek aan hun verblijfsgemeente. Terwijl de registratie van de indiensttredingen en de definitieve vertrekken in het specifieke subregister van de personeelsleden van de Europese instellingen correct lijkt, kan er worden getwijfeld aan de volledigheid van de registratie van het precieze adres van de betrokkenen, die uitsluitend door de personeelsdienst van de Europese Commissie wordt behandeld. Het adres van de Europese ambtenaren komt immers alleen op hun verblijfsvergunning voor wanneer zij dat vragen en de kennisgeving van de adreswijzigingen zou wel eens ontoereikend kunnen zijn. Ook het personeel van de diplomatieke zendingen en van de NAVO kan worden ingeschreven in een specifiek subregister van het Rijksregister. Bij het opstellen van de officiële statistieken betreffende migraties of betreffende de bevolking van het Rijk wordt er met geen enkel specifiek register van de internationale organisaties rekening gehouden.

draagwijdte van de geproduceerde statistieken in grote mate en geeft een vertekend beeld van sommige analyses³.

Bovendien – en dit is de tweede belangrijke opmerking met betrekking tot de migratiestatistieken – moeten we vraagtekens plaatsen bij de betrouwbaarheid van de statistieken inzake emigratie of de ‘terugkeer’ van vreemdelingen (op enkele details na geldt dezelfde opmerking ook voor de Belgen). De formaliteit van aangifte van het vertrek is immers omslachtig en kan zelfs opzettelijk worden omzeild door sommige personen die de met de inschrijving verbonden voordelen willen blijven genieten (sociale hulp, recht op verblijf, vluchtelingenstatuut...) of die vrezen een aantal van die voordelen te verliezen. Bijgevolg laat de registratie van de vertrekkers zeker te wensen over, zelfs indien, na het verstrijken van hun verblijfsvergunning, de vreemdelingen die niet aanwezig zijn om hun vergunning te verlengen in fine uit de registers worden geschrapt. Een aantal personen wordt ongetwijfeld van ambtswege geschrapt na een langdurige en niet aangegeven afwezigheid van een ingezetene (na 6 maanden). In het geval van de personen die ons land hebben verlaten en naar het buitenland zijn vertrokken, is deze schrapping van ambtswege in grote mate afhankelijk van de bereidheid en de praktijken van de gemeenten die de verantwoordelijkheid dragen voor de schrapping van ambtswege. Voor heel wat gemeenten kunnen we ons afvragen of de schrappingen van ambtswege met de vereiste nauwgezetheid worden uitgevoerd, rekening houdend met de voordelen van een hoog bevolkingscijfer voor een gemeente. Dit probleem waarbij personen die naar het buitenland vertrekken niet of laatijdig worden geregistreerd, is bijzonder opmerkelijk voor de vreemdelingen die het merendeel vertegenwoordigen van zij die van ambtswege worden geschrapt⁴. Bijgevolg is de vrees gegrond dat het aantal vreemdelingen die legaal in ons land verblijven lichtjes wordt overschat, ook al moet de procedure van schrapping van ambtswege deze overschatting op middellange termijn beperken.

Tot slot, terwijl de gegevens van het RR vlot inzicht bieden in de stromen van mensen die ons land binnenkomen, laten ze niet toe om de redenen van immigratie gemakkelijk te begrijpen, wat hun draagwijdte sterk beperkt. Hoe verbazend dat ook kan lijken, beschikken we vandaag helemaal niet over bronnen die een duidelijk beeld geven van het aantal vreemdelingen die naar België komen om redenen van gezinshereniging, een huwelijk, het verkrijgen van een arbeidsvergunning, het voortzetten van hun studies... De Dienst Vreemdelingenzaken (DVZt) werkt momenteel aan een gecentraliseerde registratie van de redenen voor migratie in het RR. De gegevens die in het verleden zijn voorgesteld door de voor dergelijke zaken bevoegde diensten, zijn gedeeltelijk en het niveau van betrouwbaarheid is verre van aanvaardbaar.

Ter compensatie van deze ontoereikendheid van de statistieken kan een aantal annexe databanken ons ondanks alles een beeld bij benadering van de situatie geven (databanken m.b.t. visa, arbeidsvergunningen...). Bij gebrek aan wijzigingen van de huidige praktijken inzake het registreren van de redenen voor immigratie, zou een gedreven onderzoeker, voor zover hij beschikt over passende informatiebronnen en de geschikte middelen, toch een poging kunnen wagen om, via een lastig werk

³ Er is duidelijk sprake van een vertekend beeld van het migratiesaldo van de vluchtelingen zoals het in officiële statistieken wordt berekend. Enerzijds worden de vluchtelingen gewoonlijk uitgesloten van de personen die het land binnenkomen, ook nadat ze het statuut van vluchteling in België hebben verkregen. De enige binnenkomende vluchtelingen die worden meegeteld, zijn de personen die reeds als vluchteling zijn erkend vóór ze het land binnenkomen (bv. vluchtelingen die het land tijdelijk hebben verlaten); het gaat om een vrij laag aantal. Anderzijds worden vluchtelingen die het land verlaten wel geteld. Bijgevolg is het migratiesaldo automatisch negatief voor de vluchtelingenbevolking als gevolg van de berekeningswijze; hier wordt helemaal geen rekening gehouden met de realiteit, die natuurlijk een positief migratiesaldo toont voor België. België ‘produceert’ immers geen vluchtelingen, maar ontvangt daarentegen vluchtelingen. Het geheel heeft een mechanische invloed op het globale migratiesaldo, dat aldus kunstmatig wordt verminderd.

⁴ In verband hiermee merken we op dat de minister van Binnenlandse Zaken, in tegenstelling met wat men gelet op de voorgaande opmerkingen had kunnen verwachten, op 20 april 2006 een rondzendbrief heeft gepubliceerd die de gemeenten ertoe aanzet om de schrappingen van ambtswege te beperken. De demograaf kan vrezen voor een nog lagere betrouwbaarheid van de emigratiegegevens in België en voor een grotere overschatting van de bevolking in een bepaald aantal gemeenten.

van modellering en op basis van het RR, de immigratiecontext te schetsen van de mensen die recent naar ons land zijn gekomen. Vluchtelingen kunnen worden geïdentificeerd, daar er tussen hen en de andere vreemde ingezetenen een onderscheid wordt gemaakt op basis van een verschillende nationaliteitscode in het Rijksregister. Verder laat het RR toe niet alleen de kenmerken van het individu, maar ook van het gezin waar hij aankomt te kennen. Zo zou een immigrant die zich vestigt in een al samengesteld gezin en die het kind is van de referentiepersoon van het gezin kunnen worden geïdentificeerd als een begunstigde van de gezinshereniging of van een adoptie. Hetzelfde geldt voor de persoon die getrouwd is met of die snel na zijn aankomst in het huwelijk treedt met de referentiepersoon van het gezin. Voor complexe gezinnen (d.i. gezinnen met verschillende familiekernen) kan het een stuk lastiger zijn om de familiebanden te reconstrueren, maar het is zeker dat het aantal onoplosbare gevallen beperkt blijft. De enige gevallen die onmogelijk te identificeren zouden blijven, zijn de immigraties om redenen van studie of het verkrijgen van een arbeidsvergunning. In dit geval zou de enige oplossing om nauwkeuriger informatie te verkrijgen erin bestaan te beschikken over de gegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ), die zouden toelaten deze groepen gedeeltelijk te identificeren. Onder de huidige omstandigheden zien we moeilijk hoe men toegang zou kunnen krijgen tot al deze gegevens. Bovendien is het werk van modellering een kolossale maar geen onmogelijke opdracht, zoals blijkt uit enkele gedeeltelijke pogingen (Perrin en Rajabaly, 2005; Pauwels et al., 2007). Het resultaat moet echter duidelijk worden onderscheiden van een directe vertaling van de wettelijke redenen voor immigratie. Men verkrijgt immers meer inlichtingen over de gezinscontext van de immigratie dan over de reden voor immigratie, die nogal kan afwijken. We nemen een voorbeeld: een vluchteling kan zich herenigen met een gevluchte echtgeno(o)t(e) die zich eerder al in België heeft gevestigd; in dit geval is er in dit model sprake van migratie van het gezinstype, hoewel de betrokkene wettelijk gezien een vluchteling blijft.

De Belgische statistieken moeten worden aangepast aan de internationale en Europese normen

Gelet op de internationale aanbevelingen en de door de Europese Unie aanbevolen definities zouden alle internationale immigraties met een (verwachte of feitelijke) verblijfsduur van minder dan 1 jaar moeten worden uitgesloten van de gewone statistieken inzake internationale immigratie en daarentegen moeten worden opgenomen in bijzondere statistieken over migraties van korte duur (Verenigde Naties, 1998). Evenzo worden asielzoekers stelselmatig uitgesloten uit de Belgische migratiestatistieken, terwijl op internationaal vlak wordt aanbevolen om precies het tegenovergestelde te doen. Bijgevolg wijken de Belgische statistieken vrij duidelijk af van de statistieken die elders in de Europese Unie kunnen worden opgemaakt (Poulain, Perrin en Singleton, 2006) en schatten ze de immigratiebeweging onvoldoende in (Perrin, 2004a). Een Europese verordening over de statistieken betreffende migraties en internationale bescherming is onlangs aangenomen (verordening (EG) nr. 862/2007 van het Europees Parlement en van de Raad van 11 juli 2007 betreffende EU-statistieken over migratie en internationale bescherming en tot intrekking van Verordening (EEG) nr. 311/76 van de Raad betreffende de opstelling van statistieken over buitenlandse werknemers. De verordening zal de Staten dwingen om hun praktijken te wijzigen teneinde de Europese statistieken vanaf 2008 op elkaar af te stemmen. Dit doet vermoeden dat de Belgische statistieken op korte termijn ingrijpend zullen worden gewijzigd.

1.1.2. De visumdatbank

Aangezien de registratie van de motieven voor het afleveren van verblijfsvergunningen ontoereikend is, kunnen visa ons een idee geven van de redenen voor of van het wettelijk kader van de immigratie van de immigranten die eraan zijn onderworpen.

De FOD Buitenlandse Zaken draagt de verantwoordelijkheid voor deze visa. De databank die deze dienst bijhoudt, maakt het mogelijk een gedetailleerde kennis te hebben van de kenmerken van de

vreemdelingen die een visum hebben gekregen en met name van de motieven van het verblijf (Perrin, 2007a)⁵.

Potentieel kunnen we voor elke aanvraag, aflevering of weigering van een visum over de volgende gegevens beschikken:

- De datum van de aanvraag
- De datum van de beslissing
- Het geslacht van de aanvrager
- De geboortedatum van de aanvrager
- De nationaliteit van de aanvrager
- De consulaire post waar de aanvraag is ingediend
- Het soort visum
- De reden van het verblijf

Onder de variabelen die inzicht kunnen bieden in de reden van het verblijf, laat het soort visum toe de onderstaande categorieën te identificeren:

- A: Luchthaventransit
- B: Transit
- C1: Heel korte duur (max. 30 dagen)
- C2: Korte duur (max. 90 dagen)
- C3: Meervoudige binnenkomsten, 1 jaar
- C4: Meervoudige binnenkomsten, 2 tot 5 jaar
- D: MVV (machtiging tot voorlopig verblijf) Arbeidsvergunning, Samenwonen, Beroepskaart
- D1: MVV Studies
- D2: MVV Gezinshereniging + Adoptie

De precieze motivering van de aanvraag maakt het mogelijk de situatie precies in te schatten.

Drie belangrijke beperkingen matigen het belang van de statistieken betreffende de visa:

- De informatie geeft alleen inzicht in de bewegingen van onderdanen van landen die aan het visumstelsel onderworpen zijn;
- Het verkrijgen van een visum betekent niet noodzakelijk dat de aanvrager de beoogde immigratie daadwerkelijk uitvoert (iemand kan een visum aanvragen om in België te komen studeren, maar kan uiteindelijk beslissen om niet naar België te komen en in zijn vaderland te blijven of in een ander land te gaan studeren);
- In een aantal gevallen kan een vreemdeling zijn regularisatie vragen zonder dat hij eerst een visum heeft aangevraagd of zonder dat hij de wijziging van zijn verblijfsstatuut heeft gevraagd eens hij in België was.

Ondanks deze beperkingen mag de betrouwbaarheid van de geregistreerde informatie vandaag als bevredigend worden beschouwd. Bijgevolg zijn de statistieken inzake visa vandaag en bij gebrek aan andere bronnen ongetwijfeld de beste bron met betrekking tot de redenen voor immigratie.

1.1.3. De databank inzake verblijfsvergunningen van DVZ

Naast de sociaaldemografische kenmerken⁶, bevatten de variabelen inzake het type vergunning en de geldigheidsdata van die vergunning uit de databank inzake verblijfsvergunningen van DVZ interessante informatie. Zo kan er een onderscheid worden gemaakt tussen vergunningen van korte duur en vergunningen van lange duur. Er kan ook een onderscheid worden gemaakt tussen

⁵ De databank van de Dienst Vreemdelingenzaken bevat gedeeltelijke informatie over de visa die worden aangevraagd, afgeleverd of geweigerd, maar maakt het vandaag niet mogelijk om alle visa of visumaanvragen te tellen.

⁶ Leeftijd, geslacht, geboorteplaats, plaats van verblijf.

vreemdelingen die een permanent verblijfsrecht genieten (vestigingsvergunning) en vreemdelingen die een tijdelijk verblijfsrecht genieten (verblijfsvergunning of verblijfsdocument)⁷.

De aflevering van een verblijfsvergunning moet hoe dan ook gepaard gaan met een registratie van de wettelijke reden voor het afleveren van deze vergunning (procedure van gezinshereniging, studentervisum...). In de praktijk stellen we vast dat terwijl de reden voor immigratie wordt gecontroleerd op het ogenblik van de immigratie en van de inschrijving in de lokale registers, de procedure niet voldoende gedetailleerd wordt geregistreerd om het voorwerp te kunnen zijn van nationale statistieken inzake de redenen voor het afleveren van verblijfsvergunningen. We weten hoeveel personen in België aankomen en een verblijfsvergunning krijgen, maar we weten niet welke procedure daaraan is voorafgegaan. Dit beperkt het inzicht in de mechanismen van immigratie. Momenteel werkt DVZ aan het opnemen in het RR van een nieuwe wettelijke variabele betreffende de reden voor het afleveren van een verblijfsvergunning, maar voorlopig kan geen enkele bevredigende raming worden gegeven. We kunnen een raming maken van het aantal vluchtelingen, maar het aandeel van de andere redenen van verblijf is onbekend. Het gebruik van de gegevens betreffende de visa van lange duur maakt het immers slechts mogelijk een deel van de nieuwe immigranten te vatten en men slaagt er niet in een verklaring te geven voor een aanzienlijk deel van de immigratie⁸.

1.1.4. Het wachtregister en de databanken inzake asiel

Het aandeel van de stromen van vluchtelingen en asielzoekers in de migratiestromen identificeren is vandaag een ingewikkelde oefening als gevolg van het feit dat zowel asielzoekers als vluchtelingen volledig worden geweerd uit de immigratiestromen die worden geteld in de officiële Belgische statistieken en vluchtelingen enkel worden opgenomen in de statistieken betreffende de bevolking die in het land verblijft ('stock'). Indien de wettelijke obstakels die tot deze situatie leiden zouden worden weggenomen, zouden de immigratiestromen van asielzoekers kunnen worden geregistreerd op basis van de registratie in het wachtregister van de asielzoekers (incl. de kinderen of echtgenotes die hen vergezellen).⁹ Indien men zou beslissen om alleen de erkende vluchtelingen als immigranten te beschouwen, zouden de beslissingen inzake het statuut van vluchtelingen ook kunnen geteld worden op basis van het wachtregister (ook de mede-aanvragers van de vluchteling moeten worden geteld).

Terwijl de opname van het asiel in de migratiestatistieken te wensen overlaat, zijn de databanken inzake asiel heel sterk ontwikkeld (Perrin en Poulain, 2006b). Het wachtregister bevat twee soorten informatie: de kenmerken van de asielzoekers en van hun mede-aanvragers, evenals de gedetailleerde beschrijving van de asielprocedure, d.i. de opeenvolging van de aanvragen, de beslissingen en de gebeurtenissen die leiden tot de erkenning van het statuut van vluchteling of tot het afwijzen van de asielaanvraag.

Elke asielaanvraag wordt op de datum van de aanvraag als een afzonderlijke gebeurtenis geregistreerd in de databank. Ondanks alles duiken er twee grote moeilijkheden op wanneer het erom gaat over te gaan van het aantal aanvragen naar het aantal aanvragers. Immers, enerzijds kan eenzelfde persoon

⁷ Heel wat vreemdelingen beschikken over wat we in het Belgisch recht 'verblijfsdocumenten' noemen (de attesten van immatriculatie), die wettelijk gezien geen verblijfsvergunningen zijn. In een wetenschappelijke context en met name om internationale vergelijkingen te kunnen maken, moet met deze documenten rekening worden gehouden om het verblijfsstatuut van de vreemdelingen te beschrijven. Het gaat met name om de documenten die worden afgeleverd aan de asielzoekers en in een eerste fase aan de communautaire ingezetenen die een aanvraag van vestigingsvergunning hebben ingediend.

⁸ Het probleem geldt voor de statistieken betreffende de migratiestromen, maar ook voor die welke betrekking hebben op de vreemdelingen die op meer algemene wijze in het Rijk verblijven ('stocks'). Voor vreemdelingen die sinds lang in ons land verblijven, wordt dit probleem nog groter als gevolg van het feit dat een ingezetene verschillende keren van reden van verblijf kan veranderen.

⁹ De personen die we hier 'mede-aanvragers' noemen, zijn de personen, voornamelijk kinderen, die geen asielaanvraag indienen, maar die de 'hoofdasielzoeker' vergezellen en opgenomen zijn in zijn aanvraag.

meermaals een asielaanvraag indienen. Men zou de eerste aanvraag steeds op een unieke wijze moeten behandelen zodat de volgende aanvragen, die immers vaak eerder een vervolg zijn van de eerste aanvraag dan een volledig onafhankelijke aanvraag, kunnen onderscheiden worden. Anderzijds kan eenzelfde dossier van asielaanvraag betrekking hebben op meerdere personen (een 'hoofdasielzoeker', een echtgenote en kinderen).

In elke geval zou het nuttig en passend zijn oog te hebben voor het aantal personen die asiel aanvragen (zowel de 'hoofdasielzoekers' als hun mede-aanvragers), veeleer dan voor het aantal aanvragen of dossiers. In de praktijk hadden de meeste tot hiertoe beschikbare gegevens enkel betrekking op het aantal dossiers, ook al verschijnen er beetje bij beetje gegevens die betrekking hebben op de personen.

1.1.5. De KSZ

De variabelen die in het RR worden geregistreerd, zijn gebrekkig omdat ze geen sociaaleconomisch overzicht bieden van de situatie van de immigranten. Het RR bevat inderdaad geen informatie over de economische activiteit, het beroep of het niveau van opleiding. Hoewel dit het kader van deze studie ver overstijgt, past het erop te wijzen dat sommige van die gegevens potentieel elders beschikbaar zijn. Een van deze databanken is de KSZ die met name gedetailleerde informatie verstrekt over de activiteit van de personen.

1.1.6. Het sociaaleconomisch onderzoek van 2001 en de volkstellingen

Net als de KSZ maken het sociaaleconomisch onderzoek van 2001 en de voorafgaande volkstellingen het mogelijk een beter inzicht te verwerven in de kenmerken van de migranten en hun nakomelingen.

België heeft in 1991 een laatste volkstelling georganiseerd. Sindsdien wordt de bevolking direct op basis van het RR geteld, daar dit een vlotte telling van de bevolking volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, verblijfsgemeente... mogelijk maakt zonder dat een volkstelling moet worden georganiseerd. De traditionele telling diende echter ook om inlichtingen te verkrijgen over bepaalde onderwerpen zoals activiteit, opleiding en huisvesting. In het kader van het sociaaleconomisch onderzoek van 2001, dat vaak als een telling wordt beschouwd, werd dit soort vragen gesteld aan alle personen die in het RR zijn ingeschreven. Het is geen telling in de klassieke betekenis van dit woord. Het onderzoek vult de registers aan en biedt inzicht in de activiteit, het niveau van opleiding en de huisvesting van de ondervraagden..., d.i gegevens die voorlopig slechts op onvolledige wijze worden verzameld door het geheel van administratieve registers. Dit onderzoek is bijzonder nuttig, maar een dergelijke operatie heeft slechts eenmaal (in 2001) plaats gehad en er is geen sprake meer van om de operatie nog te herhalen, aangezien België heeft beslist om al die gegevens in de toekomst op basis van de administratieve registers te produceren. Overigens komt het onderzoek niet volledig tegemoet aan de noden inzake informatie over de immigratie, daar de situatie betreffende de immigratie snel evolueert en het bovendien niet mogelijk maakt de kenmerken te kennen van de immigranten die sinds 2001 in ons land zijn aangekomen.

1.1.7. Enkele andere gegevensbronnen

De bovenstaande lijst van databanken is natuurlijk niet volledig. In sommige gevallen kunnen ook de onderstaande databanken hun nut bewijzen:

- De databanken van de gewesten betreffende de arbeidsvergunningen;
- De databank van het RSVZ betreffende de zelfstandige vreemdelingen die houder zijn van een beroepskaart;
- De databank van de Commissie voor Regularisaties
- ...

Met betrekking tot de onwettige immigratie bestaan er bepaalde databanken die we afzonderlijk voorstellen in het gedeelte van dit rapport over onwettig verblijf.

1.2. De gepubliceerde of beschikbare gegevens

1.2.1. Gegevens over de migratiestromen

Hoewel heel wat administraties toegang hebben tot het RR publiceert alleen de AD SEI van de FOD Economie regelmatige en betrouwbare gegevens ter zake. Een groot deel van de gegevens van de AD SEI is direct online toegankelijk op de website www.statbel.fgov.be. Dankzij de beschikbare gegevens kennen we het jaarlijks aantal internationale immigraties en emigraties sinds het einde van de jaren 1940 volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, burgerlijke staat en verblijfsgemeente.

Als gevolg van de uitsluiting van de asielzoekers, is de draagwijdte van de indicatoren beperkt tot de legale immigratie met uitzondering van het asiel.

De moeilijke berekening van het aantal immigranten, emigranten en van het migratiesaldo

De statistieken over internationale immigratie zijn vrij gemakkelijk te vatten in de officiële publicaties van de AD SEI, daar ze worden aangeduid met de benamingen ‘externe of ‘externe migratiebewegingen – aankomsten’. We benadrukken echter dat de erkende of geregulariseerde asielzoekers hier niet zijn opgenomen, maar voorkomen in de kolom ‘registerwijziging’ van de aanpassing. Er kan dus een vertekend beeld ontstaan van de officiële immigratie indien de toestroom van asielzoekers hoog is en het aantal erkenningen van het vluchtelingenstatuut hoog is of wanneer de regularisaties om andere redenen talrijk zijn.

We vestigen de aandacht van de lezer op het feit hoe moeilijk het is een duidelijk beeld te krijgen van de internationale emigraties. Ze worden in enkele tabellen aangeduid met de term ‘externe emigraties’, maar respecteren deze realiteit slechts gedeeltelijk als gevolg van het administratieve onderscheid dat wordt gemaakt tussen de aangiftes van vertrek naar het buitenland en de schrappingen van ambtswege. Men mag dus niet vergeten beide categorieën – ‘externe migratiebewegingen’ en ‘bevolking geschrapt van ambtswege’ – samen te tellen en van dat totaal, de ‘geschrapte heringeschrevenen’ af te trekken.

Gelet op de ingewikkelde berekening van immigratie en emigratie blijkt ook de berekening van het migratiesaldo (immigratie – emigratie) bijgevolg vrij complex te zijn. Het feit dat de erkende vluchtelingen niet worden meegeteld in de migratiestromen geeft een erg vertekend beeld van het migratiesaldo.

1.2.2. Gegevens betreffende de visa

Zoals vaak op het gebied van migratie is ook de databank van de FOD Buitenlandse Zaken buitengewoon rijk. De gepubliceerde en toegankelijke statistieken zijn echter heel mager (Perrin, 2007a). Enkele tabellen worden op grote schaal gepubliceerd en verspreid, maar meestal hebben alleen specialisten toegang tot de informatie. Niettemin kunnen we verwachten dat er in de toekomst statistieken zullen worden gepubliceerd die ons inlichtingen zullen verstrekken: 1/ rechtstreeks over de visumaanvragen, het onderzoek van de aanvragen, het afleveren of weigeren van deze visa, en 2/ onrechtstreeks over de migratiestromen. De belangrijkste gegevens die potentieel beschikbaar zijn, zijn de kenmerken van de aanvragers of de begunstigden van een visum of van de personen die een

negatief antwoord krijgen (nationaliteit, land van aanvraag, geslacht, leeftijd...), de reden van het verblijf en het type visum, de duur van de procedure en het percentage weigeringen.

1.2.3. Gegevens over het asiel

Alle instellingen die bevoegd zijn op het gebied van asiel publiceren vandaag statistieken over dit onderwerp. We onthouden meer bepaald de gegevens van de DVZ, van het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) en van het Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers (Fedasil), die toegankelijk zijn op hun respectieve websites. De meeste toegankelijke tabellen verstrekken ons inlichtingen over de ingediende aanvragen en de beslissingen die worden genomen in het kader van het onderzoek van de aanvraag. Fedasil publiceert regelmatig statistische rapporten over de evolutie van de opvang van asielzoekers in de gespecialiseerde centra.

In tegenstelling met de andere thema's beschikt België dus wel over statistische publicaties inzake asiel. Vaak echter ontbreekt de samenhang tussen al deze verspreide publicaties, die de lezer soms met twijfel achterlaten. De verschillen die opduiken tussen de verschillende instanties zijn vaak te wijten aan verschillende berekeningsmethodes, afwijkende definities en aan de wijze waarop bepaalde specifieke gevallen worden verwerkt. Sommige aanvragers dienen al dan niet opzettelijk meerdere aanvragen in onder verschillende identiteiten. Met name dankzij het nemen van vingerafdrukken kan een aantal van die dubbele aanvragen worden vermeden. Dit leidt tot een daling van het aantal geregistreerde aanvragen. Afhankelijk van de precieze datum van berekening van de statistiek kan het aantal nog steeds geldige dossiers dus variëren en de statistiek evolueert volgens de datum van opmaak (Perrin en Poulain, 2006b). Evenzo tellen sommige instellingen de personen terwijl andere het aantal dossiers tellen. Alles bij elkaar genomen plaatsen deze afwijkingen geen vraagtekens bij de betrouwbaarheid van de registraties (vaak is het wachtregister de oorspronkelijke bron), maar leiden ze wel tot onzekerheid betreffende de precieze situatie. Nog ernstiger is dat ze kunnen leiden tot foute analyses bij gebrek aan documentatie over de precieze berekeningswijzen.

Op basis van de registratie van de asielaanvragen en de beslissingen, naast het aantal aanvragen en beslissingen, zou het mogelijk moeten zijn om het aantal hangende aanvragen en de duur van de procedure te berekenen. Zelden wordt immers een berekening gemaakt en vaak blijft het bij een raming. Een dergelijke berekening maakt het nochtans mogelijk een beter beeld te krijgen van de werklust op het vlak van asiel.

Om een percentage van erkenning te berekenen dat een synthese maakt van deze verspreide gegevens, past het om het aantal definitieve positieve beslissingen in verband te brengen met een aantal aanvankelijk ingediende aanvragen. Het aantal definitieve positieve beslissingen in het kader van de asielprocedure, in eerste aanleg of in beroep, is vrij gemakkelijk te achterhalen. Het kan moeilijker zijn om het aantal negatieve beslissingen te berekenen, daar er verschillende niveaus bestaan waarop een negatieve beslissing kan worden genomen en als gevolg van de mogelijkheid om in een bepaald aantal gevallen later in beroep te gaan. We mogen het aantal positieve beslissingen van het jaar niet in verband brengen met het aantal aanvragen in datzelfde jaar. De definitieve beslissing betreffende een aanvraag wordt soms immers pas vele jaren na het indienen van de aanvraag genomen. Gelet op de snelle evolutie van het aantal aanvragen zou het feit waarbij het aantal positieve beslissingen van een jaar in verband wordt gebracht met het aantal aanvragen in datzelfde jaar een sterk vertekend beeld geven. We mogen het aantal positieve beslissingen ook niet zien als zomaar een percentage van het totale aantal beslissingen in de loop van een jaar, want deze indicator geeft een al even vertekend beeld als het vorige (Legoux, 1995; van der Erf, 1998). Dit impliceert dus dat de aanvragen moeten worden opgevolgd om een niet vertekend percentage van erkenning te berekenen (Poulain, 1996; van der Erf, Heering en Spaan, 2006; Perrin en Poulain, 2006b). In theorie kan een definitief erkenningspercentage alleen worden berekend wanneer alle aanvragen van een jaar zijn verwerkt. Bij wijze van overgang kunnen er echter tussentijdse erkenningspercentages worden berekend na 1, 2, 3... jaar, ook al kunnen deze tussentijdse percentages sterk de invloed ondergaan van de evolutie van de werklust van de instanties die bevoegd zijn op het vlak van asiel, van de mogelijke verstopping van de

procedure en van de verlenging van de procedure als gevolg daarvan. In België konden het CGVS of de DVZ (Perrin, 2005c) of wetenschappers (Poulain, 1996; Perrin en Poulain, 2006b) dergelijke erkenningspercentages van tijd tot tijd intern en per cohort berekenen. Er worden echter geen gegevens officieel gepubliceerd en er zijn vandaag geen gegevens over dit onderwerp gemakkelijk toegankelijk. Toch gaat het om het meest geschikte instrument om de resultaten van de asielprocedure te evalueren.

In het geheel van ontbrekende gegevens zou het grootste probleem betrekking hebben op de procedures van subsidiaire bescherming en, meer algemeen, op de regularisatie van de situatie van asielzoekers op andere basissen dan de asielprocedure stricto sensu (cf. 3.1). Het creëren van subsidiaire bescherming maakt het mogelijk deze lacune te vullen sinds het najaar van 2006. Ondanks alles blijft er echter vaagheid bestaan over de diverse vormen van regularisatie van de asielzoekers buiten de procedures van echte internationale bescherming, (i.e. buiten de asielprocedure en de procedure voor subsidiaire bescherming). Deze statistische vaagheid is nadelig, want ze verbergt wat er gebeurt met de vele asielzoekers die uiteindelijk een verblijfsvergunning krijgen in de marge van het stelsel van internationale bescherming.

1.2.4. Gegevens over de ingezeten vreemde bevolkingsgroepen ('stock')

Zoals dit ook geldt voor de statistieken betreffende de migratiestromen en hoewel heel wat administraties toegang hebben tot het RR, publiceert alleen de AD SEI regelmatige en betrouwbare gegevens over vreemdelingen die in ons land verblijven¹⁰. Een groot deel van de gegevens van de AD SEI zijn direct online toegankelijk op de website www.statbel.fgov.be. Op basis van de beschikbare gegevens kunnen we nagaan hoeveel vreemdelingen er op 1 januari van elk jaar in het land verblijven, ingedeeld volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, burgerlijke staat en verblijfsgemeente.

Zoals dat gebeurt bij de migratiestromen worden ook hier de asielzoekers uitgesloten. In tegenstelling met deze statistiek echter worden de vluchtelingen wel meegeteld. Ondanks alles worden ze afgezonderd en ondergebracht in een fictieve categorie (vluchtelingen) die geen rekening houdt met hun afkomst. Bijgevolg wordt de grootte van sommige groepen nationaliteiten met een hoog aantal vluchtelingen sterk onderschat.

1.2.5. Gegevens over nationaliteitswijzigingen

Hoewel de wijzigingen van de nationaliteit van personen die in België verblijven goed worden geregistreerd op basis van het Rijksregister, zijn de publicaties hierover beknopt, verspreid en weinig gedetailleerd. We vermelden de afzonderlijke statistieken van de AD SEI, de Kamer voor Volksvertegenwoordigers en de DVZ. Tot op heden bestaat er over dit onderwerp geen eenvoudige of gedetailleerde publicatie, ook al zijn de gegevens op aanvraag verkrijgbaar bij de AD SEI. Bovendien spreken de verschillende publicaties elkaar overduidelijk tegen.

1.2.6. Gegevens over de arbeidsvergunningen

De gewesten publiceren elk jaar het aantal arbeidsvergunningen die ze afleveren aan buitenlandse werknemers en de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg publiceert een synthese van

¹⁰ We stellen vast dat de DVZ gegevens produceert voor intern gebruik en die gegevens gedeeltelijk publiceert op zijn website (www.dofi.fgov.be). Hoewel deze gegevens worden geproduceerd op basis van dezelfde bron als die welke het NIS gebruikt, zijn ze heel verschillend (m.b.t. de vreemdelingen die in het Rijk verblijven, waren er volgens de DVZ 250.000 personen meer in het begin van 2006). Niettemin moeten de NIS-gegevens als gevolg van hun regelmatigheid, de gedetailleerde beschikbare informatie en de betrouwbaarheid van alle gegevens van de AD SEI, voorrang krijgen boven de gegevens van de DVZ, die met de grootst mogelijke omzichtigheid moeten behandeld worden.

deze gegevens per gewest, nationaliteit, geslacht en type vergunning op de website <http://www.werk.belgie.be>. Hoe interessant ook, deze informatie laat zich moeilijk gebruiken als gevolg van het grote aantal vrijstellingen van arbeidsvergunning voor bepaalde categorieën werknemers.

1.3. Ontoereikende of ontbrekende gegevens

Uit de bovenstaande beschrijving blijkt dat heel wat belangrijke elementen ontbreken met betrekking tot de migratiestatistieken:

- Asielzoekers worden feitelijk uitgesloten van de officiële gegevens betreffende immigraties en vreemdelingen. Om inzicht te verwerven in de migratieconjunctuur en haar gevolgen zou er uiteraard rekening moeten worden gehouden met de asielzoekers.
- Het motief voor de immigratie of het verblijf, maar ook – eenvoudigweg – het wettelijk kader van de immigratie of het verblijf zijn nagenoeg onbekend in de migratiestatistieken. Het ontbreken van dit essentiële gegeven kan alleen maar aanleiding geven tot twijfel over de mogelijkheden tot evaluatie van het migratiebeleid en het aanpassen van het beleid aan de reële situatie.
- Er wordt geen enkel gegeven officieel gepubliceerd over bevolkingsgroepen van vreemde afkomst, ook al maken de AD SEI (AD SEI, 2007) en sommige overheidsinstanties plannen om statistieken over dit onderwerp op te stellen en met name om evaluatiesystemen te creëren betreffende de situatie op de arbeidsmarkt van de bevolkingsgroepen van vreemde afkomst (CGKR, 2007). Zoals we hierna zullen aantonen is het mogelijk om dergelijke gegevens te produceren op basis van het RR. De meest gedetailleerde beschikbare gegevens steunen vandaag op de nationaliteit bij de geboorte, de enige variabele die doorgaans enige indicatie kan geven over de nationaliteit bij de geboorte van de ouders. Terwijl dergelijke informatie, in vergelijking met de officiële statistiek op basis van de nationaliteit, toelaat enkele gevolgen op lange termijn van de immigratie aan te geven, is het slechts een lapmiddel. De kinderen van immigranten verkrijgen vandaag vaak de Belgische nationaliteit bij hun geboorte. Bovendien worden deze gegevens alleen geproduceerd door onafhankelijke onderzoekscentra, zonder enige officiële garantie. Het initiatief van diverse overheidsinstanties om regelmatig meer gedetailleerde informatie te produceren over de situatie van de bevolkingsgroepen die voortkomen uit de immigratie, kan alleen maar worden aangemoedigd.
- Gegevens over de demografische structuur en ontwikkeling van de populaties van vreemde afkomst moeilijk te verkrijgen zijn, moeten we vaststellen dat de inbreng van de bestaande statistieken in het kader van het integratiedebat beperkt is. Gegevens over het sociaaleconomisch profiel van de immigranten zijn niet gemakkelijk toegankelijk (de gegevens van de KSZ geven geen aanleiding tot regelmatige statistische publicaties over dit onderwerp en de andere mogelijke bronnen staan huiverachtig tegenover dergelijke analyses). De ad-hoc studies over dit thema hebben interessante resultaten opgeleverd betreffende de etnische stratificatie van de arbeidsmarkt, maar diezelfde gegevens ontbreken voor een recentere periode (Vertommen, Martens en Ouali, 2006). Vandaar opnieuw een pleidooi voor meer gedetailleerde gegevens over de discriminatie op basis van afkomst op de arbeidsmarkt (waarvan we weten dat ze bestaat).

1.4. Een gemengde stand van zaken

De toegang tot de gegevens en de publicatie van statistieken over de onderwerpen die ons bezighouden, blijven beperkt voor wie niet gespecialiseerd is in migratiestatistieken. Officiële statistische publicaties over immigratie zijn immers beperkt toegankelijk, indien we geen rekening houden met de demografische publicaties van openbare statistieken (AD SEI) en de publicaties over asiel. Dit gebrek aan iets gedetailleerdere statistische publicaties over immigratie is des te

betreurenswaardiger nu de belangrijkste kenmerken van de immigratie en van vreemde bevolkingsgroepen vandaag min of meer duidelijk worden uit analyse van de administratieve databanken. Wie cijfermateriaal wenst te verkrijgen over immigratie, moet dus vaak een beroep doen op de specifieke werkzaamheden van universitaire onderzoekers die toegang hebben gekregen tot administratieve databanken. Dit maakt een continue opvolging in de tijd onmogelijk en biedt evenmin enige garantie betreffende de betrouwbaarheid of de onafhankelijkheid van de voorgestelde gegevens.

Wanneer we in detail treden, bestaat het gevaar dat de definities die in de beschikbare publicaties worden aangenomen en die op administratieve definities steunen de analyse vervormen. Het feit dat populaties waar men niet omheen kan, zoals de asielzoekers, niet worden opgenomen in de migratiestatistieken, is niet onverwaarloosbaar en in afwijking met de internationale en Europese normen ter zake (Perrin en Poulain, 2006a; UNECE, 1998). Bovendien, terwijl de evolutie van de binnenkomende stromen grosso modo wordt geregistreerd, worden het kader en de motieven van deze immigratie heel slecht gemonitord. Als gevolg daarvan blijft de analyse vaak beperkt tot een beschrijving van het migratiefenomeen zonder dat een verklaring wordt geboden voor de immigratiemechanismen. Zo wordt het wettelijk motief voor het afleveren van een verblijfsvergunning niet op bevredigende wijze geregistreerd op federaal niveau, waardoor er geen onderscheid kan worden gemaakt tussen een student en een begunstigde van een gezinshereniging! Bovendien is het sociaaleconomisch profiel van de migranten, waarvan men kennis kan hebben dankzij moderne instrumenten zoals de KSZ, zowel bij aankomst als na hun aankomst in de praktijk alleen op aanvraag toegankelijk voor onderzoekers. Als gevolg daarvan zijn de mogelijkheden om rekening te houden met de sociaaleconomische integratie van deze bevolkingsgroepen beperkt tot een kring van specialisten.

Met betrekking tot de uitdagingen inzake de opvolging van populaties van vreemde afkomst of die voortkomen uit de immigratie, is heel wat onderzoekswerk verricht. Daarbij wordt de nadruk gelegd op de onaangepastheid van de definities die in officiële statistieken worden gebruikt om omzicht te verwerven in de gevolgen op lange termijn van de immigratie en de integratie van immigranten en hun kinderen. Dit belet echter niet dat de nationaliteit het belangrijkste of zelfs het enige geregistreerde criterium blijft om een onderscheid te maken en een beeld te krijgen van de bevolking van vreemde afkomst. Van tijd tot tijd zijn er alternatieve pogingen ondernomen tot reconstructie van bevolkingen die in het buitenland geboren zijn of die geboren zijn uit buitenlandse ouders. Die pogingen moeten verder worden ontwikkeld en moeten worden toegepast om een beter beeld te krijgen van de bevolkingsgroepen die uit de immigratie afkomstig zijn.

Tot slot mag de ontwikkeling van statistieken op basis van administratieve bestanden ons niet uit het oog doen verliezen dat een niet te verwaarlozen deel van de immigratie volledig door de mazen van het net glipt. De weinige statistische gegevens betreffende de onwettige immigratie of de aanwezigheid van vreemdelingen die onwettig in ons land verblijven, zijn weinig betrouwbaar, heel onvolledig en laten in geen geval toe een bevredigend beeld te krijgen van dit fenomeen dat nochtans centraal staat in de politieke aandacht. De bewustwording van dit feit op Europees niveau is vandaag veralgemeend en we durven hopen dat dit op termijn praktische gevolgen zal hebben. De weinige statistische elementen die wel bestaan, stellen we elders afzonderlijk voor (zie 7.).

2. Legale migratiestromen (immigratie en emigratie)

2.1. Evolutie en historisch perspectief

2.1.1. Immigratie en een historisch hoog migratiesaldo

Voor we dieper op de buitenlandse immigratie ingaan, willen we wijzen op de stijgende migratiebewegingen van zowel Belgen als buitenlanders.

Met iets meer dan 105.000 immigraties (Belgen en buitenlanders¹), was 2005 het jaar met het hoogste aantal geregistreerde internationale immigratie sinds er dergelijke statistieken bestaan en vermoedelijk ook sinds het ontstaan van België (fig. 2.1). De vorige maxima werden in 1948 en in 1964 opgetekend na de ondertekening van akkoorden die de rekrutering van de buitenlandse arbeidskrachten moesten vergemakkelijken. In tegenstelling tot de vorige periodes met immigratiepieken, kan de huidige groei niet als conjunctureel worden beschouwd. De immigratie kent immers een bijna continue groei sinds halfweg de jaren 1980². Daar waar de vorige stijgingen van de instroom het gevolg waren van tijdelijke en bijzondere gunstige migratievoorwaarden, is de laatste groeifase van de immigratie een proces van lange duur dat volledig losstaat van een volutaristisch migratiebeleid.

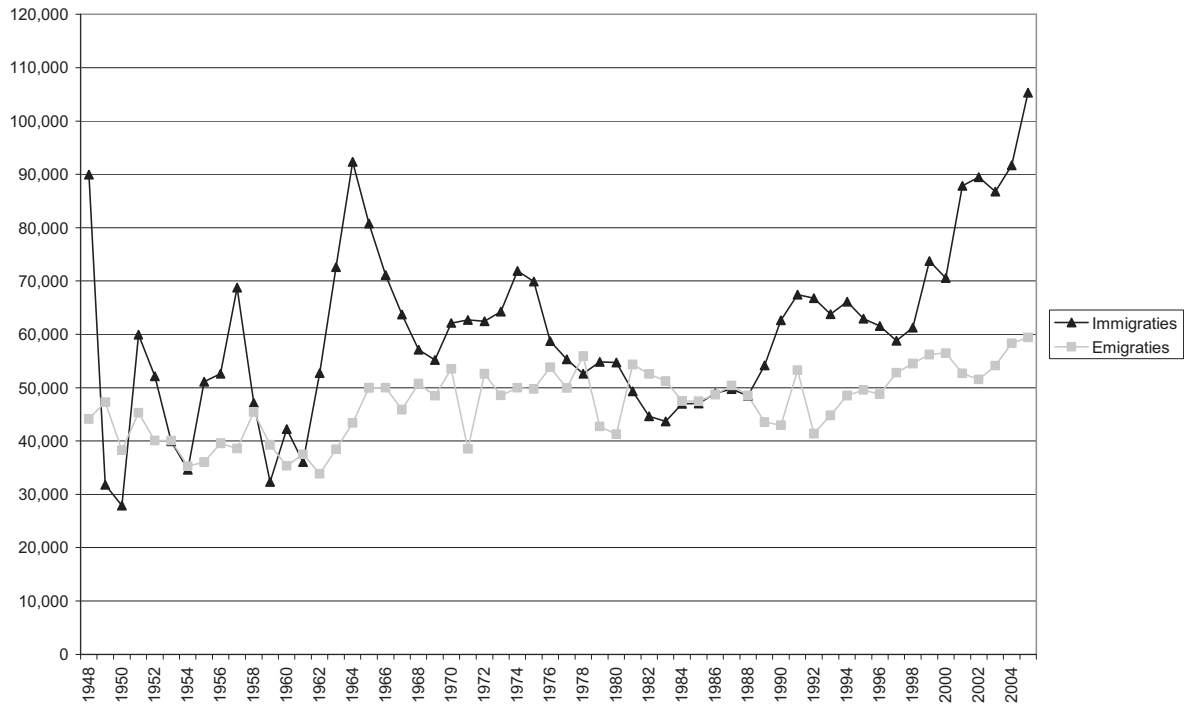
Tegelijkertijd blijft het aantal emigraties op lange termijn stabiel met 40 à 60.000 vertrekken per jaar sinds de jaren 1960 (fig. 2.1). Meer in detail zien we in de jaren 1980 een terugval van het aantal vertrekken, gevolgd door een heropleving in de tweede helft van de jaren 1990. Alles bij mekaar zitten we met deze verhoging van emigraties op een huidig niveau van ongeveer 60.000 emigraties in 2005 (Belgen en buitenlanders). Toch blijft het migratiesaldo ruimschoots positief (ongeveer 55.000 in 2005) en stijgt het sinds 1984. In 20 jaar tijd heeft het migratiesaldo rechtstreeks tot een groei van 434.000 inwoners geleid, kinderen van migranten die in België zijn geboren, niet meegeteld.

Over het algemeen kent België dus een sterke en stijgende internationale mobiliteit. Ook al zijn ze interessant voor de algemene Belgische demografie, toch moet men verder kijken dan enkel die totale migratiestromen van Belgen en vreemdelingen om de onderliggende mechanismen te begrijpen. Eerst is het noodzakelijk een onderscheid te maken tussen de immigratie- en emigratiestromen van Belgen en vreemdelingen.

¹ Rekening houdend met de erkende of geregulariseerde asielzoekers gegroepeerd binnen de categorie « registerwijzing » Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (verder in de tekst AD SEI genoemd), terwijl die gewoonlijk niet in aanmerking worden genomen.

² De daling in de statistieken uit de jaren 1990 is vooral te wijten aan het feit dat de asielzoekers uit de immigratiestatistieken zijn uitgesloten..

Figuur 2.1. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van buitenlanders (Belgen en vreemdelingen), 1948-2005 (excl. niet erkende of geregulariseerde asielzoekers)³

Bron : RR – AD SEI

2.1.2. De internationale mobiliteit en stijgende emigratie van Belgen

De instroom van vreemdelingen mag dan al veel aandacht krijgen, men mag evenwel niet vergeten dat ook de migratiebewegingen van Belgen die ons land verlaten of terugkeren niet te onderschatten zijn (fig. 2.2). Zo verlieten in 2005, 20.980 Belgen het land en 12.950⁴ zijn teruggekeerd. Belgen waren dat jaar dan ook goed voor ongeveer 12% van de geregistreerde immigranten en 35% van de emigranten (fig. 2.3).

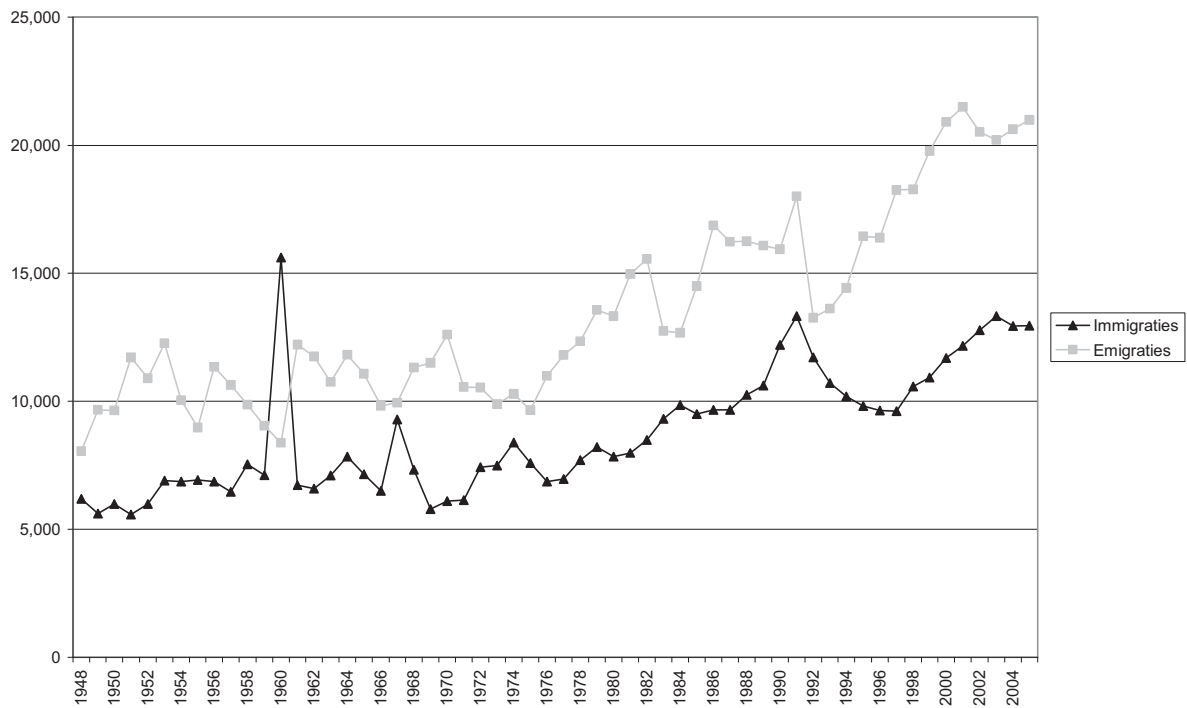
Op vandaag is België vooral een land van immigratie maar Belgen hebben ondanks alles toch ook de neiging om het land te verlaten. Dit negatieve migratiesaldo is geen nieuw fenomeen. Tot in de XIXde eeuw was België vooral een emigratieland, ook al wordt dit aspect soms wel eens uit het oog verloren. (Morelli, 1998). De ontwikkeling van de vreemde immigratie uit de XXste eeuw krijgt alle aandacht maar dit betekent daarom niet dat er geen emigratie van Belgen meer bestaat. Wel integendeel. Sinds de Eerste Wereldoorlog lag het aantal Belgen dat het land verlaat steeds hoger dan het aantal Belgen dat naar België terugkeert (Dufresne, 1943 ; Wattelar, 1988). Er zijn twee uitzonderingen. Met de crisis aan het begin van de jaren 1930, lag het aantal Belgen dat terugkwam hoger dan het aantal vertrekken en tijdens de jaren

³ De erkende of geregulariseerde asielzoekers werden bij het aantal immigranten meegerekend, in tegenstelling tot de praktijken die AD SEI er sinds 1999 op nahoudt (de gegevens zijn voor de vorige periode niet beschikbaar). Het saldo van de ambtshalve geschrapt en heringeschrevenen die ambtshalve zijn geschrapt werd bij de emigraties meegerekend.

⁴ De enige vertrekken waar rekening mee wordt gehouden zijn die die aangegeven zijn. Het saldo van de ambtshalve geschrapt en heringeschrevenen die ambtshalve zijn geschrapt werd bij de emigraties meegerekend.

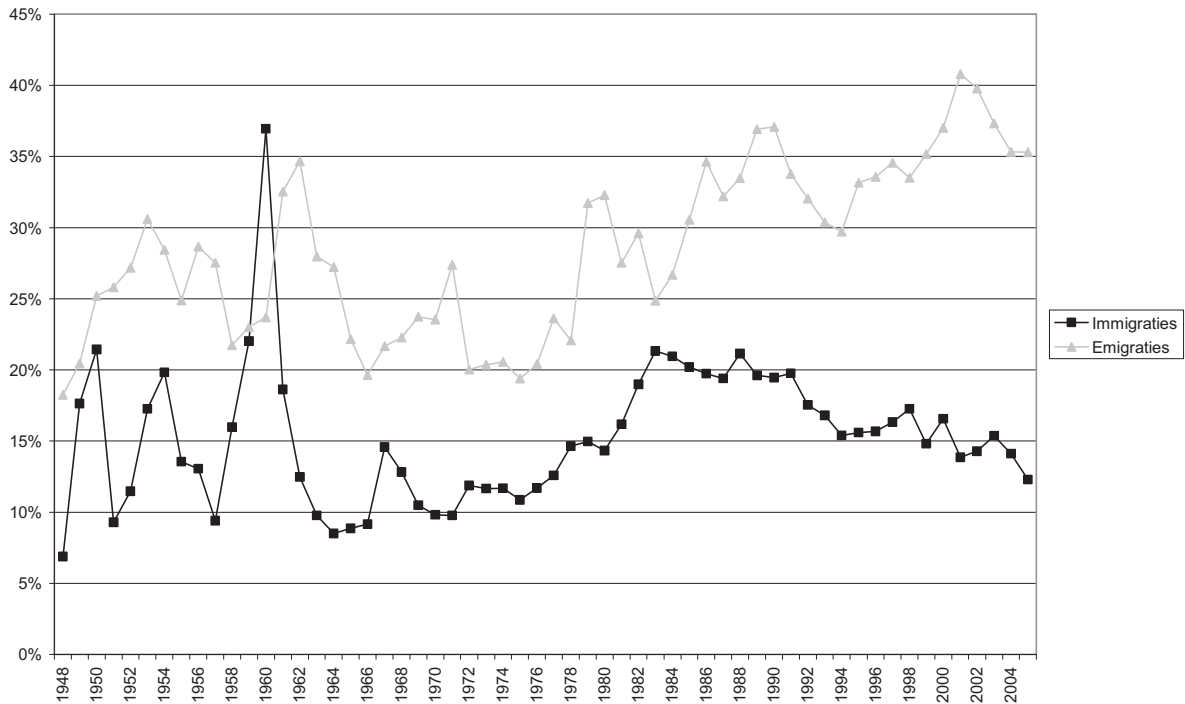
1960 keerden ongeveer 16.000 Belgen terug als gevolg van de onafhankelijkheid van Congo. Behalve enkele uitzonderlijke crisisperiodes, is de emigratie van Belgen dus een constant gegeven maar sinds de tweede helft van de jaren 1970 heeft die beweging zich nog sterker doorgezet.

Figuur 2.2. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van Belgen, 1948-2005

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.3. Aandeel van de Belgen in de internationale immigraties en emigraties met een invloed op België, 1948-2005

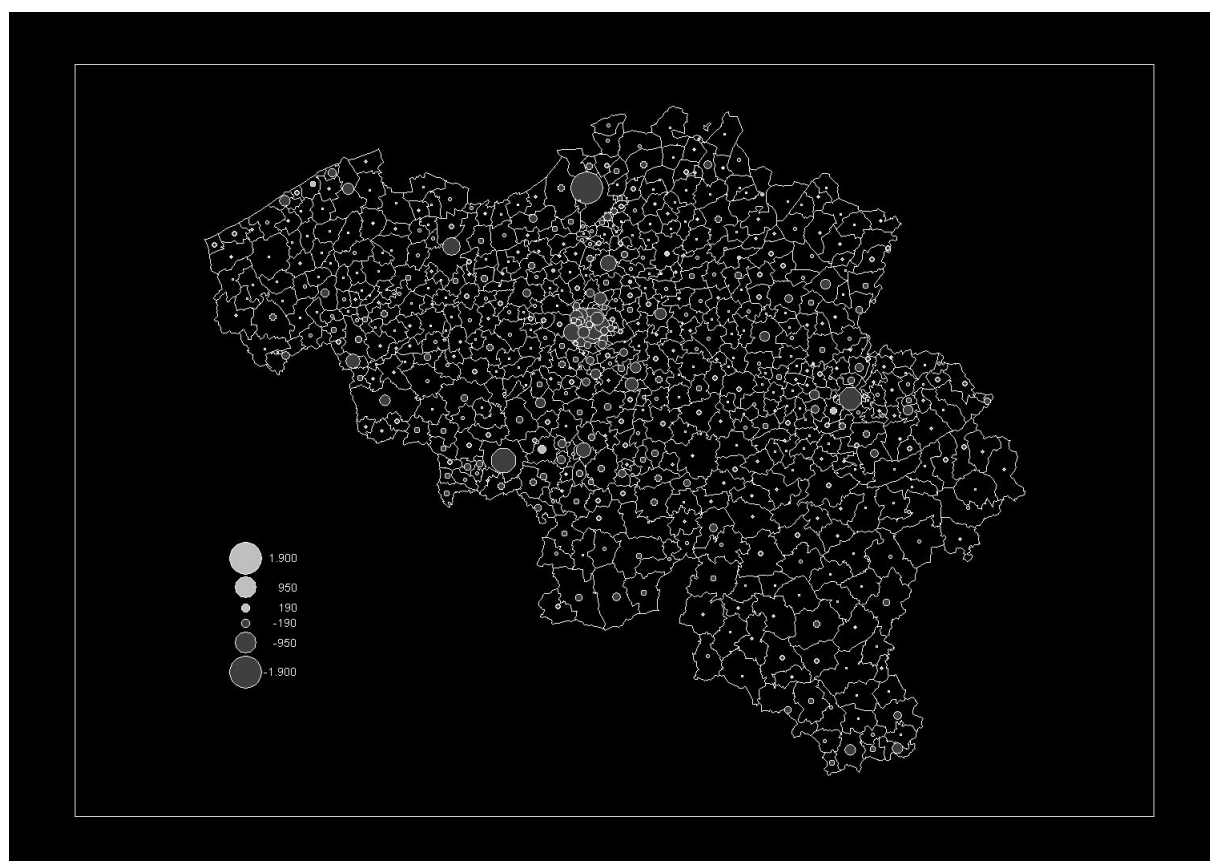

Bron : RR – AD SEI

In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken, worden ongeveer alle gemeenten van het land door de Belgische emigratie getroffen (fig. 2.4). Slechts enkele gemeenten kennen een positief migratiesaldo voor wat de populatie met Belgische nationaliteit betreft. Nog steeds in tegenstelling tot de clichés, gaat het bij Belgen die vertrekken eerst en vooral om volwassenen op actieve leeftijd, meestal jonge mannen, maar ook koppels met kinderen en in mindere mate jonge gepensioneerden (fig. 2.5), wat grosso modo met de immigratieleeftijd van vreemdelingen overeenkomt. De vreemde immigratie speelt dus in termen van demografie ook een vervangende rol, o.m. op actieve leeftijd.

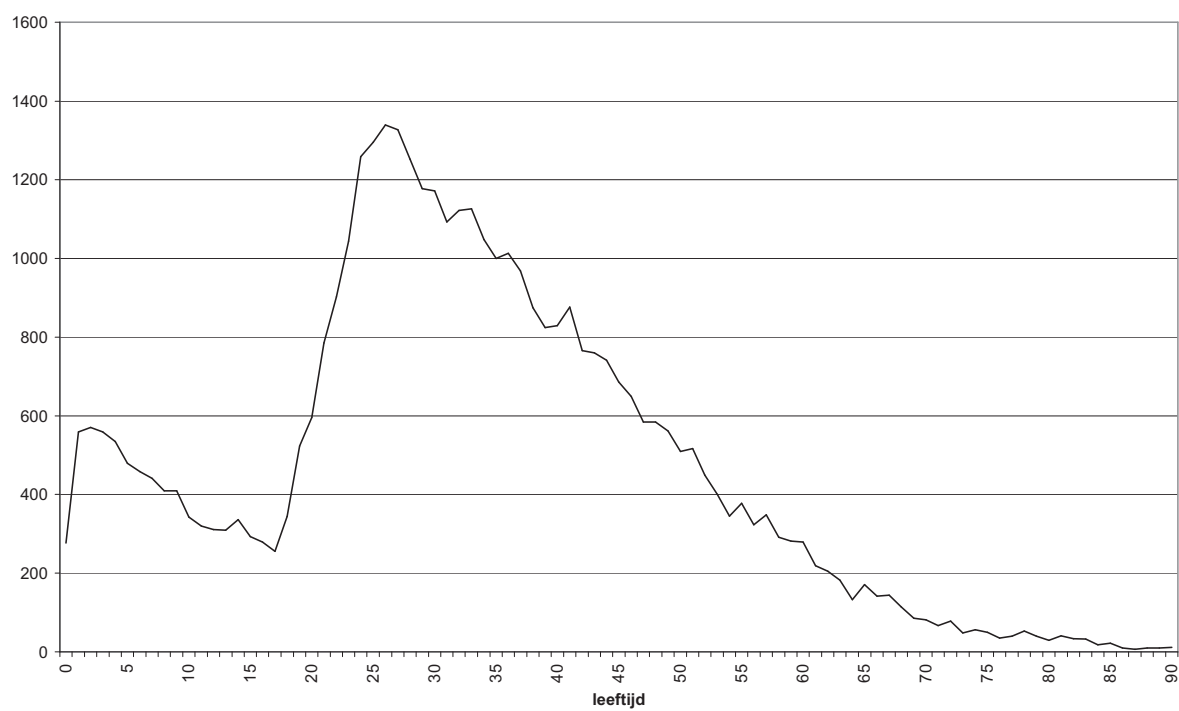
De omvang van de migratiebewegingen van de Belgen en vreemdelingen zijn niet rechtstreeks vergelijkbaar, ze mogen evenwel ook niet volledig los van mekaar worden gezien. Enerzijds wijst de steeds frequentere migratie van Belgen, net als de instroom van vreemdelingen, op een algemeen toenemende internationale mobiliteit met een stijgende impact op de Belgische samenleving. Anderzijds ligt hetzelfde proces aan de basis van het sterker worden van beide types internationale migraties, migraties van Belgen en migraties van vreemdelingen, namelijk de mondialisering. Ons verslag richt zich op de internationale migratie van vreemdelingen maar de groeiende internationale mobiliteit van de Belgen mag daarbij niet worden vergeten om het algemene kader te begrijpen waarin deze vreemde immigratie zich afspeelt.

Figuur 2.4: Migratiesaldo van de Belgen (2001-2005)

Bron: RR-AD SEI

Figuur 2.5. Leeftijd van de Belgische migranten, 2005

Bron : RR – AD SEI

2.1.3. Een nooit geziene groei van de buitenlandse immigratie

Ook al hebben Belgen de neiging om het land te verlaten, toch blijft het totale migratiesaldo van België (Belgen en vreemdelingen inbegrepen) ruim positief dankzij de inbreng van de buitenlandse immigratie.

De instroom van het aantal vreemdelingen is historisch. In 2005 werden meer dan 90.000 buitenlandse immigraties geregistreerd⁵. Daarmee zitten we ver boven de vorige recordcijfers uit 1948 en 1964, wat om meer dan een reden opvallend is (fig. 2.6). In de periode na de oorlog en in de jaren 1960 was buitenlandse immigratie immers gewenst en georganiseerd door de overheid. Bovendien waren de vorige pieken eerder conjunctureel, terwijl deze stijgende buitenlandse immigratie, die allesbehalve het resultaat van de conjunctuur is, er een van lange duur is, aangezien het begin van de stijgende instroom halweg de jaren 1980 te situeren is.

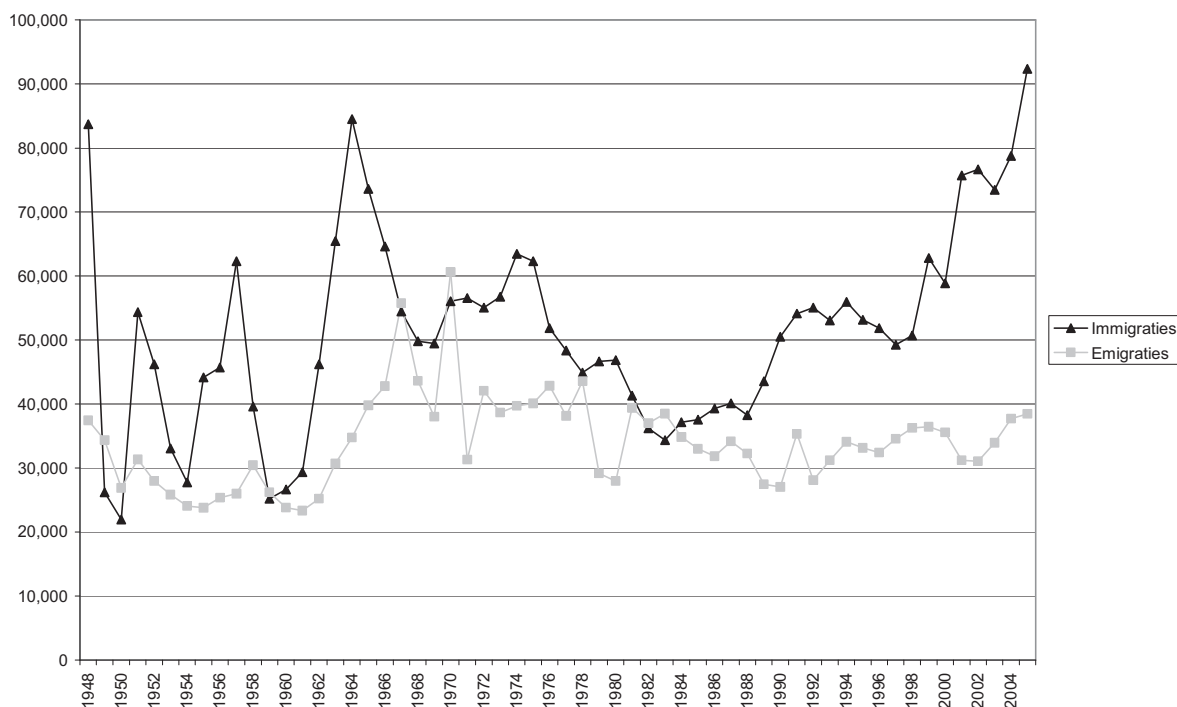
Na de eerste oliecrisis in 1974 werd beslist een einde te stellen aan de arbeidsimmigratie met een duidelijke beperking van het aantal buitenlandse immigraties als gevolg, in die mate zelf dat het migratiesaldo in 1982 en 1983 negatief was. In 1984 was de instroom evenwel weer groter dan de emigratie waardoor het migratiesaldo weer in evenwicht kwam. De modaliteiten van deze immigratiestijging zijn algemeen bekend en eerst en vooral toe te schrijven aan wat men de “gezinshereniging” heet. Enerzijds zijn er de reeds in België gevestigde vreemdelingen die vóór hun immigratie een deel van hun familie in het buitenland hebben achtergelaten, en van wie de familieleden het recht hebben om te immigreren. Anderzijds zijn er de reeds in België gevestigde vreemdelingen en Belgen die met vreemdelingen huwen, die daardoor het recht krijgen om zich in België te vestigen. De heropleving van immigratie in de jaren 1980 loopt gelijk met een heropleving van de immigratie van Europeanen, die ook door de crisis in de jaren 1970 was stilgevallen.

Vanaf het begin van de jaren 1990 neemt de instroom snel toe, niet enkel door de gezinshereniging en de Europese immigratie, maar ook als gevolg van een derde fenomeen: de spectaculaire toename van het aantal asielaanvragen sinds 1989. De daling van de asielaanvragen van 1994 tot 1997 leidt tot een tijdelijke beperking van de instroom, die nog wordt versterkt door het uitsluiten van de asielzoekers uit de immigratiestatistieken vanaf 1995 (de dalende instroom is van 1995 tot 1998 redelijk artificieel). En toch gaat de instroom vanaf 1998 weer sterk stijgen, waardoor we momenteel op een recordniveau zitten. Door het uitsluiten van de asielzoekers uit de statistiek is het moeilijk deze statistiek te gebruiken. Ze is immers op een officiële definitie van immigratie gebaseerd, die niet helemaal met de realiteit overeenkomt⁶. Dit « statistische achterpoortje » minimaliseert aanzienlijk de heropleving vanaf 1998, maar negeert vooral een belangrijk feit : de massale instroom van asielzoekers van 1998 tot 2001. 2001 was met bijna 40.000 geregistreerde asielzoekers vermoedelijk een piekjaar in termen van internationale immigratie. Na deze piek is de instroom wat gaan liggen met een nieuwe opvallende stijging in 2005 als gevolg van de uitbreiding van de Europese Unie en de opvallende stijging van de stromen, vooral vanuit Polen.

⁵ Inclusief de bewuste wijzigingen van de registers die overeenkomen met het verkrijgen van een verblijfsbewijs door asielzoekers na een erkenning als vluchteling, wat het verschil in schatting verklaart t.o.v. het officiële door de AD SEI gepubliceerde cijfer.

⁶ AD SEI houdt bij de berekening geen rekening met de vluchtelingen die in de immigratiestromingen zijn erkend maar brengt ze onder in de categorie « aanpassing » onder de administratieve benaming « verandering van register ». We zijn er in geslaagd ze in bepaalde grafieken op te nemen, die duidelijk zijn geïdentificeerd (figuren 2.1, 2.6 en 2.7.) om een meer realistisch beeld van de situatie te geven.

Figuur 2.6. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van buitenlanders, 1948-2005 (excl. niet erkende of geregulariseerde asielzoekers)⁷

Bron : RR – AD SEI

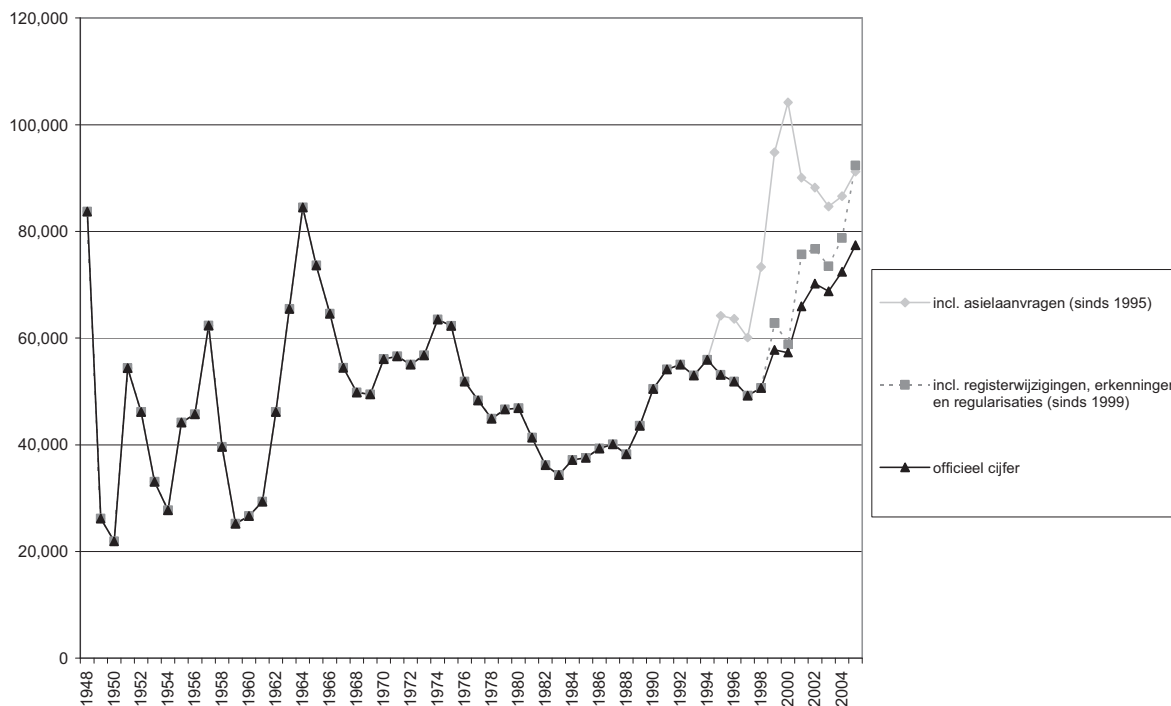
Om een beter idee te krijgen van de evolutie, kunnen we een poging doen om de evolutie van de totale instroom te schatten, door het aantal nieuwe asielzoekers via de officiële statistiek (fig. 2.7, lichtgrijze curve) bij de geregistreerde immigraties te voegen. Men kan de immigratie ook inschatten door geen rekening te houden met de asielzoekers maar wel met de asielzoekers die een verblijfbewijs ontvangen, nl. zij die erkend zijn of op een of andere manier zijn geregulariseerd (fig. 2.7, grijze curve). Men kan er immers vanuit gaan dat asielzoekers niet over een duurzaam verblijfbewijs beschikken en ze dus niet systematisch in de statistiek moeten worden opgenomen, maar ze zouden minstens moeten worden meegerekend in de migratiestromen wanneer ze een meer stabiel statuut verkrijgen. In beide gevallen zien we dat de officiële statistiek sinds 1995 een uiterst vertekend beeld geeft van de reële immigratiestromen (fig. 2.7, zwarte curve). Door de asielzoekers op te nemen van zodra ze hun aanvraag indienen komt de statistiek met de onmiddellijke migratierealiteit overeen. Door enkel rekening te houden met de aanvragers die een stabiel statuut verkrijgen, kan de impact van de « ongegronde » asielaanvragen worden beperkt, waarbij tegelijk de asielaanvragers die een duurzaam verblijfbewijs verkrijgen worden opgenomen. Het gevolg is dan wel dat de aankomstdatum vertekend is, die niet dezelfde is als de datum van erkenning

⁷ De erkende of geregulariseerde asielzoekers werden bij het aantal immigranten meegerekend, in tegenstelling tot de praktijken die AD SEI er sinds 1999 op nahoudt (de gegevens zijn voor de vorige periode niet beschikbaar). Het saldo van de ambtshalve geschrapt en heringeschrevenen die ambtshalve zijn geschrapt werd bij de emigraties meegerekend.

van het vluchtelingenstatuut of regularisatie. Deze datum kan een heel stuk verwijderd liggen van de datum van reële immigratie⁸.

Jammer genoeg zullen we verderop in dit werk geen rekening kunnen houden met de asielzoekers om de migratiestromen, de vreemde populaties of van vreemde afkomst te karakteriseren, de gegevens over de asielzoekers zijn immers veel beperkter dan die die we over vreemdelingen die geen asielzoeker zijn beschikken.⁹

Figuur 2.7. Schatting van de evolutie van het aantal buitenlandse migraties al naargelang asielzoekers al dan niet worden opgenomen, 1948-2005

Bron : RR – AD SEI en Wachtregister – Dienst Vreemdelingenzaken

2.1.4. Een her-emigratie en relatief lage terugkeer van vreemdelingen

Het proces van her-emigratie (vertrek van een migrant naar het buitenland) en dat van de terugkeer werd kwantitatief slechts heel zelden grondig onderzocht (Cassarino, 2004), terwijl het bevorderen van die « terugkeer » lange tijd politiek naar voor werd geschoven als een mogelijke oplossing voor een aantal immigratiegebonden problemen.

⁸ De tussenperiode tussen aankomstdatum en datum van het verkrijgen van een duurzaam statuut verklaart het feit dat men voor het jaar 2005 een grotere instroom telt indien men rekening houdt met de erkende vluchtelingen en de geregulariseerde asielzoekers. Deze schatting ligt hoger dan die die we verkrijgen door rekening te houden met alle asielzoekers. De vluchtelingen en de in 2005 erkende of geregulariseerde asielzoekers komen gedeeltelijk uit de groep asielzoekers die de jaren daarvoor asiel hadden aangevraagd tijdens dewelke er meer asielaanvragen werden opgetekend ...

⁹ De exacte kenmerken van de aanvragers zijn niet goed gekend. Vooral het aantal hangende aanvragen wordt slecht ingeschat en wanneer dat al het geval is, dan beschikt men slechts over een totaal aantal hangende dossiers zonder mogelijkheid de kenmerken te kennen van de aanvragers van wie de aanvraag lopende is. Zonder juiste kennis over de hangende aanvragen, is het niet mogelijk in de berekening van de indicatoren die betrekking hebben op de vreemdelingen die in het land verblijven, rekening te houden met de asielzoekers.

De instroom van vreemdelingen is sinds het begin van de jaren 1980 opnieuw sterk toegenomen, het aantal vreemdelingen dat opnieuw vertrekt is daarentegen relatief gering (fig. 2.6). Op de lange termijn is er sprake van een stagnatie en sinds het einde van de jaren 1960 zelfs van een achteruitgang. De laatste tien jaar is het aantal vertrekken licht toegenomen maar deze beperkte stijging kan de explosieve instroom nooit compenseren

De redenen voor deze stagnatie in de terugkeer zijn divers en al naargelang het standpunt van de auteurs, ook vaak tegenstrijdig. Om te beginnen blijft het verschil in levensstandaard tussen de traditionele emigratielanden en België hoog, waardoor emigratie nog steeds aantrekkelijk blijft en de terugkeer van migranten veel minder. Bovendien gaan bepaalde immigraties reeds ver in de tijd terug, heeft er zich een tweede generatie (personen met geïmmigreerde ouders, die in België zijn geboren) en zelfs derde generatie ontwikkeld, waardoor een terugkeer voor migranten en hun nakomelingen minder evident is, ook al gaan ze soms nog naar hun land van herkomst terug. De moeilijkheden bij de immigratie hebben ongetwijfeld een pervers effect, dat door een ongegronde angst de terugkeer afremt, terwijl het recht op terugkeer naar België voor een aantal categorieën vreemdelingen die beslissen het land te verlaten heel dikwijls bij wet is vastgelegd.

Zowel in termen van emigratie als van immigratie moet het falen worden vastgesteld van een beleid dat de instroom wil beperken en de omvang van de terugkeer van migranten overschat. Met een lage emigratie en een toenemende immigratie is het migratiesaldo van de vreemde populatie ruim positief en stijgend.

Terugkeer en verwijderingen : verwarren van de termen

Wanneer we het over « terugkeer » hebben, verwijzen we naar het proces van terugkeer van migranten die hier wettig verblijven én die het land verlaten, of die verondersteld zijn het land te hebben verlaten als gevolg van het niet verlengen van een verblijfstitel. In een bepaalde administratieve taal en in de vakliteratuur over onwettige immigratie, wordt de term « terugkeer » volgens ons verkeerdelijk gebruikt om de gedwongen of begeleide terugkeer van vreemdelingen die hier onwettig verblijven aan te duiden. Om geen amalgaam te maken tussen immigratie en onwettig verblijf, zal deze tweede betekenis van de term « terugkeer » in dit verslag niet worden gebruikt en in een ruimere zin moet die ook worden vermeden. Het fenomeen dat door deze tweede betekenis wordt bedoeld zal daarentegen in het tweede deel van het verslag over de statistieken van de irregulariteit worden behandeld en als verwijdering of repatriëring worden omschreven.

2.1.5. Een Europese immigratie ondanks de evoluties en percepties

2.1.5.1. Overzicht

Drie nationaliteiten zijn opvallend aanwezig: de Fransen, de Nederlanders en de Marokkanen, die goed zijn voor resp. 13, 13 en 9% van de buitenlandse instroom in 2005 (fig. 2.10 et tab. 2.1). De andere nationaliteiten zijn bij de migratie veel minder aanwezig. Het gaat om Polen die goed zijn voor 6% van de instroom en Duitsers en Turken die elk ongeveer 4% voor hun rekening nemen. Daarna volgen de Roemenen, bijna alle EU-landen rond de Middellandse Zee, de Britten en de Amerikanen. Met uitzondering van Marokko en Turkije is het overgrote

deel van de migratiestromen afkomstig uit de Europese Unie (inclusief de nieuwe lidstaten) of uit rijke landen zoals de Verenigde Staten.

In tegenstelling tot wat wordt aangenomen, betreft immigratie de laatste jaren vooral onderdanen uit EU-lidstaten (fig. 1.3). Zo ging het bij de 77.387 immigraties in 2005¹⁰, om 41.325 onderdanen uit EU-lidstaten (53%) en die migranten komen vooral uit de 15 oude lidstaten van de Europese Unie zoals die tot 2004 bestond (34.872, of 45% van de volledige instroom). Het aantal onderdanen uit de 10 nieuwe lidstaten die in 2004 tot de Unie zijn toegetreden blijft gering (6.453, of 8% van de totale instroom), net zoals dit het geval is voor de Roemenen en Bulgaren, die in 2007 tot de Unie zijn toegetreden (3.175 nieuwkomers, of 4% van de volledige instroom). De stijging van deze migratiestroom na deze recente uitbreiding van de Europese Unie is de laatste jaren opvallend. Het gaat hierbij vooral om Polen en Roemenen.

De niet-EU immigratie is het laatste decennium weliswaar sterk gestegen, toch mag de toename van de immigratie binnen de Unie, die minder als dusdanig wordt ervaren, niet worden onderschat. Sinds 2000 is de groei van de EU-immigratie (zowel oude als nieuwe lidstaten) in absolute cijfers immers hoger dan de niet-EU immigratie (fig. 2.9)¹¹.

Na Europa is Afrika het tweede continent waar nieuwe migranten vandaan komen. In tegenstelling tot wat algemeen wordt aangenomen blijven de migratiestromen vanuit Afrika, behalve Marokko en enkele landen zoals Congo (D.R.C.) of Algerije beperkt en leiden ze niet tot een opvallende legale immigratie. Het feit echter dat de asielzoekers niet worden meegerekend, beperkt op een kunstmatige manier het aandeel van de Afrikanen die een groot deel van de asielzoekers uitmaken.

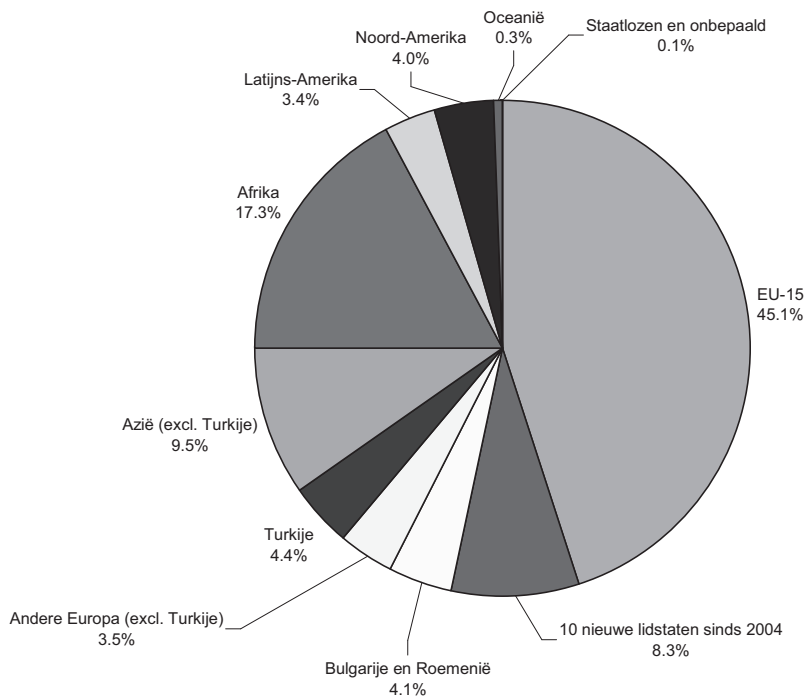
Ook een spectaculaire toename van de nieuwe Aziatische migranten (Turken uitgezonderd) is redelijk opvallend met grote contingenten migranten uit India, Japan, Thailand, Pakistan, de Filippijnen ... De migratie vanuit China, die begin van de jaren 2000 sterk was toegenomen, lijkt de laatste tijd wat af te nemen. Deze heterogene groep nieuwe Aziatische migranten is bijzonder interessant. Ook al krijgt deze groep weinig aandacht van media en onderzoekers¹², toch ontwikkelt hij zich razendsnel.

¹⁰ Dit cijfer houdt geen rekening met de bewuste veranderingen van register, in tegenstelling tot de vorige gegevens ; gedetailleerde gegevens per nationaliteit zijn immers niet beschikbaar.

¹¹ Het feit dat met de asielzoekers geen rekening wordt gehouden heeft uiteraard een invloed op de verdeling.

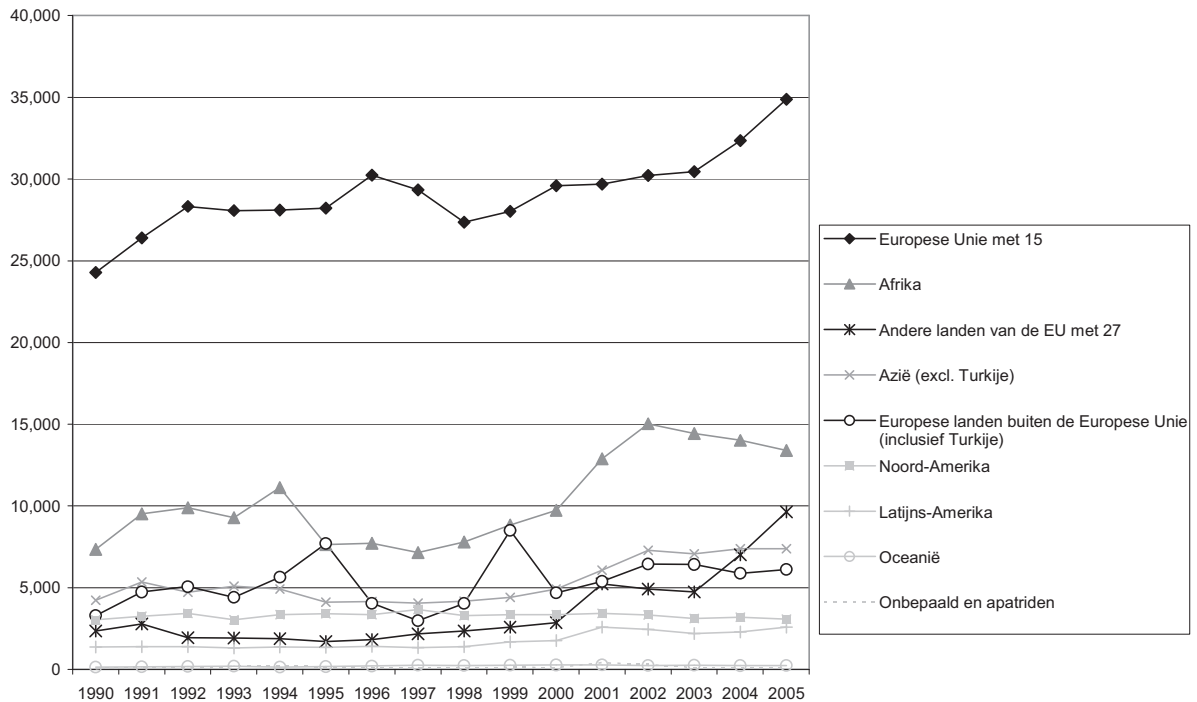
¹² Een studie toont het belang van die nationaliteiten aan binnen het kader van huwelijksmigraties (Pauwels et al., 2007).

Figuur 2.8. Geregistreerde immigraties: verdeling per grote nationaliteitengroepen in 2005 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

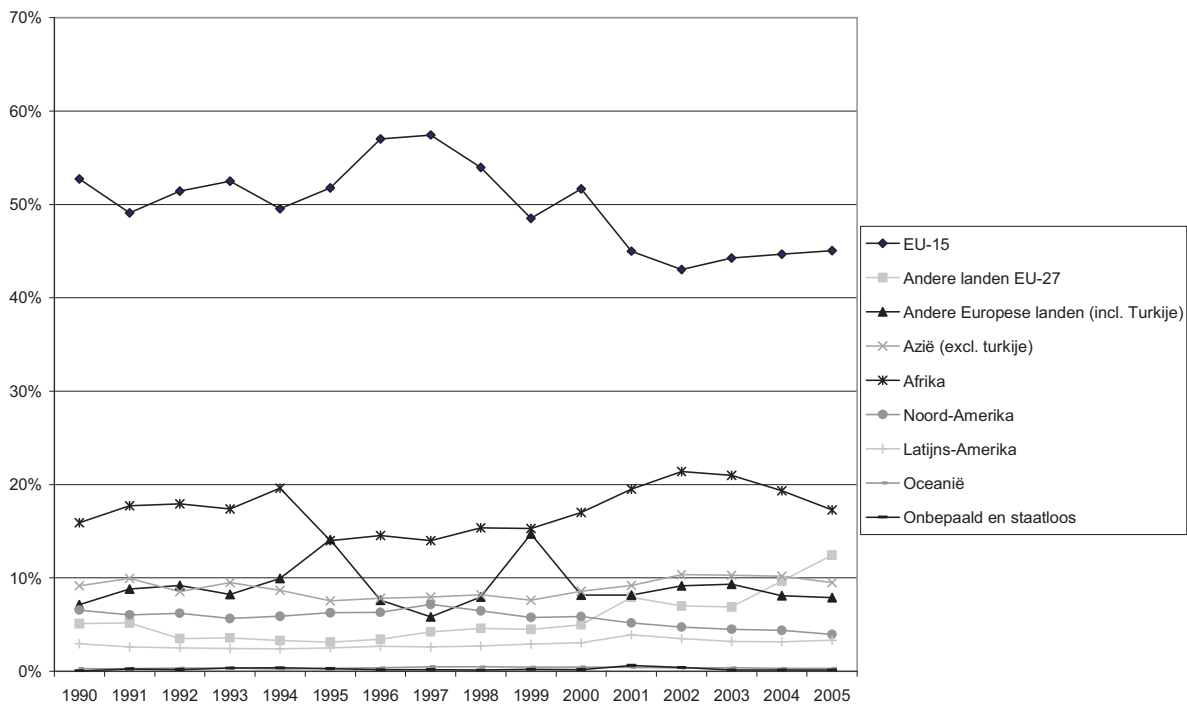

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.9. Evolutie per geregistreerde grote nationaliteitengroepen, 1990-2005 (excl. asielzoekers en vluchtelingen sinds 1995)
A. Absolute cijfers

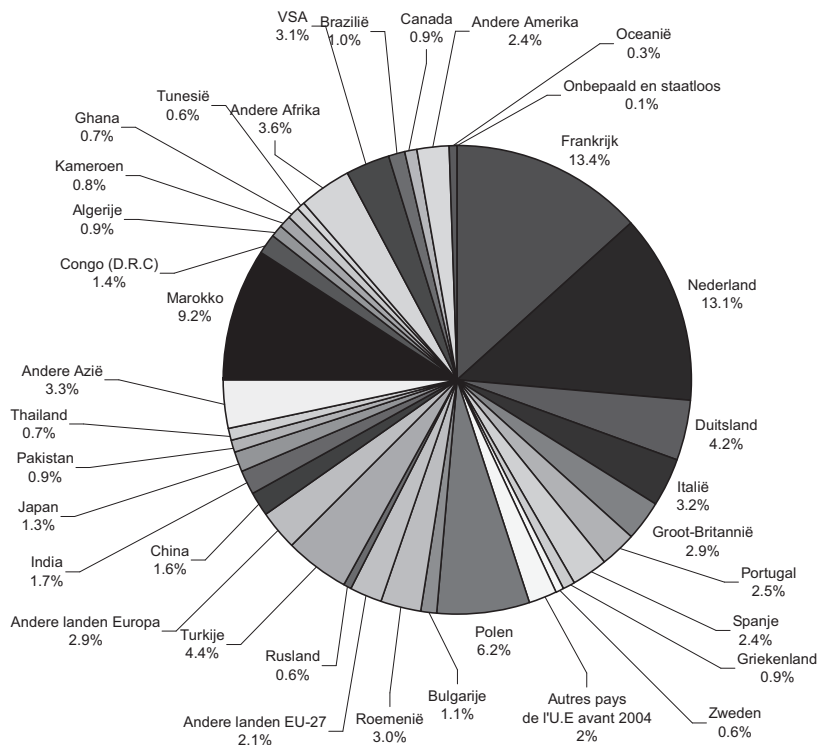

B. in percent

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.10. Nationaliteit van de geregistreerde immigraties in 2005 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Bron : RR – AD SEI

2.1.5.2. Een sterke Europese immigratie¹³ die verandert

De jaren 1990 en het begin van het millennium stonden in het teken van de terugkeer van migranten uit Centraal- en Oost-Europa en bij de meeste Europese immigraties gaat het op vandaag nog altijd om onderdanen uit de 15 oude lidstaten van de Europese Unie (fig. 2.11 en tab. 2.1tab. 1.1). Eind jaren 1990 en met uitbreiding in mei 2004 is de stroom uit de nieuwe lidstaten en vooral uit Polen en Roemenië sterk gegroeid. Toch blijven die stromen redelijk beperkt in vergelijking met de instroom uit de oude lidstaten van de Europese Unie. De Europese immigratie afkomstig uit landen die geen deel van de Unie uitmaken, neemt meer chaotische vormen aan. De voornaamste stroom vanuit Turkije is traditioneel de enige niet-EU stroom. Toch viel er in de jaren 1990 een stagnatie vast te stellen. De jaren 1990 werden eveneens gekenmerkt door een sterke instroom van asielzoekers op het ogenblik dat de crisissen in Bosnië en Kosovo het hevigst waren, nl. in het begin en aan het einde van het decennium. Die instroom blijft echter maar tijdelijk en beperkt vergeleken met de continue “golven” EU migratie. Deze instroom van asielzoekers wordt vanaf 1995 wat vertekend door het uitsluiten uit de statistieken van de asielzoekers (fig. 2.11).

De vier buurlanden (Frankrijk, Nederland, Duitsland en Luxemburg) nemen 47% van de Europese immigraties voor hun rekening (fig. 2.12). Deze migratie over korte afstand evolueert snel en betreft meer dan gewone migratie langs de grenzen. De toename van de migratiestromen vanuit Frankrijk en Nederland is perfect te vergelijken met de niet-Europese stromen. De stroom van immigratie vanuit Frankrijk bereikte reeds pieken tijdens de jaren 1960 maar tijdens de crisis van de jaren 1970 kwam daar verandering in. Tot vandaag heeft die instroom opnieuw een historisch niveau bereikt (meer dan 10.000 inwijkelingen in 2005) waardoor het meteen de belangrijkste immigratiestroom is (fig. 2.13). In het geval van de Nederlanders (fig. 2.14) is de groei meer lineair maar daarom niet minder opvallend. De instroom vanuit Nederland komt op de tweede plaats inzake wettelijke immigratie naar België met haast evenveel Nederlanders als Fransen die zich hier komen vestigen, ver voor de immigratie vanuit Marokko (iets meer dan 7.000 in 2005).

Naast de buurlanden komt er ook een groot deel van de migraties vanuit andere lidstaten van de Europese Unie met als voornaamste landen Italië, Groot-Brittannië, Portugal en Spanje. De enige nieuwe migratiestromen die zich de laatste jaren opvallend hebben doorgezet zijn die vanuit Polen (instroom van iets meer dan 4.800 personen in 2005) en Roemenië (2.300 personen). Ook andere nieuwere EU-lidstaten rukken langzaam op, o.m. Bulgarije maar die migraties blijven eerder beperkt. Algemeen moet deze heropleving van de immigratie vanuit de nieuwe EU-lidstaten evenwel worden gerelativeerd. Om een idee te geven; de totale instroom vanuit de nieuwe lidstaten is niet hoger dan de jaarlijkse instroom van Fransen of Nederlanders.

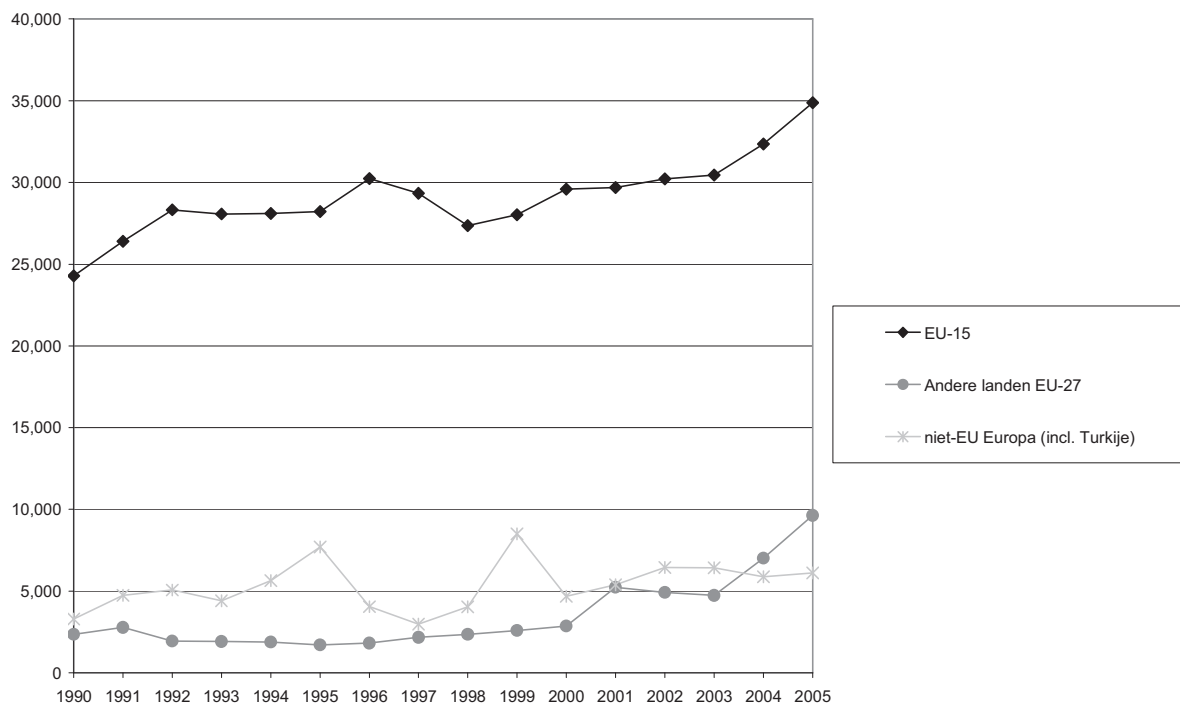
De Turkse immigratie blijft, het gaat immers nog steeds om de tweede niet-EU instroom. Terwijl de instroom van Marokkanen en Turken aan het begin van de jaren 1990 ongeveer

¹³ In alle tabellen en grafieken valt Turkije binnen de categorie « Europa », conform het statistische gebruik en de classificaties die binnen de Belgische (AD SEI) en de Europese (Eurostat) statistiek worden gehanteerd. We zijn er ons van bewust dat deze classificatie tot controverse kan leiden. Om alle verwarring te vermijden, hebben we beslist een onderscheid te maken tussen onderdanen van de Europese Unie en onderdanen uit de rest van de wereld. In de mate van het mogelijke hebben we ook gepoogd de specifieke situatie van Turkije apart te behandelen.

gelijk was, is de Turkse migratie veel trager gaan stijgen dan het gemiddelde (fig. 2.15) en in procenten zelf gaan stagneren (fig. 2.16). Uiteraard heeft de bias die met de uitsluiting van de asielzoekers sinds 1995 samenhangt, een impact voor de Turken gehad¹⁴, terwijl die geen invloed heeft gehad op andere stromen, zoals de stroom vanuit Marokko. Dit verschil alleen is evenwel geen voldoende uitleg voor het verschil in dynamiek. De Turkse asielaanvragen zijn op vandaag immers gering. Terwijl er voor de Marokkaanse migranten een duidelijke stijging is, is er bij de Turken sprake van een stagnatie.

We mogen dus algemeen stellen dat de Europese immigratie sterk blijft. Ook al ondergaat de migratie wijzigingen, toch is migratie vooral uit de buurlanden afkomstig en blijft het ritme waarop de wijziging zich doorzetten relatief matig. Het schrikbeeld dat een eerste keer opdook na de val van de communistische regimes in Centraal- en Oost-Europa en een tweede keer bij de uitbreiding in 2004 was dus ongegrond. De instroom afkomstig uit Centraal- en Oost-Europa groeit weliswaar maar, op enkele uitzonderingen na, verloopt dit aan een zeer matig tempo. Typisch voor de nieuwe stromen vanuit Polen en Roemenië is het dynamische karakter ervan en het zou de moeite lonen die meer in detail te analyseren.

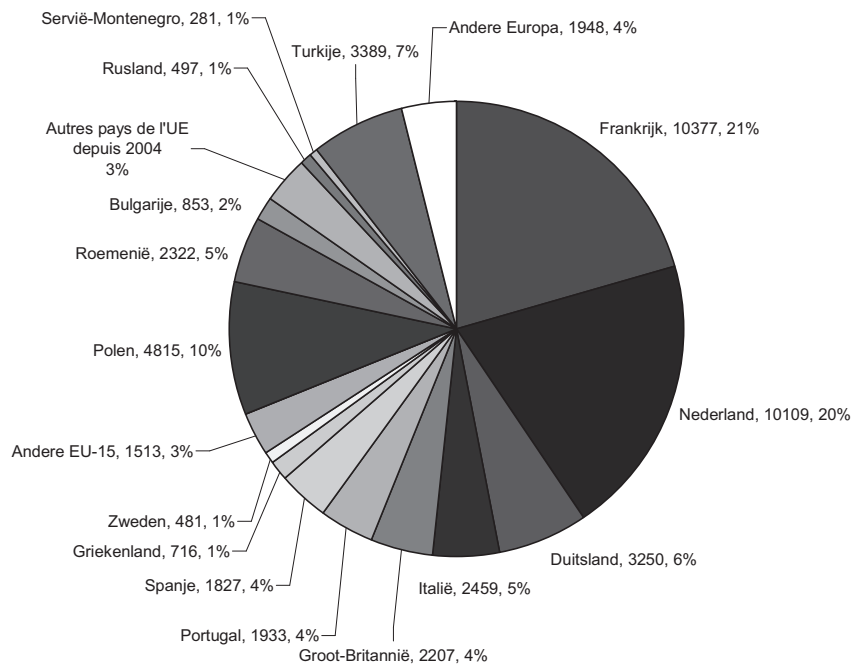
Figuur 2.11. Evolutie per grote nationaliteitengroepen van de Europese immigraties, 1990-2005 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Bron : RR – AD SEI

¹⁴ De terugval van de Turkse immigratie in 1995 en de omkering van de tendens (fig. 2.15 et 2.16) geeft een goed beeld van de bias.

Figuur 2.12. Voornaamste nationaliteiten van Europese migranten, 2005
(excl. asielzoekers en vluchtelingen)

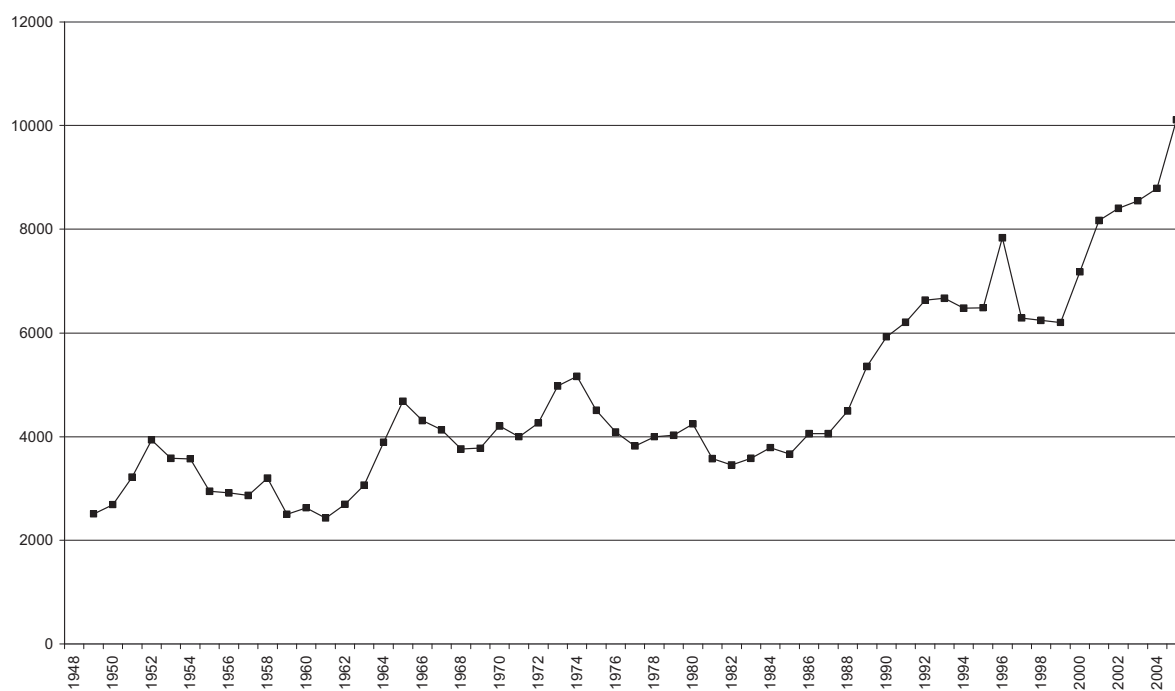
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.13. Evolutie van de immigraties van Fransen, 1949-2005

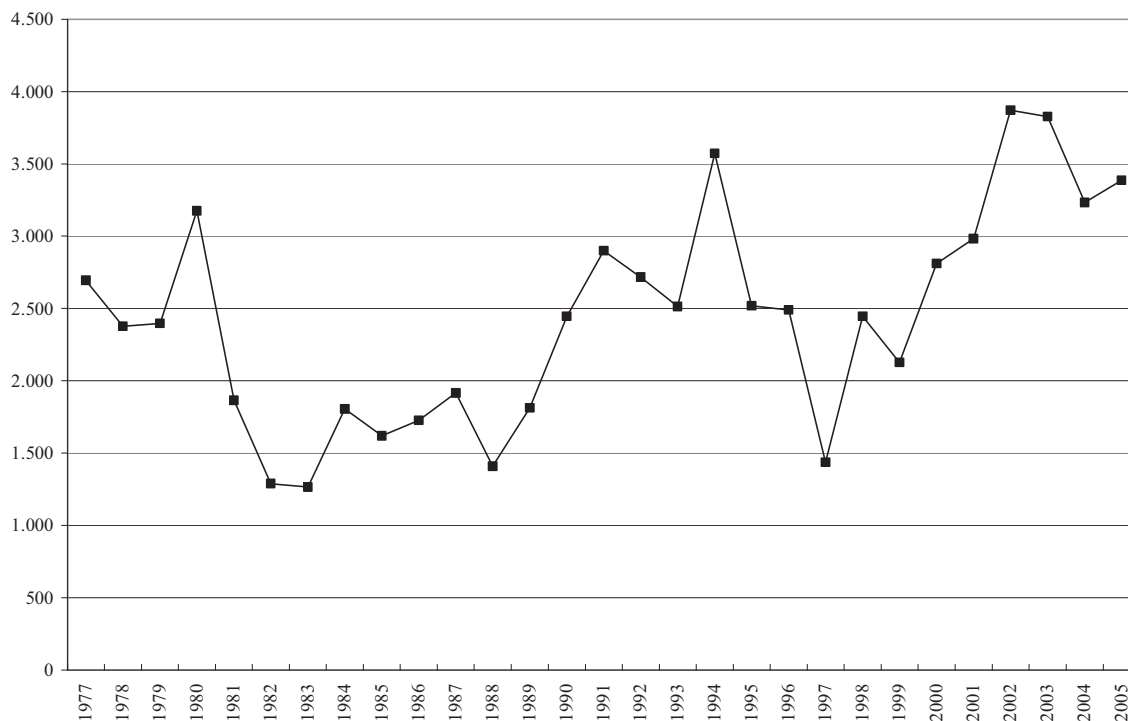
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.14. Evolutie van de immigraties van Nederlanders, 1949-2005

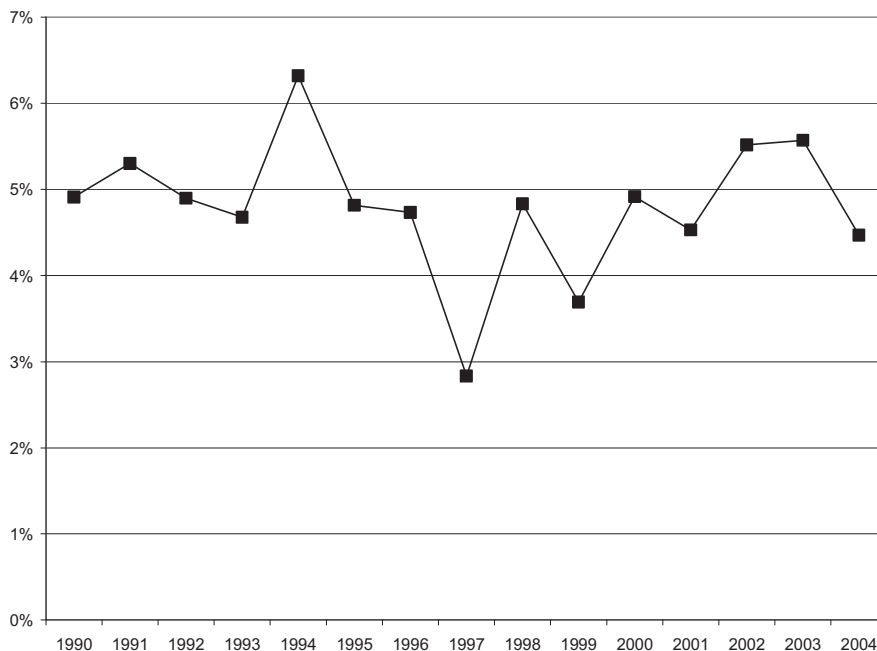
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.15. Evolutie van de immigraties van Turken, 1977-2005, (absolute cijfers / excl. asielsezoekers en vluchtelingen vanaf 1995)

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.16. Evolutie van het aantal Turken in de immigratie van 1990 tot 2004
(en % / excl. asielzoekers en vluchtelingen vanaf 1995)

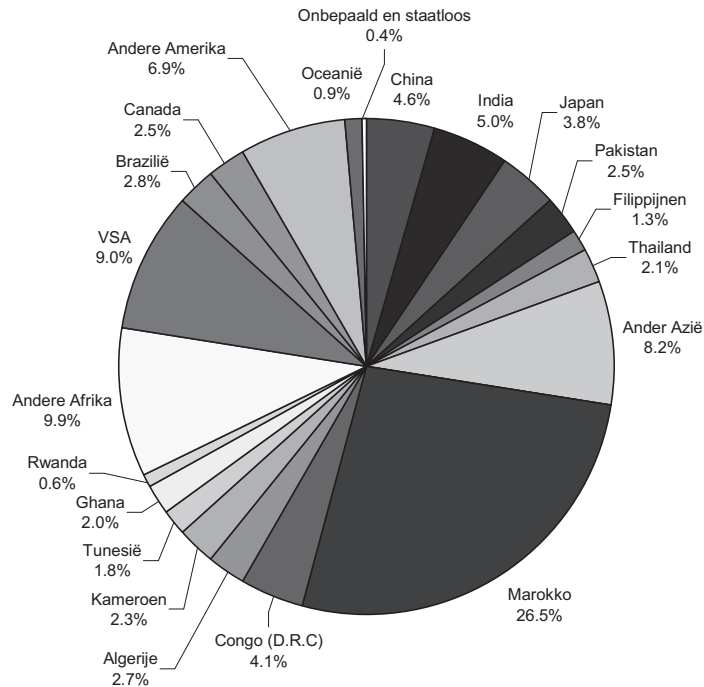
Bron : RR – AD SEI

2.1.5.3. Een hernieuwde niet-Europese immigratie

Typisch voor de niet-Europese immigratie is eerst en vooral de Marokkaanse immigratie die een veel grotere plaats inneemt dan de andere met 9% van de totale instroom en 26% van de niet-Europese instroom (fig. 2.17, 2.18 en 2.19). Deze immigratie uit Marokko is voor België intussen een migratie die ver in de tijd teruggaat aangezien ze al meer dan 40 jaar een van de belangrijkste migratiestromen is. Net als voor de andere immigraties, heeft ze sterk onder het einde van de arbeidsmigratie te lijden gehad, om halverwege de jaren 1980 geleidelijk aan opnieuw toe nemen. In tegenstelling tot andere immigraties, werd het einde van de jaren 1990 getekend door een sterke stijging van de instroom (fig. 2.18 en 2.19), die we bij weinig andere groepen terugvinden. Voor deze heropleving zijn verschillende redenen. Eerst en vooral is er de impact van de uitsluiting van de asielzoekers waardoor, door het penalisieren van andere nationaliteiten, de Marokkaanse immigratie meer opvalt, die nooit op deze basis is gefundeerd. De voornaamste oorzaak is een heropleving van de gezinshereniging. In een tweede fase werd die trouwens nieuw leven ingeblazen na de regularisatiecampagne in 1999. Toch verkaart die campagne niet alles aangezien de heropleving van de Marokkaanse immigratie van veel vroeger dateert. Het in stand houden van huwelijksgewoonten die huwelijken van mannelijke en vrouwelijke Marokkanen uit België met mannelijke en vrouwelijke Marokkanen die in Marokko verblijven aanmoedigen, zit daar vermoedelijk voor iets tussen maar de rechtstreekse impact ervan is moeilijk in te schatten als gevolg van een gebrek aan officiële cijfers over de migratieredenen. Ook al is de wettelijke mechaniek die immigratie mogelijk maakt slecht ingeschat, het resultaat ligt er niet om : in een tiental jaren, van 1990 tot 2002, is het aandeel van de Marokkaanse migratie in de totale immigratie van 5 naar 12% (fig. 2.19) gestegen. Vanaf 2003 stellen we dan opnieuw een terugval in de migratie vast. Zit de sluiting van de regularisatiedossiers in 1999 daar voor iets tussen? Is de

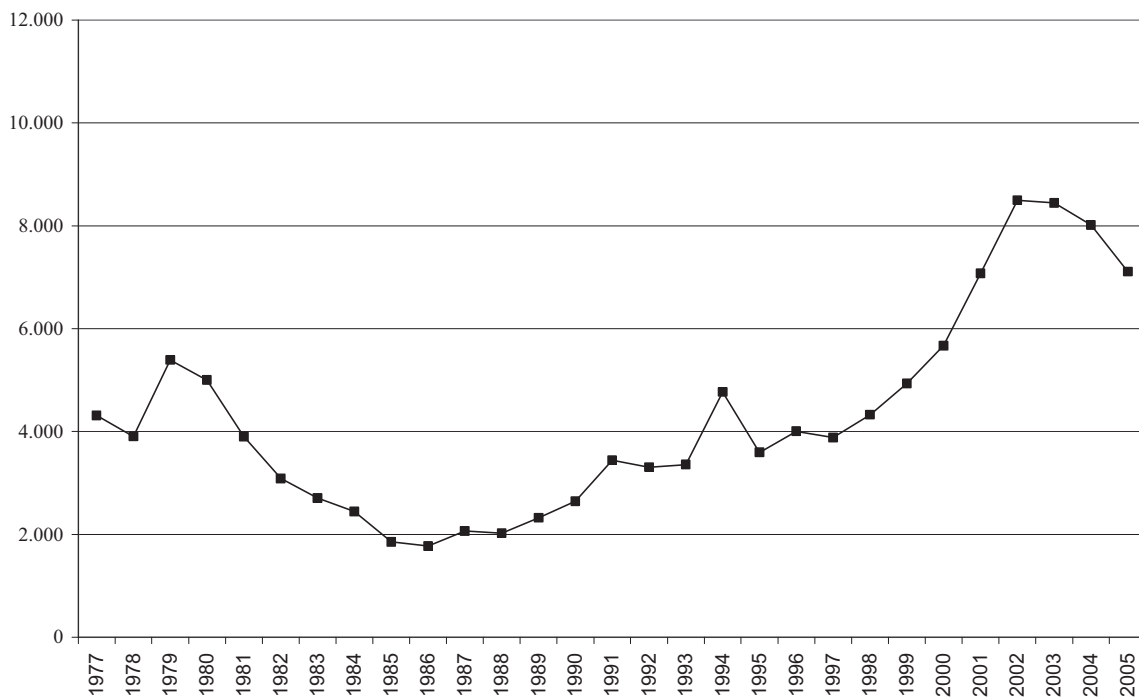
Marokkaanse immigratie fundamenteel gewijzigd? Vanuit statistisch standpunt bieden de gegevens geen enkel antwoord en het fenomeen is nog te recent om het makkelijk te interpreteren.

Figuur 2.17. Voornaamste nationaliteiten van de niet-EU migranten, 2004 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

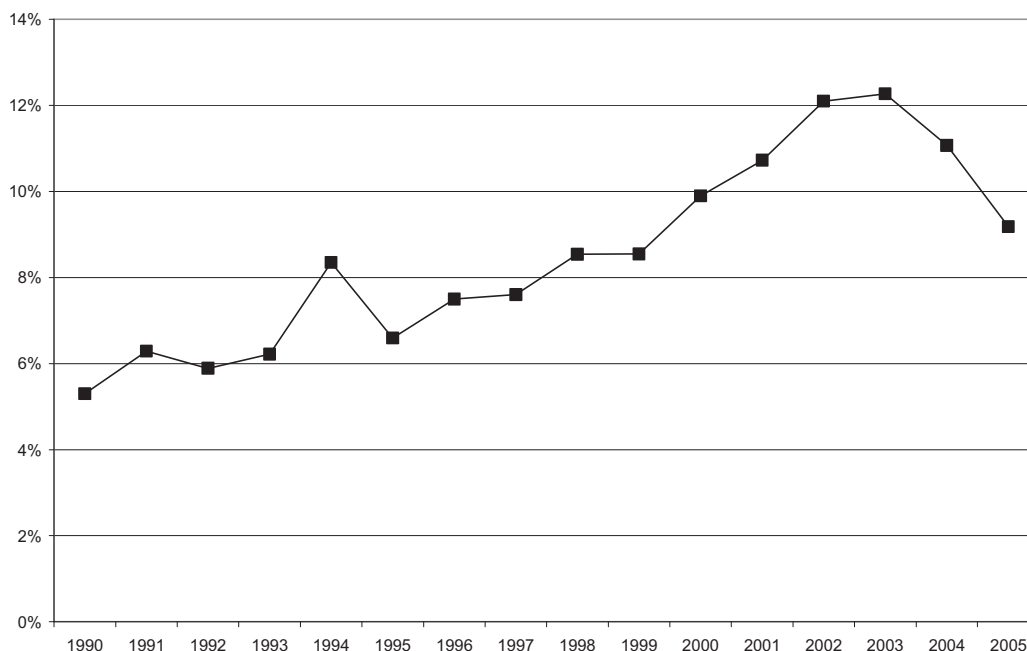
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.18. Evolutie van de immigraties van Marokkanen, 1977-2005

Bron : RR – AD SEI

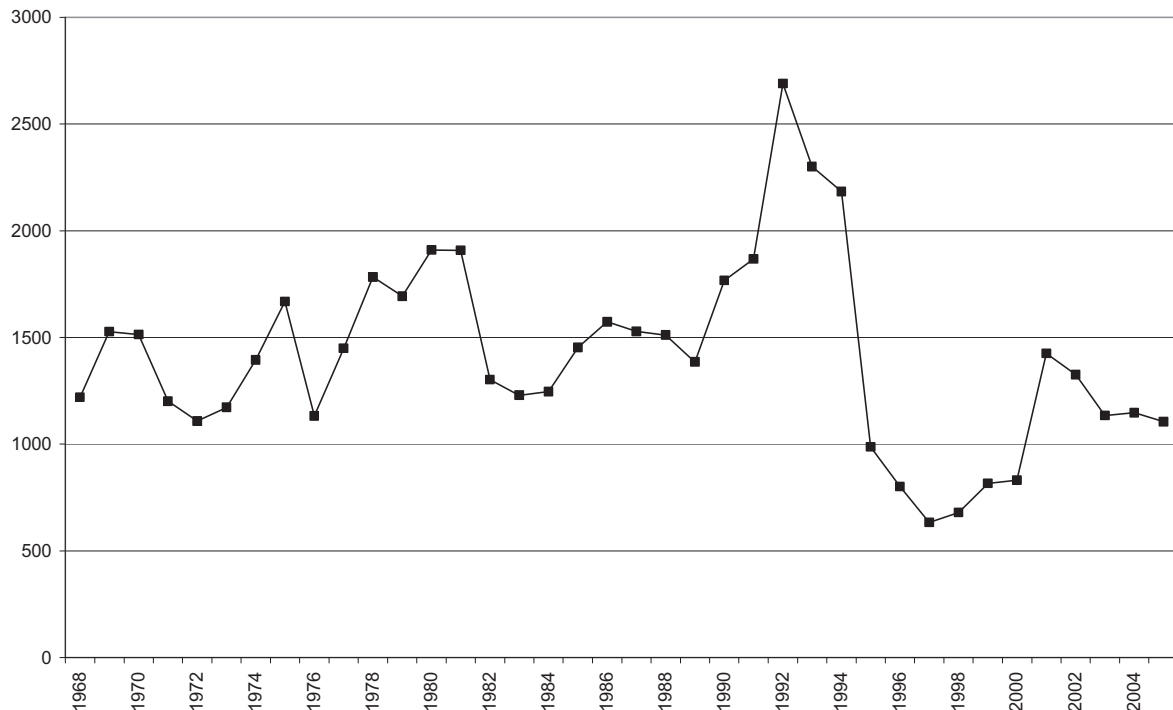
Figuur 2.19. Aandeel van het aantal Marokkanen in de totale immigratie van 1990 à 2005 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Bron : RR – AD SEI

Abstractie gemaakt van rijke landen zoals de Verenigde Staten en Japan die voor een aanzienlijke, maar vaak tijdelijke instroom zorgen, vormen de Congolezen (D.R.C.) de derde immigratiegroep naar België. Ook al zijn ze nog een grote groep als gevolg van de bijzondere banden tussen Congo en België, toch is de Congolese immigratie op basis van de officiële statistieken, numeriek niet meer zo belangrijk als in het verleden. Het is in de eerste plaats het gevolg van de beslissing om vanaf 1995 de asielzoekers niet langer meer als migranten te beschouwen. Op die manier werd het officiële aantal Congolese immigraties tussen 1994 en 1995 meer dan gehalveerd (fig. 2.20). Door de opeenvolgende politieke crisissen in Congo in de jaren 1990 en de sluiting van de andere immigratie- « kanalen », is de Congolese migratie steeds meer een asielmigratie geworden. Door het wijzigen van de definitie konden ze buiten de statistieken worden gehouden maar daarmee kon het aantal Congolese asielaanvragen, die sinds het begin in de asielkwestie in België een constante zijn, niet worden beperkt. Dat de Congolese immigratie op vandaag minder belangrijk is, is niet enkel een gevolg van de statistische definities. Er moet ook rekening worden gehouden met nieuwe meer dynamische stromen dan de « traditionele » Congolese migratie en met het fenomeen van de heroriëntering van de Congolese immigratie naar andere landen die aantrekkelijker lijken te zijn dan de voormalige koloniale macht.

Figuur 2.20. Evolutie van de immigraties van Congolezen (D.R.C.), 1968-2005, (excl. asielzoekers en vluchtelingen vanaf 1995)

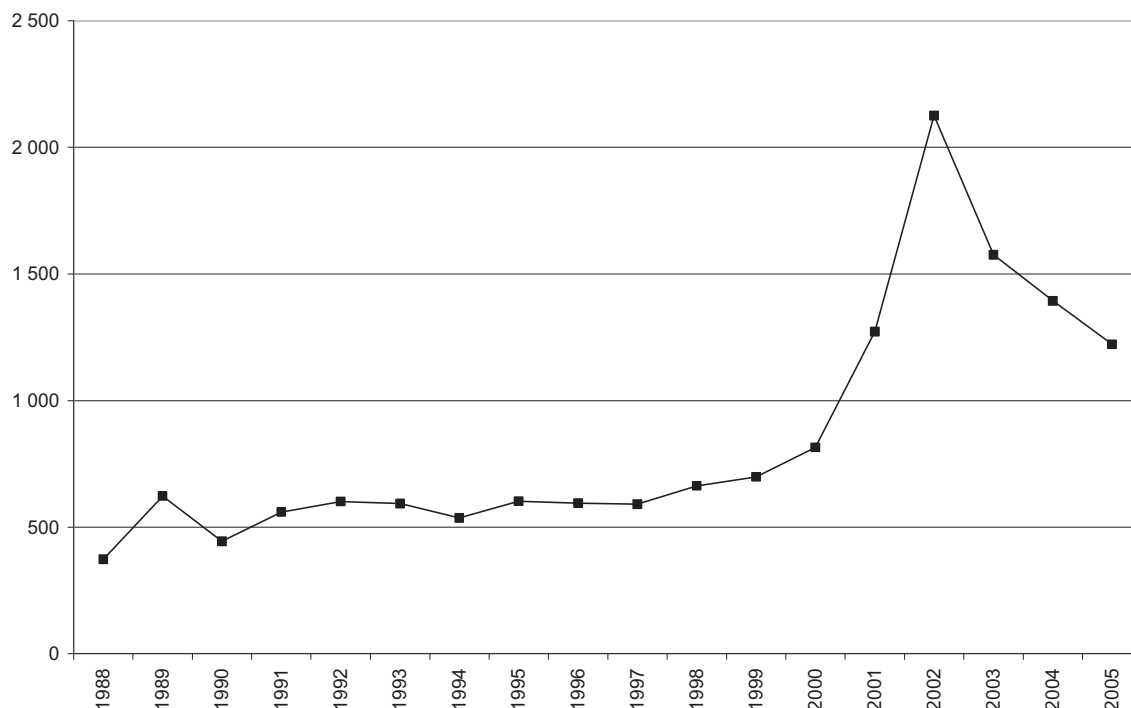

Bron : RR – AD SEI

Het laatste decennium zijn een aantal migratiestromen vanuit Azië bijzonder dynamische gebleken: het gaat o.m. meer om migraties vanuit China, India, Pakistan en vanuit Zuid-Oost Azië, vooral Thailand en de Filipijnen. Deze nieuwe migraties zijn allesbehalve homogeen en lijken zich op verschillende basissen te hebben ontwikkeld.

De eerste Chinese migratiepiek kwam er rond 2001 waardoor China plots op de 5de plaats op de ranglijst van herkomstlanden stond. Nadien ging dit aantal weer sterk dalen (fig. 2.21). Zoals uit heel wat studies blijkt (Pang, 2005), heeft het gewijzigde beleid inzake toekenning van visa in de Verenigde Staten na de gebeurtenissen van 11 september 2001 ervoor gezorgd dat een deel van de stromen die traditioneel naar de Verenigde Staten trekken, in België zijn terechtgekomen. In de jaren na 2001 vormden de Chinezen ook de grootste groep vreemde studenten aan bepaalde Belgische universiteiten. Deze boom in de Chinese instroom bleek achteraf toch maar tijdelijk. Zitten de Belgische maatregelen om beter de uitreiking van de studentenvisums in China te controleren er voor iets tussen of heeft het eerder te maken met de aanpassing van de Chinese migratiestromen aan de situatie na 2001? We moeten het antwoord schuldig blijven.

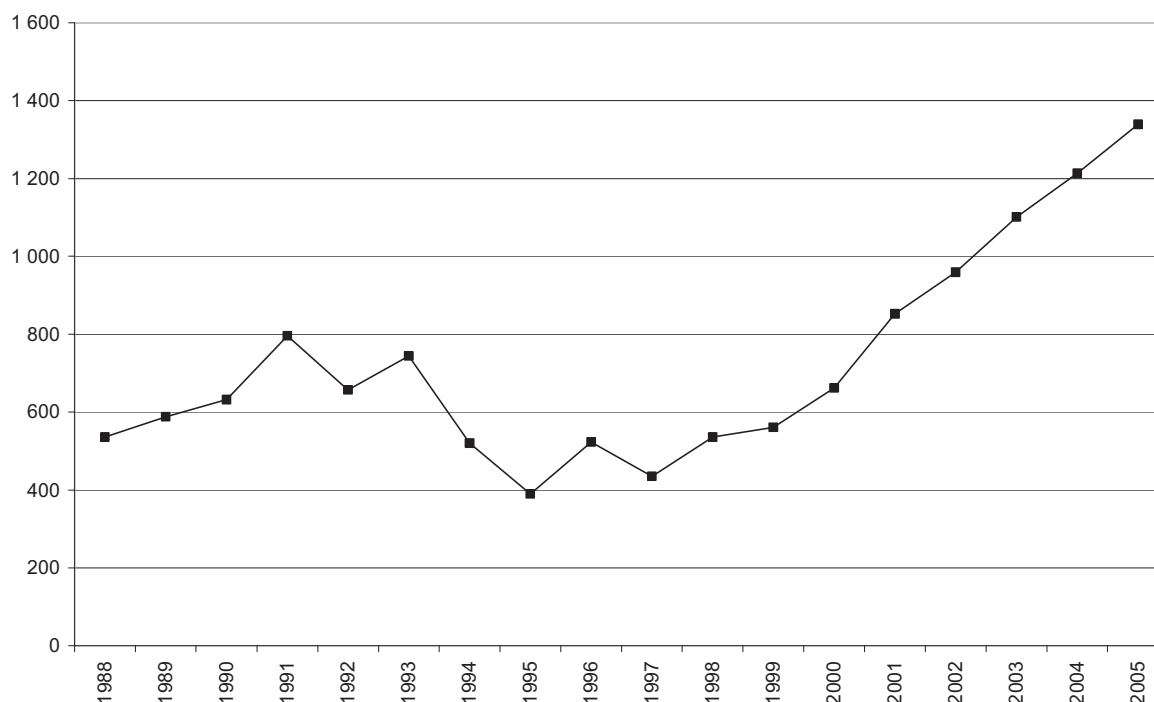
Figuur 2.21. Evolutie van de immigraties van Chinezen (R.P.), 1988-2005

Bron : RR – AD SEI

De Indiase migratie heeft niet dezelfde pieken gekend als de Chinese migratie maar de evolutie ervan is daarom niet minder opvallend. Op vandaag tellen we immers meer dan 1.300 Indiase immigraties per jaar (fig. 2.22). Tegelijkertijd is India, zonder dat dit veel ruchtbaarheid krijgt, het voornaamste aanvraagland voor visa geworden (Perrin, 2007a). Een zichtbaar symbool van deze instroom is de Antwerpse diamantsector met een sterke Indische aanwezigheid maar ook de instroom van IT- en telecommunicatiespecialisten, o.m. in en rond Brussel. Parallel zien we ook een niet te onderschatten Pakistaanse immigratie die minder aandacht krijgt, ook al lijkt het fenomeen niet minder opvallend.

Figuur 2.22. Evolutie van de immigraties van Indiërs, 1988-2005

Bron : RR – AD SEI

Naast de Chinese en Indiase migraties, zijn ook de stromen vanuit Zuid-Oost Azië toegenomen, eerst en vooral vanuit de Filippijnen, vervolgens vanuit Thailand en Vietnam die een identiek parcours volgen, ook al is de omvang ervan geringer. De specificiteit van deze stromen zou grondig moeten worden onderzocht aangezien het om een vorm van huwelijksmigratie gaat die vaak wordt vergeten. Het gaat hier om huwelijken tussen Belgen en jonge buitenlandse vrouwen die steeds couranter lijkt te worden (Pauwels et al., 2007).

Ook andere stromen zetten zich door. Het gaat o.m. om de Zuid-Amerikaanse migraties, vooral vanuit Brazilië en bepaalde Afrikaanse migraties vanuit Kameroen en Tunesië bijvoorbeeld. De beschrijving van al die nieuwe stromen gaat evenwel veel verder dan het kader van dit verslag. De lezer die zich voor één bepaalde stroom interesseert kan terecht in tabel 2.1 die een overzicht geeft van de meest opvallende migratiestromen.

We willen er echter nogmaals op wijzen dat de klassieke statistiek van de wettelijke immigratie niet bepaald de beste manier is om nieuwe stromen te detecteren. Met alle vormen van illegale of tijdelijke migraties wordt in die statistieken immers geen rekening gehouden. Nieuwe stromen dienen zich evenwel vaak zo aan, wat betekent dat de nieuwe stromen vaak met vertraging in de statistieken opduiken, verschillende jaren na de reële aanvang van het proces op een ogenblik waarop de immigratie zich stabiliseert en zich op lange termijn bestendigt, of op het ogenblik waarop migranten die hier onwettig verblijven, zijn geregulariseerd.

Tabel 2.1. Geregistreerde immigraties: verdeling per nationaliteit, 1990-2005
(excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Nationaliteit	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Totaal	62,650	60,645	61,252	68,443	68,599	77,572	82,637	81,890	85,370	90,337
België	9,616	9,609	10,572	10,681	11,320	11,610	12,423	13,113	12,932	12,950
Vreemdelingen	53,034	51,036	50,680	57,762	57,279	65,962	70,214	68,777	72,438	77,387
Europa (incl. Turkije)	36,106	34,476	33,739	39,111	37,133	40,294	41,581	41,602	45,231	50,615
Europese Unie met 27	32,057	31,491	29,704	30,614	32,451	34,916	35,139	35,185	39,362	44,500
Europese Unie met 15	30,238	29,325	27,358	28,018	29,593	29,685	30,220	30,446	32,356	34,872
waaronder										
Duitsland	3,325	3,249	3,206	3,070	3,036	2,883	2,965	2,942	3,307	3,250
Oostenrijk	317	361	262	258	205	220	258	248	248	254
Denemarken	497	462	397	385	408	383	326	339	299	343
Spanje	1,149	1,318	1,141	1,163	1,355	1,527	1,503	1,545	1,591	1,827
Finland	655	786	416	411	462	389	510	388	421	387
Frankrijk	6,732	7,210	7,385	7,931	8,108	8,039	8,134	8,187	9,520	10,377
Groot-Brittannië	2,893	2,805	2,722	3,020	3,222	2,660	2,545	2,496	2,364	2,207
Griekenland	633	676	539	605	531	554	593	636	601	716
Ierland	377	365	352	328	339	344	348	292	278	285
Italië	2,858	2,916	2,502	2,603	2,600	2,439	2,310	2,293	2,301	2,459
Luxemburg	220	237	194	184	189	218	234	231	227	244
Nederland	7,830	6,334	6,242	6,200	7,178	8,167	8,403	8,546	8,789	10,109
Portugal	1,881	1,693	1,384	1,313	1,320	1,347	1,565	1,822	1,907	1,933
Zweden	871	913	616	547	640	515	526	481	503	481
Andere EU-landen met 27	1,819	2,166	2,346	2,596	2,858	5,231	4,919	4,739	7,006	9,628
waaronder										
Polen	946	1,066	1,120	1,152	1,132	2,929	2,427	2,085	3,481	4,815
Bulgarije	119	180	197	227	269	425	474	498	706	853
Roemenië	311	384	388	587	650	966	996	998	1,438	2,322
Andere EU-landen met 27	443	536	641	630	807	911	1,022	1,158	1,381	1,638
Europese landen buiten de Europese Unie (incl. Turkije)	4,049	2,985	4,035	8,497	4,682	5,378	6,442	6,417	5,869	6,115
waaronder										
Bosnië-Herzegovina	47	30	19	47	28	76	77	90	113	99
Kroatië	35	33	53	57	41	112	95	60	86	99
Macedonië	61	79	84	120	114	185	233	232	201	267
Rusland	208	172	204	223	319	445	449	486	492	497
Paspoort ex-USSR	290	264	298	310	260	200	145	124	107	150
Servië-Montenegro	17	54	66	4,245	70	161	222	259	296	281
Paspoort ex-Joegoslavië	264	213	172	593	122	180	169	149	155	165
Turkije	2,510	1,446	2,449	2,132	2,815	2,987	3,874	3,831	3,237	3,389

Andere Europa	617	694	690	770	913	1,032	1,178	1,186	1,182	1,168
Azië (exclusief Turkije)	4,151	4,062	4,161	4,406	4,917	6,074	7,281	7,072	7,385	7,370
China	585	603	667	700	821	1,280	2,127	1,579	1,394	1,225
India	515	435	536	561	662	852	959	1,101	1,213	1,339
Japan	800	797	872	956	890	798	820	938	1,083	1,027
Pakistan	189	185	221	167	147	283	383	390	564	673
Filippijnen	526	538	430	397	410	559	538	399	368	349
Thailand	244	242	276	325	373	447	469	553	614	573
Andere Azië	1,292	1,262	1,159	1,300	1,614	1,855	1,985	2,112	2,149	2,184
Afrika	7,713	7,149	7,792	8,835	9,741	12,884	15,025	14,435	14,012	13,388
Algerije	377	321	357	425	466	674	710	732	769	725
Kameroen	134	152	181	207	249	335	468	456	510	618
Congo (D.R.C.)	833	637	674	793	822	1,413	1,313	1,133	1,143	1,106
Ghana	176	180	174	213	273	370	617	387	261	529
Marokko	3,975	3,880	4,327	4,936	5,667	7,072	8,495	8,438	8,014	7,106
Rwanda	166	134	158	145	177	147	138	207	203	163
Tunesië	279	231	258	290	354	440	494	510	445	494
Andere Afrika	1,773	1,614	1,663	1,826	1,733	2,433	2,790	2,572	2,667	2,647
Noord-Amerika	3,355	3,656	3,285	3,347	3,360	3,430	3,331	3,110	3,181	3,073
Canada	426	521	457	459	566	540	632	628	578	665
Verenigde Staten van Amerika	2,929	3,135	2,828	2,888	2,794	2,890	2,699	2,482	2,603	2,408
Latijns-Amerika	1,415	1,333	1,384	1,685	1,760	2,587	2,450	2,196	2,294	2,594
Brazilië	324	280	296	323	416	487	472	451	584	737
Andere Latijns-Amerika	1,091	1,053	1,088	1,362	1,344	2,100	1,978	1,745	1,710	1,857
Oceanië	203	259	243	256	263	278	241	259	234	240
Onbepaald en staatloos	91	101	76	122	105	415	305	103	101	107

Bron : RR – AD SEI

2.1.6. Intra-Europese mobiliteit en definitieve niet-Europese immigratie ?

Ook al is de Europese en EU immigratie goed voor het grootste deel van de instroom in België, ook al is dat typisch voor België in vergelijking met de buurlanden, ook al levert ze een sterke bijdrage tot de groei van het land ... toch zien velen deze continentale immigratie als heel verschillend van de niet-Europese. Een vaak gehoorde uitleg is dat deze Europese immigratie niet als immigratie zou moeten worden beschouwd maar eerder als een vorm van mobiliteit op korte termijn die eigenlijk niet meer is dan een interne migratie binnen de Europese ruimte. Los van het subtiele onderscheid in het taalgebruik tussen « mobiliteit » en « migratie », kan men proberen het idee te objectiveren, als zou de Europese immigratie enkel een mobiliteit op korte termijn betekenen, terwijl de niet-Europese immigratie enkel een definitieve immigratie zou zijn.

Er is weinig sprake van terugkeer naar Afrika en Azië (tabel 2.2) om redenen die we reeds hebben aangehaald (cfr. 2.1.4.) en het migratiesaldo is dus heel sterk en stijgend voor de niet-EU onderdanen. Typisch voor de traditionele immigratielanden naar België zoals Marokko, Turkije en Congo (D.R.C.) is de omvang van het fenomeen. Voor Marokko ligt het netto instroomsaldo per jaar boven de 6.300. Het lijkt dus voor de hand te liggen dat de huidige beleidsmaatregelen die de instroom moeten beperken hun doel meestal hebben voorbijgeschoten en dat de huidige immigratievoorwaarden de immigratie van lange duur, of de definitieve, in de hand werken.

Voor de Europeanen moeten echter een aantal vooroordelen worden bijgesteld. De heremigraties zijn veel frequenter bij de Europeanen, en zeker bij de EU onderdanen, toch blijft het migratiesaldo meer dan opvallend: +23.613 in 2005 voor Europa in het algemeen (inclusief Turkije) en +18.804 voor de 27 landen die sinds 2007 de Europese Unie vormen. Dat saldo ligt gevoelig hoger dan dat voor Afrika (+ 10.667), het continent met het laagste terugkeercijfer. Het migratiesaldo van de EU-onderdanen is dus hoger dan het opgetelde migratiesaldo van de onderdanen uit Afrika, Azië (excl. Turkije) en Zuid-Amerika. Het Europese saldo is onlangs trouwens nog sterk gestegen. Misschien blijft een deel van de Europese immigratie slechts voor korte duur maar wordt ze snel hernieuwd, toch blijft de immigratie van lange duur aanzienlijk. Drie landen springen er bij die Europese migratie van lange duur bovenuit: Nederland, Frankrijk en Polen met respectieve migratiesaldo's van +5.760, +3.954 en +3.930. Na Marokko zijn ze de nationaliteiten met het hoogste migratiesaldo. De Polen hebben intussen de Turken en Congolezen (hun saldo bedraagt resp. +2.738 en +809) ingehaald. Roemenië lijkt dezelfde weg op te gaan met een migratiesaldo dat intussen het 6de hoogste is.

Tabel 2.2. Immigraties, emigraties en migratiesaldo per nationaliteitengroep, 2005
(excl. asielzoekers en vluchtelingen voor de immigraties / excl. asielzoekers voor de emigraties)

Nationaliteit	Immigraties	Emigraties	Migratiesaldo
Totaal	90337	59415	30922
België	12950	20980	-8030
Vreemdelingen	77387	38435	38952
Europa	51262	27649	23613
Europese Unie met 27	44500	25696	18804
Europese Unie met 15	34872	23638	11234
waarvan			
Duitsland	3250	2524	726
Oostenrijk	254	222	32
Denemarken	343	340	3
Spanje	1827	1683	144
Finland	387	352	35
Frankrijk	10377	6423	3954
Groot-Brittannië	2207	2415	-208
Griekenland	716	715	1
Ierland	285	299	-14
Italië	2459	2287	172
Luxemburg	244	196	48
Nederland	10109	4349	5760
Portugal	1933	1285	648
Zweden	481	548	-67
Andere landen van de Europese Unie met 27	9628	2058	7570
waarvan			
Polen	4815	885	3930
Bulgarije	853	221	632
Roemenië	2322	284	2038
rest EU10	1638	668	970
Andere Europa	6762	1953	4809
waarvan			
Bosnië-Herzegovina	99	35	64
Kroatië	99	53	46
Macedonië	267	26	241
Rusland	497	196	301
Paspoort ex-URSS	150	34	116
Servië-Montenegro	281	83	198
Paspoort ex-Joegoslavië	165	56	109
Turkije	3389	641	2748
Andere Europa	1815	829	986
Azië	7370	3707	3663
waarvan			
China	1225	907	318
India	1339	605	734
Japan	1027	962	65
Pakistan	673	68	605
Filippijnen	349	114	235
Thailandse	573	141	432
Andere Azië	2184	910	1274
Afrika	13388	2721	10667
waarvan			
Algerije	725	149	576
Kameroen	618	137	481
Congo-Kinshasa	1106	297	809
Ghana	529	49	480
Marokko	7106	803	6303
Rwanda	163	102	61
Tunesië	494	107	387
Andere Afrika	2647	1077	1570
Noord-Amerika	3073	3205	-132

waarvan			
Canada	665	553	112
Verenigde Staten	2408	2652	-244
Latijns-Amerika	2594	1130	1464
Brazilië	737	292	445
Andere Latijns-Amerika	1857	838	1019
Oceanië	240	218	22
Staatlozen en onbepaald	107	35	72

Bron : RR – AD SEI

2.2. Demografisch portret van de migranten

2.2.1. De leeftijd van de migratie

De meeste migranten komen tussen hun 18 en 40 jaar in België aan (65% van de instroom in 2005) met een uitgesproken modusleeftijd¹⁵ bij de immigratie van 25 jaar. Deze immigranten waren soms in gezelschap van kinderen, onder wie een niet gering aantal jonge kinderen. Het aantal van deze kinderen moet evenwel niet worden overschat, de minderjarigen maken immers niet meer dan 17% van de instroom uit (fig. 2.23).

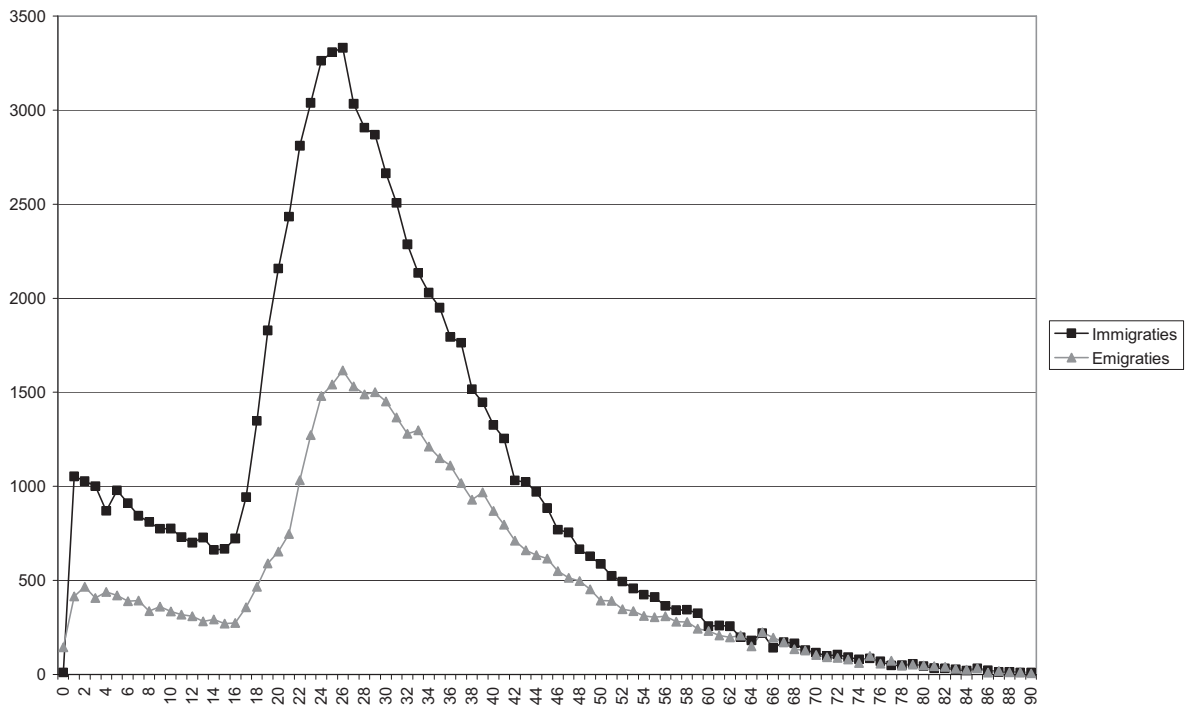
Wanneer ze opnieuw vertrekken, doen de vreemdelingen dat over het algemeen kort na hun aankomst. De kans dat ze opnieuw vertrekken is immers het grootst bij vreemdelingen die nog niet lang in het land verblijven. Hoe langer hun verblijf duurt, hoe kleiner die kans (Perrin, 2007b). In tegenstelling tot bepaalde voorspellingen, zijn er toch een aantal die terugkeren op het ogenblik dat ze de pensioensgerechtigde leeftijd hebben bereikt. Dit aantal blijft echter beperkt (fig. 2.23).

Door de moeilijke registratie van het vertrekcijfer kunnen bij de betrouwbaarheid van de gegevens over de emigraties vragen worden gesteld. Wegens de schrappingen van ambtswege en de schrappingen in geval van niet hernieuwing van een verblijfsbewijs, moet de impact van deze bias op middellange termijn worden beperkt. Het is overigens vanzelfsprekend dat dat soort gegevens geen melding kan maken van bepaalde vormen van meervoudig verblijfplaatsen waarbij verblijfsperiodes in België met verblijfsperiodes in het herkomstland worden afgewisseld.

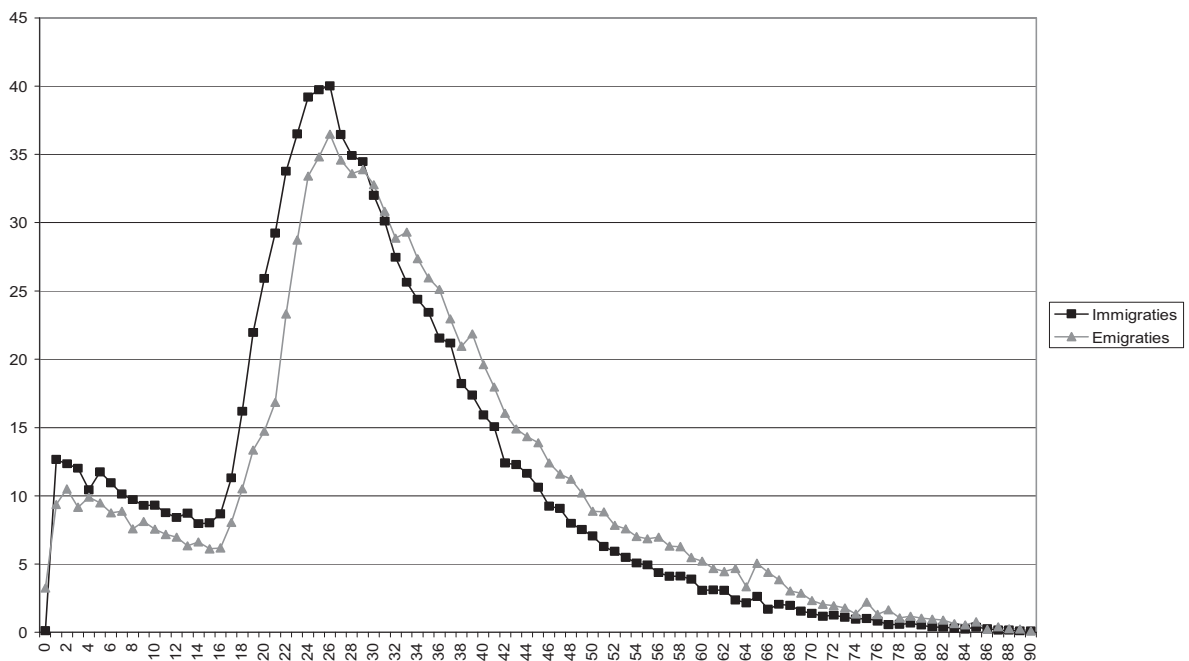
¹⁵ De modale leeftijd bij de immigratie is de leeftijd waarop de instroom het grootst is.

Figuur 2.23. Leeftijd bij de immigratie en de emigratie van vreemdelingen, 2005

A. Aantal per leeftijd

B. Cijfer (per duizend)¹⁶

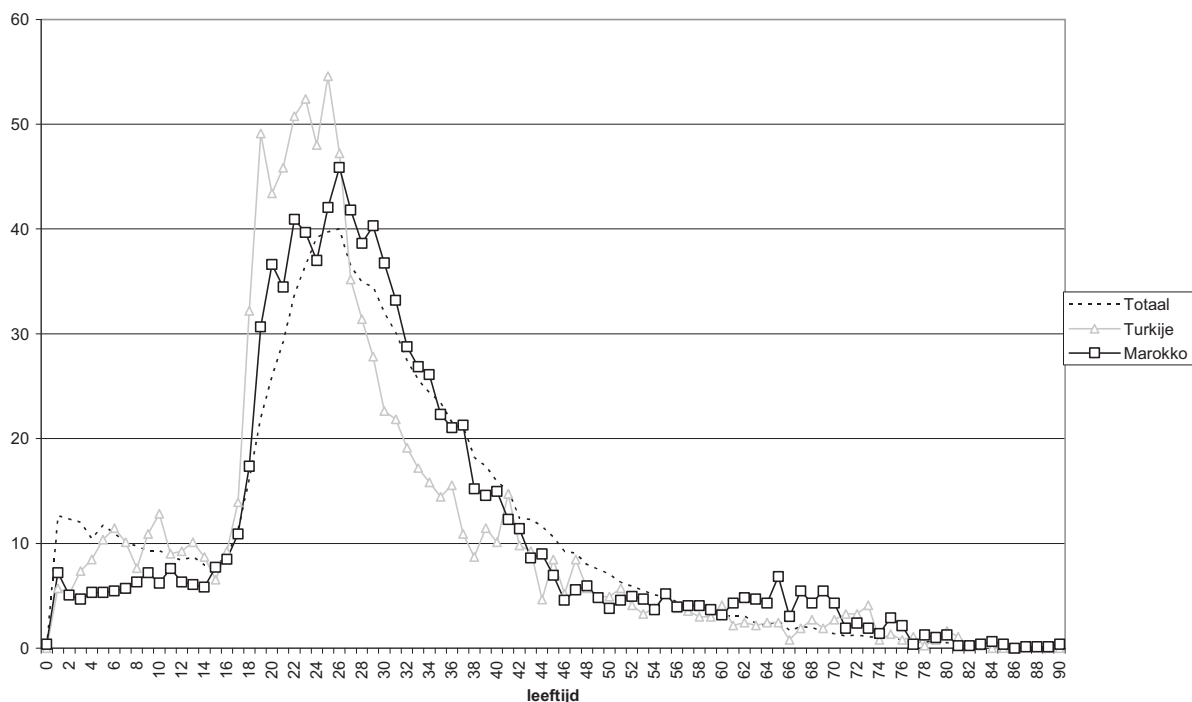
Bron : RR – AD SEI

¹⁶ De gegevens geven de kalender van de fenomenen weer. De verschillende intensiteiten van immigratie en emigratie (het vertrekcijfer is minder hoog dan de instroom) werden geneutraliseerd door het gebruik van percentages waarbij het vertrekcijfer en de instroom per leeftijd in verband werden gebracht met het totale vertrekcijfer en de totale instroom.

De leeftijd bij aankomst verschilt sterk in functie van de nationaliteit. Over het algemeen komen EU onderdanen op meer diverse leeftijden aan en vaak met kinderen (fig. 2.24 B). Toch gaat dit model niet helemaal op voor de nieuwe migraties vanuit Centraal- en Oost-Europa, waar het dikwijls gaat om jonge volwassenen met kinderen. Niet-EU onderdanen komen op vroegere leeftijd aan. In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken, zijn ze slechts in een aantal zeldzame gevallen in gezelschap van kinderen (fig. 2.24 A). De jonge leeftijd van de pas aangekomenen is vermoedelijk het gevolg van een grote instroom van niet-EU onderdanen na een huwelijk. Dit huwelijk vindt soms op heel jonge leeftijd plaats, terwijl de instroom van EU-onderdanen meestal iets later gebeurt na het einde van de studies of tijdens het actieve leven. Zo is de opvallend jonge leeftijd van instroom van Turken het gevolg van de leeftijd waarop er binnen deze groep wordt gehuwd¹⁷. Wat de kinderen betreft, dient er te worden op gewezen dat we voor de Marokkanen en de Turken (de grootste groep niet-EU onderdanen) in een fase van de migratiecyclus zitten waar het gezin vóór de migratie in het land van herkomst wordt opgebouwd, wat meteen verklaart waarom deze groepen zo weinig geïmmigreerde kinderen tellen. Op vandaag is het vaak zo dat de partner in het land van herkomst wordt gekozen maar het samenwonen en het begin van het koppellevens beginnen meestal in België, waar dus ook de kinderen worden geboren. Voor alle groepen stellen we een stijging vast van de immigratie van oudere personen. Dit is bijzonder opvallend voor bepaalde niet-Europese nationaliteiten zoals de Marokkanen, wat wijst op de diversiteit van de familiale migraties, die vaak enkel onder de term gezinshereniging zijn gekend.

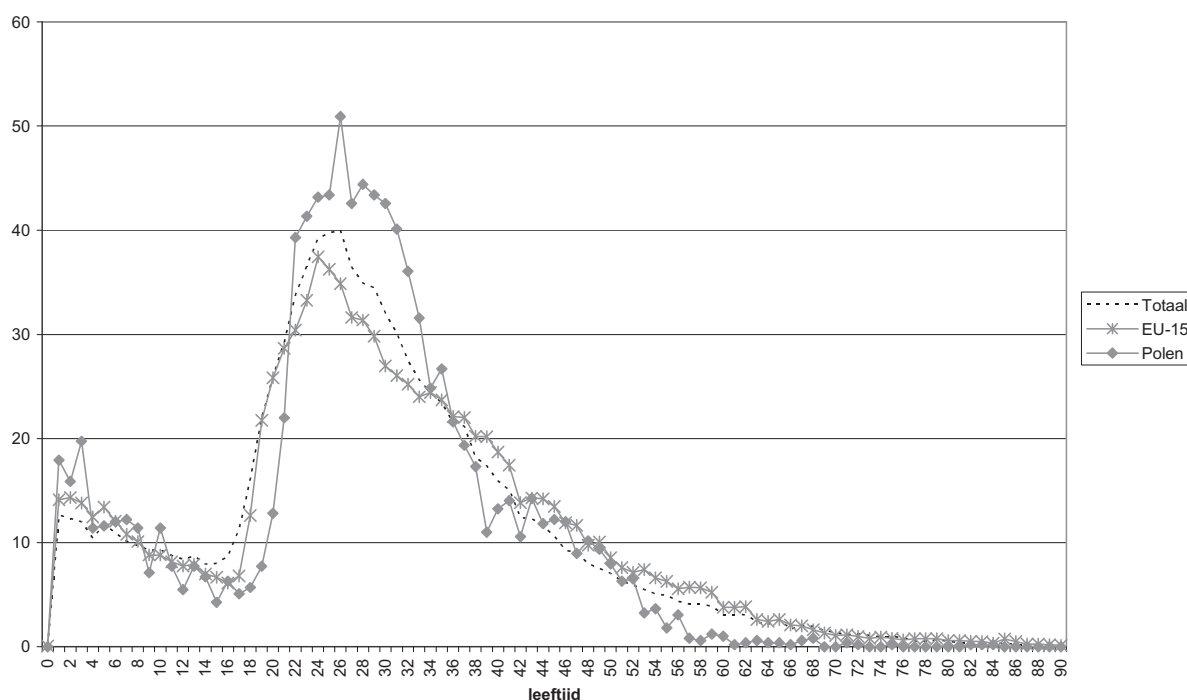
Figuur 2.24. Leeftijd bij de immigratie van de vreemdelingen volgens de nationaliteit, 2005

A. Marokkanen en Turken

¹⁷ Opvallend is de differentiatie van twee leeftijdspieken voor de instroom, de ene iets vroeger voor de vrouwen, de andere iets later voor de mannen.

B. Oude lidstaten van de Europese Unie en Polen

Bron : RR – AD SEI

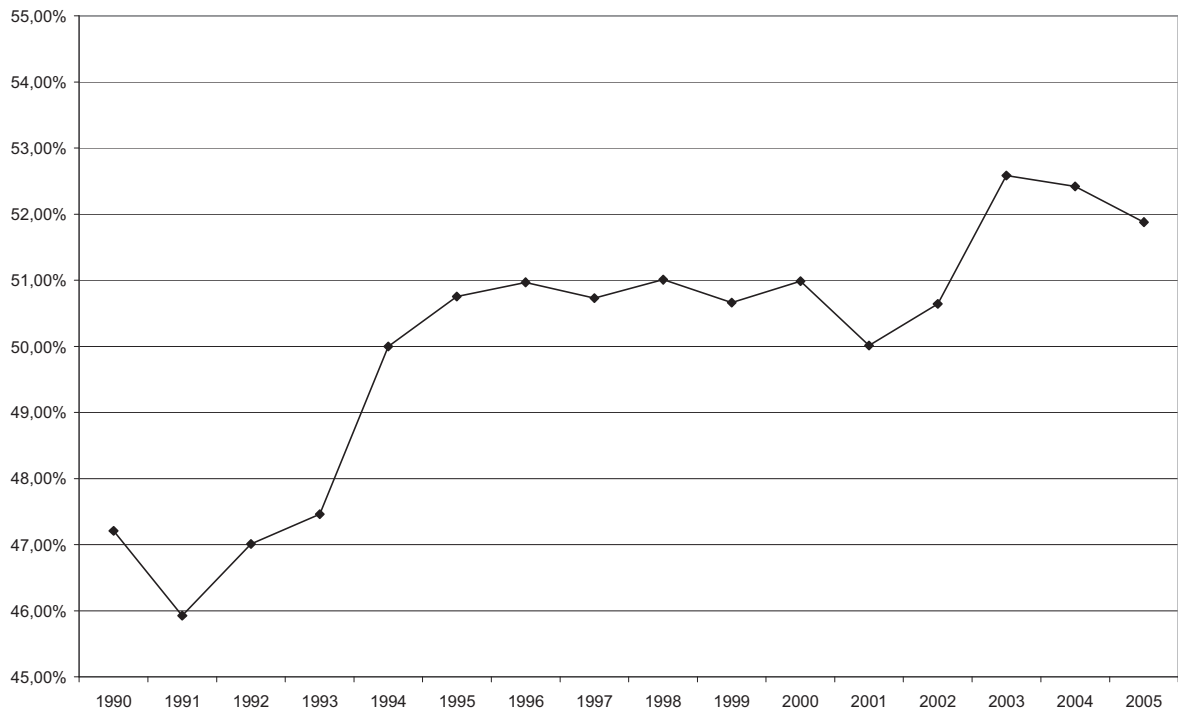
2.2.2. De vervrouwelijking van de immigratie

De immigratie tijdens de 30 jaar na de oorlog was vooral een zaak van mannen. De crisis in de jaren 1970 en de nieuwe migratiestromen die daarna op gang zijn gekomen, hebben tot een opvallende vervrouwelijking van de immigratie geleid, in die mate dat de meerderheid van de nieuw geregistreerden in 1995 vrouwen was (fig. 2.25). Deze vervrouwelijking van de immigratie werd nog in de hand gewerkt door de gezinshereniging waarvan de echtgenotes van de arbeidsmigranten als eerste gebruik hebben gemaakt. De meer recente vervrouwelijking is dan weer meer het resultaat van nieuwe vormen van migratie en van nieuwe migratiestromen waar de vrouw een centrale plaats inneemt. De meest extreme vormen van dit soort migraties zijn algemeen bekend, het gaat namelijk om migraties uit Oost-Europa, Azië en Zuidoost Azië. Zo is meer dan 3/4de van de Thaise en Filippijnse migranten een vrouw. Dit is ook het geval voor resp. 70% en 56% van de immigraties uit Rusland en Roemenië. Opvallend is ook dat de vervrouwelijking van de migraties uit de nieuwe lidstaten van de Europese Unie aan het verdwijnen is. Bij de Polen bijvoorbeeld, gaat het intussen meestal om mannen¹⁸.

¹⁸ Sommige van deze extreme waarden moeten worden genuanceerd. Enkel personen die hier wettelijk verblijven worden in de statistieken opgenomen. Op vandaag is het evenwel vaak zo dat buitenlandse vrouwen met Belgische mannen huwen, terwijl het omgekeerde (een buitenlandse man die met een Belgische vrouw huwt) veel minder vaak het geval is. Buitenlandse vrouwen die hier illegaal verblijven hebben dus meer kans dan mannen om een verblijfsbewijs te verkrijgen en in de statistieken te worden opgenomen (Perrin et Rajabaly, 2005). Een mooi voorbeeld van die scheeftrekking zijn de onderdanen uit de nieuwe lidstaten. De nieuwe immigratiemogelijkheden die geleidelijk aan worden ingevoerd, leiden tot een plotse stijging van het aantal mannen in de statistieken.

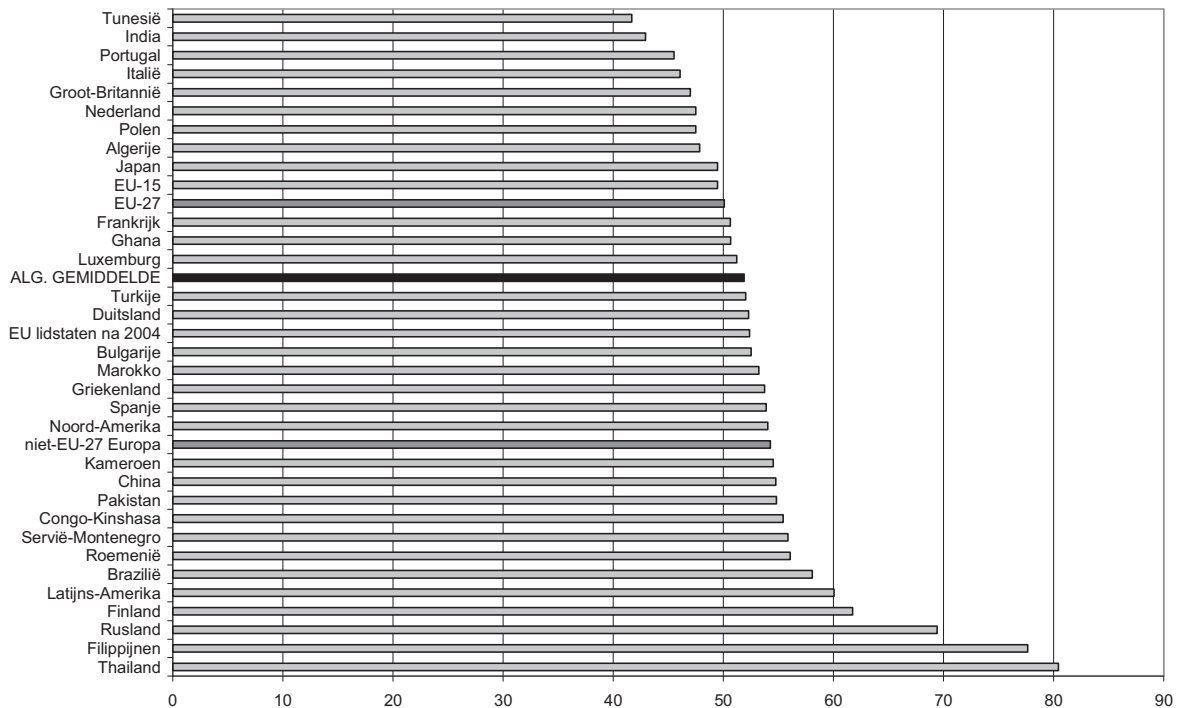
Bij enkele landen is er nog een oververtegenwoordiging van mannelijke migranten maar dit aantal lijkt af te nemen. Het gaat vooral om landen van de Europese Unie (o.m. Portugal, Nederland en Groot-Brittannië). Ook uit enkele niet-Europese landen is de migratie nog vooral een mannenzaak (zoals uit Tunesië, India, Algerije).

Figuur 2.25. Aandeel vrouwen bij de immigratie van vreemdelingen, 1990-2005

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.26. Aandeel vrouwen bij de immigratie van vreemdelingen volgens de nationaliteit, 2005

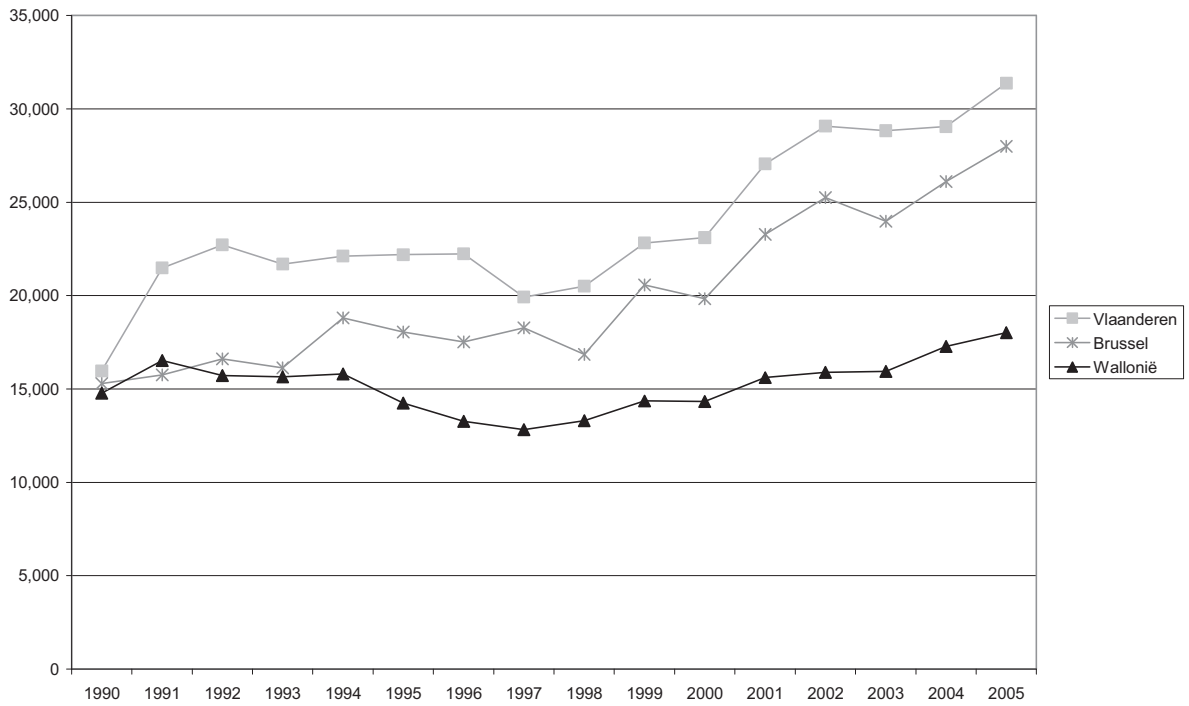
Bron : RR – AD SEI

2.2.3. Geografie van de bestemming van immigranten

Heel lang was Wallonië de voornaamste immigratiebestemming in België maar die tendens is intussen volledig gekeerd. De meeste nieuwe migranten komen intussen in Vlaanderen terecht, vervolgens in Brussel (fig. 2.27). De instroom van het aantal vreemdelingen in Wallonië stijgt opnieuw maar dit verloopt veel trager dan in de beide andere gewesten. Door zijn beperkte oppervlakte, is de impact in het hoofdstedelijke gewest uiteraard het meest merkbaar.

In de drie gewesten hebben zich de laatste jaren ook steeds meer EU-onderdanen gevestigd. Deze tendens is het sterkst in Brussel, die steeds een aantrekkingspool voor EU-onderdanen is geweest en waar ook de meeste onderdanen uit de nieuwe EU-lidstaten heen trekken. Wat de niet-EU onderdanenimmigraties betreft, vangt Brussel bijna evenveel migranten op als Vlaanderen, vooral als gevolg van de regularisaties binnen het kader van de wet uit 1999 (fig. 2.28).

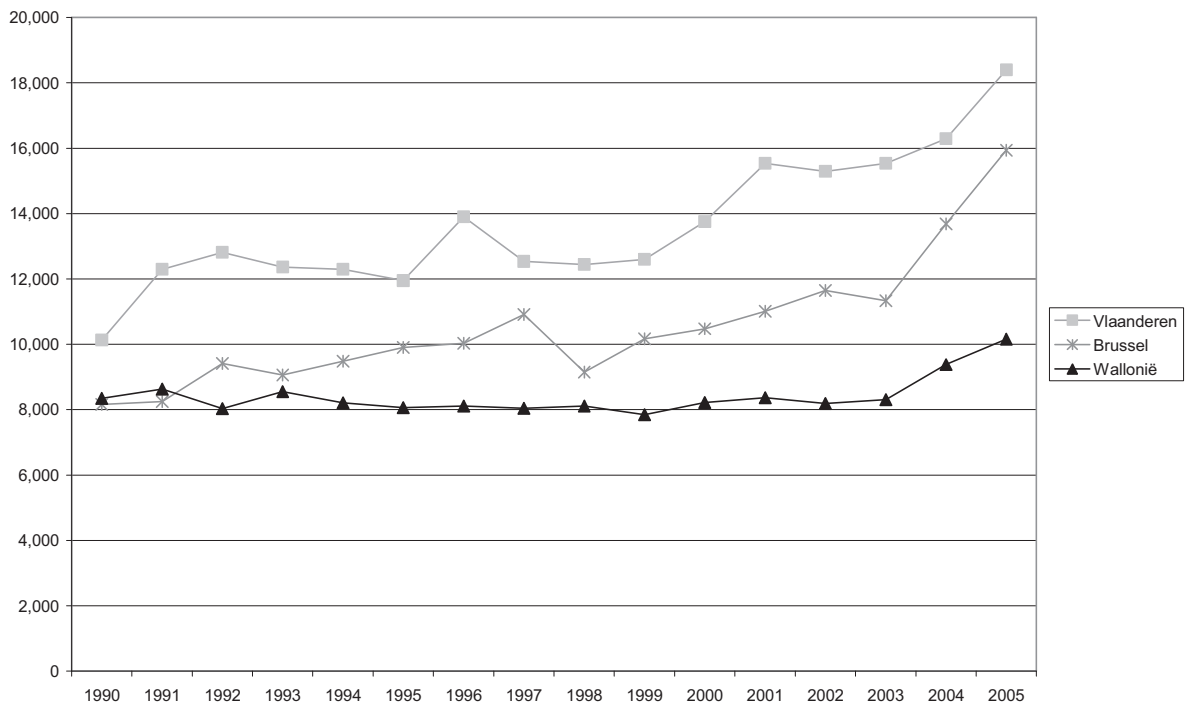
Figuur 2.27. Evolutie van de immigratie per gewest, 1990-2005 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

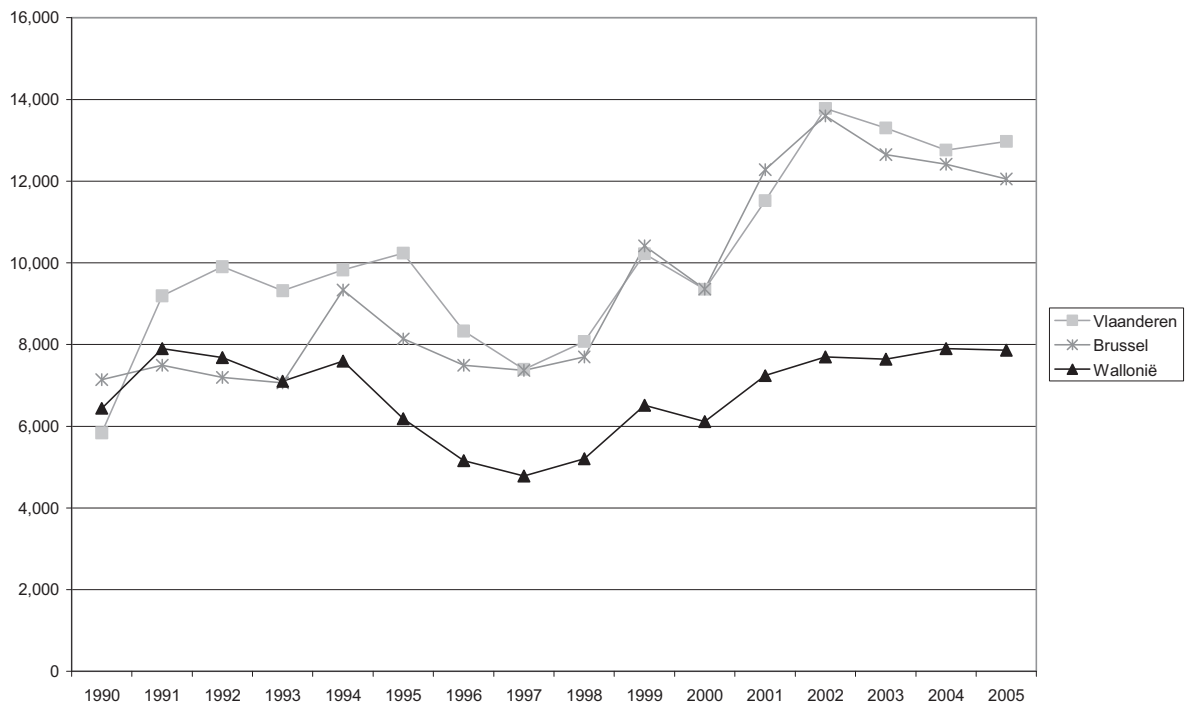
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.28. Evolutie van de EU en niet-EU immigratie per gewest 1990-2005 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

A. EU-onderdanen

B. Niet-EU onderdanen

Bron : RR – AD SEI

Typisch voor de immigratie is dat ze zich op een aantal welomlijnde gebieden concentreert. Het Brussels Gewest en Antwerpen zijn tijdens de laatste 5 jaar waarvoor we over gegevens beschikken (2001-2005), duidelijk de aantrekkingspolen die het meeste immigranten opvangen. De aantrekkingskracht van Brussel reikt veel verder dan enkel het administratieve kader van het Brussels Gewest in de strikte zin, nl. met de 19 gemeenten. In het oosten en het zuiden breidt het fenomeen zich immers uit naar de gemeenten die dichtbij Vlaams en Waals Brabant liggen. Naast de twee voornaamste agglomeraties van het land, tekenen er zich in mindere mate een aantal secundaire aantrekkingspolen af. Het gaat dan eerst en vooral om de universiteitsstad Leuven in Vlaanderen¹⁹. Vervolgens zijn er nog de belangrijkste steden van het land zoals Gent, Luik, Bergen en Charleroi. In een aantal andere zones is de immigratie meer verspreid. Vooral in Limburg maar ook langs de grens met Nederland, Luxemburg en Frankrijk (fig. 2.29).

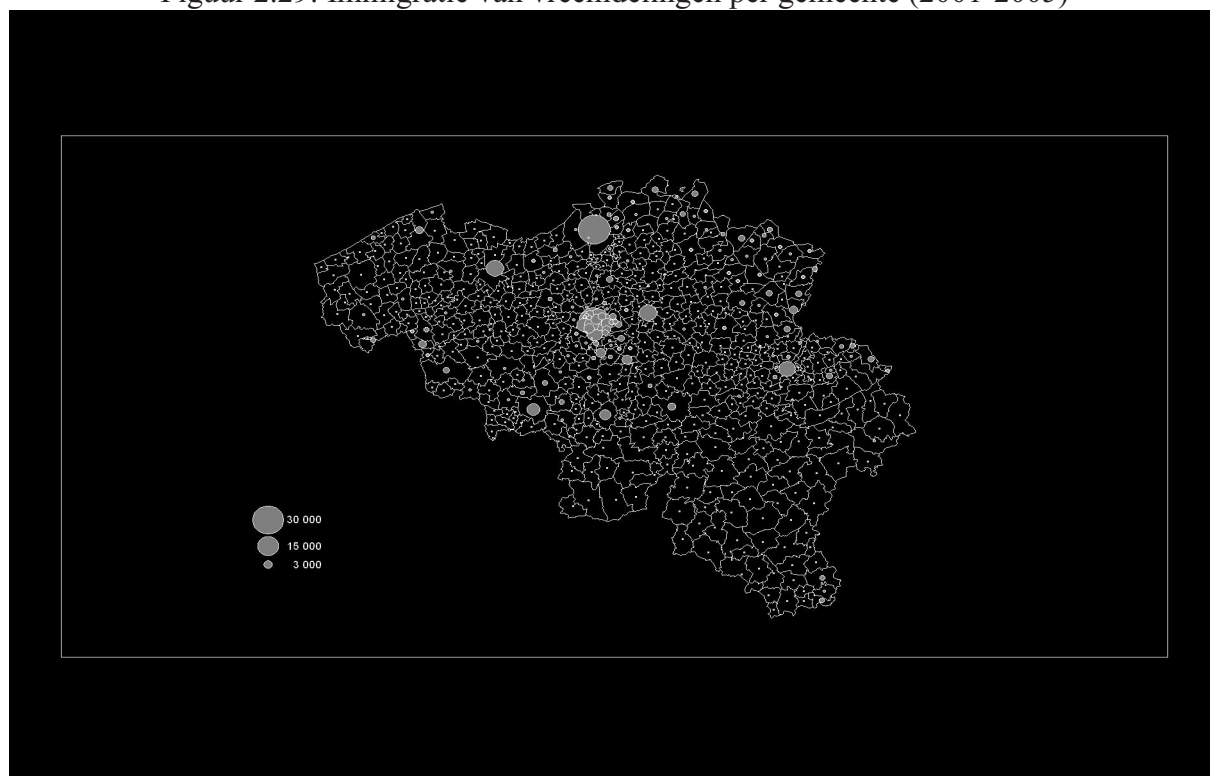
De traditionele Europese immigratie vanuit de landen van de voormalige EU met 15 wijkt opvallend veel af van het algemene model door de vestiging van Fransen, Nederlanders en in mindere mate Duitsers langs de grenzen (fig. 2.30). De immigranten afkomstig uit de nieuwe lidstaten van de EU met 27 en de niet-EU migranten daarentegen vestigen zich in de belangrijkste steden (fig. 2.31 et 2.32).

Ondanks de gelijkenissen, zijn er heel duidelijke eigenheden voor de voornaamste niet-EU-immigraties wat hun geografische verdeling betreft. Zo vestigt de Marokkaanse immigratie zich vooral langs de as Brussel-Antwerpen, ondanks een hoge instroom in Charleroi en Luik (fig. 2.33). De Turkse immigratie is veel verspreider (fig. 2.34) met heel wat immigranten in Brussel, Gent en Antwerpen maar met een opvallende Gentse pool die groter is dan die van Brussel en Antwerpen. Ook in de industriële gebieden in Limburg, Charleroi, Luik, Verviers

¹⁹ Hetzelfde fenomeen doet zich op veel kleinere schaal voor in Louvain-la-Neuve.

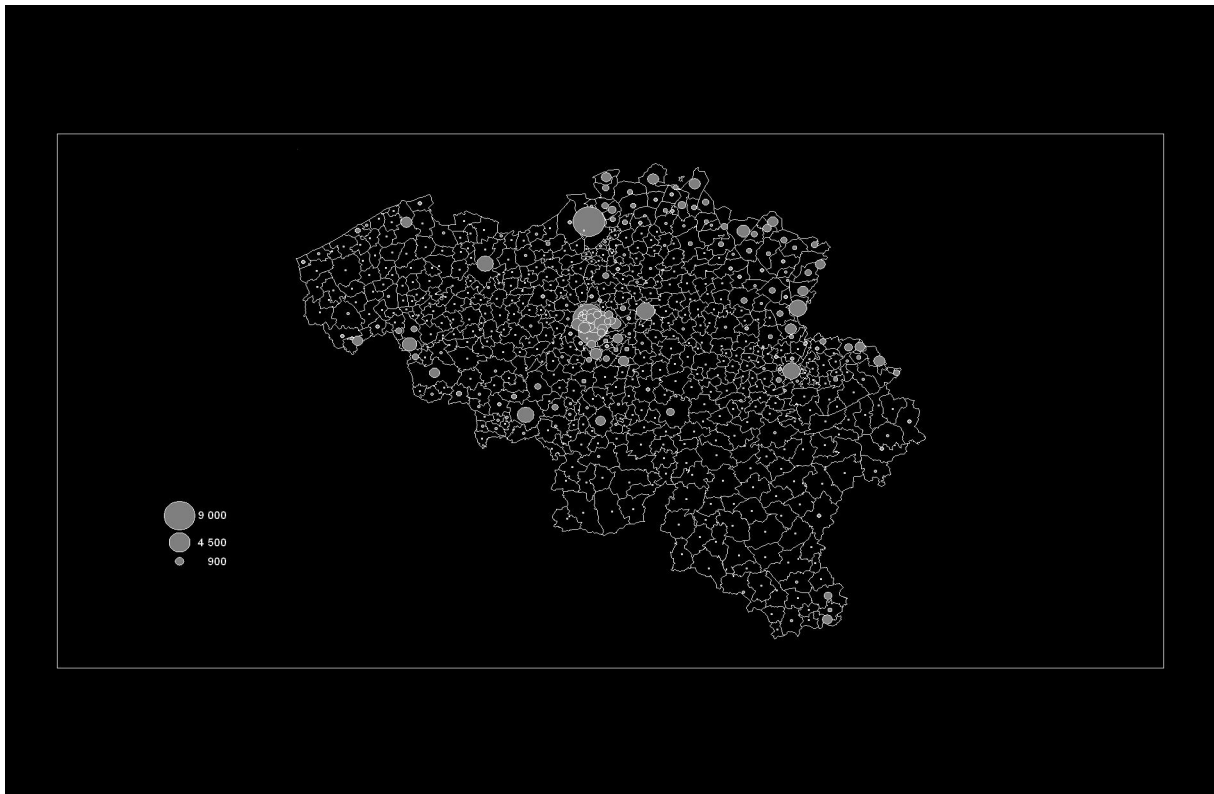
... is er een opvallende aanwezigheid. Naast Brussel, zijn de Kongolezen (D.R.K.) ook opvallend sterk aanwezig in de streek rond Luik maar nog meer in Louvain-la-Neuve en de omliggende gemeenten (fig. 2.35).

Figuur 2.29: Immigratie van vreemdelingen per gemeente (2001-2005)

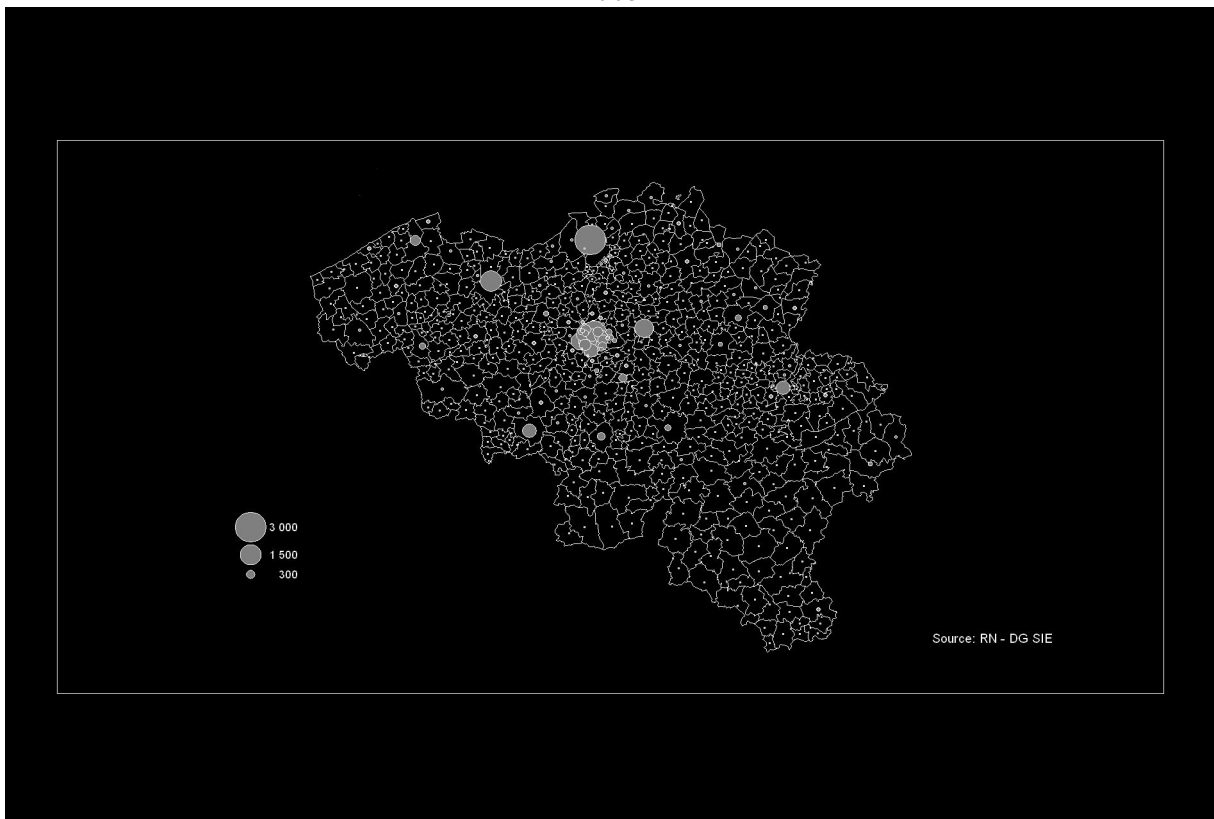
Bron: RR-AD SEI

Figuur 2.30: Immigraties van EU-15 onderdanen, 2001-2005

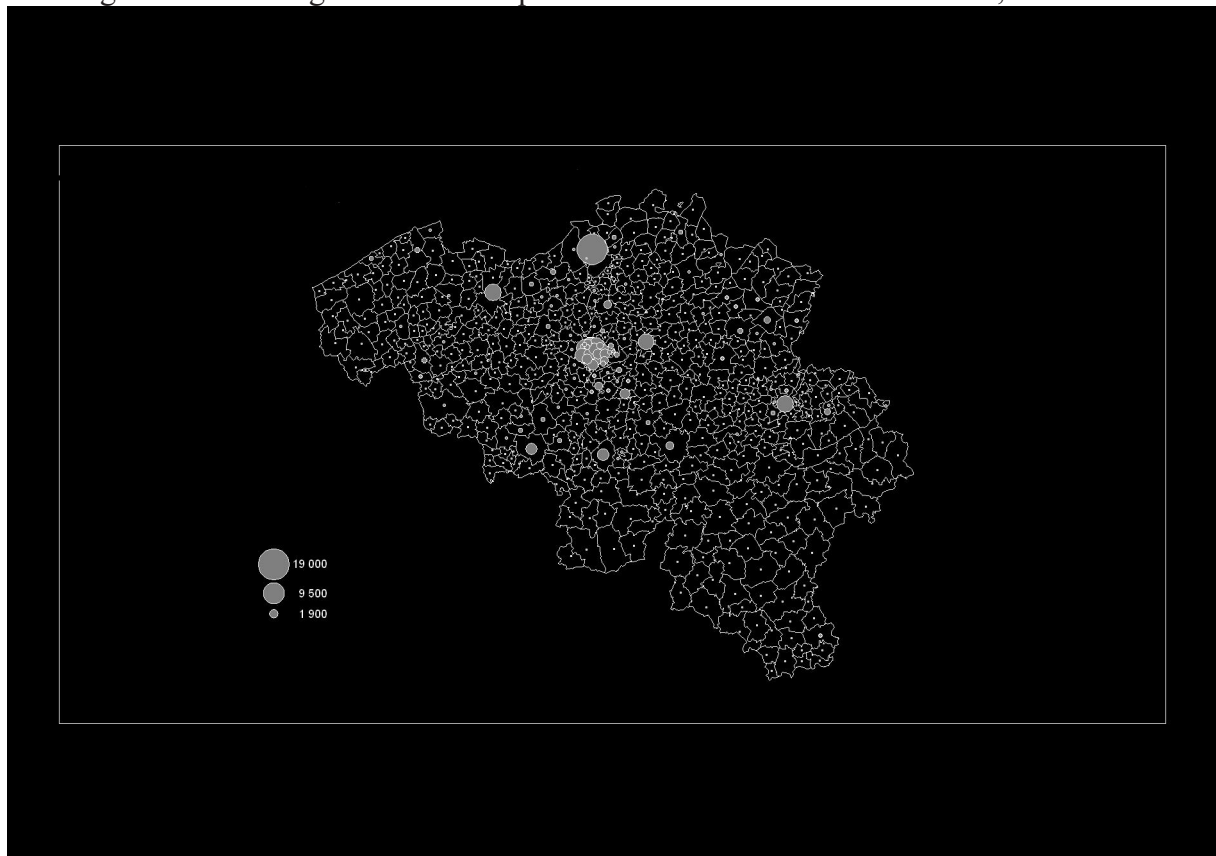
Bron: RR-AD SEI

Figuur 2.31: Immigraties van onderdanen van de 12 nieuwe lidstaten van de EU-27, 2001-2005

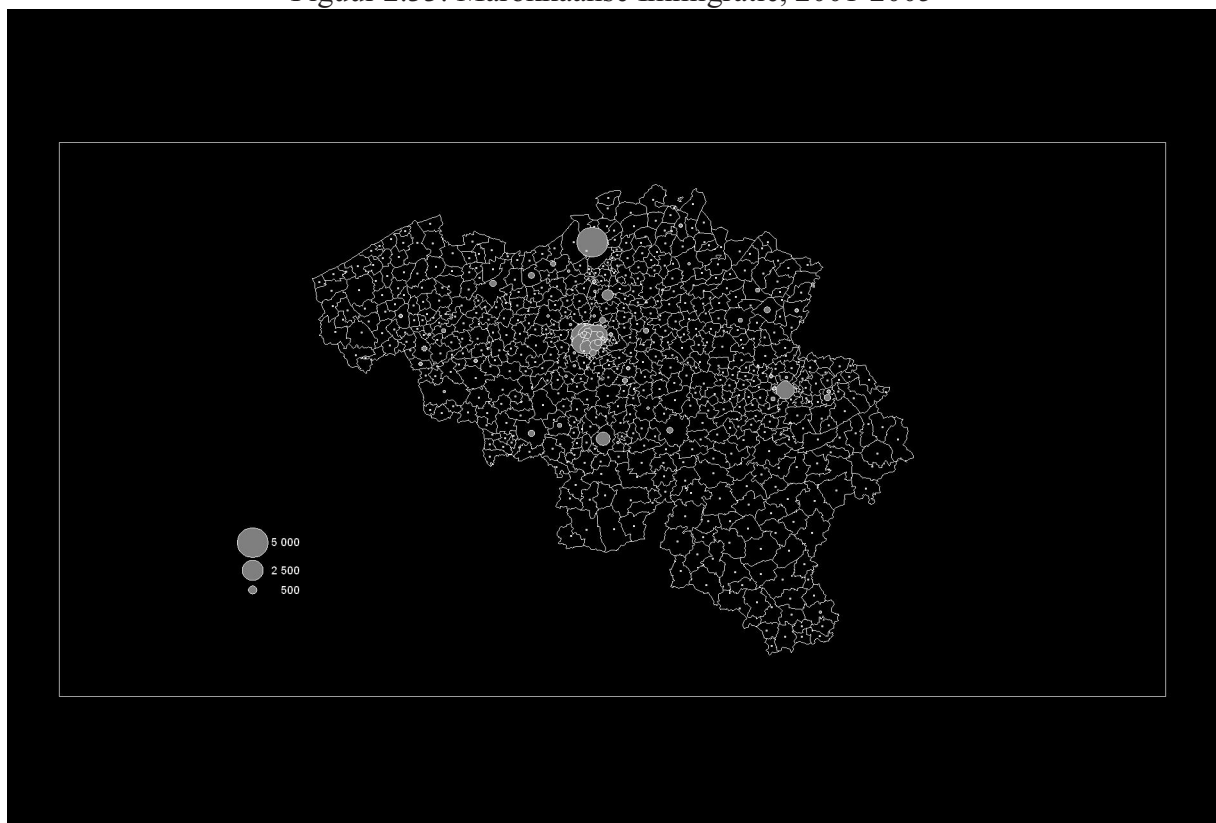
Bron: RR-AD SEI

Figuur 2.32: Immigraties van Europeanen die niet tot de EU-27 behoren, 2001-2005

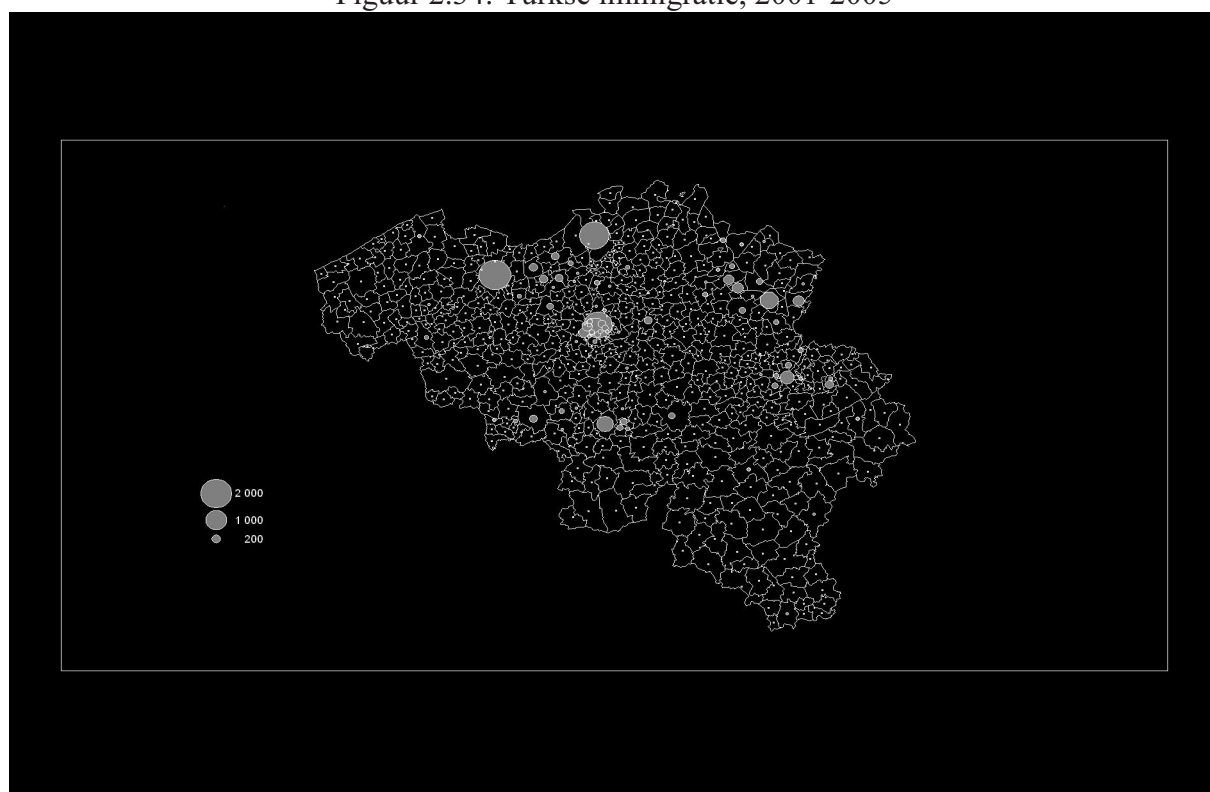
Bron: RR-AD SEI

Figuur 2.33: Marokkaanse Immigratie, 2001-2005

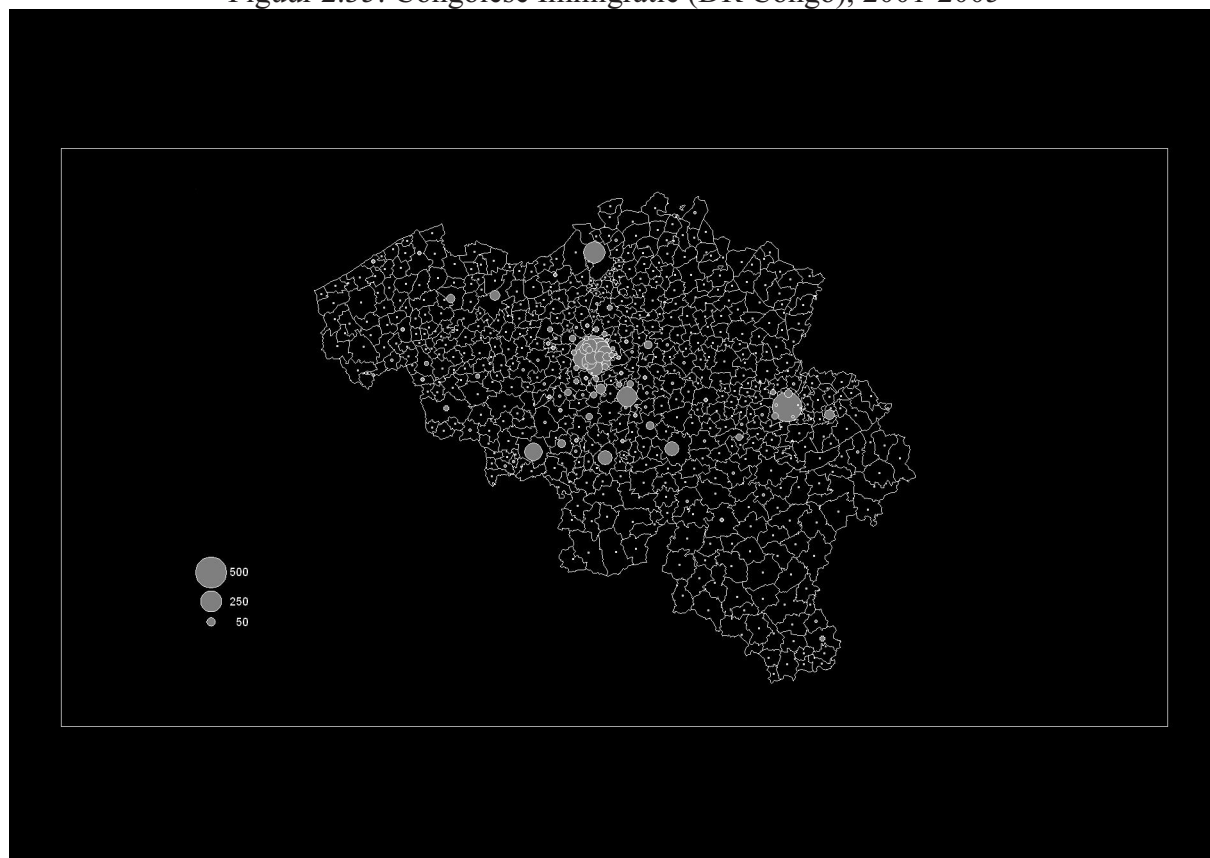
Bron: RR-AD SEI

Figuur 2.34: Turkse immigratie, 2001-2005

Bron: RR-AD SEI

Figuur 2.35: Congolese Immigratie (DR Congo), 2001-2005

Bron: RR-AD SEI

2.3. De wettelijke motieven voor migratie²⁰

Uit de statistieken betreffende vreemdelingen en immigranten zijn het wettelijke kader en de redenen van hun verblijf niet af te leiden. Er zijn gegevens beschikbaar over het aantal vreemdelingen per leeftijd, geslacht, nationaliteit, huwelijkssituatie, gemeente ... maar over het algemeen is het onmogelijk duidelijke en precieze informatie te verkrijgen over de motieven waarom de personen België zijn kunnen binnenkomen en zich hier hebben kunnen vestigen. Heeft dit te maken met de procedure gezinshereniging? Na een huwelijk? Om studies in een Belgische instelling te kunnen voortzetten? Na het vinden van een job in België?

Voor een goed begrip van de migratiemechanismen is deze informatie essentieel, en zeker om :

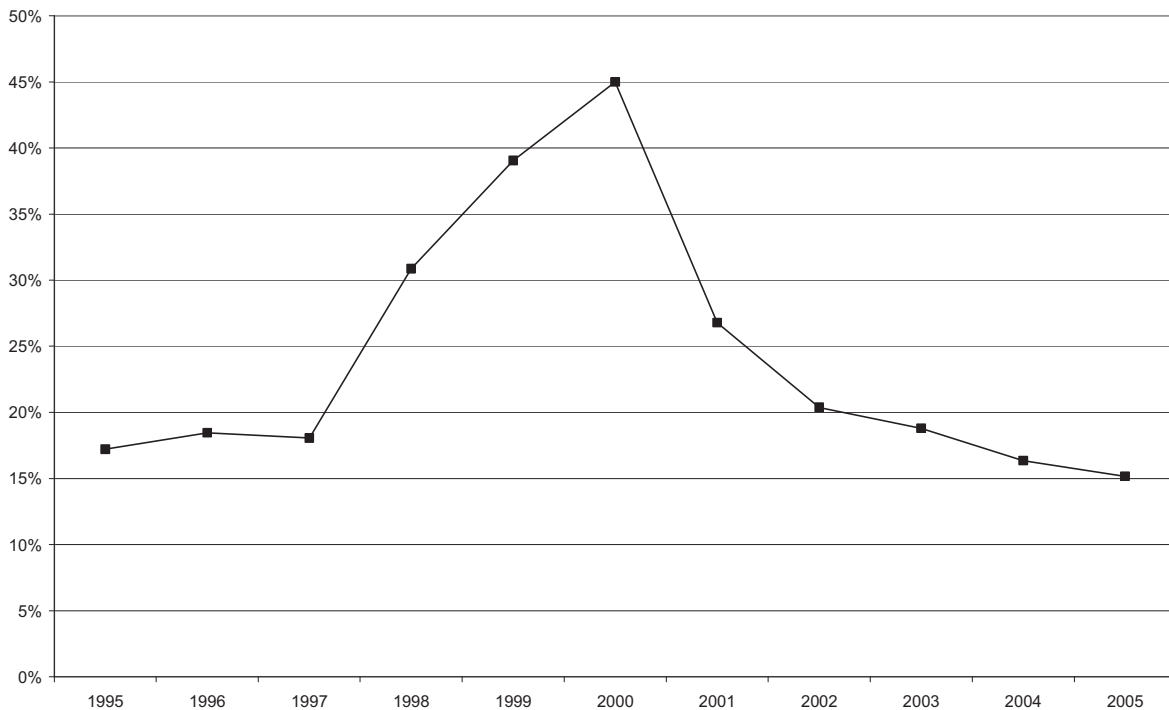
- een inzicht in de migratiestromen te krijgen;
- de impact te beoordelen van de maatregelen die zijn genomen om de migratiestromen in goede banen te leiden (en ze in sommige gevallen te beperken);
- de migratiewetgeving efficiënt te kunnen wijzigen in functie van een aantal beleidsdoelstellingen.

Jammer genoeg bestaat er over de redenen van de immigratie weinig betrouwbare informatie. Dit probleem is vooral opvallend voor de gezinshereniging, omdat het gaat over de komst van een partner, een kind of een ouder, ongetwijfeld de voornaamste bron van immigratie van de laatste 30 jaar. Dankzij bepaalde indirecte gegevens, o.m. inzake visa, begrijpen we dat het fenomeen grootschalig is maar een voldoende opvolging van de situatie is daarmee niet mogelijk. Eenvoudige maatregelen zullen dit probleem in de toekomst kunnen verhelpen (door registratie van de reden van de uitreiking van de verblijfsbewijzen). Voorlopig moeten we het evenwel met substitutiemethodes stellen.

Het onderdeel dat het makkelijkst te beoordelen zou zijn, is asielgebonden migratie. Na het invoeren in 1995 van een specifiek register voor asielzoekers, het Wachtregister, werden asielzoekers uit de immigratiestatistieken uitgesloten (wat deels de omkering van de tendens in de officiële statistieken halfweg de jaren 1990 verklaart). Toch kan de totale legale immigratie inclusief asiel worden ingeschat, door de nieuwe asielaanvragen en officiële immigraties excl. asiel samen te voegen (fig. 2.36). Later kan het aandeel van asiel in deze immigratie worden afgetrokken. Volgens deze ruwe schatting zou asiel in 2005 goed zijn geweest voor ongeveer 15% van de wettelijke immigratiestroom. Op basis van de gegevens voor de jaren daarvoor blijkt dat het aandeel van asiel in 2000 mogelijks tot 45% kon bedragen (fig. 2.36). Asiel was de facto dan de eerste immigratieoorzaak.

²⁰ In dit deel van het verslag staat een nota die reeds was opgesteld voor de internationale dag van de migrant van 18 december 2006 : Perrin, 2006c, *Les motifs de séjour et les regroupements familiaux*, Werknota voor de Internationale Dag van de Migrant georganiseerd door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de internetsite www.migrantdujour.be, 24 p.

Fig. 2.36 Schatting van het aandeel asielzoekers in de wettelijke immigraties²¹, 1995-2005

Bron : RR –AD SEI / DVZ
Berekeningen : Nicolas Perrin (GéDAP-UCL)

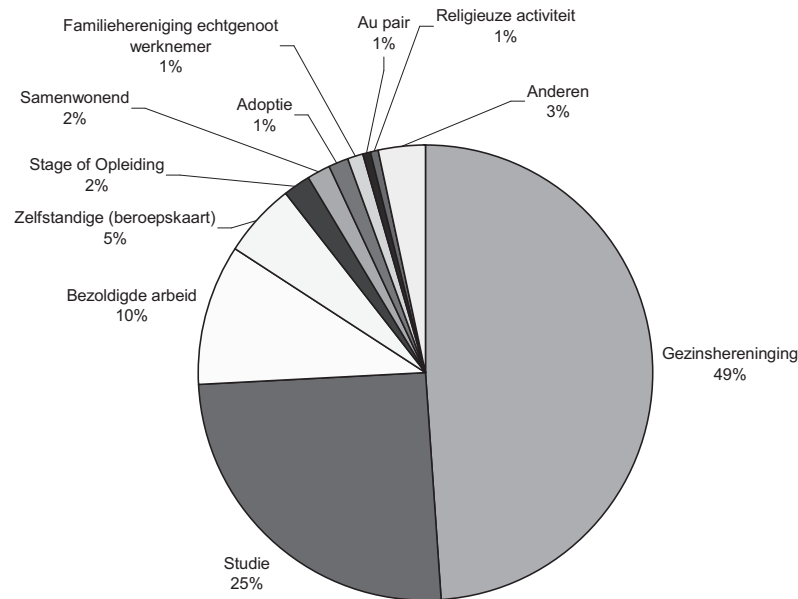
Wat de andere redenen van immigratie betreft, zijn er momenteel geen bronnen beschikbaar waarmee het op een eenvoudige en betrouwbare manier mogelijk is inzicht in de jaarlijkse instroom te krijgen.

Een van de zeldzame informatiebronnen is de FOD Buitenlandse Zaken die over gegevens beschikt inzake visa waarbij een onderscheid tussen de redenen van uitreiking van de visa wordt gemaakt (Perrin, 2007a). Bij gebrek aan beter is er aan de hand van die gegevens slechts een eerste schatting mogelijk. Ze hebben immers geen betrekking op alle migranten, aangezien het visasysteem voor een aantal landen niet van toepassing is. Bovendien kunnen mensen een visum aanvragen, die ook krijgen, maar uiteindelijk niet naar België komen. Anderen krijgen dan weer een visum voor een bepaald type verblijf, waarna hun statuut wordt gewijzigd eens ze in België zijn. Een aantal personen tenslotte komt België illegaal binnen (of komt België binnen voor een korte periode waarvoor geen visum is vereist), blijft in het land en laat zich achteraf regulariseren zonder ooit een visum te hebben aangevraagd. Toch blijft er een verband tussen het aantal uitgereikte visa en de reële immigratie. Zo gaat het bij de 30.178 in 2006 uitgereikte visa voor lange duur (voor een verblijf van meer dan 3 maanden) in bijna de helft van de gevallen om gezinshereniging (inclusief de aankomst van partner, kind(eren) of ouder(s)). De tweede reden voor het uitreiken van visa is het voortzetten van de studies (25%), ver vóór het vinden van een job (10%). Dit betekent dat gezinshereniging op vandaag ongetwijfeld de eerste reden van immigratie is. Omwille van de definitie van de indicator zelf, betekent dat evenwel niet dat meer dan de helft van de immigranten België binnenkomt of een verblijfbewijs verkrijgt na een gezinshereniging (fig. 2.37). Zoals we er

²¹ Het aantal eerste asielaanvragen werd bij de som van de geregistreerde migraties geteld (immigraties van de AD SEI en eerste door de DV geregistreerde asielaanvragen).

immers reeds op hebben gewezen, zijn niet alle immigranten opgenomen in deze database, die enkel op de visa betrekking heeft. In het verleden kon het aantal asielaanvragers voldoende hoog zijn en zelfs hoger dan het aantal begunstigden van gezinshereniging (rond de jaren 1993 en 2000 o.m.). Bij het gebruik van deze gegevens is voorzichtigheid dus geboden. Op termijn komt er best een oplossing die verder gaat en die de wettelijke mechanismen van de immigratie beter in kaart brengt.

Figuur 2.37 In 2006 uitgereikte visa voor lange duur in functie van de reden van het verblijf

Bron : Database « visa » van de FOD Buitenlandse Zaken
 Berekeningen : Nicolas Perrin (GÉDAP-UCL)

3. Omvang van de asielinstroom en de perspectieven van de aanvragers¹

Asielmigratie is sinds de sluiting van de grenzen in 1973-1974 een gegeven waar we in Europa niet omheen kunnen. De figuur van de asielzoeker mag dan al « populair » zijn geworden, de kennis over het fenomeen en de evolutie ervan zijn dikwijls heel beperkt, of heel vaak ook sterk vervormd. Om die asiodynamiek, en meer algemeen de migratiedynamiek waarvan asiel maar een onderdeel is, beter te begrijpen, volgt hieronder een overzicht van een aantal eenvoudige gegevens en feiten. Wat is « asiel »? Hoe is het aantal asielaanvragen de laatste decennia geëvolueerd? Hoeveel asielaanvragers zijn er op vandaag? Wie zijn ze? Waar komen ze vandaan? Hoeveel zijn er als vluchteling erkend? Hoeveel worden er afgewezen? Waar komen vluchtelingen en uitgeprocedeerden terecht eens hun verzoek is afgesloten? Wat is de omvang van het fenomeen in België in zijn globale context?

3.1. Enkele definities

De Conventie van Genève uit 1951 regelt de asielprocedure en de erkenning van de vluchtelingen. Ze werd na de Tweede Wereldoorlog goedgekeurd en de doelstelling was om personen die omwille van bepaalde redenen hun land moesten ontvluchten, een minimale bescherming te bieden. Deze redenen zijn duidelijk in de Conventie bepaald en in tegenstelling tot wat er in de publieke opinie vaak wordt aangenomen als gevolg van de algemeen verspreide maar onjuiste term “politieke vluchteling”, gaat het niet uitsluitend om politieke vluchtelingen. Het gaat hier om een persoon die met reden vreest « te worden vervolgd op grond van zijn ras, godsdienst, nationaliteit, lidmaatschap van een bepaalde maatschappelijke groepering of politieke overtuiging ». Een vluchteling is een persoon die is erkend door een Staat die de Conventie van Genève heeft ondertekend en die aan de door de Conventie bepaalde criteria om bescherming van deze Staat te kunnen genieten beantwoordt. Zolang hij die erkenning niet heeft gekregen, wordt de persoon « asielzoeker » genoemd. Om als vluchteling te worden erkend moeten de door de asielzoeker aangevoerde vervolgingen verankerd zijn in een van die vijf criteria, die exhaustief zijn maar vatbaar voor interpretatie.

Krachtens een in Belgisch recht omgezette Europese richtlijn zijn de asieloverheden sinds 10 oktober 2006 tevens bevoegd om de subsidiaire beschermingsstatus toe te kennen (voor meer informatie – cf. Jaarverslag 2007 “Migratie”, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding). Deze bescherming is er voor personen die niet als vluchteling kunnen worden beschouwd maar die in geval van terugkeer naar hun land van herkomst een reëel risico lopen te worden blootgesteld aan de doodstraf of executie, aan wrede, onmenselijke of mensonterende behandelingen, of aan ernstige bedreigingen t.o.v. hun leven of hun persoon, omwille van blind geweld in geval van intern of internationaal gewapend conflict (dit geldt enkel voor burgers, niet voor militairen).

3.2. Evolutie van de asielaanvraag

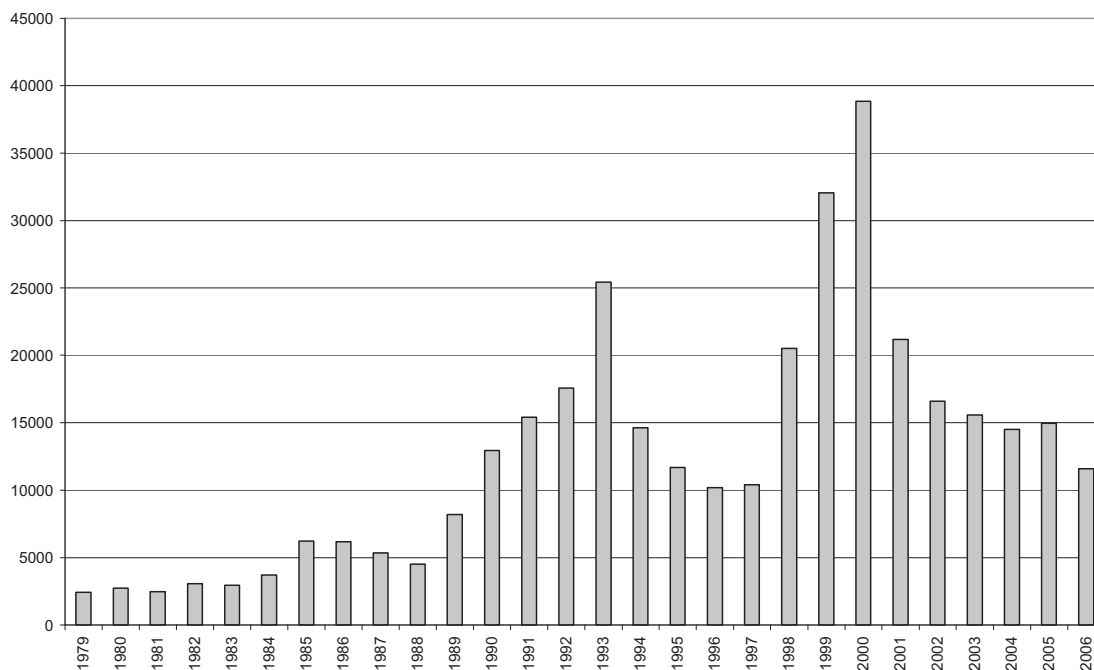
Het aantal asielaanvragen is de laatste 20 jaar sterk toegenomen met twee relatief duidelijke crisissen tijdens dewelke de instroom sterk is gestegen, nl. de periodes 1989-1993 en 1998-2000 (fig. 3.1). Zoals in heel wat andere Europese landen kondigde de geleidelijke ineenstorting van de communistische regimes in Centraal- en Oost-Europa sinds 1989 en de

¹ De tekst uit dit deel was het voorwerp van een voorafgaande nota : Perrin, 2006b, *Les demandeurs d'asile*, Werknota voor de Internationale Dag van de Migrant, georganiseerd door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de internetsite www.migrantdujour.be, 24 p.

ontmanteling van ex-Joegoslavië het begin van jaren 90 een gevoelige stijging van het aantal asielaanvragen in België. De toestroom van asielaanvragers heeft in 1993 een eerste piek gekend met meer dan 25.000 aanvragen, vooral uit Congo (D.R.C.), Roemenië en ex-Joegoslavië, in deze eerste fase hoofdzakelijk vanuit Bosnië. Tussen 1994 en 1997 is het aantal aanvragen gevoelig gedaald zonder evenwel het niveau van vóór 1989 te bereiken. Na deze luwte volgde echter een nog grotere toestroom van aanvragen dan tijdens de vorige periode. Na een historische piek van zo'n 40.000 aanvragen in 2000, is het aantal aanvragen opnieuw teruggelopen tot het huidige niveau dat redelijk vergelijkbaar is met de luwteperiode tussen 1994 en 1997.

Ondanks de sterke mediatisering mogen we dus stellen dat **België momenteel een periode doormaakt met een redelijk laag aantal aanvragen en zelf op een van de laagste niveaus sinds 1990 zit.**

Figuur 3.1. Evolutie van het aantal asielaanvragen in België, 1979-2006

Bron : UNHCR tot 1987, jaarverslagen van het CGVS van 1988 tot 1995
 Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister) vanaf 1996
 Berekeningen : Nicolas Perrin (GéDAP-UCL)

Hoe moeten we de evoluties uit het verleden interpreteren? De analyses zijn sterk uiteenlopend ...

Tot in 1973 en gedeeltelijke nog tot in 1989 werden asielaanvragen vooral, om niet te zeggen volledig, gezien als het gevolg van politieke instabiliteit in de bepaalde regio's van de wereld wat tot een migratie heeft geleid die toen nog onder de intussen verouderde term « politieke migratie » bekend stond.

De stroom asielaanvragen blijft nog altijd gedeeltelijk het gevolg van de instabiliteit in bepaalde regio's op aarde maar toch wint sinds 1973, en vervolgens na 1989, het idee terrein dat een deel van de personen die een internationale bescherming aanvraagt, een asielaanvraag indient om de vanaf 1973 in Europa ingevoerde restrictieve immigratieregels te omzeilen, zonder dat hun persoonlijke situatie aan de asielcriteria van de Conventie van Genève uit 1951 en het protocol van New York uit 1967 beantwoordt.

Met de officiële sluiting van de grenzen voor arbeidsimmigratie in 1974 en de stijging van het aantal asielaanvragen vanaf 1989, worden de analyse-elementen relatief radicaal omgegooid.

Van 1945 tot 1973 bestond de hoofdplicht van de opvangstaten er immers niet in een onderscheid te maken tussen de echte vluchtelingen en de personen die oneigenlijk het statuut trachtten te bekomen. In die periode ging het voornamelijk om het opvangen van vluchtelingen na de chaos van de tweede wereldoorlog en het opvangen van vluchtelingen uit het Oostblok. De politieke immigratie werd toen niet als bedreigend ervaren, wel integendeel. Het ging meestal om een weinig « zichtbare » Europese migratie. Bovendien werd er arbeidsmigratie door mogelijk gemaakt, die welkom was en waardoor de « politieke immigranten » als een positieve steun werden beschouwd. In die tijd was het zelfs waarschijnlijk om als “politieke vluchteling” niet het statuut vluchteling op te eisen, aangezien een verblijf vaak mogelijk was zonder dat het statuut van vluchteling. In de loop van de jaren 1990 ruimt de politieke vluchteling uit de 30 jaar na de tweede wereldoorlog, de plaats voor de figuur van de asielzoeker. Terwijl de vluchteling nog een positief imago had met duidelijk politieke motieven voor de migratie, wordt de asielaanvrager een « twijfelachtig figuur » met beweegredenen waarbij heel wat vragen worden gesteld.

Deze omkering in de perceptie van de asielaanvrager leidt tot twijfel over de zin die aan de cijfers inzake asielaanvraag moeten worden gegeven.

Eerst en vooral zou elke asielaanvraag uiteraard als het gevolg van de instabiliteit in de wereld moeten worden gezien. Net zoals arbeids-, studenten- of huwelijksmigraties, is asielmigratie geglobaliseerd, ook al zijn het de Europeanen die de hoofdrol spelen bij de opeenvolgende asielcrisissen. Zo is er een verband te leggen tussen de “asielpieken” en de voornaamste evoluties in recente conflicten, en meer bepaald die op het grondgebied van ex-Joegoslavië. De eerste asielpiek valt samen met de val van de communistische regimes en de opening van het « ijzeren gordijn », gevolgd door de opeenvolgende onafhankelijkheidsverklaringen van Slovenië, Kroatië, Macedonië en Bosnië met bloedige gewapende conflicten als gevolg, o.m. in Bosnië tijdens het eerste deel van de jaren 1990. Tegelijk blijft ook het aantal asielaanvragen uit het Zaïre van Mobutu hoog. De tweede piek doet zich voor tijdens het meest intense conflict in Kosovo, de heropflakking van de gevechten in Congo (D.R.C.) en het begin van de tweede oorlog in Tsjetsjenië vanaf 1999.

De « grote asielcrisisen in België » mogen dan al als een weerspiegeling van de instabiliteit in de wereld worden gelezen, een tweede analyse die steeds vaker wordt gemaakt ziet in die verschillende crisisen vooral een opeenvolging van aanzwellende golven van ongegronde aanvragen, die de lacunes in de procedure exploiteren, gevolgd door terugtrekkende golven die dan het gevolg zijn van een hernieuwde aanpak van de Belgische overheden die de asielprocedure wijzigen waardoor ze erin slagen de ongegronde aanvragen terug te dringen. Ook hier komt de timing van de hervormingen goed met de periodes van snelle afname van aanvragen overeen. Zo kan de daling uit 1994 worden gezien als het resultaat van de reorganisatie van het onderzoek van de aanvragen waardoor de procedure kon worden versneld, de uitbreiding van het personeel van de verschillende instanties en de efficiëntere verwijderingen². De daling van het aantal aanvragen in 2001 kan dan weer worden gezien als het gevolg van de wijzigingen van de toekenningvoorwaarden voor sociale steun (toekenning van sociale steun in de open centra enkel tijdens het onderzoek naar de ontvankelijkheid en de nieuwe verwerkingsmethodes van de dossiers, o.m. de invoering van het LIFO (Last In, First Out) –principe).

Zoals zo vaak gebeurt wanneer we een globale visie willen hebben, zijn een hele reeks factoren, die niets te maken hebben met simplistische verklaringen zoals de internationale situatie en omzeiling van de asielprocedure, de oorzaak van de realiteit en de evolutie van het aantal aanvragen. Bovendien speelt deze realiteit zich af binnen het kader van een migratiebeleid dat de immigratiemogelijkheden aan banden legt, waarbij sommigen de asielprocedure zullen trachten naar hun hand te zetten om een verblijfstitel te verkrijgen, hoewel de bepalingen uit de Conventie van Genève misschien niet op hun situatie van toepassing is. Het gevaar schuilt hem uiteraard in het feit dat de beschrijving van de reeks factoren die aan de asielaanvraag ten grondslag ligt, aan de complexiteit van de realiteit voorbijgaat en enkel die elementen aanhaalt die een bepaalde politieke lijn of politiek standpunt ondersteunen.

3.3. Oorsprong en nationaliteit

Tijdens de jaren 1990 en tot kort na de millenniumwissel kwamen de meeste asielaanvragers uit Europa (vooral uit Centraal- en Oost-Europa en meer bepaald uit ex-Joegoslavië). Typisch voor de laatste jaren is dat afkomst van de asielaanvragers internationaler wordt, met een kleiner aandeel van de Europeanen en even hoog aantal Afrikaanse aanvragen (fig. 3.2). Het aantal aanvragen van Europeanen en Aziaten is weliswaar gedaald doordat de conflicten in de Balkan en Afghanistan minder hevig zijn. Toch valt niet uit te sluiten dat de gewijzigde procedures een ontradend effect hebben gehad op het aantal aanvragen volgens de Conventie van Genève ongegrond waren, o.m. voor wat betreft onderdanen uit Oost-Europa. Dit zou een gedeeltelijke verklaring zijn voor het dalende aantal aanvragen van Europeanen. Het aantal Afrikaanse aanvragen is daarentegen stabiel gebleven. De Afrikanen zijn dan ook goed voor 39% van de aanvragen uit 2005 tegen 28% voor de Europeanen en Aziaten.

Een gedetailleerde analyse van de nationaliteiten die asiel aanvragen is interessant omdat die volledig ingaat tegen het klassieke discours, dat de asielzoeker in de eerste plaats als een economische migrant beschouwt. Asielaanvragers beantwoorden misschien niet altijd aan alle criteria van de Conventie van Genève, toch moeten we vaststellen dat de asielaanvragers vooral afkomstig zijn uit landen die situaties van geweld of langere periodes van instabiliteit

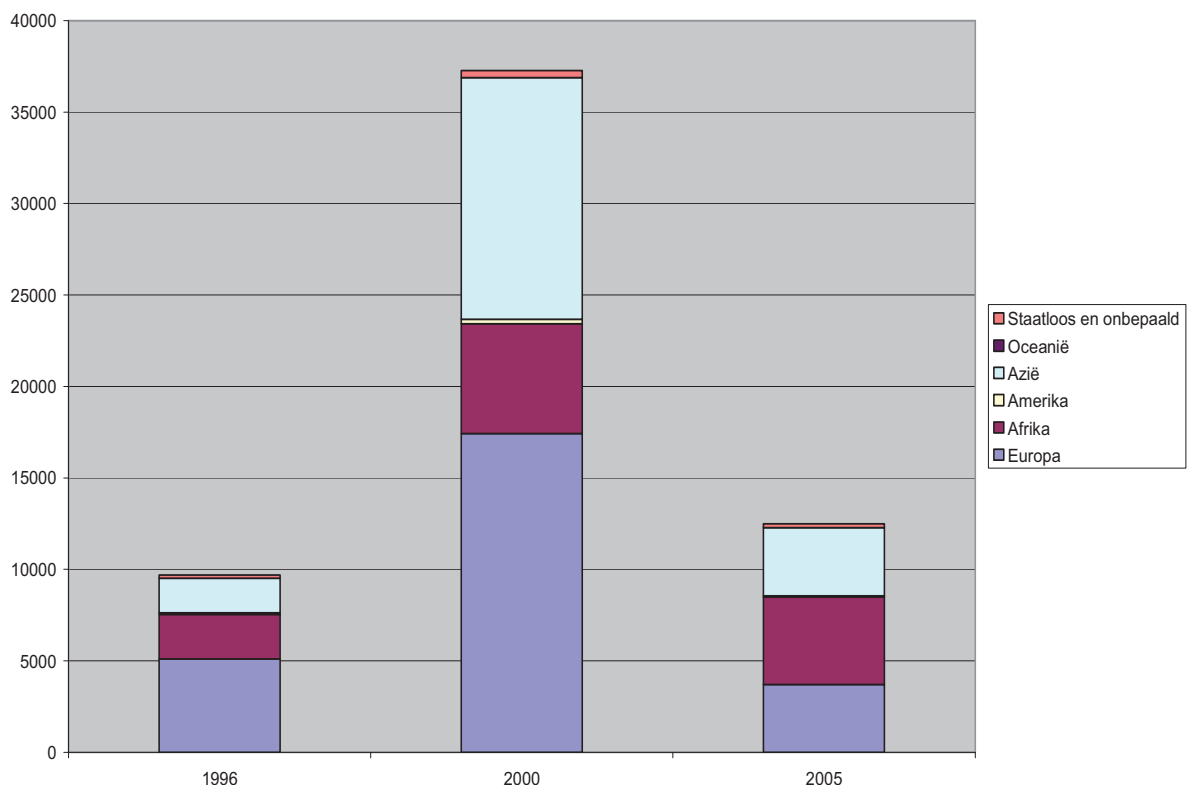
² Als voorbeeld kunnen we het 7de activiteitenverslag van het CGVS aanhalen, die voor het activiteitenjaar 1994 een gedetailleerd overzicht van de genomen maatregelen geeft.

hebben gekend. Zo komen de vier nationaliteiten die het meest voorkomen, met vier belangrijke conflicthaarden overeen : Congo, Rusland (o.m. personen die door het Tsjetsjeense conflict zijn getroffen vallen onder deze categorie), Irak en Servië. Indien we de lijst van voornaamste herkomstlanden van asielaanvragers verder aflopen, dan lijkt dit schema zich te bevestigen, ook al kan de crisissituatie in een aantal Afrikaanse landen verspreider zijn. Eerder marginaal maar toch opvallend is ook het hoge aantal asielaanvragen vanuit 3 lidstaten van de Europese Unie (Slowakije, Bulgarije en Roemenië), zeker vanwege minderheden zoals de Romzigeuners bijvoorbeeld. Ook al gaat het hier niet om landen waar conflicten heersen, toch zorgt de discriminatie van die specifieke gemeenschappen ervoor dat ze niet enkel als een economische stroom kunnen worden beschouwd.

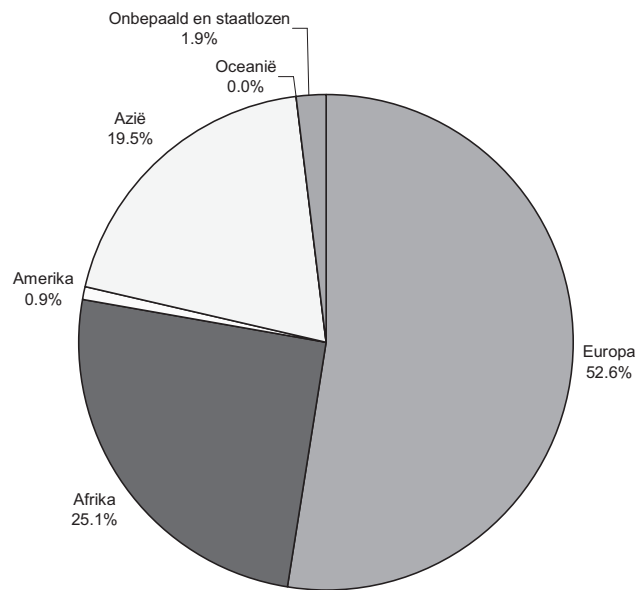
Op basis van deze eenvoudige gegevens per nationaliteit kan uiteraard niet worden gesteld dat de asielaanvragen steeds gegrond zijn. Toch moet men vaststellen dat de aanvragers niet massaal uit alle landen zonder onderscheid komen. De aanvragen komen vaak uit onstabiele tot zeer onstabiele landen, en meer verspreid uit landen waar de levensomstandigheden van bepaalde bevolkingsgroepen of minderheden zorgwekkend zijn. Aanvragers komen weliswaar niet altijd voor de internationale beschermingsmaatregelen in aanmerking, toch is het verkeerd om er enkel economische migranten van te maken.

Figuur 3.2. Oorsprong van de nieuwe asielaanvragers

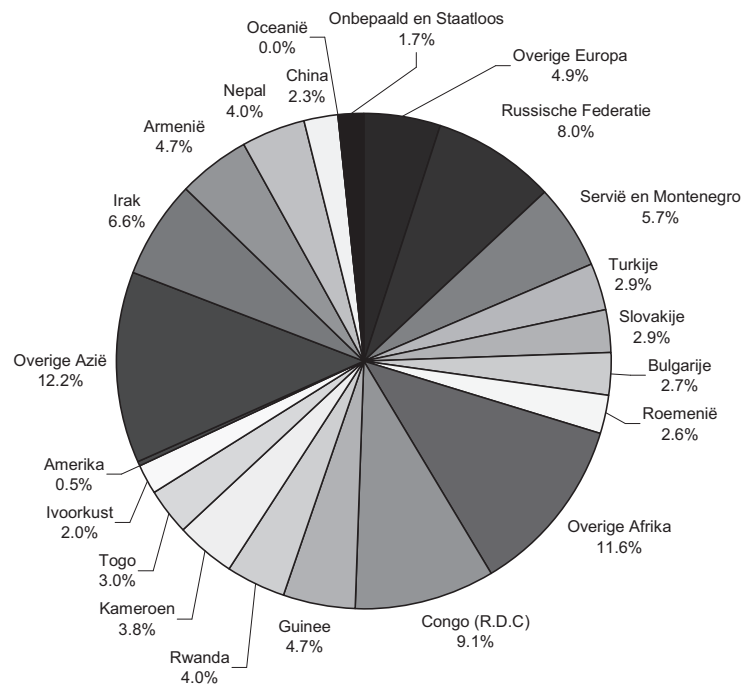
A. per continent in 1996, 2000 in 2005

B. per continent in 2005

C. per nationaliteit en continent in 2005

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Nicolas Perrin (GéDAP-UCL)

3.4. Erkenning en weigering van erkenning

Tussen het neerleggen van de aanvraag en de definitieve beslissing inzake erkenning of niet-erkenning van het statuut van vluchteling, zit een complexe onderzoeksprocedure van het dossier in verschillende stappen, met desgevallend beroepsmogelijkheden in de verschillende fasen. Vanuit de invalshoek van de statistiek is het overbodig om hier een technische beschrijving van het verloop van deze procedure te geven. Om voor de meerderheid begrijpbaar te blijven, kan men zich op de eindbeslissing richten die tot de erkenning of weigering van erkenning van het statuut van vluchteling leidt.

Het aantal beslissingen is gevoelig gestegen, wat heeft geleid tot een gevoelige daling van de achterstand in de hangende dossiers. Het aantal weigeringen van erkenningen ligt bovendien veel hoger dan het aantal erkenningen. Van 1996 tot 2003 is het aantal erkenningen globaal genomen stabiel gebleven (tussen 1000 en 2000), ondanks een stijging van het aantal aanvragen tussen 1998 en 2000. Tijdens diezelfde periode is het als gevolg van de gevoelige stijging van het aantal aanvragen, vooral het aantal negatieve beslissingen dat is toegenomen, vooraleer geleidelijk weer af te nemen tot 2004.

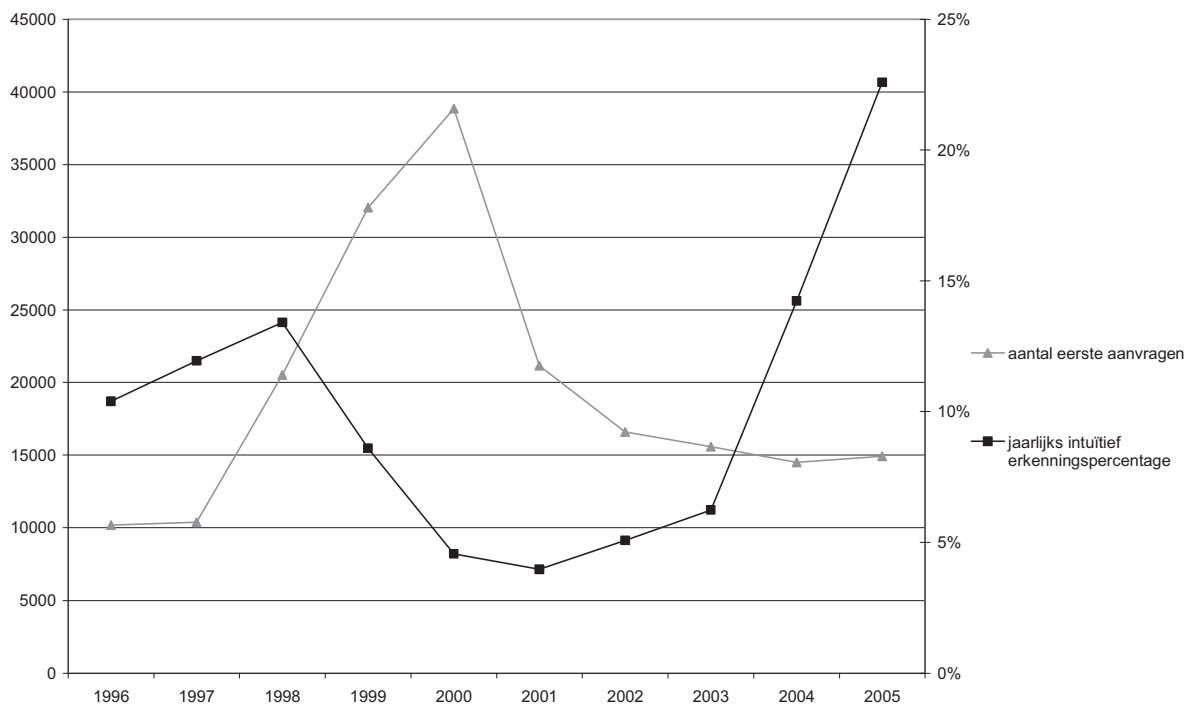
Hoe kan de evolutie worden geanalyseerd ?

Om de situatie te vatten moet er een erkenningpercentage worden berekend. Jammer genoeg is de berekening ervan veel complexer dan het lijkt. De berekening van een erkenningpercentage kan niet enkel op basis van de beslissingen binnen één jaar op een bevredigende wijze worden uitgevoerd omwille van de verschillende duurtijd van de procedures die vaak meer dan een jaar bedragen. Elk jaar hebben de beslissingen die worden genomen betrekking op aanvragen die de voorgaande jaren zijn ingediend en de berekening van een intuïtief percentage dat het aantal positieve beslissingen aan het totale aantal beslissingen of aan het totale aantal aanvragen van datzelfde jaar koppelt, kan een vertekend beeld van de meting geven. Wanneer het aantal aanvragen stijgt, zal het percentage de neiging hebben mechanisch te dalen, aangezien de nieuwe aanvragen die talrijker zijn nog geen aanleiding kunnen geven tot positieve beslissingen, ze kunnen echter wel makkelijk aanleiding geven tot negatieve beslissingen. Wanneer het aantal beslissingen daarentegen vermindert, dan zou het intuïtief opgebouwde percentage de neiging hebben om mechanisch te stijgen door het feit dat er nog heel wat aanvragen overblijven die de vorige jaren zijn ingediend en die een gunstig gevolg kunnen krijgen ... Het mechanisme is complex maar wetenschappelijk bewezen (Rob van der Erf, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006a, 2006b, 2006c). Een eenvoudige vergelijking van het intuïtieve erkenningcijfer (aandeel van de positieve beslissingen op het aantal beslissingen per jaar) met het aantal asielaanvragen geeft duidelijk aan dat er een (omgekeerd) verband bestaat tussen dat percentage en het aantal aanvragen wat op een bias zou kunnen wijzen (cf. fig. 3.3).

De enige aanvaardbare oplossing is om de asielaanvragers die hetzelfde jaar een aanvraag hebben ingediend te volgen en aan te geven hoeveel er na een, twee, drie jaar ... zijn erkend, totdat er geen enkele aanvrager meer overblijft (fig. 3.4). Vervolgens kunnen deze percentages die per jaar van indiening van de aanvraag zijn opgemaakt, worden vergeleken. Het resultaat is een berekening van het percentage volgens het jaar van indiening en de duur van de procedure. Het probleem met deze percentages is dat men in theorie zou moeten wachten tot alle aanvragen die een bepaald jaar zijn ingediend worden afgesloten om ze te kunnen berekenen. Op basis van de erkenningpercentages na 1, 2 of 3 jaar tekent er zich

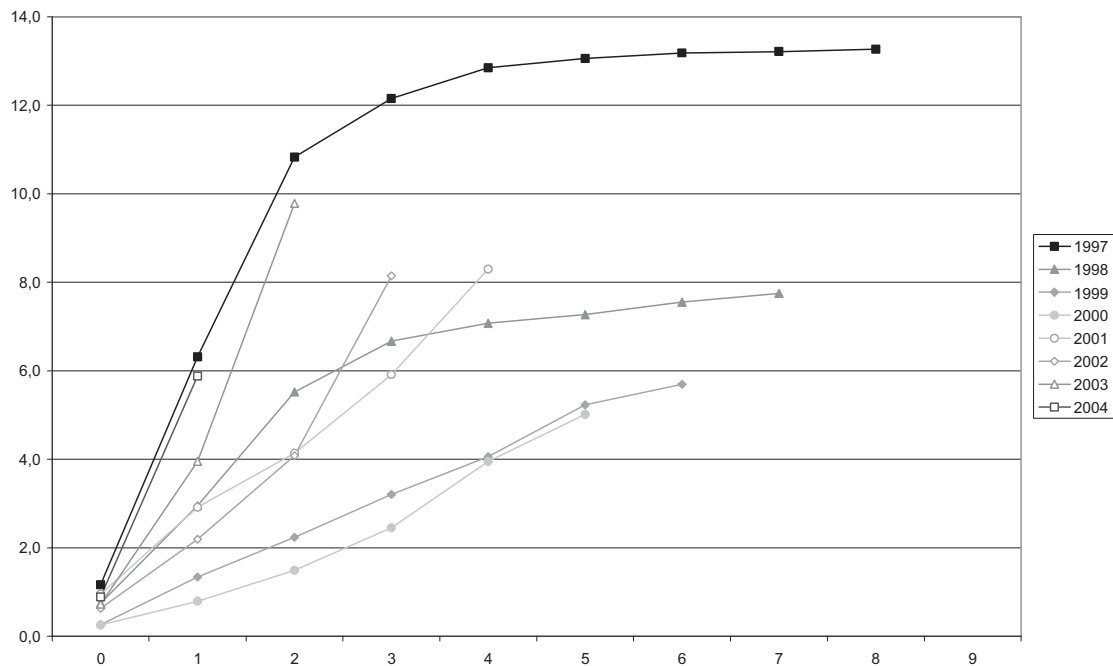
evenwel al een tendens af. Uit deze percentages zijn twee zaken af te leiden. Het uiteindelijke erkenningpercentage is eerst en vooral zeker meer dan gehalveerd voor de aanvragers uit de periode 1998-2000 toen er meer aanvragen waren (minder dus dan wat het « intuïtieve » percentage leek aan te tonen). Maar vooral, het erkenningpercentage mag dan al stijgen sinds 2001, het erkenningpercentage van 2004 ligt niet boven het niveau van vóór 1998 (terwijl het intuïtieve percentage duidelijk steeg na 2003). Volgens onze indicatoren per cohort, zitten we momenteel ongeveer exact op het niveau van 1997, wat geen buitengewoon hoge erkenningpercentages doet vermoeden. Indien de evolutie de huidige curve volgt, zitten we rond de 15%, wat met de percentages uit 1997 overeenkomt.

Figuur 3.3. Vergeleken evoluties van het intuïtieve erkenningcijfer (positieve beslissingen / totaal beslissingen van dat jaar) en van het aantal aanvragen

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Nicolas Perrin (GéDAP-UCL)

Figuur 3.4. Gecumuleerde erkenningpercentages (in %) volgens het jaar van de indiening van de aanvraag en de duur van de procedure (in jaren sinds de indiening van de aanvraag)

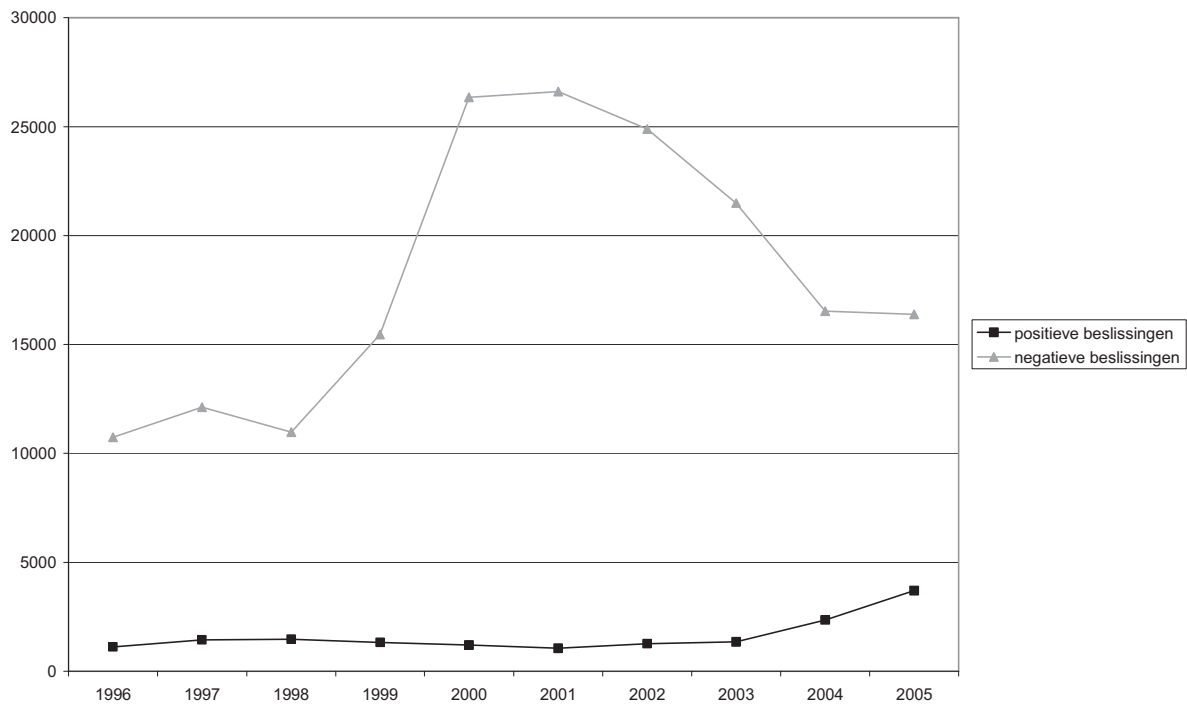

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Nicolas Perrin (G DAP-UCL)

Voor een goed begrip van de evoluties moet er bij elke stap van de procedure worden stilgestaan. Dit valt evenwel buiten het kader van deze algemene analyse.

Zonder deze complexe methode te gebruiken, blijkt duidelijk dat de stijging van het aantal aanvragen rond 2000 tot een nettoverhoging van het aantal negatieve beslissingen heeft geleid zonder verhoging van het aantal positieve beslissingen en dus ongetwijfeld tot een daling van het erkenningpercentage, ook al is een schatting van dit percentage problematisch (fig. 3.5).

Figuur 3.5. Definitieve negatieve en positieve beslissingen ³

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)

Twee analyses betreffende de reden van deze vermindering van het erkenningpercentage staan tegenover mekaar. Voor de enen is dit het gevolg van een verhoging van het aantal ongegronde aanvragen als gevolg van de gunstige opvangvoorwaarden in België, waar sommigen handig gebruik van maken. Voor anderen is dit dan weer het gevolg van een striktere toepassing van de herkenningcriteria of van een algemene ontrading van de aanvragen.

Eerst en vooral zou er moeten worden op gewezen dat de Kosovaren, die de basis vormen van de laatste golf asielaanvragen, vaak een tijdelijk beschermingsstatuut kregen die hen feitelijk uitsloot van de positieve beslissingen, wat een vertekend beeld geeft van de meting van de positieve beslissingen (ze hebben een asielaanvraag ingediend maar het onderzoek van hun asielaanvraag is niet volledig afgerond).

Wat het algemene schema betreft en de verhoging van het aantal negatieve beslissingen, is die moeilijker te meten gelet op het ontbreken van nauwkeurige statistieken over de redenen van de negatieve beslissingen. Een aantal elementen kunnen ons evenwel op weg helpen.

Eenzijds is het inderdaad zo dat de stijging van het aantal ingediende asielaanvragen betrekking heeft op een aantal nationaliteiten waarvoor de situatie in het land van herkomst niet radicaal lijkt te zijn gewijzigd aan het einde van de jaren. Bij de voornaamste herkomstlanden waarbij de stijging van de aanvragen mogelijks zou kunnen gerelateerd

³ De positieve beslissingen hebben betrekking op de beslissingen inzake erkenning van het CGVS en de VBV. De negatieve beslissingen hebben betrekking op 1/ de negatieve beslissingen in ontvankelijkheid van de DV, wanneer de aanvrager geen beroep aantekent 2/ de negatieve beslissingen betreffende het dringend beroep bij het CGVS 3/ de negatieve beslissingen van de onderzoeken ten gronde van het CGVS, wanneer de aanvrager geen beroep aantekent 4/ de negatieve beslissingen van de VBV.

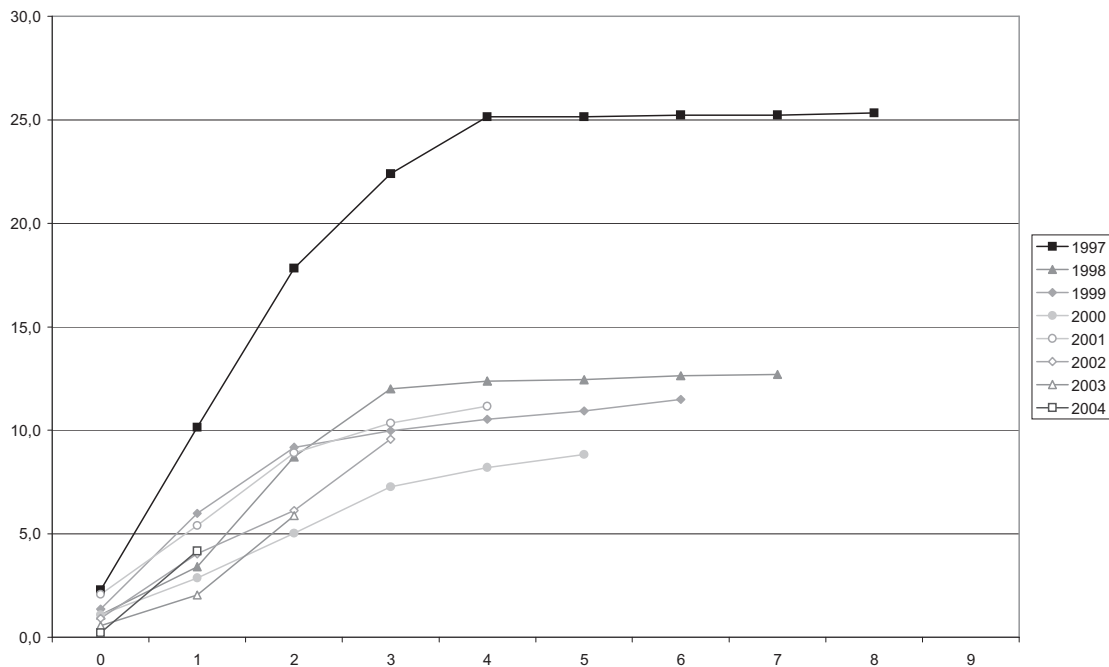
worden aan een poging om de asielpprocedure te omzeilen, zou misschien verwezen kunnen worden naar de snelle stijging van de aanvragen van Slowaken, Roemenen, Bulgaren en Kazakken ...

Het staat evenwel vast dat de verhoging van het aantal aanvragen aan het einde van de jaren 1990 grotendeels te wijten is aan het uitbreken of heropflakkeren van grote politieke crisissen. Het stijgende aantal aanvragen uit de periode 1998-2000 had eerst en vooral betrekking op Kosovo (de aanvragen van personen met de « Joegoslavische » nationaliteit zijn tussen 1997 en 1998 vertienvoudigd en tussen 1998 en 1999 verdubbeld) en vallen samen met een periode waarin over een genocide vanwege de overheid in Belgrado werd gesproken. Tegelijkertijd stijgen ook de aanvragen van Russen (en vooral Tsjetsjenen) explosief (verzesvoudigd tussen 1998 en 1999 en verdubbeld tussen 1999 en 2000) bij het uitbreken van de tweede oorlog in Tsjetsjenië. Nog in diezelfde periode dienen ook Congolezen (D.R.C.) en Rwandezers steeds meer asielaanvragen in en ook hier gaat dit gepaard met een belangrijk politiek keerpunt. De regering in Kinshasa verliest op dat ogenblik immers de controle over het oosten van het land, dat in handen komt van rebellen die de steun krijgen vanuit Rwanda. Rwanda verwijt op zijn beurt dat Congo onderdak verleent aan de Hutumilities.

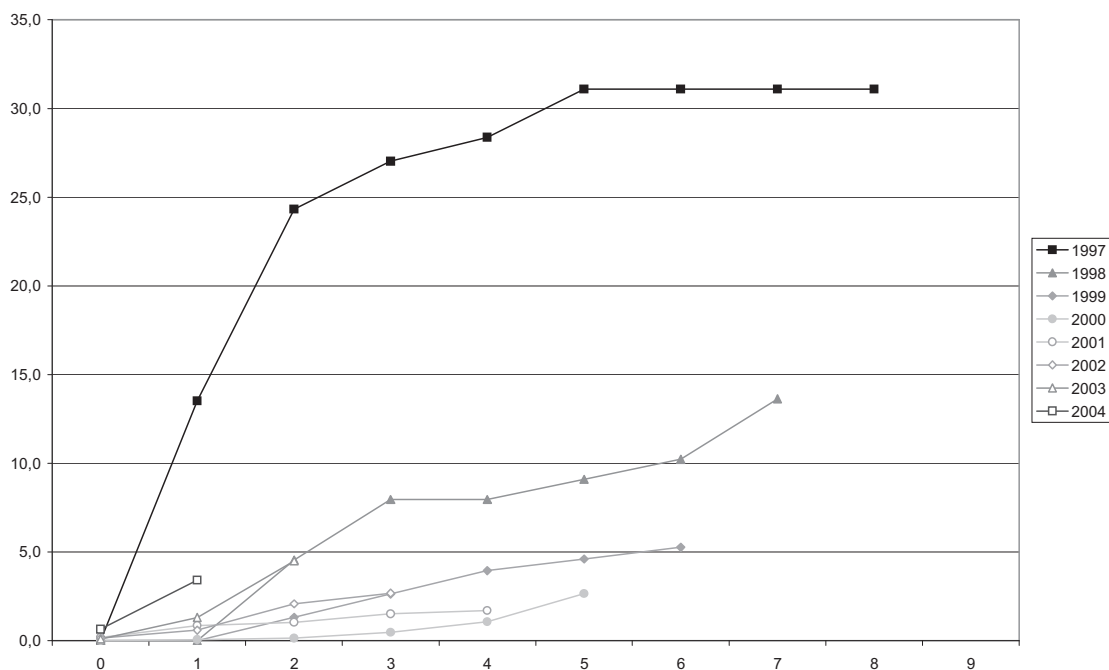
Nogmaals, de evolutie van het aantal aanvragen is niet van een enkele factor afhankelijk (politieke crisissen in bepaalde delen van de wereld of een buitensporige stijging van ongegronde aanvragen). De stabiliteit van het aantal erkenningen is niet enkel afhankelijk van het aantal gegronde aanvragen. De internationale situatie brengt immers stromen op gang die onvermijdelijk voor grote crisissen op de vlucht zijn. Geconfronteerd met een stabiliteit van het aantal erkenningen, is het waarschijnlijk dat dit gedeeltelijk te maken heeft met een tendens naar een grondigere onderzoeksprocedure, ofwel met de ontrading van een aantal aanvragers (die gegronde of ongegronde redenen hebben om asiel aan te vragen). Sommige aanvragers profiteren van de algemene crisis van het asielsysteem, tegelijk zijn er echter ook personen die crisissen ontvluchten en hoegenaamd geen economische migranten zijn. Onze erkenningpercentages per cohort kunnen per nationaliteit worden berekend (fig. 3.6). Daaruit blijkt dat voor bepaalde nationaliteiten zoals de Congolezen of de Iraniërs (die bij de aanvragers het meest talrijk zijn), ook al evolueert de situatie in het land van herkomst geleidelijk, de erkenningpercentage ineens dalen wanneer het globale aantal aanvragen stijgt. In het geval van de Congolezen is de evolutie heel interessant om volgen. In tegenstelling tot de Iraniërs stijgt het aantal asielaanvragers uit de D.R.C. tussen 1999 en 2000 immers niet. Zo worden de Congolezen (dat is slechts een voorbeeld naast zovele andere) bestraft door de stijging van het aantal aanvragers van andere nationaliteiten (die ongegrond kunnen zijn), terwijl hun aantal stabiel blijft en de situatie in hun land niet wezenlijk is veranderd. Wanneer het aantal aanvragen evenwel afneemt, stijgen de erkenningpercentages opnieuw maar op niveaus die veel lager liggen dan tijdens de periodes vóór de crisis.

Figuur 3.6. Gecumuleerde erkenningpercentages (in %) per nationaliteit volgens het jaar van de indiening van de aanvraag en de duur van de procedure (in jaren sinds de indiening van de aanvraag)

A. Congolezen

B. Iraniërs

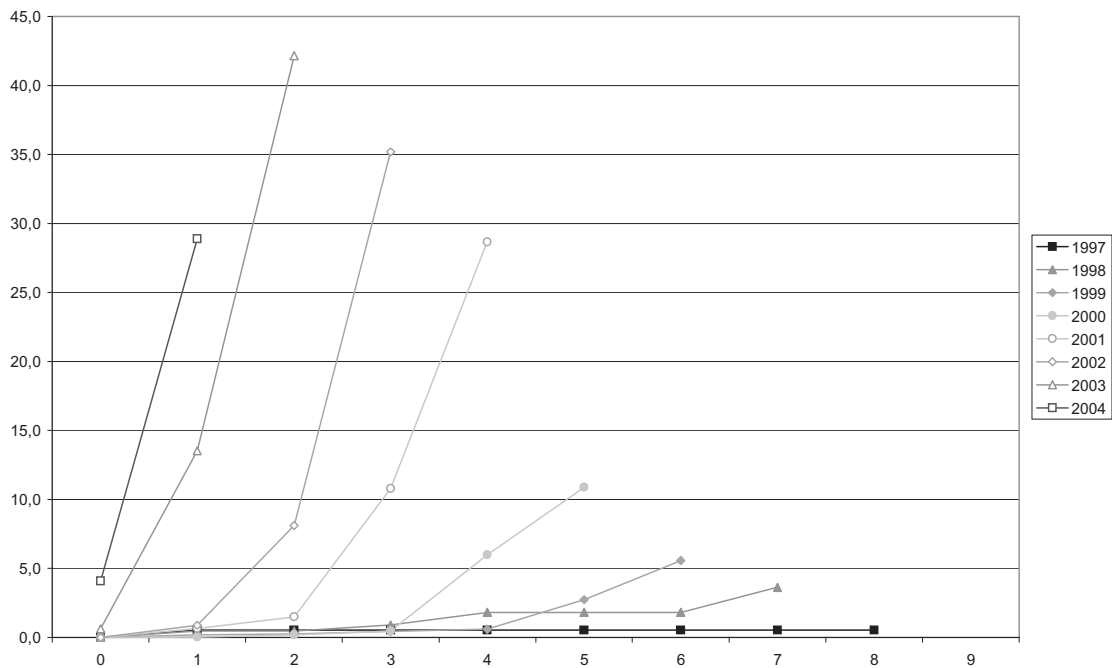
Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Nicolas Perrin (GéDAP-UCL)

In de jaren 2004-2006 lag het aantal aanvragen relatief laag, terwijl het aantal erkenningen gevoelig is gestegen en het aantal negatieve beslissingen stabiel is (fig. 3.5).

Ook hier is de uitleg complex. Volgens sommigen zou het aantal ongegronde aanvragen minder talrijk zijn door het feit dat het efficiëntere onderzoekstelsel van de aanvragen en de hervorming van de sociale steun een ontradend effect heeft op het indienen van dat soort aanvragen. Voor anderen ligt de gewijzigde internationale situatie (minder hevige conflicten, stabilisering of pacificatie in Kosovo, in bepaalde streken van Congo...) aan de basis van het dalende aantal aanvragen.

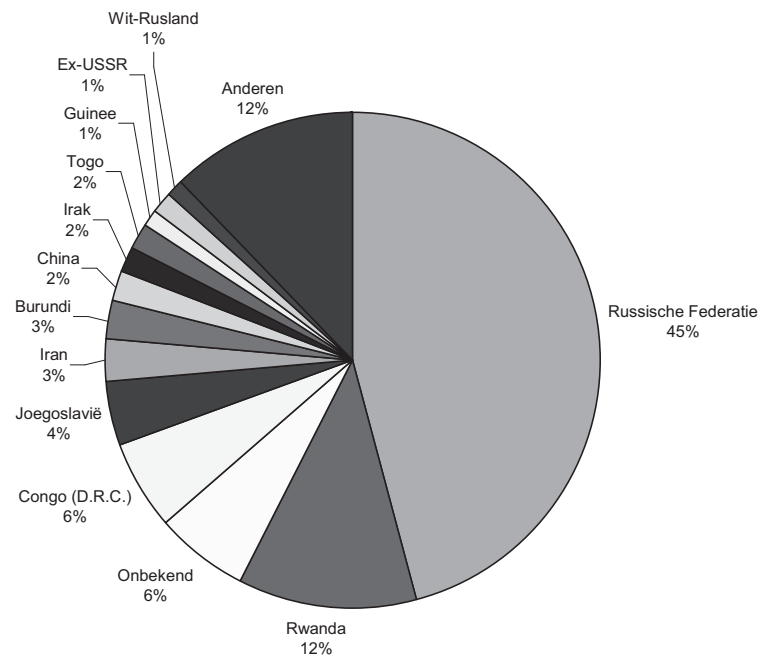
Het hogere aantal positieve beslissingen is voor een stuk te verklaren door het feit dat de recent geregistreerde positieve beslissingen deels betrekking hebben op de aanvragen uit de jaren 1998-1999-2000 die niet behoorlijk konden worden verwerkt omwille van de werkoverlast bij de asielinstanties en de verlenging van de duur van de procedure. De stijging van het aantal erkenningen hangt ook samen met het toenemende belang van de Tsjetsjeense asielaanvragers en de volledig gewijzigde verwerking van die dossiers. Tot 2002 werden ze slechts heel zelden erkend (cf. fig. 3.6). In 2003 doet er zich een ommekeer voor en het erkenningpercentage van de Tsjetsjenen gaat pijlsnel omhoog (zo wordt 40% van de Russen (lees: Tsjetjenen) die in België in 2003 asiel hebben aangevraagd na 2 jaar verblijf erkend, wat een nieuw record betekent – cf. fig. 3.6). De plaats die vluchtelingen vanuit Rusland bij de erkenning innemen is ongetwijfeld een van de meest opvallende evoluties van de laatste jaren (fig. 3.7). De Russen zijn voor 2005 veruit de belangrijkste nationaliteit van erkende vluchtelingen (45%). Het aantal erkenningen bij Rwandezes, Congolezen, Serviërs, Iraniërs, Burundezes blijft hoog maar het aantal aanvragen en erkenningen van Tsjetsjenen overtreft duidelijk de andere herkomstregio's van vluchtelingen.

Figuur 3.6. Gecumuleerde erkenningpercentages (in %) van de Russische asielaanvragers volgens het jaar van de indiening van de aanvraag en de duur van de procedure (in jaren sinds de indiening van de aanvraag)

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
Berekeningen : Nicolas Perrin (GéDAP-UCL)

Figuur 3.7. Voornaamste nationaliteiten van erkende vluchtelingen in 2005

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
Berekeningen : Nicolas Perrin (GéDAP-UCL)

3.5. De vluchtelingen

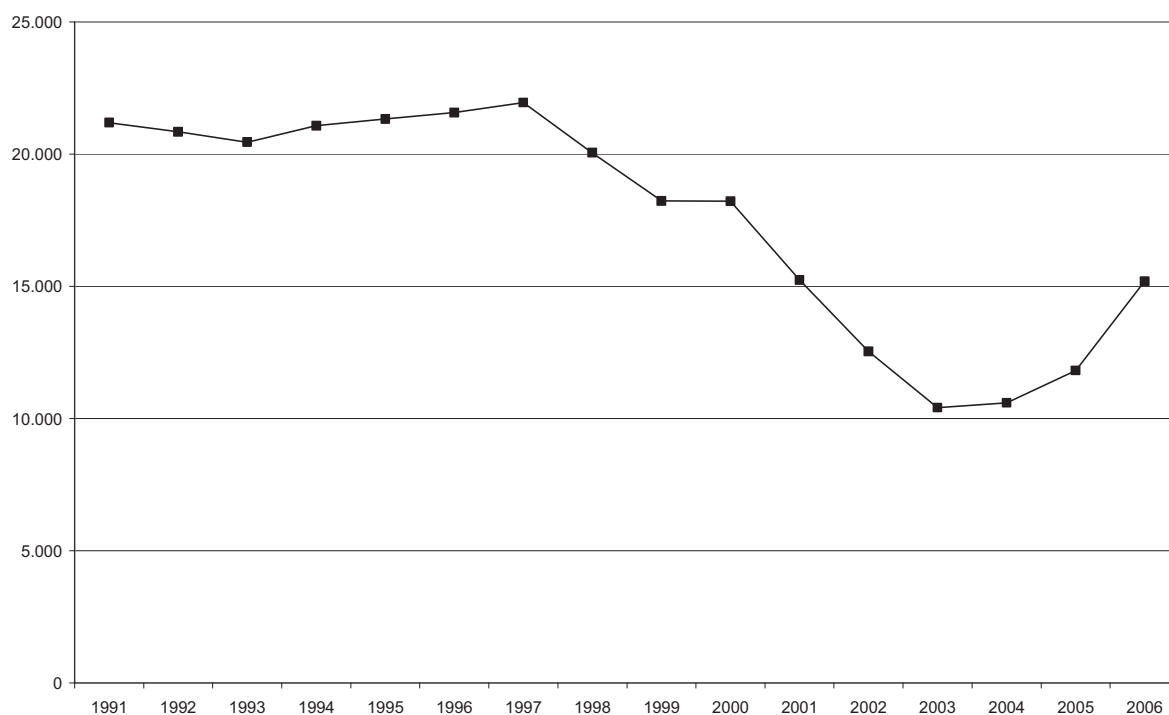
Het aantal asielaanvragers is hoog en het aantal erkenningen niet te onderschatten, het aantal vluchtelingen dat in het land verblijft is relatief beperkt (15.196 personen op 1 januari 2006) en dit vooral omwille van drie redenen: het aantal personen dat jaarlijks als vluchteling wordt erkend is laag (niet meer dan enkele duizenden); bepaalde vluchtelingen kiezen ervoor om terug naar hun land van herkomst terug te keren zodra de situatie dit mogelijk maakt. Indien ze niet kunnen of wensen terug te keren, worden vluchtelingen relatief makkelijk Belg (Perrin, 2001), o.m. dankzij de vereenvoudigde naturalisatie (na 2 jaar verblijf als erkend vluchteling in plaats van na de gebruikelijke 3 jaar⁴).

Het aantal vluchtelingen dat in België bescherming geniet is tussen 1997 en 2003 sterk gedaald (fig. 3.8) om vanaf 2003 opnieuw te stijgen. De recente groei is makkelijk te verklaren: het gaat vooral om de sterke stijging van het aantal erkenningen, o.m. van « Russische » vluchtelingen. De daling van 1998 tot 2003 is veel complexer.

Deze daling valt gedeeltelijk te verklaren door de daling van het aantal erkenningen van 1998 tot 2001 en een lichte verhoging van het terugkeercijfer in 1997 en 1998. Toch is het grootste deel van die daling het gevolg van de verhoging van het aantal vluchtelingen dat Belg wordt, vooral in 1997 en 1998, vervolgens vanaf 2000 na de beperking van de verblijfsduur die in het geval van vluchtelingen recht op naturalisatie geeft (cf. supra). Daarom zijn – naast de erkenning van het statuut van vluchtelingen – de nationaliteitswijzigingen de voornaamste motor achter de demografische evolutie van de vluchtelingenpopulatie. Terugkeer en overlijdens zijn demografisch gesproken veel minder belangrijk. Tussen 1997 en 2003 heeft het aantal vluchtelingen dat Belg is geworden (fig. 3.9) het aantal erkenningen van het statuut van vluchteling overtroffen (fig. 3.5), waardoor de daling van de omvang van die groep grotendeels wordt verklaard. Het bruto cijfer voor de nationaliteitsverkrijging (verhouding tussen het aantal verkrijgingen en het aantal vluchtelingen dat tijdens een jaar aanwezig is) is duidelijk groter dan wat voor vreemdelingen wordt vastgesteld. Tijdens de jaren 2000-2001 – toen er zich nieuwe mogelijkheden aandienden om de Belgische nationaliteit te verwerven – verkreeg jaarlijks 30 tot 40% van de vluchtelingen de Belgische nationaliteit, wat gedeeltelijk als een inhaaloperatie kan verklaard worden. Toch wordt voor het laatste waarnemingsjaar (2005) nog meer dan een vierde van de vluchtelingen jaarlijks Belg, wat nog steeds een heel hoog cijfer is. De uitleg van het fenomeen is complex. Enerzijds zijn de wettelijke mogelijkheden voor het verwerven (en o.m. de naturalisatie) minder streng, anderzijds zijn de motiveringen voor naturalisatie bij vluchtelingen ongetwijfeld groter, aangezien zij per definitie niet op de bescherming van hun staat van herkomst kunnen terugvallen.

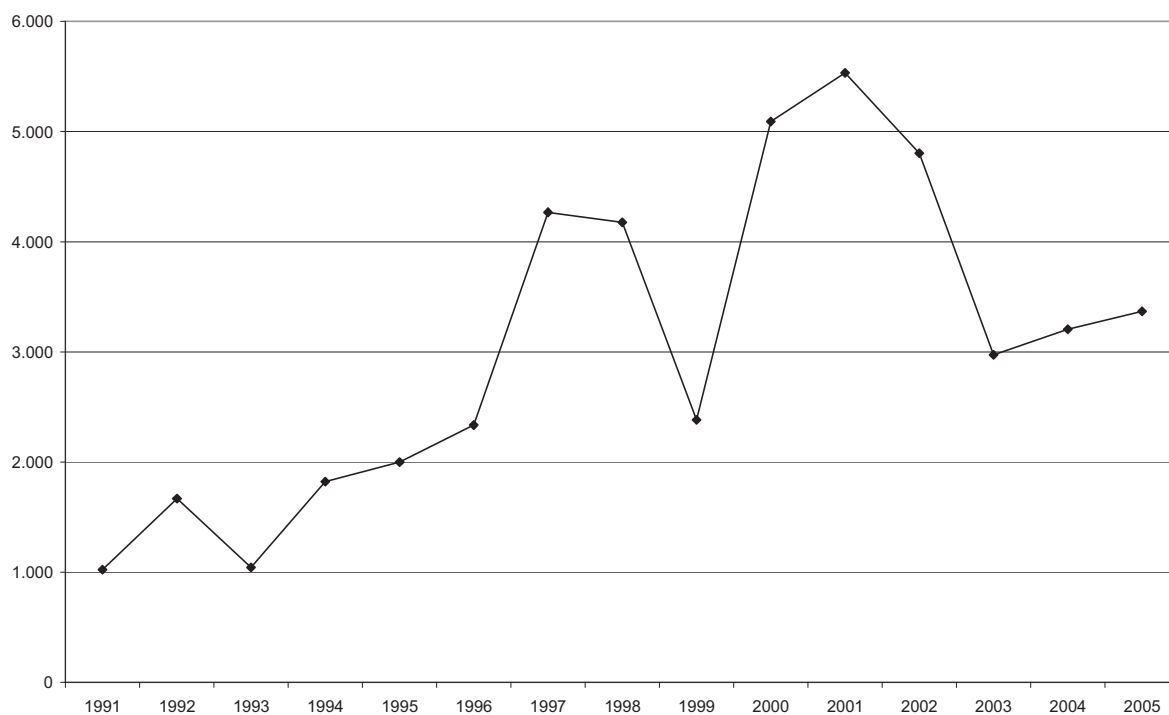
⁴ Vóór 1999 na 3 jaar i.p.v. de gebruikelijke 5 jaar.

Figuur 3.8. Evolutie van het aantal vluchtelingen dat in België verblijft, 1991-2005

Bron : RR – AD SEI

Figuur 3.9. Evolutie van het aantal vluchtelingen dat de Belgische nationaliteit verkrijgt, 1991-2005

Bron : RR – AD SEI

3.6. De uitgeprocedeerden

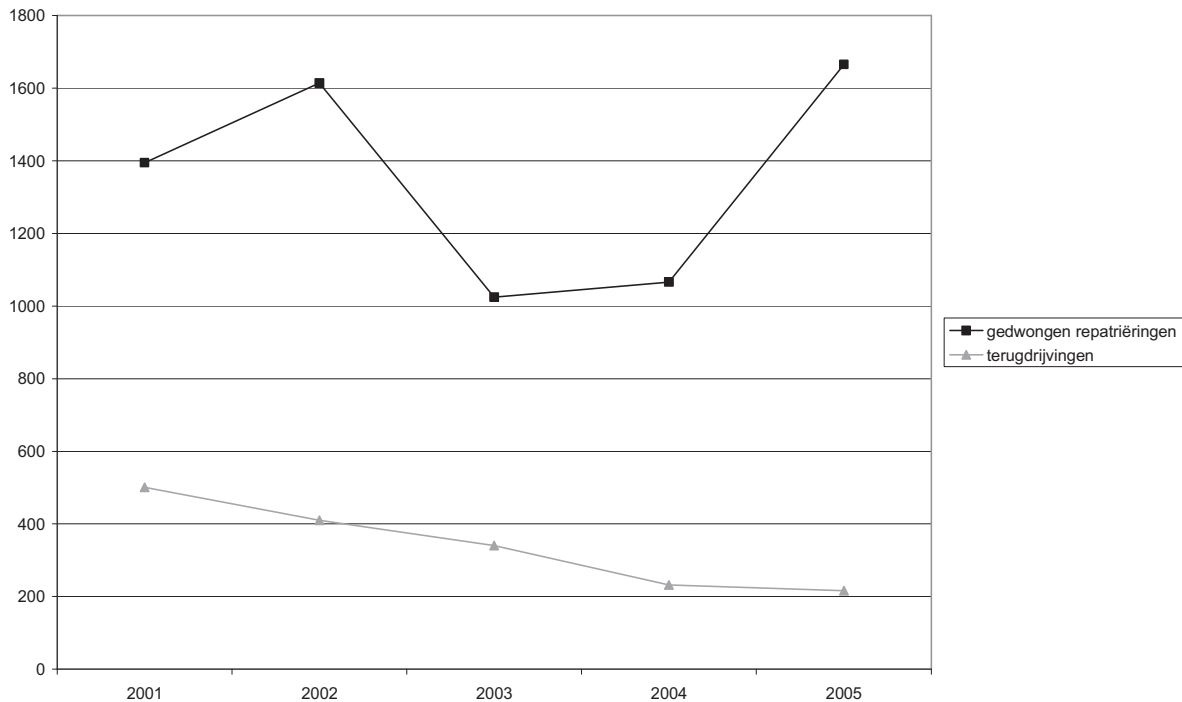
Wat er van de uitgeprocedeerden wordt, blijft uiteraard een groot vraagteken. In principe moeten de uitgeprocedeerden, nadat alle beroepsmogelijkheden zijn uitgeput, het “Bevel om het Grondgebied te Verlaten” (BGV) dat ze hebben ontvangen opvolgen. In de praktijk is het effectieve vertrek moeilijk te controleren, behalve in het geval van gedwongen of begeleide verwijderingen (vooral door de Internationale Organisatie voor Migratie). Bovendien, en ook al wordt aan dit aspect in de media weinig aandacht besteed, ondanks een negatieve beslissing betreffende hun asielaanvraag, krijgt een deel van de aanvragers ook een verblijfsbewijs in geval ze niet kunnen terugkeren of na het indienen van een nieuwe asielaanvraag die op nieuwe elementen is gebaseerd. Ten slotte slaagt een ander deel van de aanvragers erin een vorm van regularisatie te ontvangen op een andere basis dan asiel, hetzij omwille van de onredelijke termijn van de asielprocedure, hetzij omdat ze aan een aantal andere voorwaarden voldoen om een ander soort verblijfsbewijs te verkrijgen (gezinsleven, werk, ernstige ziekte...).

Inlichtingen over vreemdelingen van wie de aanvraag werd verworpen zijn interessant maar niettemin heel verspreid en ze hebben enkel op een beperkt deel van de bewuste bevolking betrekking. Bij gebrek aan een globale monitoring weten we uiteindelijk dus amper waar ze terecht komen. Over de gedwongen verwijdering bijvoorbeeld weten we al iets meer omdat die per definitie sterk door de administratie wordt omkaderd. Zo beschikken we over gegevens waaruit blijkt dat de omvang van de gedwongen verwijdering van ex-asielaanvragers relatief beperkt is, t.o.v. de omvang van het aantal asielaanvragers van wie de aanvraag werd verworpen. Bij de gedwongen verwijdering van ex-asielaanvragers gaat het jaarlijks om niet meer dan 1000 à 2000 personen, terwijl jaarlijks 15.000 à 20.000 aanvragen worden verworpen. Het berekenen van een statistische indicator van de gedwongen verwijdering is moeilijk omdat de bevolking die aan het risico is blootgesteld niet kan worden berekend. Zo is het onduidelijk hoeveel mensen uit eigen beweging opvolging hebben gegeven aan hun BGV en is het bovendien ook zo dat een negatieve beslissing over verblijf en de verwijdering van die persoon van het grondgebied niet noodzakelijk betrekking hebben op hetzelfde kalenderjaar. We kunnen toch een poging doen om een percentage te berekenen dat het aantal verwijderingen met het aantal negatieve eindbeslissingen in verband brengt. Dit percentage is om hogervermelde redenen vertekend, we weten immers niet exact hoeveel personen vrijwillig en niet begeleid terugkeren en tussen de negatieve beslissing en de verwijdering zit er soms veel tijd (zij die het ene jaar worden verwijderd zijn vaak diegene die de andere jaren worden afgewezen). Toch kunnen we bij gebrek aan gegevens niet verder gaan. Om deze bias te beperken, hebben we het percentage over de 5 laatste jaren berekend. Dit bedraagt zo'n 8%, wat betekent dat met deze dwangmaatregelen niet meer dan 8% ongeveer van de uitgeprocedeerden tijdens de laatste 5 jaar kon worden verwijderd. De evolutie van dit percentage is moeilijk op te volgen, het aantal verwijderingen evolueert immers van jaar tot jaar willekeurig. De verwijderingvoorwaarden zijn duidelijker. De meeste personen verbleven op het ogenblik van de verwijdering in het land (er is dus sprake van een repatriëring). Personen wiens aanvraag aan de grens wordt onderzocht en verworpen, en die vervolgens worden teruggestuurd zijn zeldzaam, ook al krijgt dit soort gevallen vaak veel aandacht. (fig. 3.10).

De problematiek van de verwijdering van uitgesprocedeerde asielzoekers ligt gevoelig. Toch gaat het bij die verwijderingen om niet meer dan 1000 à 2000 personen per jaar, ze zijn dus niet relevant voor het globale lot van de uitgeprocedeerden die jaarlijks met 15.000 à 20.000 zijn. Om daar dieper op in te gaan moet een meer algemene statistische monitoring van de

uitgeprocedeerde asielaanvragers worden ingevoerd. Ondanks de moeilijkheden, zou men de geregulariseerden op basis van het uitreiken van een verblijfsbewijs kunnen identificeren. (Perrin et Poulain, 2006b).

Figuur 3.10. Evolutie van het aantal gedwongen verwijderingen van uitgeprocedeerde asielaanvragers (repatriëringen voor de voormalige aanvragers die in het land aanwezig zijn en teruggedrijvingen aan de grens)

Bron : DVZ

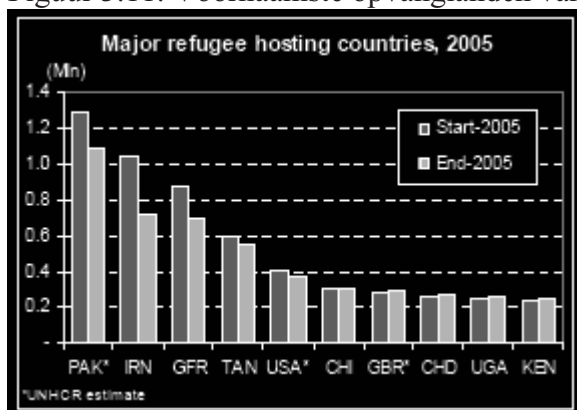
3.7. Internationale vergelijking

Het aantal aanvragen of asielaanvragers mag voor België aanzienlijk lijken, een vergelijking met het aantal asielaanvragers of geregistreerde vluchtelingen in andere landen dringt zich op.

Op mondiaal vlak is het in een aantal gevallen bijna uitsluitend relevant om te spreken over het aantal vluchtelingen aangezien in die landen (voornamelijk in het Zuiden) de problematiek niet zozeer te maken heeft met het bepalen wie het al dan niet waard is om het statuut van vluchteling te verkrijgen maar wel om de aanwezige vluchtelingen op te vangen. Daarbij stelt men twee zaken vast. Ten eerste vangt België zeker niet meer vluchtelingen op dan de buurlanden, ook al is het aantal aanvragen, net zoals voor de meeste kleinere staten in West-Europa, hoog in verhouding tot de bevolking. Ten tweede zijn het de landen uit het Zuiden die het meeste vluchtelingen opvangen, indien we het bij deze definitie houden (fig. 3.11). Zo ving Pakistan in 2005 miljoenen vluchtelingen op, terwijl Iran er eind 2005 meer dan 600.000 telde. Kleinere landen zoals Tsjaad, Oeganda of Kenia telden ruim 200.000 vluchtelingen. Indien men het nog breder bekijkt en rekening houdt met vluchtelingen, asielaanvragers, apatriden, vluchtelingen die onlangs zijn teruggekeerd en interne verplaatsten (populaties die de UNHCR opvangt), is de vaststelling nog frappanter : het zijn vooral de landen uit het Zuiden die migranten opvangen die crisisgebieden ontvluchten, veel meer dan de landen uit het Noorden (fig. 3.12).

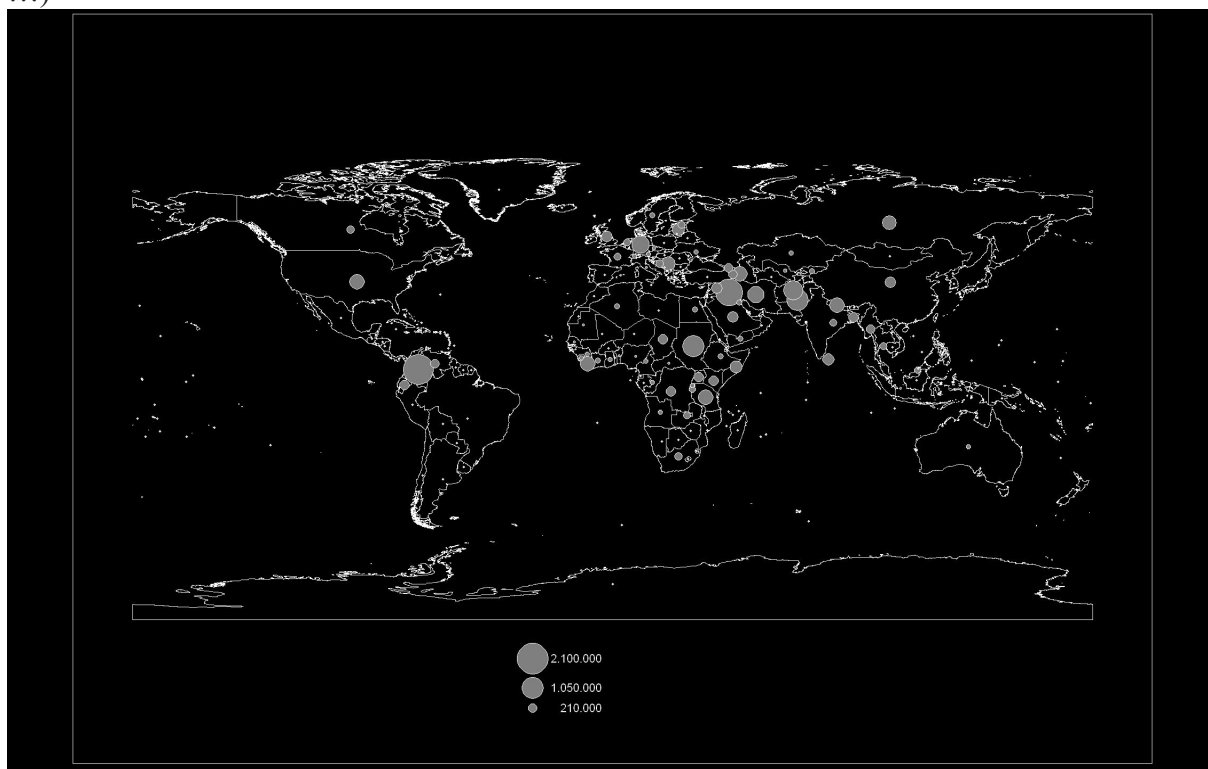
In een beperkter Europees kader was het aandeel van België rond het jaar 2000 buiten proportie in verhouding tot de grootte aangezien meer dan 10% van de aanvragen in de Europese Unie (toen nog met 15) in België werd ingediend (fig. 3.13). In enkele jaren is het aandeel van België echter sterk teruggelopen (met meer dan de helft), het aantal aanvragen kon immers aanzienlijk worden beperkt. Het aantal aanvragen in Frankrijk, Zweden of Groot-Brittannië daarentegen bleef maar stijgen.

Figuur 3.11. Voornaamste opvanglanden van vluchtelingen in 2005 (in miljoen)⁵

Bron : UNHCR

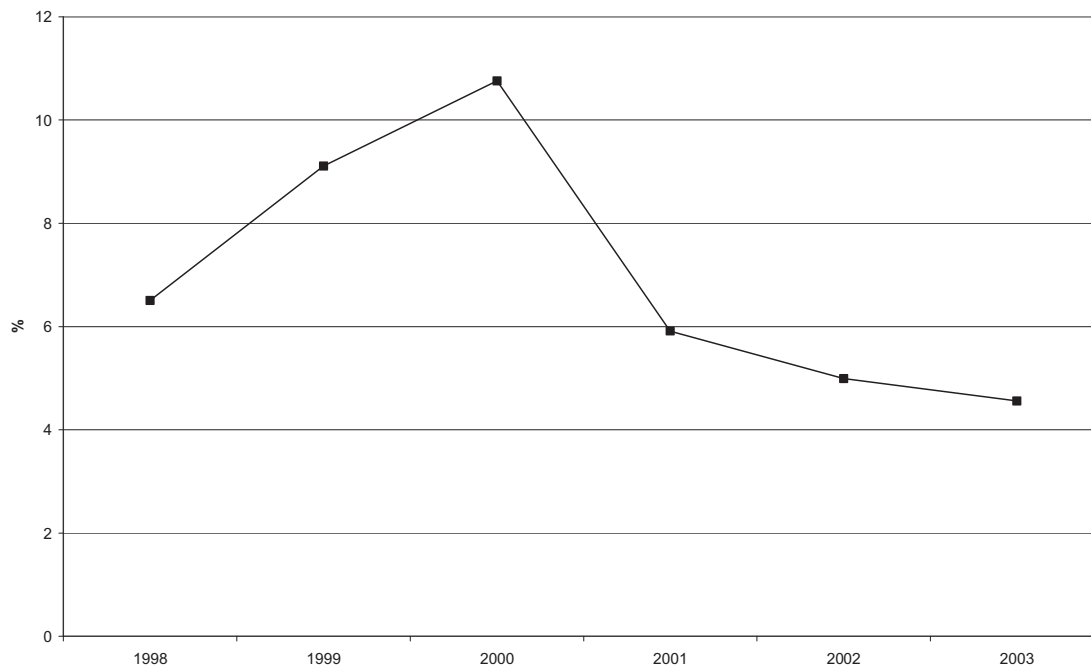
Figuur 3.12. Populaties die de UNCHR in 2005 heeft opgevangen. (vluchtelingen, asielaanvragers, vluchtelingen die in het jaar zijn teruggekeerd, intern verplaatsten, apatriden ...)

Bron : UNHCR

⁵ PAK=Pakistan, IRN=Iran, GFR= Duitsland, TAN=Tanzania, USA=Verenigde Staten, CHI=China, GBR=Groot-Brittannië, CHD=Tsjaad, UGA=Oeganda, KEN=Kenia.

Figuur 3.13. Evolutie van het aandeel van België in het aantal asielaanvragen dat in de Europese Unie (met 15) is ingediend

Bron : GéDAP et BIVS (2007)

3.8. Gedeeltelijke conclusie van een bewogen geschiedenis

De evolutie van het aantal asielaanvragers was de laatste twintig jaar heel bewogen. Het aantal aanvragen is intussen weer stabiel op een niveau dat hoger is dan dat in de jaren 1980, maar relatief laag in vergelijking met de twee Belgische historische pieken in 1993 en 2000.

In tegenstelling tot vele clichés zijn asielaanvragers geen migranten zoals de anderen, die hier enkel in België vertoeven omwille van de economische situatie in hun land van herkomst. Ook al beantwoorden ze niet altijd aan de wettelijke definities van « vluchteling », toch kunnen we er niet omheen dat ze heel vaak uit regio's in de wereld komen die door instabiliteit of geweld waren getroffen of het nog altijd zijn (Congo, Rusland, en o.m. Tsjetsjenië, Irak, Servië en Kosovo, Nepal...) en het is dus fout er enkel economische migranten van te maken. Er zijn er ongetwijfeld die valse aanvragen indienen maar dit betekent daarom niet dat we alle asielaanvragers als fraudeurs moeten bestempelen. Het is wel heel moeilijk om een nauwkeurige lijn te trekken tussen de economische migranten en de migranten die op internationale bescherming rekenen.

De onderzoeksprocedure is al heel snel vastgelopen door het stijgende aantal aanvragen eind van de jaren 1990. Dankzij de hervorming van de dossierbeheersystemen en de vermindering van het aantal aanvragen begin jaren 2000 kon de achterstand worden ingelopen en het aantal aanvragen dat op een beslissing wachtte worden beperkt. Deze versnelde procedure en het verkorten van de behandelingstermijnen van de dossiers zijn de laatste jaren ongetwijfeld een serieuze vooruitgang geweest.

De crisis en hervorming van het systeem dat asielaanvragen moet onderzoeken hebben een aanzienlijke invloed op het erkenningpercentage gehad. Tijdens de periode waarin het

systeem was overbelast, is het erkenningpercentage sterk gedaald, zelfs voor groepen waarvoor het aantal aanvragen niet is gestegen en voor wie de situatie in het land van herkomst dus niet is gewijzigd. Later heeft de snellere behandeling tot de verwachte daling van het aantal aanvragen geleid. Het erkenningpercentage is opnieuw gestegen maar heeft niet tot een nieuwe verhoging van het erkenningpercentage voor alle groepen geleid en na de herneming werd ook niet het erkenningpercentage van voor de crisis bereikt.

Een stijging van het gemiddelde erkenningpercentage valt niet te ontkennen. Anderzijds is het aantal erkenningweigeringen na een piek te hebben bereikt op het ogenblik van de massale instroom van asielaanvragers eind jaren 1990 gevoelig gedaald. Anderzijds is het aantal erkenningen tegelijkertijd relatief sterk gestegen, vooral door de aanwezigheid van Russische asielaanvragers die op de vlucht waren voor het Tsjetsjeense conflict. Zo waren de Russische vluchtelingen goed voor 45% van de in 2005 erkende vluchtelingen. Alles bij mekaar is het gemiddelde erkenningpercentage gestegen maar dit is enkel het gevolg van de recente spectaculaire toename van het erkenningpercentage van bepaalde nationaliteiten (lees voornamelijk Russische onderdanen). Toch blijft het erkenningpercentage voor heel wat andere groepen lager dan voor de crisis van de jaren 1999 en 2000.

Het aantal erkende vluchtelingen dat in België verblijft, ook al stijgt het de laatste jaren licht, blijft redelijk beperkt (iets meer dan 15.000 personen op 1 januari 2006). Het aantal weigeringen van erkenning van het statuut van vluchteling ligt nog steeds een stuk hoger dan het aantal erkenningen. Men vergeet dat een aantal vluchtelingen vertrekken na erkenning. Verder verkrijgen veel vluchtelingen de Belgische nationaliteit omwille van de vereenvoudigde procedure waar ze gebruik kunnen van maken maar ook om de geboden bescherming van het statuut. Op basis van dit statuut kunnen ze legaal in België verblijven en lopen ze niet het risico naar hun land van herkomst te worden teruggestuurd. Tot slot kunnen ze ook tijdelijk hun land van herkomst bezoeken met de zekerheid naar België te mogen terugkeren.

Het lot van de uitgeprocedeerden, die de meerderheid van de aanvragers vormen, is moeilijker na te gaan. De situatie van die personen maakt hun opvolging moeilijk. Ook al bestaan er gegevens, een echte opvolging bestaat er niet. Een beperkt deel van de uitgeprocedeerden wordt uitgewezen. Een deel zal uiteindelijk een verblijfbewijs ontvangen op een andere manier dan via asiel. Een deel blijft illegaal in België. Een aantal keert ongetwijfeld op eigen middelen terug naar hun land van herkomst. Met uitzondering van de gedwongen verwijderingen, blijven objectieve gegevens heel beperkt en zijn ze enkel nuttig om hypothesen te formuleren.

De asielproblematiek is op vandaag essentieel om de evolutie van de migraties naar België te begrijpen, het komt er echter vooral op aan het fenomeen exact in te schatten. De meeste vluchtelingen komen immers uit het zuidelijk halfrond, daar waar de meest gewelddadige conflicten van deze tijd worden uitgevochten. Asiel is slechts een van de componenten van de migratiestromen richting België en het gaat hierbij om slechts een minderheid van de migranten.

Er valt uiteraard nog heel wat over de asielaanvragers, vluchtelingen en de procedure te leren. Om over betrouwbare referentiepunten te beschikken en niet langer in ongegronde vooroordelen te vervallen, zou het opstellen en toepassen van betrouwbare statistieken een reflex moeten worden. Cijfers betekenen uiteraard niet dat we niet langer moeten nadenken. Wel integendeel, de diepere betekenis ervan en de mogelijke biasen moeten worden

bestudeerd en een fijnere sociologische en politieke analyse dringt zich op. Kennis van bepaalde statistische basisgegevens zou evenwel nuttig zijn om een analyse van de realiteit te maken en te vermijden om in meningen te vervallen die op het eerste zicht op het gezond verstand zijn gebaseerd maar die in feite ongegrond zijn.

4. De vreemde bevolking (in wettig verblijf) en haar kenmerken¹

Terwijl we in de omgangstaal vlot overstappen van de bevolking van vreemde nationaliteit (personen die niet de Belgische nationaliteit hebben) naar de bevolking van vreemde afkomst (personen van vreemde ‘origine’), kan de statistiek zich dit soort vaagheid niet veroorloven. Het is zeker even interessant om een onderzoek te voeren naar beide bevolkingsgroepen: voor vreemdelingen geldt een specifiek recht (het vreemdelingrecht) en de kennis van deze bevolking is uiterst belangrijk in het kader van het migratiebeleid van ons land; tot de bevolking van vreemde afkomst behoren zowel vreemdelingen als Belgen afkomstig uit de immigratie; deze bevolking staat centraal in het beleid van integratie en bestrijding van allerlei vormen van discriminatie op grond van afkomst.

Gewoonlijk heeft men geen duidelijk beeld van het aantal vreemdelingen en van de evolutie daarvan, ook al lijkt dit op het eerste gezicht een eenvoudig onderwerp. Terwijl vandaag vooral het gevoel bestaat dat het aantal vreemdelingen sterk groeit, stellen we in werkelijkheid vast dat hun aantal stagneert. En terwijl de niet-Europese bevolking heel wat aandacht krijgt binnen de groep van de vreemde bevolking, stellen we vast dat die niet-Europese bevolking in België in werkelijkheid vrij klein is.

In dit hoofdstuk onderzoeken we de fenomenen die aan de basis liggen van deze courante verwarring.

4.1. Een vreemde bevolking die stagneert omwille van de nationaliteitswijzigingen

4.1.1. Een stagnerende bevolking

Op basis van de gegevens van tellingen kunnen we de evolutie volgen van het aantal vreemdelingen in België tijdens de vorige eeuw. We onderscheiden min of meer drie fasen (fig. 4.1).

Tijdens de hele eerste helft van de 20ste eeuw steeg het aantal vreemdelingen duidelijk en constant, de onderbreking in beide wereldoorlogen buiten beschouwing gelaten. Hun aantal steeg van 171.000 in 1890 tot 368.000 in 1948, d.i. meer dan het dubbele.

Ondanks deze sterke initiële groei versnelde de toename van de vreemdelingen nog in de jaren 1950 en vervolgens nog meer in de jaren 1960 en 1970. De duidelijke stijging tijdens de ‘dertig glorieuze jaren’ was het resultaat van de ontwikkeling van een sterke arbeidsimmigratie vanuit Zuid-Europa op het einde van de jaren 1940 en 1950 en vervolgens van de ontwikkeling van een migratiestroom uit Marokko en Turkije in de jaren 1960 en 1970.

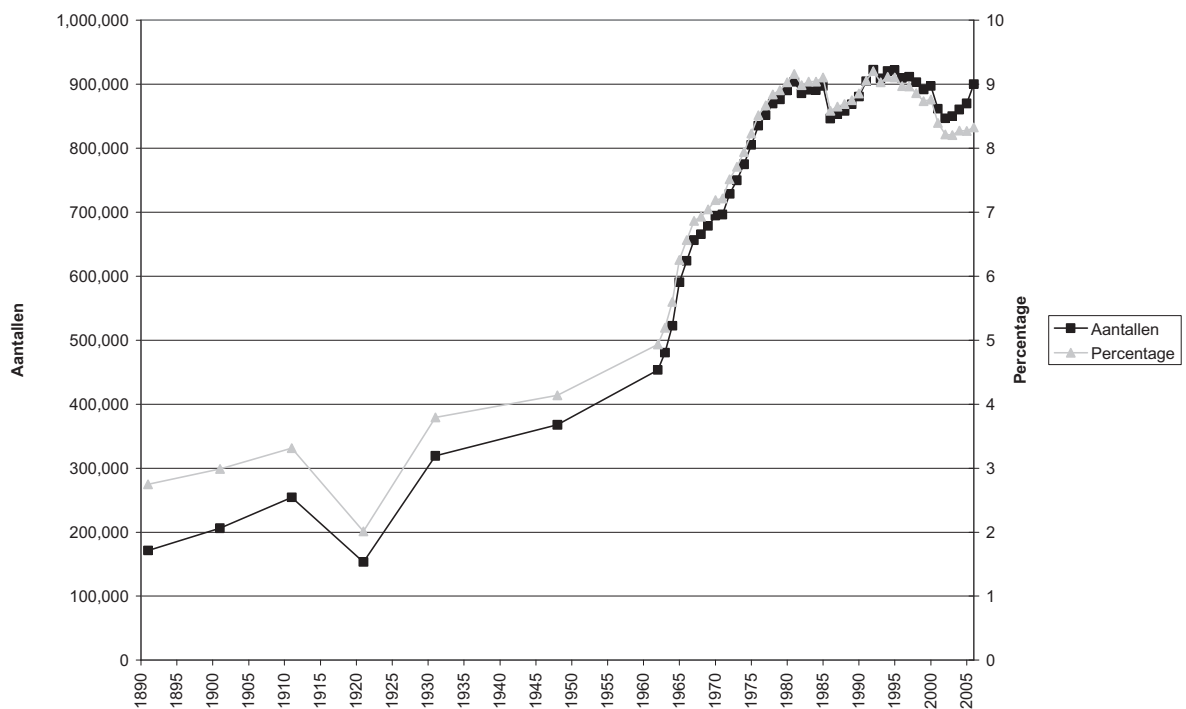
Ondanks het officiële einde van de arbeidsimmigratie in 1974 en de afname van de tijdelijke migratiestromen op het einde van de jaren 1970, bleef het aantal vreemdelingen groeien tot in 1980. Vanaf 1981 en tot vandaag echter was de evolutie van het aantal vreemdelingen onderhevig aan een grotere onzekerheid. Vanaf voornoemde datum immers wisselde de vreemde populatie fasen van beperkte groei af met plotse fasen van afname. Zo waren er

¹ Dit hoofdstuk werd in inleidende vorm gepubliceerd op de website www.migrantvandedag.be ter gelegenheid van de internationale dag van de migrant op 18 december 2006 (Perrin, 2006h).

904.000 vreemdelingen op 1 januari 1981 en nog slechts ongeveer 900.000 op 1 januari 2006. In detail bekeken (fig. 4.2) stagneert de vreemde populatie van 1981 tot 1984, daalt ze sterk in 1985, groeit ze opnieuw van 1986 tot 1991, daalt ze licht vanaf 1992 en sterk vanaf 2000, alvorens opnieuw te groeien vanaf 2003.

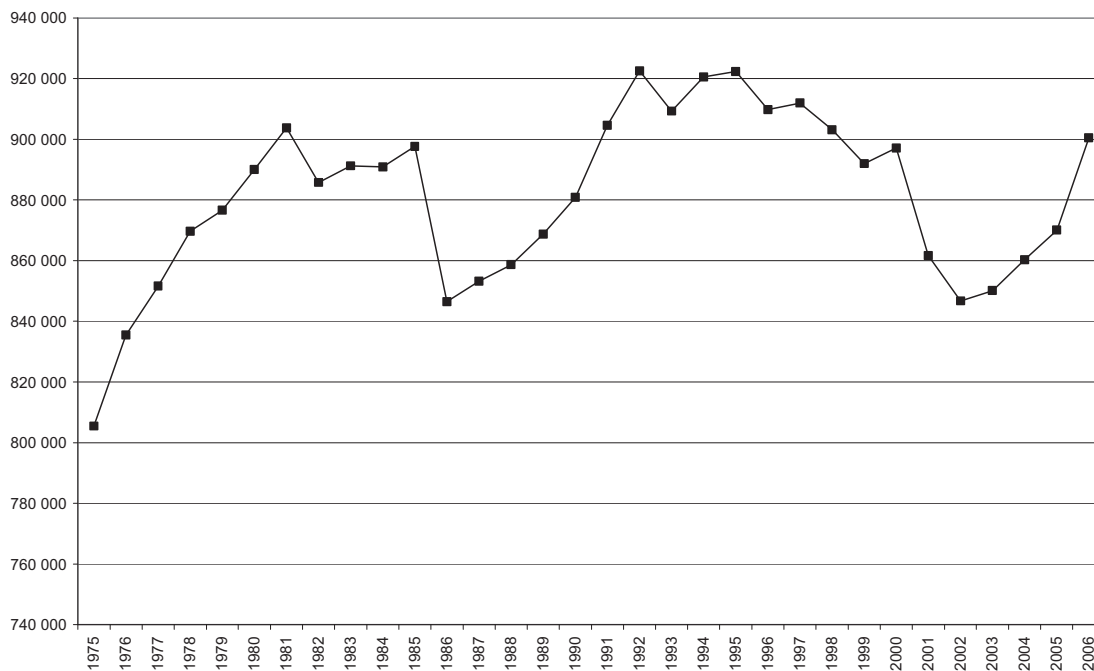
Deze aarzelende evolutie is des te moeilijker te vatten omdat, zoals eerder al gezien (zie 2.), de vreemde immigratiestromen nagenoeg constant zijn toegenomen sinds het midden van de jaren 1980. Net op het ogenblik waarop het migratiesaldo opnieuw positief is geworden, is de bevolking echter het meest afgenomen. Bijgevolg moeten we in onze analyse alle componenten van de evolutie van de vreemde populatie onderzoeken: immigraties en emigraties, geboortes en sterfgevallen, verwerven en verliezen van de Belgische nationaliteit.

Figuur 4.1. Evolutie van het aantal en de verhouding vreemdelingen (in %) in België 1890-2006

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Figuur 4.2. Evolutie van het aantal vreemdelingen in België, 1975-2006

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters – AD SEI

4.1.2. Componenten van de paradoxale evolutie van de vreemde bevolking

4.1.2.1. Een groeiend migratiesaldo

Terwijl het aantal vreemdelingen sinds de jaren 1980 stagneert of afneemt, is het aantal immigraties van vreemdelingen in dezelfde periode voortdurend toegenomen (zie 2.). Verder is het niveau van wettelijke immigratie dat onlangs werd bereikt historisch hoog, ondanks het gevoerde migratiebeleid dat officieel restrictief is. De evolutie op het vlak van gezinshereniging en de toename van het aantal asielzoekers in de jaren 1990 gingen inderdaad in tegen het voornemen om het aantal binnenkomers te beperken. Anderzijds is het aantal vreemdelingen in wettig verblijf, die beslissen het land te verlaten, met name om naar hun land van herkomst terug te keren, vrij duidelijk gedaald. Dat is zeker het gevolg van de nog steeds grote verschillen in levensstandaard tussen België en de herkomstlanden van de immigranten. Het bewijst ook dat de vreemde bevolkingsgroepen hier ingeworteld raken. Misschien moeten we daarin ook een van de perverse gevolgen zien van de strikte beperkingen van de mogelijkheden om het land binnen te komen, die ertoe zouden kunnen leiden dat sommigen beslissen om niet terug te keren.

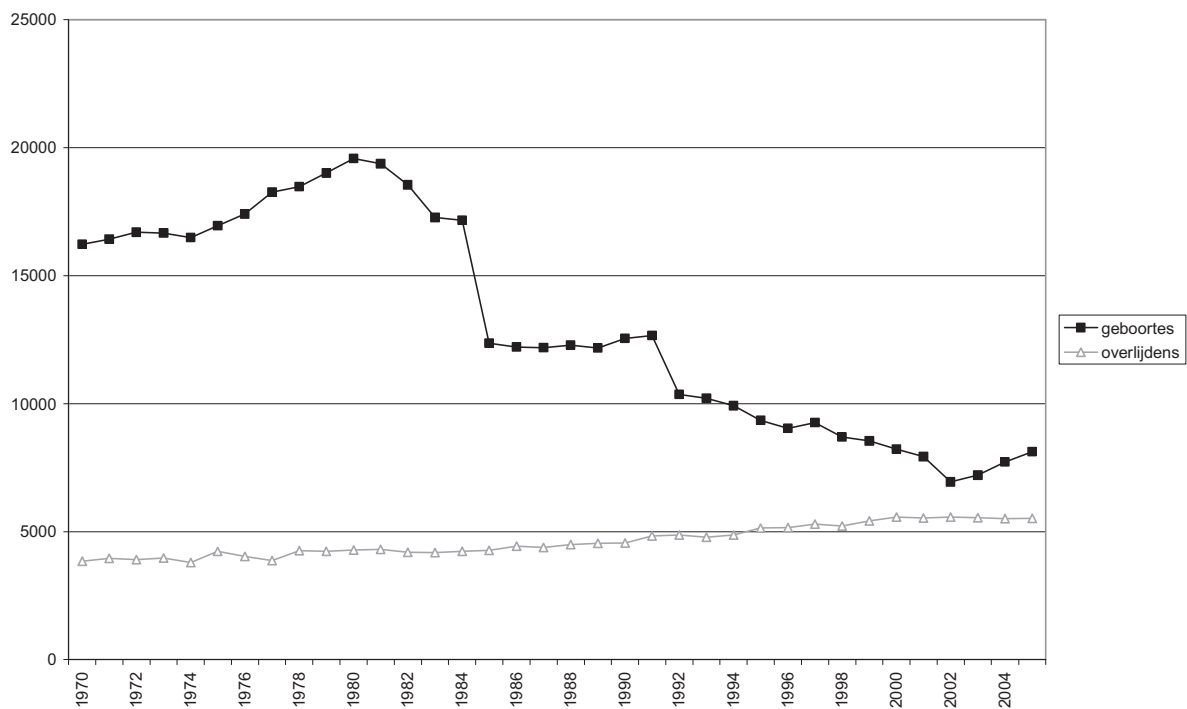
Met enerzijds een hoge en groeiende immigratie en anderzijds een beperkte en stagnerende emigratie, komt men tot een hoog migratiesaldo dat blijft stijgen. Men zou dus moeten verwachten dat de vreemde populatie groter wordt, maar dat blijkt niet het geval te zijn. Natuurlijk moeten we dan aandacht hebben voor de andere componenten van de evolutie van de vreemde populatie: geboortes, sterfgevallen en nationaliteitswijzigingen.

4.1.2.2. Een afnemend maar nog steeds positief natuurlijk saldo

Hoewel men er vaak van uitgaat dat vreemdelingen veel kinderen hebben, is het aantal geboortes van vreemdelingen in België sinds 1985 sterk gedaald (fig. 4.3). De belangrijkste oorzaak van dit fenomeen is niet zozeer de verminderde vruchtbaarheid van vreemde vrouwen, maar de wijzigingen van het Belgische nationaliteitsrecht waardoor steeds meer kinderen van vreemde ouders van bij hun geboorte de Belgische nationaliteit krijgen. Deze impact van het recht vertaalt zich duidelijk in de inwerkingtreding van een wijziging van de regels voor het toekennen van de Belgische nationaliteit, vooral in 1985 en 1992 (fig. 4.3). Vanaf 1985 krijgen kinderen van een Belgische moeder en een vreemde vader de Belgische nationaliteit, terwijl ze tot 1984 als vreemdelingen werden beschouwd. Vanaf 1992 krijgen de in België geboren kinderen van vreemde ouders die zelf ook in België geboren zijn (de zogenaamde kinderen van de ‘derde generatie’) de Belgische nationaliteit bij de geboorte en deze mogelijkheid bestaat ook voor de kinderen van geïmmigreerde ouders die al ten minste tien jaar in het Rijk verblijven. Na elke hervorming is er een sterke daling van het aantal geboortes van vreemdelingen. De laatste jaren stellen we echter vast dat het aantal geboortes van vreemdelingen opnieuw vrij duidelijk stijgt en we moeten dit zeker in verband brengen met het feit dat het aantal vreemdelingen opnieuw is toegenomen.

Ondanks deze daling van de geboortes van vreemdelingen, zijn er nog altijd meer geboortes dan sterfgevallen van vreemdelingen. Het aantal sterfgevallen stijgt beetje bij beetje naarmate de vreemde bevolking ouder wordt; deze stijging verloopt echter vrij traag in vergelijking met de evolutie van de geboortes. Al bij al blijft het natuurlijk saldo van de vreemde bevolking positief. De bevolking blijft groeien als gevolg van een overschot van het aantal geboortes ten opzichte van het aantal sterfgevallen, maar deze natuurlijke groei neemt duidelijk af en vormt slechts een verklaring voor een klein deel van de evolutie van de vreemde bevolking. Met de vreemde bevolking worden we dus geconfronteerd met een vrij atypische situatie: het migratiesaldo is positief en groeit; het natuurlijk saldo is positief; maar de bevolking stagneert of neemt af.

Figuur 4.3. Evolutie van het aantal geboortes en sterfgevallen van vreemdelingen², 1970-2005

Bron: Bevolkingsregisters - AD SEI

4.1.2.3. Een belangrijke component van de dynamiek: de nationaliteitswijzigingen

De voornaamste reden voor de vermindering of de stagnatie van de vreemde bevolking, ondanks de dynamiek van het migratie- en natuurlijk saldo, is de sterke toename van het aantal vreemdelingen die de Belgische nationaliteit verwerven of toegewezen krijgen (fig. 4.4).

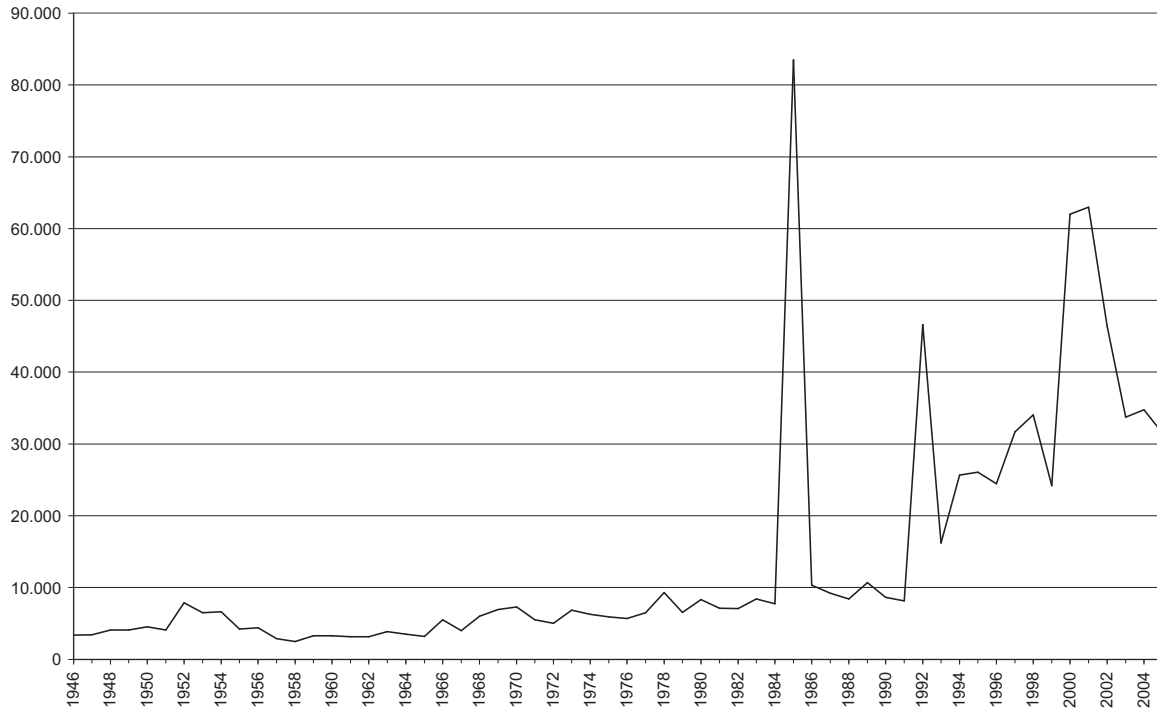
Terwijl het nationaliteitsrecht vrij restrictief was, hebben de wetswijzigingen, voornamelijk in 1984, 1991 en 1999, geleid tot plotse stijgingen van het aantal nationaliteitswijzigingen door een inhaaleffect. Op langere termijn hebben deze nationaliteitswijzigingen geleid tot een toename van het gemiddeld aantal vreemdelingen die Belg worden. Als we ook rekening houden met het feit dat de wijzigingen van het nationaliteitsrecht hebben geleid tot een daling van het aantal geboortes van vreemdelingen, door het voor een aantal kinderen van vreemde ouders mogelijk te maken om bij de geboorte de Belgische nationaliteit te verkrijgen, zijn het nationaliteitsrecht en de nieuwe mogelijkheden die het aan vreemdelingen biedt om Belg te worden, de belangrijkste motor geworden voor de demografische dynamiek van de vreemde bevolking (fig. 4.5). De voorbije twintig jaar immers werden het migratie- en het natuurlijk saldo ruimschoots gecompenseerd door de nationaliteitswijzigingen die leiden tot een globale nulstijging van de vreemde bevolking.

Ook al behoort dit niet echt tot de opdracht van de statisticus of van de demograaf, deze vrij unieke situatie moet natuurlijk verder worden onderzocht. We moeten zeker de omstandigheden van deze grootschalige beweging van nationaliteitsverwerving (zie 5.) in

² Met geboorte van vreemdelingen bedoelen we het aantal kinderen die in België als vreemdelingen worden geboren, ongeacht de nationaliteit van de ouders.

detail bestuderen. Ook moeten we terugkomen op de begrippen ‘vreemdelingen’ en ‘Belgen’ (zie 4.7). Laten we echter eerst de grote kenmerken van de vreemde bevolking beschrijven.

Figuur 4.4. Evolutie van het aantal vreemdelingen die de Belgische nationaliteit verwerven, 1946-2005

Bron: Statistische jaarboeken van het Rijk en Rijksregister - AD SEI

Figuur 4.5. Componenten van de beweging van de vreemde bevolking, 1962, 2005

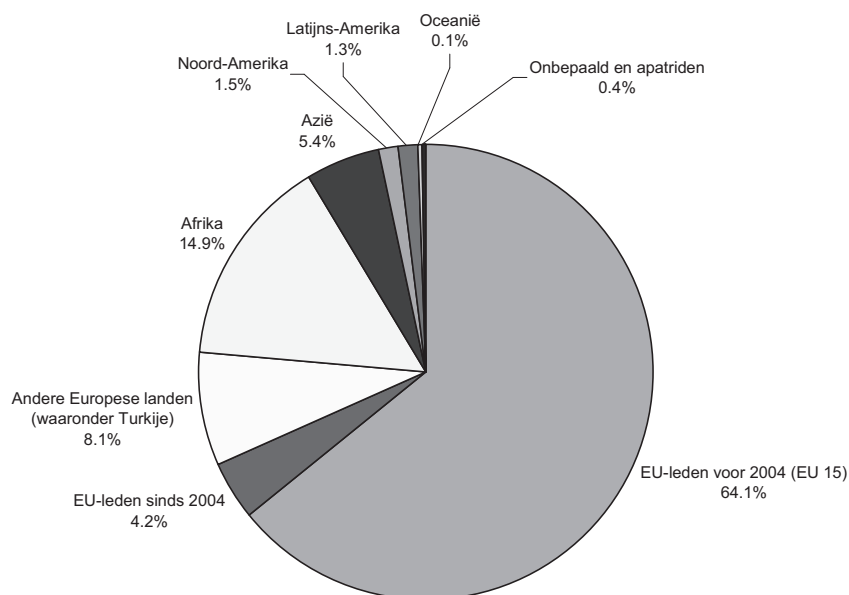
Bron: Bevolkingsregisters - AD SEI

4.2. Een vooral Europese vreemde bevolking

4.2.1. Een onvermijdelijke Europese bevolking die zich hernieuwt

In 2006 is de vreemde populatie in België overwegend Europees en afkomstig uit de voormalige lidstaten van de EU15 (fig. 4.6 en tab. 4.2). 64% van de vreemdelingen is inderdaad afkomstig uit de voormalige EU15. Het aantal Europeanen afkomstig uit de nieuwe lidstaten van de Europese Unie sinds 2004 is vrij beperkt (3%) en dat geldt ook voor de ingezetenen van de twee landen die op 1 januari 2007 tot de Unie zijn toegetreden (Bulgarije en Roemenië); zij zijn slechts met iets minder dan 11.000. De overige niet-communautaire Europeanen vertegenwoordigen ongeveer 73.000 personen of 8% van de vreemde populatie. Het gaat vooral om Turken (40.000 personen), Russen (8.000) en personen afkomstig uit de gebieden van het voormalige Servië-Montenegro. Deze oververtegenwoordiging van Europeanen en meer bepaald van EU-ingezetenen in de vreemde bevolking is het belangrijkste kenmerk van de vreemde bevolking in België. Alleen in Luxemburg en Frankrijk zijn EU-ingezetenen even sterk vertegenwoordigd in de vreemde bevolking (het gaat vooral om Portugese immigranten die in beide landen twee van hun belangrijkste opvanggebieden hebben gevonden). Met 67% communautaire ingezetenen (68% met de Bulgaren en Roemenen) telden we op 1 januari 2006 gemiddeld tweemaal zoveel EU-ingezetenen in België als in de EU25 (fig. 4.7).

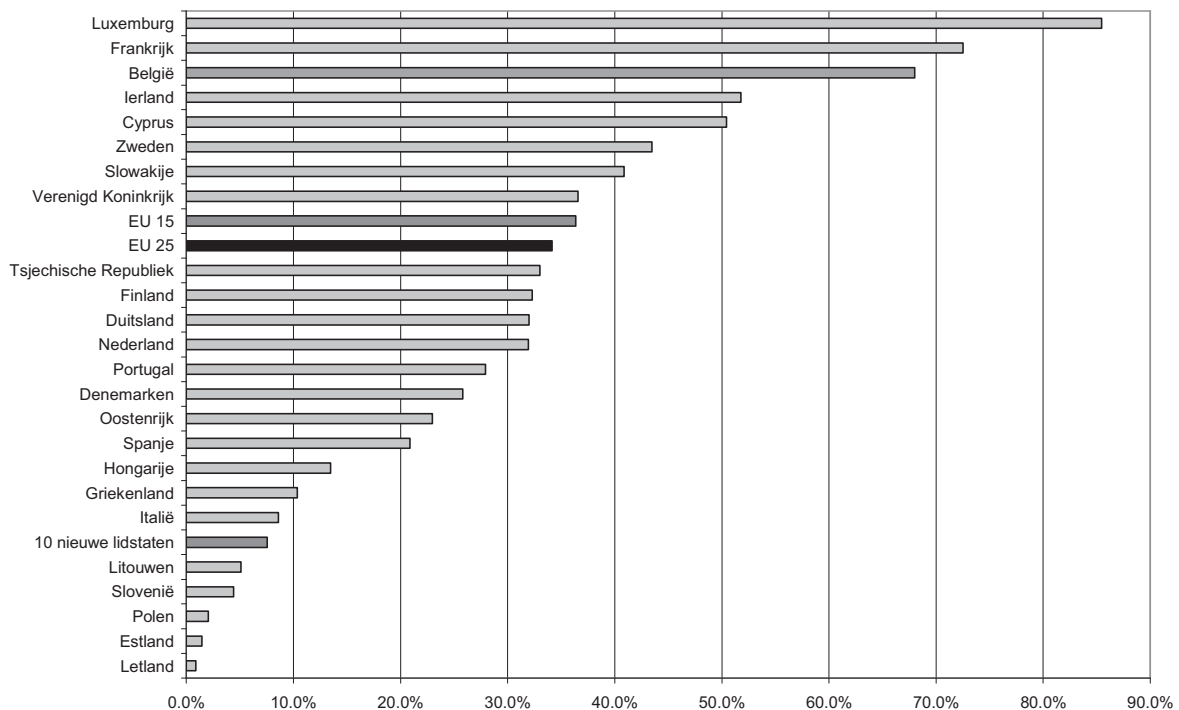
Figuur 4.6. Samenstelling van de vreemde bevolking volgens nationaliteit³, 1 januari 2006

Bron: RR – AD SEI

³ In tegenstelling met de gegevens die de AD SEI gewoonlijk publiceert, zijn de vluchtelingen niet afzonderlijk ingedeeld bij een fictieve nationaliteit, maar worden ze meegeteld bij elke nationaliteit of groep van nationaliteiten.

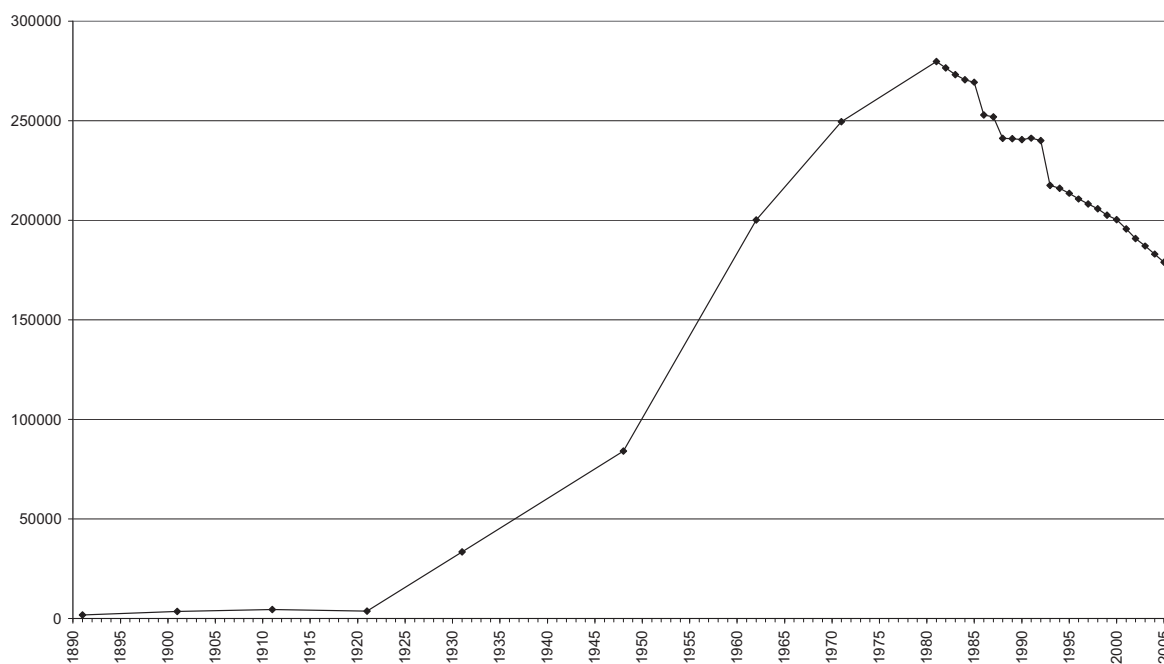
Figuur 4.7. Europeanen in de vreemde bevolking van de landen van de Europese Unie (EU25), 1 januari 2005

Bron: Eurostat / G  DAP en BIVS (2007)

Sommige vreemde populaties die zich sinds lang in België hebben gevestigd en afkomstig zijn uit mediterrane Europa, zijn vrij duidelijk kleiner geworden. Dit fenomeen heeft weinig gemeen met de afname van de emigratiestromen als gevolg van de ontwikkeling in deze gebieden na de Tweede Wereldoorlog. Hoewel de instroom van Italianen in België is verminderd, is hij niet stilgevallen (Perrin en Poulain, 2002). Bovendien zijn vrij weinig Italianen naar hun land teruggekeerd, in tegenstelling met wat men had voorzien: het negatieve saldo heeft zich nooit echt omgekeerd, maar stagneerde rond nul. Indien de Italiaanse bevolking afneemt, dan is dat niet alleen het gevolg van sterfgevallen, maar ook – en vooral recentelijk – van het feit dat Italianen de Belgische nationaliteit verwerven en de Belgische nationaliteit automatisch wordt toegekend aan kinderen van de derde generatie. Bijgevolg daalt de (niet-Belgische) Italiaanse bevolking vrij duidelijk (fig. 4.8), maar blijft ze ondanks alles veruit de grootste vreemde bevolkingsgroep.

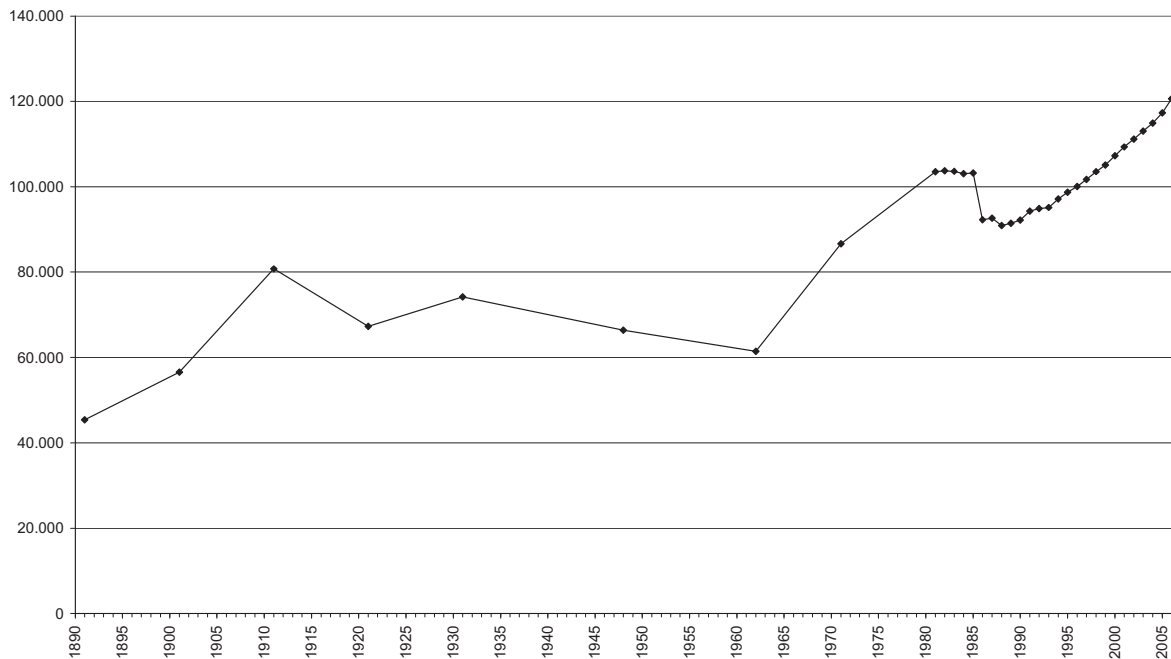
Figuur 4.8. Aantal Italianen in België, 1890-2006

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

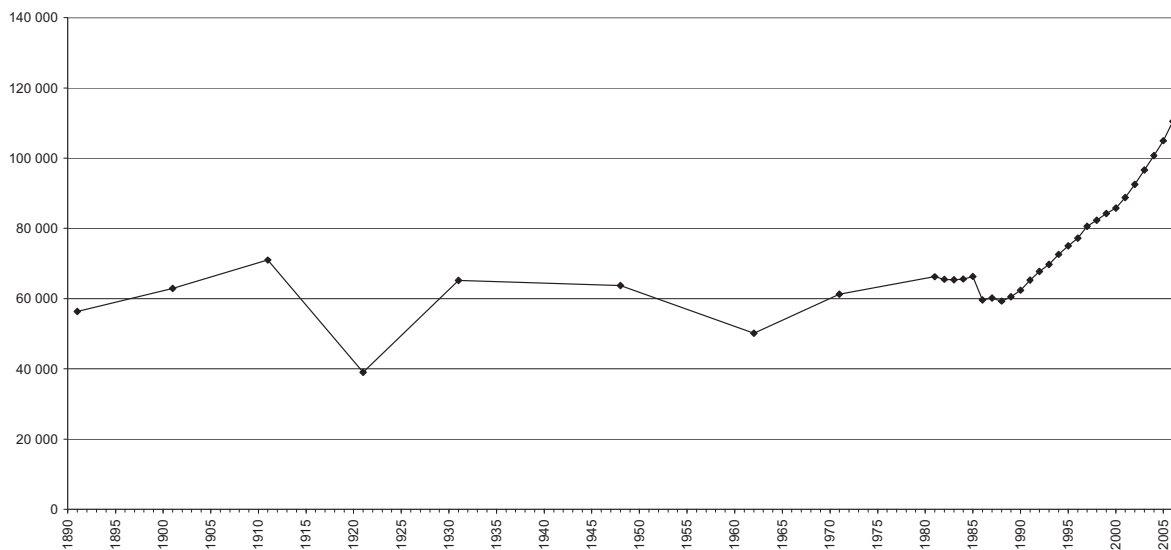
Tegelijk staat de instroom uit de buurlanden op historisch hoge niveaus. In tegenstelling met een vooroordeel vestigen deze immigranten afkomstig uit de buurlanden zich vaak voor lange tijd in ons land. Het aantal Fransen (fig. 4.9) en Nederlanders (fig. 4.10) is sterk toegenomen, in die mate zelfs dat zij vandaag, na de Italianen, de grootste vreemde bevolkingsgroepen vormen, vóór de Marokkanen.

Figuur 4.9. Aantal Fransen in België, 1890-2006

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Figuur 4.10. Aantal Nederlanders in België, 1890-2006

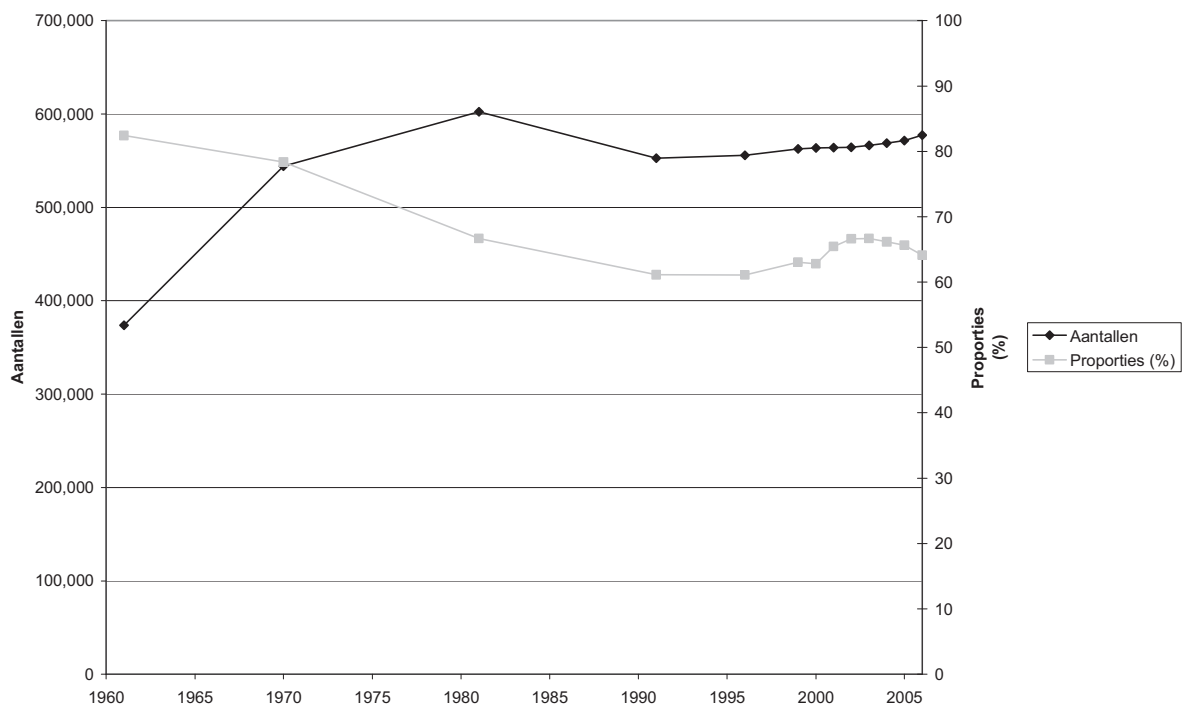

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

De Fransen en de Nederlanders vormen geen alleenstaand geval. Hoewel een deel van de migratiestromen van Europeanen veeleer het gevolg is van de groeiende intra-Europese mobiliteit dan van een duurzame migratie naar België, geldt dit niet voor alle Europese immigranten. Zo zijn, in totaal, het aantal communautaire ingezetenen afkomstig uit de oude EU15 en het aandeel dat zij vertegenwoordigen in de vreemde populatie de voorbije vijftien jaar licht gestegen (fig. 4.11). Dit vormt een breuk met de vorige historische periode, waarin het aandeel van de EU-bevolking daalde als gevolg van de ontwikkeling van de migratie van Marokkanen en Turken. Deze vaststelling heeft natuurlijk veel te maken met het feit dat de

communautaire ingezetenen vandaag vrij zelden en veel minder vaak dan niet-communautaire ingezetenen Belg worden. Misschien moeten we daarom een nieuwe zienswijze aannemen met betrekking tot de vreemde populatie: immers, meer dan twee derde van de vreemdelingen is afkomstig uit landen van de Europese Unie, die de vrijheid van verkeer en van vestiging in België ten volle benut. Met de uitbreiding en, op termijn, het onvermijdelijke einde van de overgangsmaatregelen voor de nieuwe lidstaten, zullen tussen 70 en 75% van de vreemdelingen morgen communautaire ingezetenen zijn die vrijheid van verkeer en vestiging genieten. Het is natuurlijk belangrijk om te wijzen op de symmetrie van wat we hierboven hebben gezegd: het aandeel van niet-communautaire onderdanen is vrij beperkt (25 tot 30%).

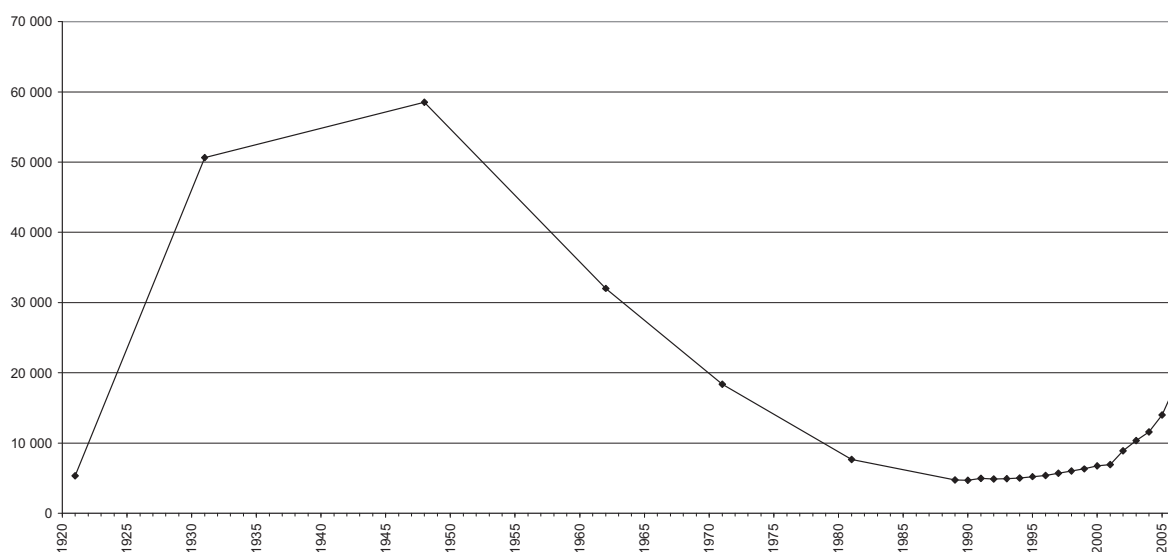
Figuur 4.11. Aantal onderdanen van de landen van de oude EU15, 1960-2006

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Hoe mediageniek ook, de instroom uit de 10 nieuwe lidstaten van de Unie sinds 2004 is nog steeds vrij beperkt en heeft nog niet geleid tot het ontstaan van grote bevolkingsgroepen die in België verblijven. Na een onderbreking van 50 jaar, waarin alleen van tijd tot tijd kleine golven vluchtelingen migreerden, ontstaat opnieuw de instroom die we tijdens het interbellum hebben gekend, ook al bereikt die niet het niveau van de jaren 1930 toen de Polen de grootste vreemde bevolkingsgroep vormden. Deze migratiestromen groeien sterk, maar voornamelijk omdat het initiële niveau heel laag was. Sinds 1989 is er één land dat zich onderscheidt en een werkelijk belangrijke migratiegolf voedt: Polen (fig. 4.12). Aangezien deze immigratie recent is, heeft ze nog niet geleid tot een grote bevolkingsgroep (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2006). Ondanks de toename van de instroom tellen we vandaag nog steeds minder dan 20.000 Polen.

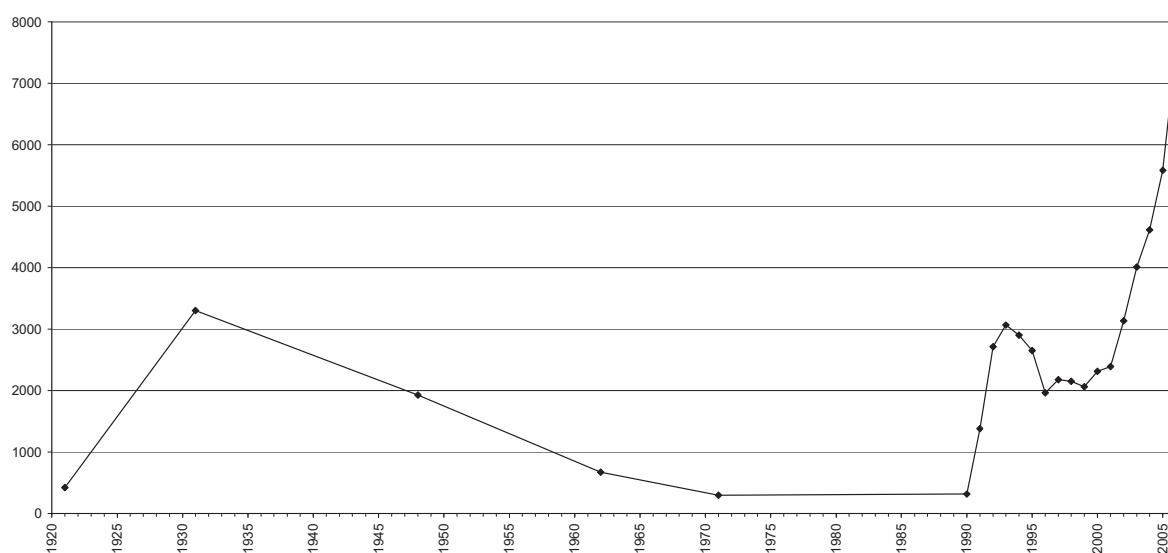
Figuur 4.12. Aantal Polen in België, 1920-2006

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

De recente uitbreiding van de Europese Unie met Bulgarije en Roemenië zou de situatie niet ingrijpend moeten wijzigen. Na Polen voedt Roemenië de op één na grootste instroom uit Oost-Europa (fig. 4.13). De migratie uit Bulgarije is kleiner maar niet verwaarloosbaar, daar ze voorlopig nog maar zelden leidt tot een regularisatie van de wettelijke verblijfsituatie. In alle gevallen echter is het totale aantal geregistreerde personen vrij beperkt: minder dan 8.000 voor de Roemenen en iets meer dan 3.000 voor de Bulgaren.

Figuur 4.13. Aantal Roemenen in België, 1920-2006

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

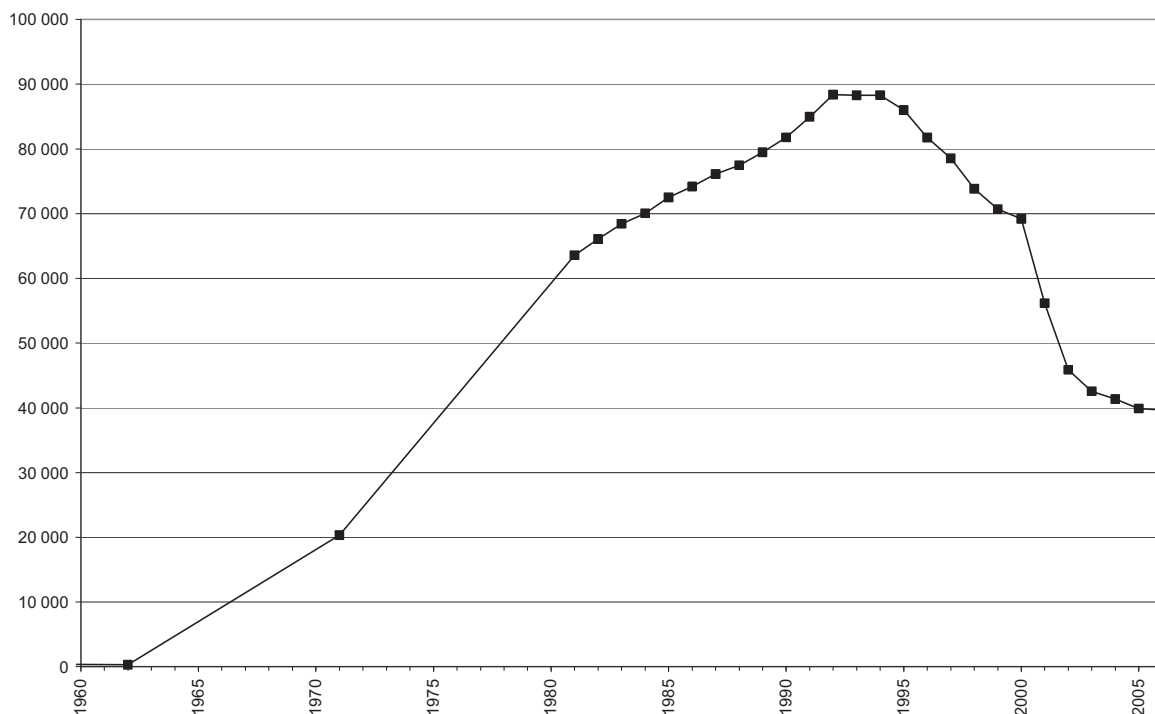
Naast deze Europese populaties die afkomstig zijn uit de lidstaten van de Europese Unie, blijven er Europese populaties die geen deel uitmaken van de Unie. Het gaat voornamelijk om personen afkomstig uit Turkije, ex-Joegoslavië en Rusland.

Het aantal Turken neemt sinds ongeveer twintig jaar heel duidelijk af (-55%) (fig. 4.14). Deze daling is niet het gevolg van het feit dat mensen vertrekken. De immigratie uit Turkije blijft

belangrijk, ook al is ze minder dynamisch dan in het verleden. Feit is wel dat het aantal Turken die Belg worden groter is dan het migratiesaldo.

De populatie afkomstig uit ex-Joegoslavië is het resultaat van de golven vluchtelingen die de uiteenvallende Federatie hebben verlaten sinds het begin van de jaren 1990. Personen uit Servië-Montenegro⁴ (vooral Serviërs en Kosovaren) zijn vandaag het talrijkst. Het feit dat deze bevolkingsgroep kleiner wordt, is vooral het gevolg van het verwerven van de Belgische nationaliteit, want er keren nog steeds weinig mensen naar hun land terug. Een gedetailleerde statistische analyse is moeilijk uit te voeren, aangezien de snelle opeenvolging van staatsstructuren het niet mogelijk maakt een behoorlijk inzicht te verwerven in de samenstelling van deze groep: veel immigranten zijn nog steeds ingeschreven als 'Joegoslaaf' of als een onderdaan van 'Servië-Montenegro', hoewel deze twee entiteiten niet meer bestaan. De Russische populatie is in twee jaar met bijna drie (2,8) vermenigvuldigd als gevolg van twee duidelijk onderscheiden logische bewegingen. Enerzijds heeft een vooral vrouwelijke arbeids- en huwelijksmigratie, zoals voor alle landen van Centraal- en Oost-Europa, geleid tot de toename van de Russische populatie (we stellen hetzelfde fenomeen vast voor de Oekraïners, zij het in mindere mate). Anderzijds behoren de Russen (met name van Tsjetjeense afkomst) sinds het begin van het nieuwe millennium tot de nationaliteiten die het vaakst asiel aanvragen in België. Sinds 2003 worden zij in grote mate erkend, zodat ze verblijfsvergunningen kunnen krijgen en ze in onze statistieken worden opgenomen. Tot slot stellen we, meer in de rand, vast dat er nieuwe belangrijke groepen verschijnen, met name Albanezen en Oekraïners.

Figuur 4.14. Evolutie van de Turkse bevolking die wettig in België verblijft, 1960-2006

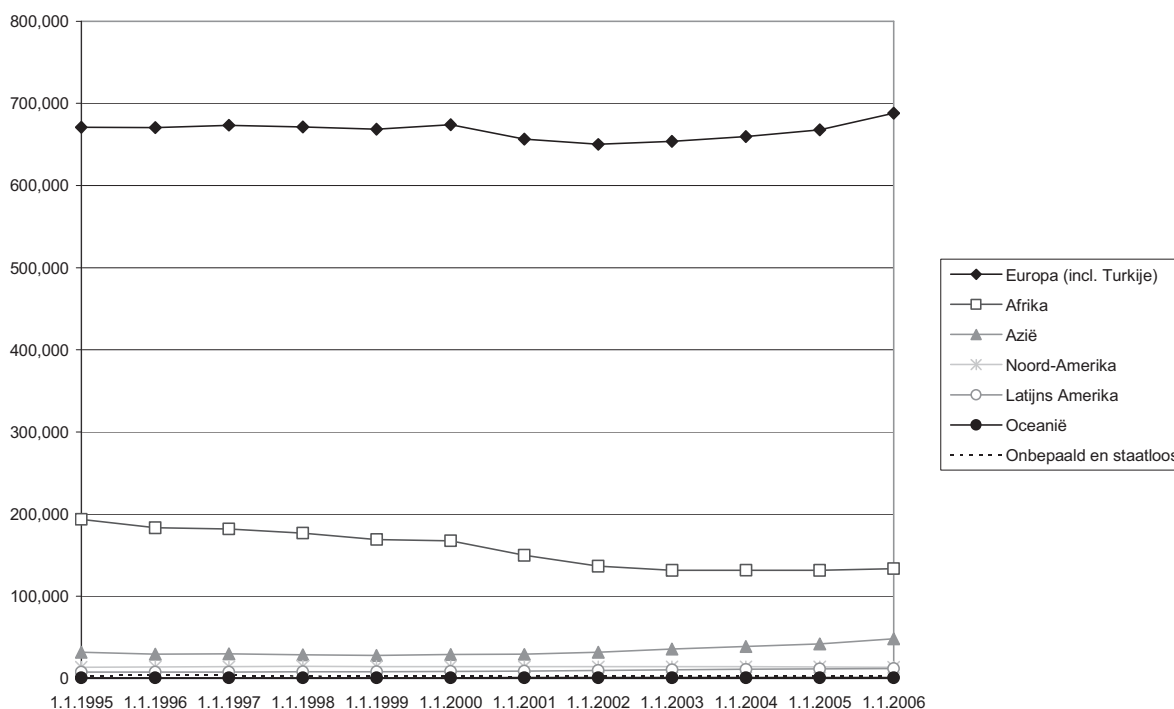
Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters – AD SEI

⁴ De statistieken op 1 januari 2006 laten nog niet toe Montenegro, dat in mei 2006 onafhankelijk is geworden, te onderscheiden.

4.2.2. Niet-Europese populaties die snel verminderen

De Europese populatie is aanzienlijk, de niet-Europese daarentegen eerder beperkt: de niet-Europeaanen maken niet meer dan 22% van de vreemde populatie uit (fig. 4.15). Tijdens de laatste vijftien jaar is dit aandeel niet-Europeaanen sterk teruggelopen als gevolg van de sterke daling van het aantal Afrikanen en Aziaten.

Figuur 4.15. Evolutie van de nationaliteitsgroepen (per continent), 1991-2005

Bron: RR – AD SEI

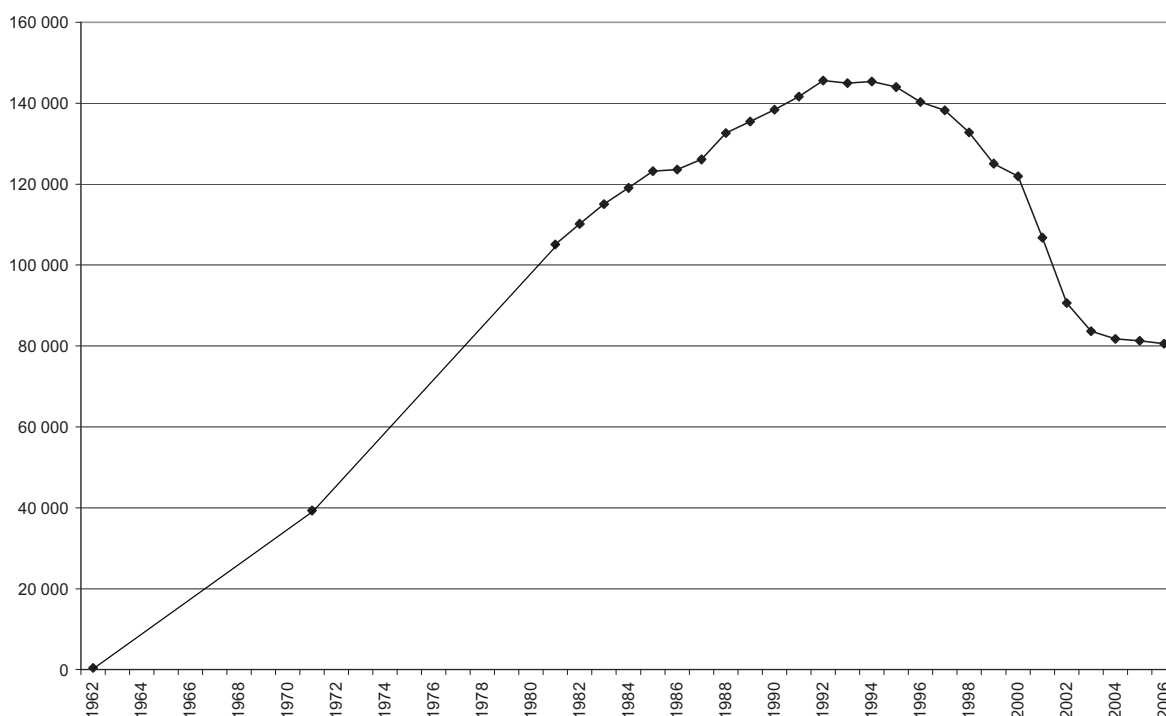
Afrika is vandaag het belangrijkste continent van herkomst, gevolgd door Azië. Vier niet-Europese nationaliteiten tekenen zich af van de rest en tellen meer dan 10.000 personen: Marokkanen, Congolezen en personen uit de Verenigde Staten. Ze mogen dan al symbool staan voor de immigratie in België, de eerste drie van deze nationaliteiten zijn vandaag lang niet de grootste nationaliteitengroepen die in België aanwezig zijn: De Marokkanen komen op de 4de plaats, na de Italianen, de Fransen en de Nederlanders; de Congolezen staan 12de, na de Duitsers, Portugezen, Britten, Polen en Grieken. Voor de Amerikanen is de situatie verschillend. Net als de communautaire migratiebeweging en de migratie afkomstig uit de geïndustrialiseerde landen valt deze migratie minder op. De statistieken herinneren ons er echter aan dat deze immigratie kwantitatief belangrijk is en waarschijnlijk een impact en redenen heeft waarvoor we niet minder oog moeten hebben dan voor de migratie uit minder rijke landen.

De Marokkaanse populatie neemt sinds ongeveer twintig jaar duidelijk af, net als de Turkse waarmee ze vaak wordt vergeleken. Sinds ze in 1992 haar historisch maximum bereikte, is ze met 45% gedaald (fig. 4.16). Dit is niet het gevolg van het feit dat mensen zijn vertrokken. De Marokkaanse immigratie staat immers op een historisch hoog niveau. Zoals bij de Turken is

de daling het gevolg van het grote aantal nationaliteitswijzigingen sinds de helft van de jaren 1980.

De enige niet-Europese populaties die sterk groeien, zijn het resultaat van heel recente en voorlopig nog beperkte migraties die afkomstig zijn uit India, Pakistan, Thailand, Kameroen, Ghana, Brazilië... In dit geval is het groeipercentage positief maar zijn de betrokken bevolkingsgroepen nog vrij klein (2.000 tot 7.000 personen). In alle andere gevallen, voornamelijk voor grotere bevolkingsgroepen die al lang in ons land zijn gevestigd, stellen we een stagnatie of een duidelijke daling vast die het gevolg is van het feit dat mensen de Belgische nationaliteit verwerven. Ondanks de sterke migratiedynamiek is het opvallend dat deze daling zich soms al snel inzet. Dit geldt bijvoorbeeld voor bevolkingsgroepen met een groot aantal gemengde huwelijken (bv. Filippijnen).

Figuur 4.16. Evolutie van de Marokkaanse populatie die wettig in België verblijft, 1960-2006

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters – AD SEI

Tabel 4.1. Wettelijke populatie per nationaliteit, 1995-2000

	1.1.1995	1.1.1996	1.1.1997	1.1.1998	1.1.1999	1.1.2000
Totale bevolking	10.130.574	10.143.047	10.170.226	10192264	10213752	10.239.085
Belgen	9.208.236	9.233.278	9.258.305	9.289.144	9.321.772	9.341.975
Vreemdelingen	922.338	909.769	911.921	903.120	891.980	897.110
Europa	671.151	670.590	673.546	671.240	668.687	673.969
Europese Unie (EU) met 27	565.667	567.010	572.626	575.260	576.060	577.944
Lidstaten van de EU vóór 2004 (EU15)	552.369	554.551	559.644	562.074	562.557	563.579
Italië	213.526	210656	208215	205.782	202.645	200.281
Frankrijk	98.731	100088	101749	103.563	105.113	107.240
Nederland	75.029	77157	80597	82.300	84.213	85.763
Spanje	48.955	48333	47943	47.423	46.642	45.924
Duitsland	31.053	31829	32711	33.330	34.052	34.328
Portugal	23.038	23928	24907	25279	25510	25.563
Groot-Brittannië	25.863	25975	26152	26096	25903	26.158
Griekenland	20.117	19869	19526	19221	18835	18.389
Zweden	2.938	3089	3465	3946	4165	4.284
Luxemburg	4.582	4563	4521	4480	4396	4.353
Ierland	3.152	3178	3301	3336	3350	3.295
Denemarken	3.092	3151	3250	3324	3300	3.240
Finland	1.102	1475	1848	2308	2531	2.689
Oostenrijk	1.191	1260	1459	1686	1902	2.072
Lidstaten van de EU sinds 2004	13.298	12.459	12.982	13.186	13.503	14.365
Polen	6.780	6.795	7.024	7.221	7.408	7.760
Roemenië	3.165	2.413	2.491	2.349	2.201	2.424
Bulgarije	917	687	772	844	888	962
Andere	2.436	2.564	2.695	2.772	3.006	3.219
Andere Europese landen	105.484	103.580	100.920	95.980	92.627	96.025
Rusland	540	690	931	1.061	1.236	1.437
F.R. Joegoslavië	7.110	7.392	215	400	597	5.077
ex-Joegoslavië	818	977	7.775	7.309	6.727	6.769
Albanië	740	612	647	606	649	701
Macedonië	36	151	404	648	828	1.046
Oekraïne	524	540	594	627	707	835
Bosnië-Herzegovina	9	1.599	1.797	2.129	2.333	2.328
U.S.S.R.	1.362	1.117	1.161	1.122	1.144	1.141
Turkije	90.308	86.197	82.914	77.505	73.779	72.064
Andere	4.037	4.305	4.482	4.573	4.627	4.627
Afrika	193.807	183.424	181.992	176.858	169.267	167.445
Marokko	143.996	140.324	138.272	132.850	125.103	122.005
Congo (D.R.C.)	18.251	14.123	14.238	14.404	14.457	14.307
Algerije	10.026	9562	9304	8.982	8.613	8.509
Tunesië	5.725	5324	5091	4.666	4.254	4.173
Kameroen	1.683	1632	1589	1.598	1.611	1.668
Rwanda	1.628	1.598	1.804	2.120	2.323	2.816
Ghana	1.490	1169	1285	1.335	1.426	1.544
Andere	11.008	9.692	10.409	10.903	11.480	12.423
Azië	31.718	29.707	29.779	28.608	28.102	29.164
China	3.572	3.675	3.739	3.647	3.627	3.764
India	3.203	2.833	3.007	3.094	3.201	3.348
Japan	3.604	3669	3605	3590	3545	3.704
Pakistan	2.124	1751	1898	1963	2067	2.197
Filippijnen	2.099	2322	2625	2876	2997	3.074
Thailand	1.122	1245	1359	1459	1610	1.763
Iran	3.179	2712	2418	1877	1492	1.404
Andere	12.815	11.500	11.128	10.102	9.563	9.910
Noord-Amerika	13.581	13.872	14.241	14.666	14.542	14.390
Verenigde Staten	11.735	11.959	12.287	12.592	12.397	12.238
Canada	1.846	1.913	1.954	2.074	2.145	2.152
Latijns-Amerika	7.986	7934	8.043	8.086	8.147	8.774
Brazilië	1.312	1377	1.432	1.494	1.521	1.622
Chili	2.081	1925	1.796	1.685	1.587	1.621
Andere	4.593	4.632	4.815	4.907	5.039	5.531
Oceanië	646	644	658	690	722	791
Onbekenden en staatlozen	3.449	3.598	3.662	2.972	2.513	2.577
Onbekende nationaliteit	2.976	3.163	3.265	2.611	2.183	2.261
Staatlozen	473	435	397	361	330	316

Bron: RR - AD SEI

Tabel 4.2. Wettelijke populatie per nationaliteit, 2001-2006

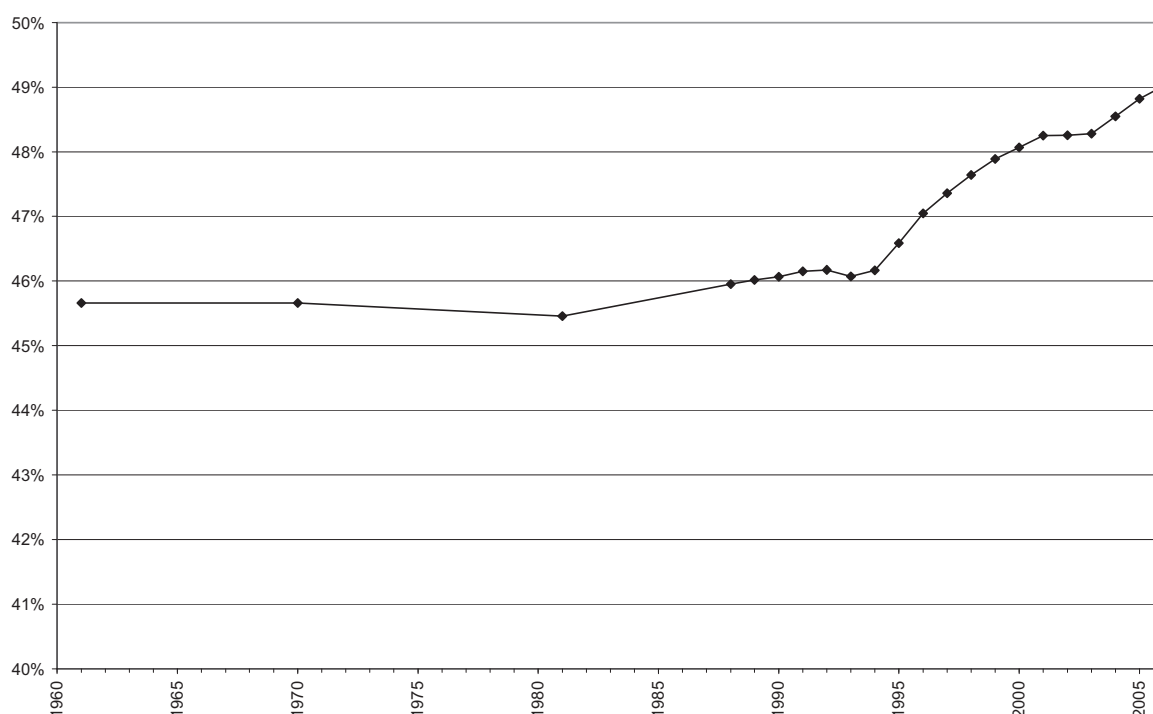
	1.1.2001	1.1.2002	1.1.2003	1.1.2004	1.1.2005	1.1.2006
Totale bevolking	10.263.414	10.309.725	10.355.844	10.396.421	10.445.852	10.511.382
Belgen	9.401.729	9.462.991	9.505.767	9.536.134	9.574.990	9.610.909
Vreemdelingen	861.685	846.734	850.077	860.287	870.862	900.473
Europa (incl. Turkije)	656.297	650.211	653.760	659.835	667.654	688.250
Europese Unie (EU) met 27	579.103	582.550	588.169	593.372	600.690	615.186
Lidstaten van de EU vóór 2004 (EU15)	564.154	564.189	566.686	569.023	571.636	577.392
Italië	195586	190.792	187.021	183.021	179.015	175.498
Frankrijk	109322	111.146	113.037	114.943	117.349	120.600
Nederland	88813	92.561	96.643	100.700	104.978	110.492
Spanje	45362	44.962	44.465	43.805	43.203	42.910
Duitsland	34586	34.667	35.094	35.536	36.330	37.012
Portugal	25636	25.755	26.035	26.803	27.374	27.976
Groot-Brittannië	26602	26.365	26.252	26.184	25.983	25.697
Griekenland	17956	17.579	17.289	17.097	16.589	16.326
Zweden	4391	4.282	4.404	4.437	4.414	4.374
Luxemburg	4283	4.269	4.299	4.312	4.290	4.295
Ierland	3356	3.394	3.453	3.466	3.425	3.433
Denemarken	3274	3.353	3.370	3.394	3.275	3.279
Finland	2819	2.856	3.017	2.976	2.983	3.044
Oostenrijk	2168	2.208	2.307	2.349	2.428	2.456
Lidstaten van de EU sinds 2004	14.949	18.361	21.483	24.349	29.054	37.794
Polen	7.800	9.633	11.022	12.164	14.521	18.509
Roemenië	2.481	3.198	4.069	4.665	5.632	7.597
Bulgarije	1.069	1.529	1.907	2.233	2.684	3.312
Andere	3.599	4.001	4.485	5.287	6.217	8.376
Andere Europese landen	77.194	67.661	65.591	66.463	66.964	73.064
Rusland	1665	2.027	2.494	2.931	4.306	8.430
F.R. Joegoslavië	1.795	2.568	3.527	4.478	4.851	5.828
Ex-Joegoslavië	5.199	4.779	4.300	4.332	3.995	3.827
Albanië	744	1.042	1.421	1.786	2.010	2.446
Macedonië	1.119	1.479	1.747	2.137	2.223	2.409
Oekraïne	972	1.200	1.421	1.592	1.728	1.994
Bosnië-Herzegovina	2.052	1.817	1.437	1.203	1.150	1.239
Ex-U.S.S.R.	1.010	1.010	957	896	856	942
Turkije	58.027	47.044	43.300	41.916	40.403	40.125
Andere	4.611	4.695	4.987	5.192	5.442	5.824
Afrika	149.873	136.532	131.685	131.888	131.538	133.802
Marokko	106.840	90.657	83.641	81.771	81.287	80.609
Congo-Kinshasa	12.950	14.349	14.607	14.757	13.983	14.252
Algerije	7.884	7.382	7.338	7.480	7.495	7.560
Tunesië	3.629	3.337	3.275	3.338	3.312	3.428
Kameroen	1.711	1.923	2.232	2.454	2.738	3.305
Rwanda	3.022	2.930	2.593	2.726	2.996	3.143
Ghana	1.576	1.845	2.351	2.516	2.438	2.702
Andere	12.261	14.109	15.648	16.846	17.289	18.803
Azië	29.459	32.033	35.544	39.155	42.075	48.222
China	3.975	4.567	6.085	6.951	7.358	7.588
India	3.423	3.608	3.958	4.373	4.758	5.305
Japan	3.733	3.691	3.776	3.958	4.192	4.277
Pakistan	2.040	2.094	2.417	2.647	2.975	3.503
Filippijnen	3.067	3.276	3.374	3.405	3.224	3.133
Thailand	1.908	2.075	2.235	2.445	2.586	2.754
Iran	1.224	1.150	1.138	1.244	1.425	2.157
Andere	10.089	11.572	12.561	14.132	15.557	19.505
Noord-Amerika	14.159	14.227	14.220	14.183	14.050	13.811
Verenigde Staten	11.855	11.814	11.709	11.582	11.476	11.180
Canada	2.304	2.413	2.511	2.601	2.574	2.631
Latijns-Amerika	8.857	9.781	10.579	11.041	11.534	12.108
Brazilië	1.719	1.841	2.025	2.161	2.413	2.721
Chili	1.451	1.350	1.275	1.205	1.139	1.088
Andere	5.687	6.590	7.279	7.675	7.982	8.299
Oceanië	846	871	891	914	896	905
Onbekenden en staatlozen	2.194	3.079	3.398	3.271	3.115	3.375
Onbekende nationaliteit	1.915	2.780	3.078	2.961	2.776	3.016
Staatlozen	279	299	320	310	339	359

Bron: RR - AD SEI

4.3. Vervrouwelijking van de populatie

Terwijl de landen van oorsprong van vreemdelingen zich hebben uitgebreid, heeft de samenstelling van de vreemde populatie zich sterk vervrouwelijkt (fig. 4.17). Tussen de jaren 1960 en het begin van de jaren 1980 is het aandeel vrouwen, dat zo'n 45 à 46% van de vreemde populatie uitmaakte, relatief stabiel gebleven. Met de invoering van de gezinshereniging is dit aandeel vrouwen in de jaren 1980 en de eerste helft van de jaren 1990 vrij snel toegenomen. Toch is de vervrouwelijking vooral tijdens de laatste 10 jaar in een stroomversnelling geraakt. Op 1 januari 2006 bedroeg het aandeel vrouwen dat zich in ons land vestigde 49%, zodat de volledige pariteit bijna bereikt is. Voor deze evolutie zijn er diverse oorzaken. Om te beginnen veroudert de vreemde bevolking in België, dat al lang een immigratieland is, ondanks de aankomst van nieuwe immigranten (Perrin, 2004). Daar de levensverwachting voor mannen kleiner is dan voor vrouwen, is er een duidelijke vervrouwelijking van de bejaarde vreemdelingen. Tot de oorzaken van deze evolutie behoren ook de gezinsherenigingen en de huwelijksmigratie sinds de jaren 1980. Beide fenomenen hebben geleid tot de komst van heel wat echtgenotes van vreemde immigranten en van vreemde kinderen, onder wie we even vaak meisjes als jongens vinden. Tot slot, en dit is wellicht de belangrijkste oorzaak van de spectaculaire stijging tijdens de laatste 10 jaar, is het ontstaan van nieuwe, specifiek vrouwelijke, migraties.

Figuur 4.17. Evolutie van het percentage vrouwen in de vreemde populatie, 1960-2006

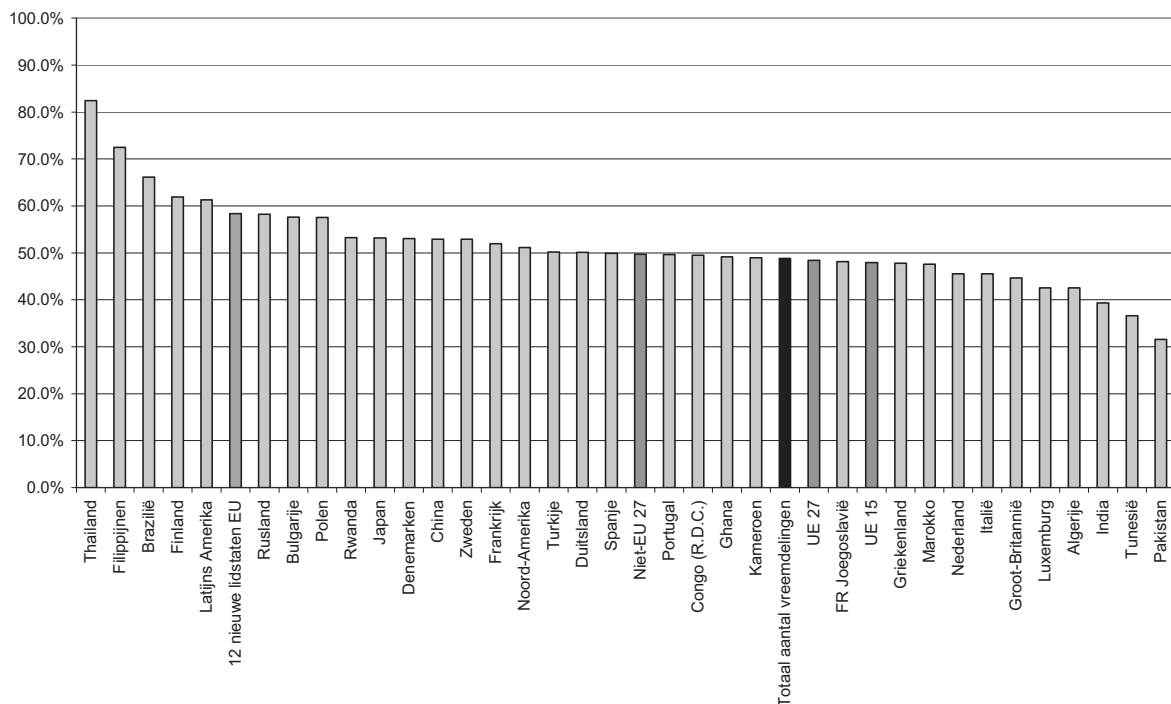

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Deze hoofdzakelijk vrouwelijke vreemde populaties zijn vooral afkomstig uit Zuid-Oost Azië (Thailand en de Filipijnen), Latijns-Amerika en Centraal- en Oost-Europa (fig. 4.18). In het extreme geval van de Thailanders tellen we 83% vrouwen; voor de Filipijnen gaat het om 73%, voor Latijns-Amerika om 61% en voor de 12 nieuwe lidstaten van de Europese Unie om

58%. Anderzijds zijn de populaties uit de oude lidstaten van de Europese Unie, die het grootste deel van de vreemdelingen vertegenwoordigen, nog veeleer samengesteld uit mannen. Dit verklaart grotendeels waarom mannen nog steeds in de meerderheid zijn onder de vreemdelingen. We tellen immers nog steeds meer Italianen dan Italiaanse vrouwen en hetzelfde fenomeen geldt voor de Nederlanders, Britten, Grieken of Portugezen. Het feit dat de vreemde populatie voorlopig nog veeleer mannelijk is, is ook het gevolg van het behoud van een overwegende mannelijke vreemde populatie onder de bevolkingsgroepen die afkomstig zijn uit de oude niet-Europese migraties, voornamelijk uit de Maghreb, maar ook uit nieuwe herkomstlanden zoals India of Pakistan. Deze elementen bieden een verklaring voor het behoud van een meerderheid van mannen onder de vreemdelingen. Ondanks alles is de tendens van die aard dat we binnenkort meer vreemde vrouwen dan vreemde mannen zullen tellen. Bovendien, zoals we hierna zullen aantonen, is deze tendens ook het resultaat van het verwerven van de Belgische nationaliteit, wat traditioneel sneller en intensiever verloopt voor vreemde vrouwen dan voor vreemde mannen. Dit wordt verklaard, enerzijds, door een groter aantal gemengde huwelijken die het mogelijk maken snel de Belgische nationaliteit te verwerven en, anderzijds, door een wet die het tot in 1984 voor vreemde vrouwen die trouwden met Belgische mannen gemakkelijker maakte om de Belgische nationaliteit te verwerven dan voor vreemde mannen die trouwden met Belgische vrouwen.

Figuur 4.18. Aandeel vrouwen in de vreemde populatie per nationaliteit, 1.1.2005

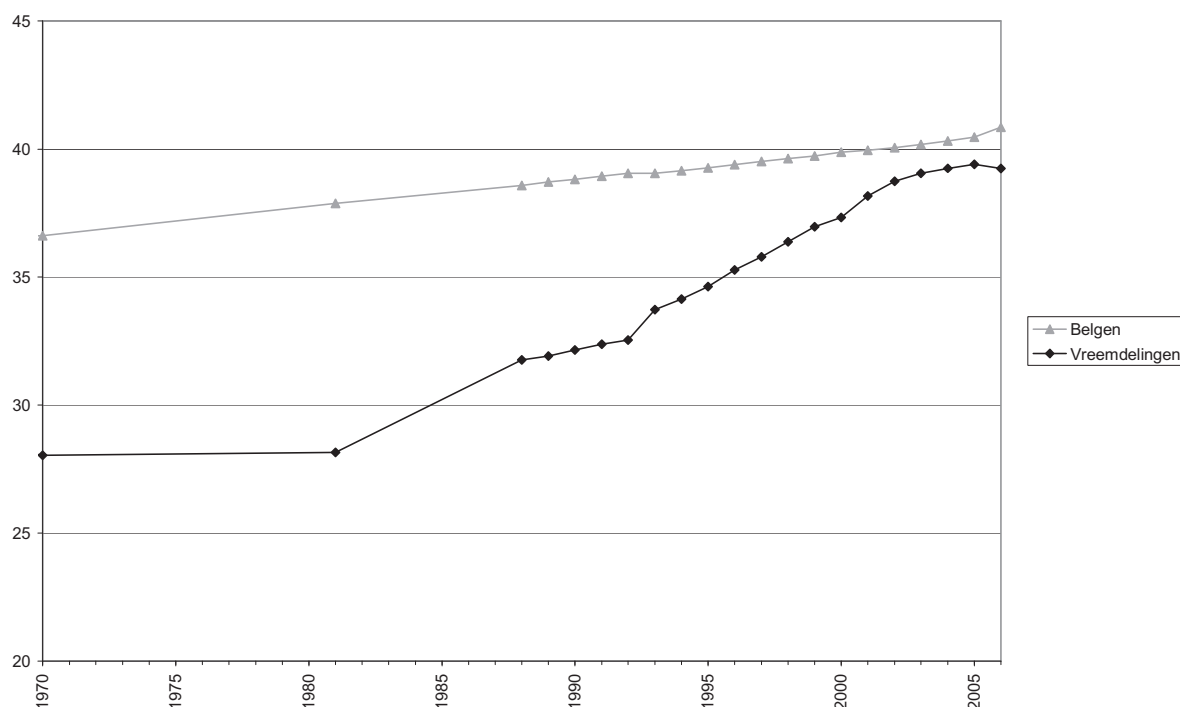
Bron: RR - AD SEI

4.4. Een leeftijdsstructuur getekend door de leeftijd van de immigranten en het recht

Tijdens de ‘dertig glorieuze jaren’ werd de vreemde populatie gekenmerkt door haar jonge leeftijd in vergelijking met de Belgische populatie. De laatste 20 jaar is de vreemde populatie echter ouder geworden. We mogen zelfs beweren dat deze populatie sneller is verouderd dan de Belgische populatie.

Sinds de jaren 1980 is de gemiddelde leeftijd van de vreemde populatie voortdurend gestegen, van 28 jaar tot 39 jaar in 2006 (fig. 4.19). Als gevolg daarvan is het verschil tussen de gemiddelde leeftijd van de vreemdelingen en die van de Belgen snel kleiner geworden: van bijna 10 jaar in het begin van de jaren 1980 tot slechts 1 jaar vandaag. Ondanks alles lijkt het versnelde verouderingsproces van de vreemde populatie te zijn vertraagd en heel onlangs te zijn omgekeerd.

Figuur 4.19. Evolutie van de gemiddelde leeftijd van de Belgen en de vreemdelingen, 1970-2006

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

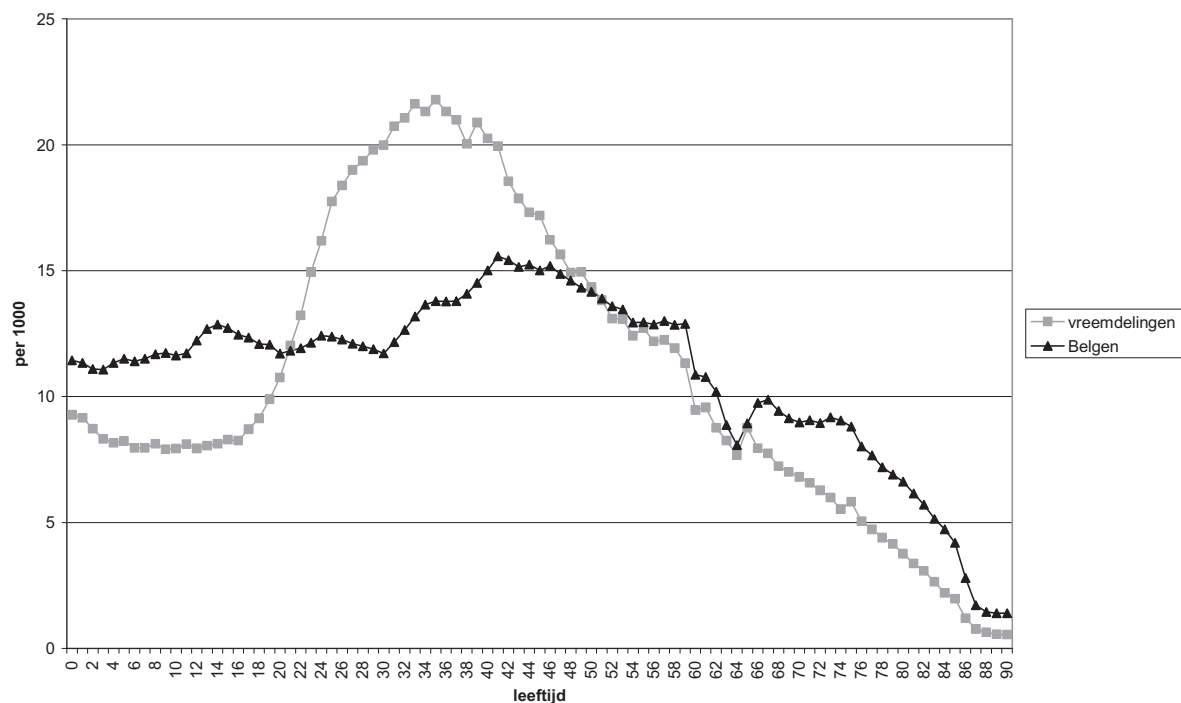
Om de dynamiek goed te begrijpen, moeten we wellicht een andere indicator nemen. De gemiddelde leeftijd weerspiegelt immers niet volledig de specificiteit van de leeftijdsstructuur van de vreemdelingen, die we leeftijd per leeftijd moeten bekijken (fig. 4.20). In tegenstelling met de gangbare mening telt de vreemde populatie vrij weinig minderjarigen in vergelijking met de Belgische populatie. Ze bestaat voornamelijk uit volwassenen op actieve leeftijd van 20 tot 60 jaar. Het aantal 65-plussers is vrij beperkt, maar neemt toe.

De voorbije 15 jaar is deze leeftijdsstructuur opvallend geëvolueerd (fig. 4.21). Het aantal minderjarige vreemdelingen was in 1985 al gedaald als gevolg van de inwerkingtreding van het nieuwe nationaliteitsrecht. Tijdens de eerste helft van de jaren 1990 is hun aantal sterk gedaald als gevolg van de wijziging van het nationaliteitsrecht in 1991, die een aantal mogelijkheden invoerde om de Belgische nationaliteit te verwerven. De toename van het aantal mogelijkheden om de Belgische nationaliteit te verwerven als gevolg van de wijzigingen van het nationaliteitsrecht in 1999 heeft geleid tot een stijging van het aantal 'collectieve toewijzingen van de nationaliteit' (toewijzing van de nationaliteit aan een minderjarige als gevolg van het verkrijgen van de nationaliteit door één van zijn ouders) en tot een verdere daling van het aantal minderjarige vreemdelingen vanaf 2000. De verminderde

vruchtbaarheid van vreemde vrouwen heeft natuurlijk bijgedragen tot deze evolutie (Eggerickx en Perrin, 2004), maar dit verklaart waarschijnlijk slechts een heel klein deel van de vastgestelde evoluties.

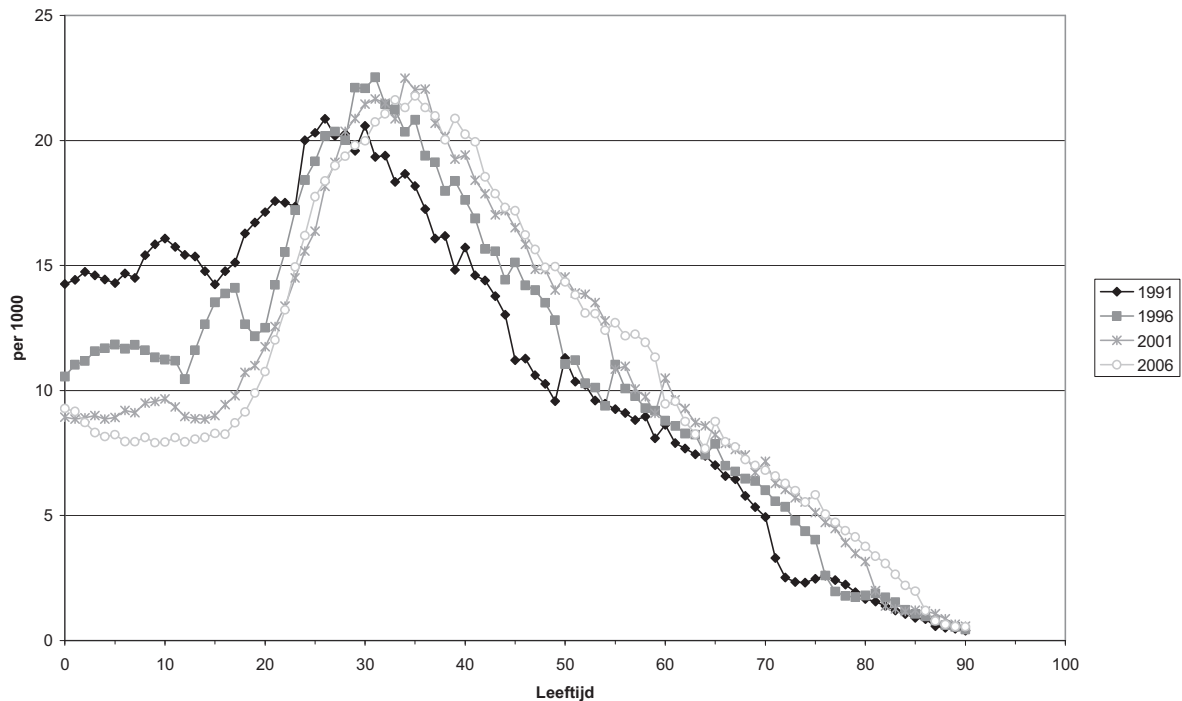
Gelijklopend met deze daling van het aantal vreemde kinderen, als gevolg van de anciënniteit van de immigratie, heeft het aantal bejaarde vreemdelingen die afkomstig zijn van de immigratiegolven in de jaren 1950, 1960 en 1970 de neiging mechanisch te stijgen (Perrin, 2004) met het verstrijken van de tijd (fig. 4.21). Deze veroudering wordt versterkt door het feit dat, in tegenstelling met de prognoses, weinig mensen die de pensioenleeftijd bereiken terugkeren naar hun land van herkomst en ook door het feit dat, integendeel, steeds oudere volwassenen en ook gepensioneerden immigreren. Bijgevolg vertegenwoordigden personen van 65 jaar en ouder, die in 1991 slechts goed waren voor 7% van de vreemdelingen, in 2006 al 12% van de vreemde bevolking.

Figuur 4.20. Leeftijdsstructuren van de vreemdelingen en de Belgen, 1.1.2006

Bron: RR - AD SEI

Figuur 4.21. Evolutie van de leeftijdsstructuren van de vreemdelingen, 1991-2006

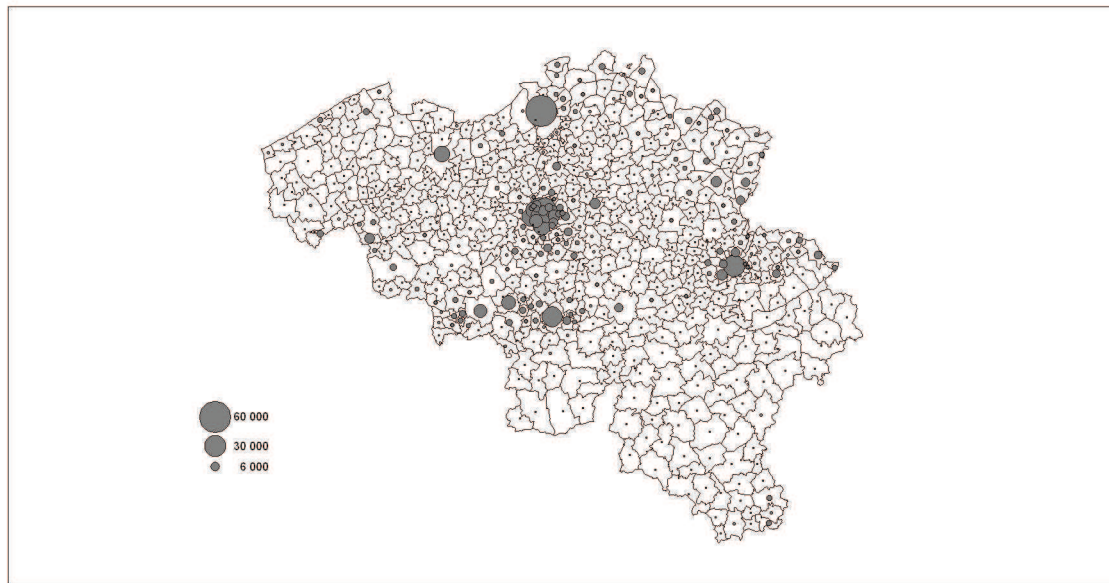

Bron: RR - AD SEI

4.5. Een geografie, die de huidige en vroegere immigraties weerspiegelt

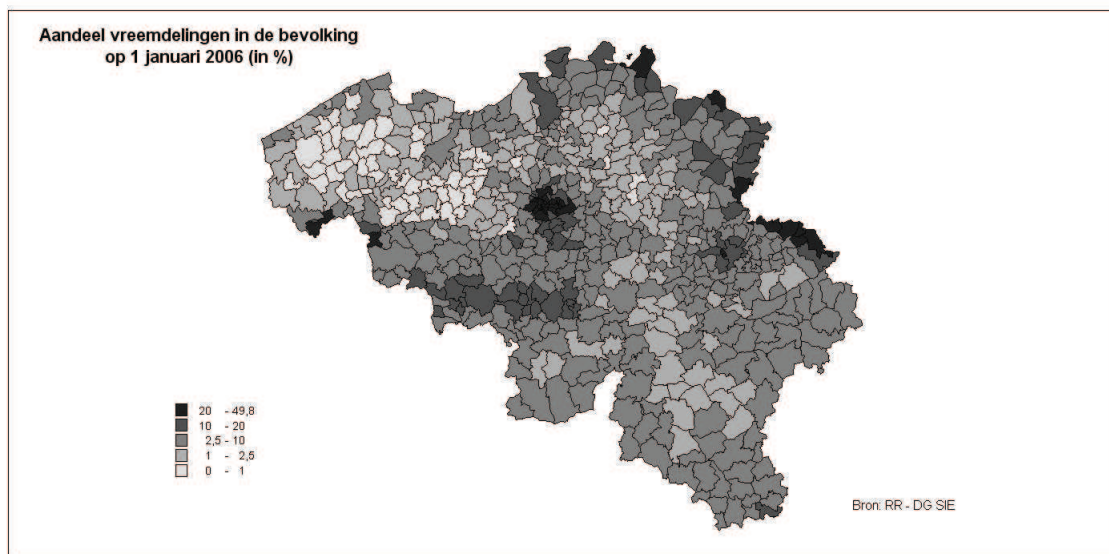
De geografie van de vreemde populatie verschilt grondig van de geografie van de huidige immigraties die we eerder al hebben voorgesteld. De vreemde populatie is immers niet alleen het resultaat van de huidige immigraties, maar ook van immigraties in het verleden en van de aanwezigheid van vreemdelingen die in België geboren zijn. Brussel en Antwerpen zijn duidelijk de regio's met een sterke concentratie van de vreemde populatie, aangezien zij sinds lang de plaatsen zijn waar de immigranten worden opgevangen. Oude immigratiegebieden die vandaag minder aantrekkelijk zijn, worden nog steeds gekenmerkt door een grote aanwezigheid van vreemdelingen. Het gaat vooral om de industriegebieden in Wallonië maar ook in Vlaanderen, zoals Limburg (fig. 4.22 en 4.23). We moeten er ook op wijzen dat, naast deze stedelijke en industriële gebieden, ook grensgemeenten, uitgedrukt in percentage, vaak evenveel vreemdelingen opvangen als de Brusselse gemeenten of Antwerpen. Het zijn meer bepaald de grensgemeenten in de provincie Luik, in de buurt van de Rijselse agglomeratie, in de buurt van de grens met Nederland en, in mindere mate, in de buurt van de grens met het Groothertogdom Luxemburg. Het is tenslotte interessant om op twee grote zones te wijzen, waar de vreemde aanwezigheid praktisch onbestaande is: 1) de meeste gemeenten in Vlaanderen met uitzondering van de grensstreken, Antwerpen, de driehoek Brussel-Gent-Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant; 2) de provincie Luxemburg, met uitzondering van de grensstreek.

Figuur 4.22. Vreemdelingen per gemeente op 1 januari 2006

Bron: RR – AD SEI

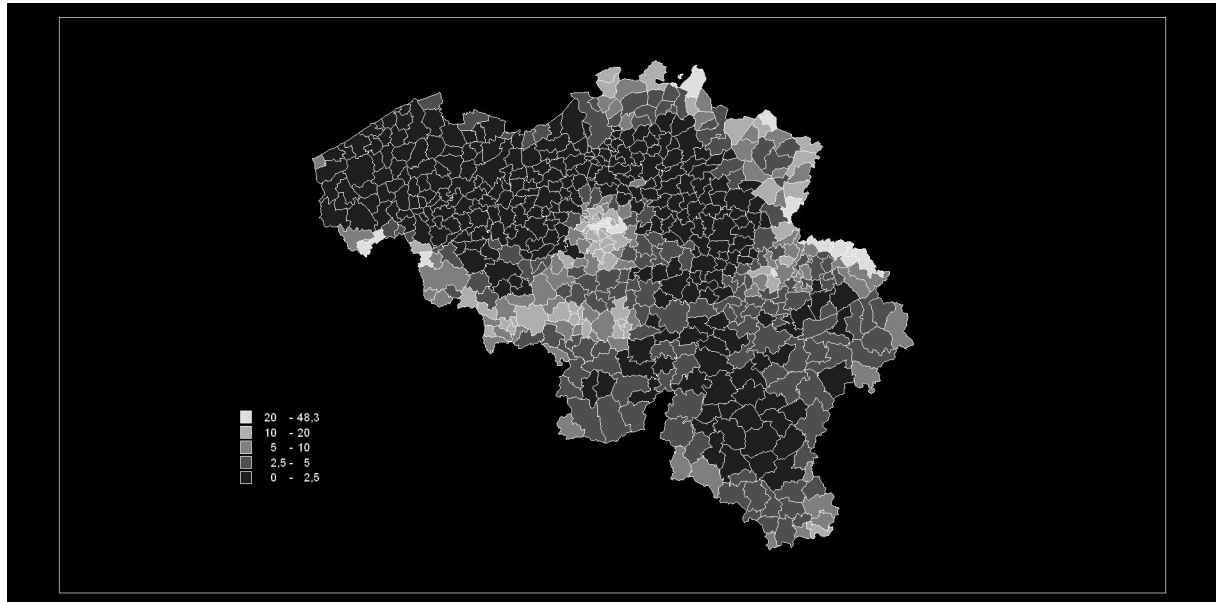
Figuur 4.23

Na dit algemeen overzicht te hebben geschetst, vestigen we de aandacht op de verschillen tussen de gebieden waar de vreemdelingen zich hebben gevestigd. EU-ingezetenen (EU25) vinden we in Brussel en Brabant, maar veeleer in het oosten en het zuidoosten van de agglomeratie (fig. 4.24). We vinden hen minder in Antwerpen, maar in groten getale in de grensstreek en rond de industriesteden in Wallonië en Limburg. Niet-communautaire vreemdelingen wonen veel meer geconcentreerd (fig. 4.25). Brussel en zowel Vlaams- als Waals-Brabant vormen de grootste concentratiezones. De drempel van 10% wordt alleen overschreden in het centrum, het noorden en het westen van de regio. De overige concentraties zijn vrij beperkt. Het gaat in de eerste plaats om de driehoek Antwerpen-Gent-Brussel en voornamelijk om de gemeenten Antwerpen, Gent, Mechelen en Lokeren. Voorts

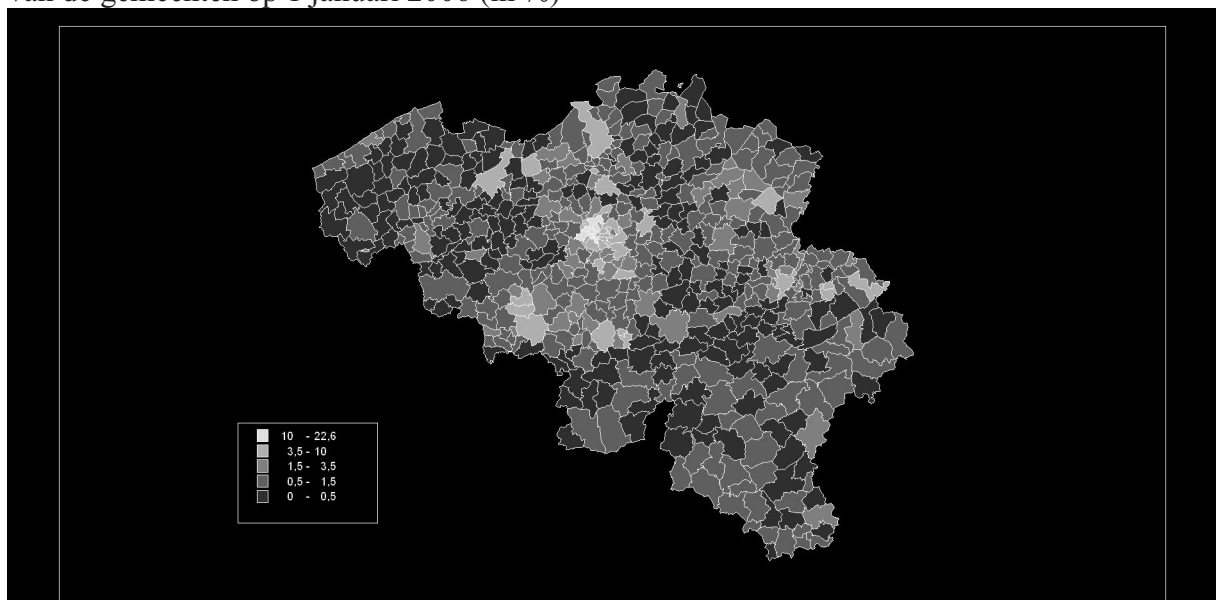
vinden we veel niet-communautaire vreemdelingen in Limburg, Henegouwen, rond Luik en Verviers en in de twee universiteitssteden Leuven en Ottignies-Louvain-la-Neuve.

Figuur 4.24. Aandeel van de ingezetenen van een van de 25 EU-lidstaten in de bevolking van de gemeenten op 1 januari 2006 (in %)

Bron: RR – AD SEI

Figuur 4.25. Aandeel van de niet-communautaire vreemdelingen (niet-EU25) in de bevolking van de gemeenten op 1 januari 2006 (in %)

Bron: RR – AD SEI

4.6. Aangepaste en betrouwbare gegevens?

Nu we snel het portret van de vreemde bevolking hebben geschetst, stellen we vast dat de vreemde bevolking helemaal niet beantwoordt aan de clichés. We onthouden vooral dat het

aantal vreemdelingen daalt of stagneert, terwijl hun aantal volgens de algemene perceptie toeneemt. We onthouden ook dat deze populatie wordt gekenmerkt door het feit dat EU-ingezetenen in de meerderheid zijn en dat hun aantal nog toeneemt, terwijl volgens de algemene perceptie het aandeel van niet-EU-vreemdelingen groter is en nog aangroeit. Om deze tendensen te bevestigen is het nuttig terug te komen op de gegevens die we hebben gebruikt om de vreemde populatie te beschrijven. Op gevaar af van een populistisch discours over dit onderwerp te voeden, past het immers te aanvaarden dat de statistieken inzake immigratie of vreemdelingen waarover we in Europa gewoonlijk beschikken al te vaak ontoereikend en weinig betrouwbaar zijn, niet kunnen worden vergeleken tussen de verschillende Staten en slecht gedefinieerd zijn. We kunnen dan ook niet zomaar aannemen dat gelijk welke cijfers worden gebruikt⁵. Deze oefening tot validatie van de gegevens kan overbodig lijken, maar is noodzakelijk om de relevantie van onze resultaten te verzekeren en hun beperkingen duidelijk toe te lichten.

4.6.1. Een duidelijk afgebakende ‘wettelijke populatie’...

De statistieken die worden gepubliceerd met betrekking tot immigratie en de aanwezigheid van vreemdelingen, zijn voornamelijk afkomstig van uittreksels uit het Rijksregister. Deze gegevens worden gewoonlijk als betrouwbaar beschouwd, ook al stellen we vast dat niet alle vertrekkers worden geregistreerd; dit kan leiden tot een lichte overschatting van de populatie, voornamelijk van de vreemde populatie (Perrin en Poulain, 2006a).

Niettemin brengt de hoofdzakelijk wettelijke dekking van de populatie een aantal problemen met zich mee. Immers, alleen de personen die wettelijk ingeschreven zijn in hun verblijfsgemeente worden in de statistieken opgenomen en er zijn heel wat categorieën die van deze ‘wettelijke populatie’ worden uitgesloten.

⁵ De volledigste recente synthese betreffende de migratiestatistieken in Europa (Poulain, Perrin en Singleton, 2006) toont heel duidelijk aan dat het opmaken van betrouwbare en coherente migratiestatistieken grotendeels een te verwezenlijken doelstelling blijft in Europa. Aldus begint deze tekst met de volgende vaststelling: ‘Ondanks (zijn) politieke belang is de precieze meting van het migratiefenomeen, bij gebrek aan een coherente wettelijke basis voor het verzamelen van migratiestatistieken, een onbereikbaar doel gebleven’ (Poulain, Perrin en Singleton, 2006, p. 27). Bijgevolg moeten we de huidige statistieken kritisch benaderen, zelfs al is België zeker niet de slechtste leerling van de klas.

Categorieën die uitgesloten worden van de vreemdelingenstatistieken

- Personen die zich niet kunnen inschrijven in hun verblijfsgemeente, zoals de vreemdelingen die onregelmatig in ons land verblijven en niet over het verblijfsrecht beschikken.
- Personen die, hoewel ze over het verblijfsrecht beschikken, niet de nodige formaliteiten voor de inschrijving vervullen, zoals met name sommige Europeanen.
- Sinds 1 februari 1995, de asielzoekers. Als gevolg van het creëren van het wachtregister worden asielzoekers immers niet langer geacht deel uit te maken van de wettelijke populatie van de gemeenten zolang ze niet het statuut van vluchteling verkrijgen of hun verblijf niet op een andere wijze wordt geregulariseerd.
- Personen die voor korte tijd in België verblijven (minder dan drie maanden).
- Personen die niet verplicht zijn om zich in een gemeente in te schrijven, zoals de diplomaten⁶.

De eerste drie beperkingen zijn natuurlijk de belangrijkste: 1/ vreemdelingen in onrechtmatig verblijf zonder verblijfsrecht, 2/ vreemdelingen in onrechtmatig verblijf die hun situatie gemakkelijk zouden kunnen laten regulariseren, zoals de EU-ingezetenen, 3/ de asielzoekers. Kunnen we deze categorieën veronachtzamen? Kunnen we de impact van deze beperkingen inschatten?

4.6.2. Een nagenoeg onmogelijk te tellen ‘feitelijke populatie’

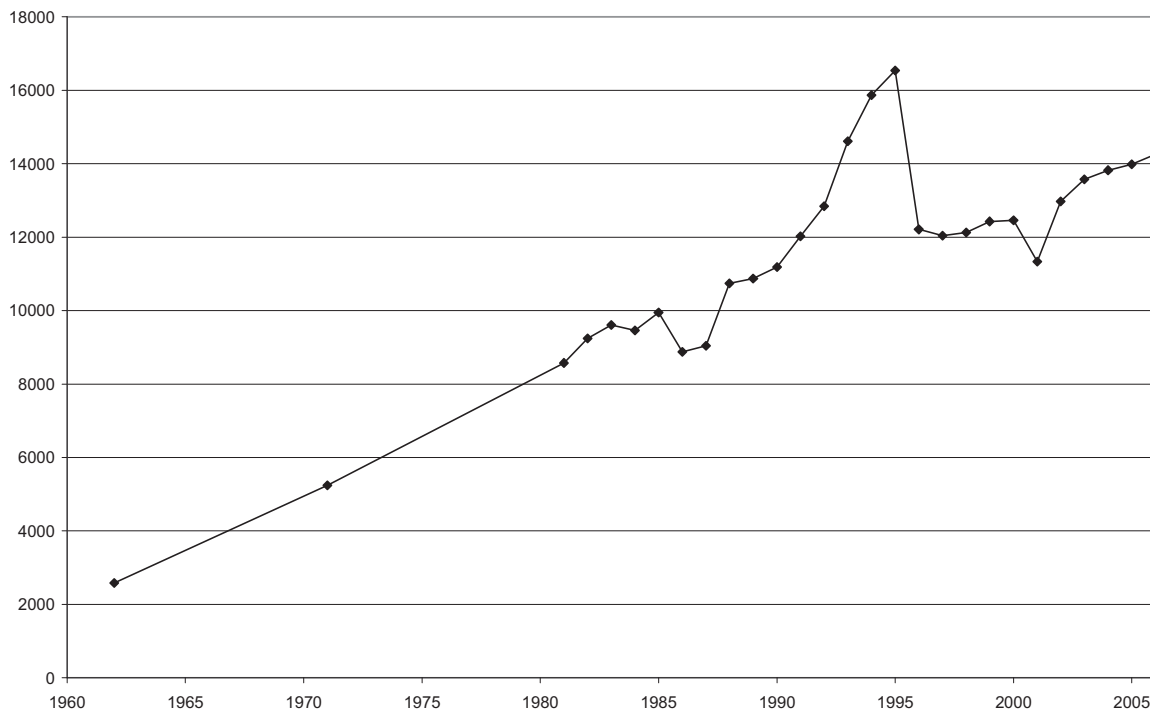
De slechte registratie van de Europeanen is zeker de minst belangrijke factor. Het is bekend dat sommige personen, EU-ingezetenen, met name in en rond Brussel, de formaliteiten om zich in een gemeente in te schrijven niet snel genoeg vervullen. Op termijn echter wordt de inschrijving meestal uitgevoerd voor zij die zich op duurzame wijze in ons land vestigen. Immers, enerzijds is deze inschrijving niet zo gemakkelijk te omzeilen, gelet op de bestaande controleprocedures. Anderzijds biedt de inschrijving niet te veronachtzamen voordelen voor het dagelijks leven (attest van woonst, gezinssamenstelling, mogelijkheid om bewonersvoordelen te genieten zoals parkeerkaarten, voorrang of korting voor de toegang tot bepaalde diensten...). Daar we over geen enkel ernstig element beschikken dat toelaat de omvang van het niet-registreren of van de vertraging bij het registreren in te schatten, gaan we ervan uit dat de impact op middellange termijn verwaarloosbaar is.

Het feit dat asielzoekers niet in de statistieken worden opgenomen, heeft natuurlijk een veel grotere impact, ook al mogen we in detail aannemen dat dit niet heeft geleid tot een radicale wijziging van het totale aantal vreemdelingen. Het feit dat asielzoekers niet in de statistieken worden opgenomen heeft tot gevolg dat met bepaalde nationaliteiten slecht rekening wordt gehouden; dit geeft zeker een vertekend beeld van de statistieken van bepaalde groepen waar we de meeste asielzoekers vinden (bv. ex-Joegoslaven, Russen, Congolezen...). Het voorbeeld van de Congolezen (fig. 4.26) is heel opvallend. De evolutie van het aantal Congolezen wordt immers ‘gebroken’ door de wijziging van definitie en de uitsluiting van de

⁶ De leden van internationale en Europese instellingen worden gewoonlijk in het Rijksregister ingeschreven via de FOD Buitenlandse Zaken.

asielzoekers in 1995. De voorgestelde statistieken over de instroom geven zeker en vast een heel vertekend beeld, daar asielzoekers vandaag een grote groep onder de nieuwe immigranten vormen. Met betrekking tot de in België aanwezige vreemdelingen echter (de 'stock'), is deze impact van de uitsluiting van asielzoekers kleiner voor het totale aantal vreemdelingen, evenals voor de grootste groepen vreemdelingen (met name de Marokkanen en de Turken). Enerzijds immers behoren de asielzoekers slechts tot enkele nationaliteiten. Anderzijds wordt een deel van de asielzoekers na verloop van tijd erkend of verkrijgen zij een verblijfsvergunning waarna ze opgenomen worden in de statistieken. Een ander deel van de asielzoekers vertrekt weer of 'komt in de illegaliteit terecht' en verkeert dus niet langer in onrechtmatig verblijf in België. De asielzoekers die statistisch gezien een probleem vormen, zijn die waarvan de aanvraag wordt onderzocht. Het moet gaan om iets minder dan 100.000 personen. Aangezien het aantal aanvragen de laatste tijd sterk is gedaald en de procedure sneller verloopt, is de impact kleiner geworden. Natuurlijk moeten we ervoor ijveren dat de asielzoekers opnieuw in de migratiestatistieken worden opgenomen, maar dit is vooral van belang voor de stromen en minder voor de 'stocks'.

Figuur 4.26. Evolutie van het aantal Congolezen (D.R.C.) in België, 1960-2006

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Het feit dat vreemdelingen in onrechtmatig verblijf niet in de statistieken worden opgenomen, heeft natuurlijk een impact. Het is echter onmogelijk deze impact te meten. Per definitie bestaan er geen statistieken over illegale of onrechtmatige vreemdelingen. Hooguit zijn er aanwijzingen over de evolutie en de voornaamste kenmerken van deze populatie (zie 7.). Eerst en vooral kunnen we, op basis van onderzoeken op het terrein, proberen de samenstelling van deze populatie te bepalen. Natuurlijk zegt dat echter niets over de omvang van deze groep. Evenzo kunnen we op grond van indicatoren betreffende de repressie van het onregelmatig verblijf en met name op basis van de cijfers van intercepties van vreemdelingen in onrechtmatig verblijf door de politie kwalitatieve informatie en zelfs een idee van de tendensen krijgen. We kunnen echter aannemen dat sommige bevolkingstypes meer kans

lopen om te worden gevat terwijl andere types gemakkelijker door de mazen van het net glippen. Bovendien moet de vermenigvuldigingscoëfficiënt waarmee we op basis van het aantal aangehouden personen in onrechtmatig verblijf kunnen berekenen hoe groot de populatie is die onregelmatig in het land verblijft, nog worden vastgesteld. Deze coëfficiënt is zeker sterk aan verandering onderhevig, met name als gevolg van de veranderlijkheid van de activiteiten van de politie. Een andere informatiebron heeft betrekking op de personen in onrechtmatig verblijf die de regularisatie van hun verblijf vragen of verkrijgen. Ook hier echter geldt dat, hoewel deze informatie interessant en waardevol is, het lichtzinnig lijkt om te denken dat deze personen die de regularisatie vragen een getrouwe weergave zijn van het aantal personen in onrechtmatig verblijf en met name van de grote massa vreemdelingen die geen regularisatie vragen. In verband hiermee beschikken we over heel interessante onderzoeksresultaten betreffende populaties die absoluut niet op zoek gaan naar regularisatie, ook al zijn ze sterk vertegenwoordigd in België, zoals de Polen (Kuzma, 2003).

Op basis van de weinige betrouwbare aanwijzingen tot onze beschikking, is het verband tussen wettig en onwettig verblijvende populatie lang niet zo duidelijk als we zouden kunnen geloven⁷. Beide evoluties staan grotendeels los van elkaar. Zo heeft de regularisatiecampagne die eind 1999 werd gelanceerd, niet geleid tot een duidelijke groei van de vreemde populatie. Integendeel, in de jaren 2000, 2001 en 2002 is de vreemde populatie sterk verminderd. Bovendien ligt de samenstelling van de onwettig verblijvende populatie zeker niet in het verlengde van de wettig verblijvende populatie; dit lijkt in te gaan tegen het idee dat de legale immigratie de illegale immigratie voedt. De statistiek van het aantal aanhoudingen van personen in onrechtmatig verblijf door de politie is slechts een onvolkomen afspiegeling van de samenstelling van de onwettig verblijvende populatie, maar brengt een duidelijke bevestiging van wat we eerder al hebben gezegd (fig. 4.27 en 4.28)⁸.

Natuurlijk zijn de niet-Europeanen ruimschoots oververtegenwoordigd in de onrechtmatige bevolking. Terwijl ze slechts ongeveer één derde van de vreemdelingen in regelmatig verblijf vertegenwoordigen, zijn de niet-Europeanen goed voor twee derde van de intercepties van personen in onrechtmatig verblijf door de politie in het jaar 2005. De belangrijkste niet-Europese nationaliteiten die we aantreffen onder de wettig verblijvende bevolking in België (Marokko, Turkije en Congo), bevinden zich natuurlijk onder de personen die vaak worden geïntercepteerd. Ze verkeren echter niet in de meerderheid en zijn er zelfs vaak niet of in beperkte mate oververtegenwoordigd in vergelijking met de wettig verblijvende bevolking. Zo vertegenwoordigen de Marokkanen, goed voor 8,3% van de vreemde bevolking in wettig verblijf, 12 % van de geïntercepteerden. De Turken, goed voor 4,5% van de vreemdelingen in wettig verblijf, vertegenwoordigen slechts 2% van de intercepties. De Congolezen, goed voor 1,6% van de vreemdelingen in wettig verblijf, vertegenwoordigen 2% van de geïntercepteerden. Dit doet vermoeden dat de belangrijkste niet-EU-lidstaten geen grote illegale immigratie teweegbrengen in verhouding tot hun legale immigratie. Het feit dat er geen rekening wordt gehouden met de personen in onwettig verblijf, leidt waarschijnlijk tot een onderschatting van de omvang van de immigratie uit de belangrijkste herkomstlanden, maar minder dan voor andere landen. Zo vinden we onder de belangrijkste niet-Europese landen vanwaar de geïntercepteerde personen in onwettig verblijf afkomstig zijn veel

⁷ Zie in verband hiermee de synthese van Michael Jandl en Albert Kraler (2006), die in detail aantonen hoe complex het verband tussen legale en illegale migratie is en hoe bedrieglijk de intuïtie ter zake kan zijn.

⁸ Op lokaal vlak is het gebruik van grondige terreinonderzoeken zeker beter. Men kan echter niet overwegen om dit soort onderzoeken op nationaal niveau te gebruiken, noch om fragmentaire lokale gegevens te extrapoleren of bij elkaar op te tellen. In tegenstelling tot een aantal landen (bv. Spanje) is een telling van de vreemdelingen in onwettig verblijf ondenkbaar.

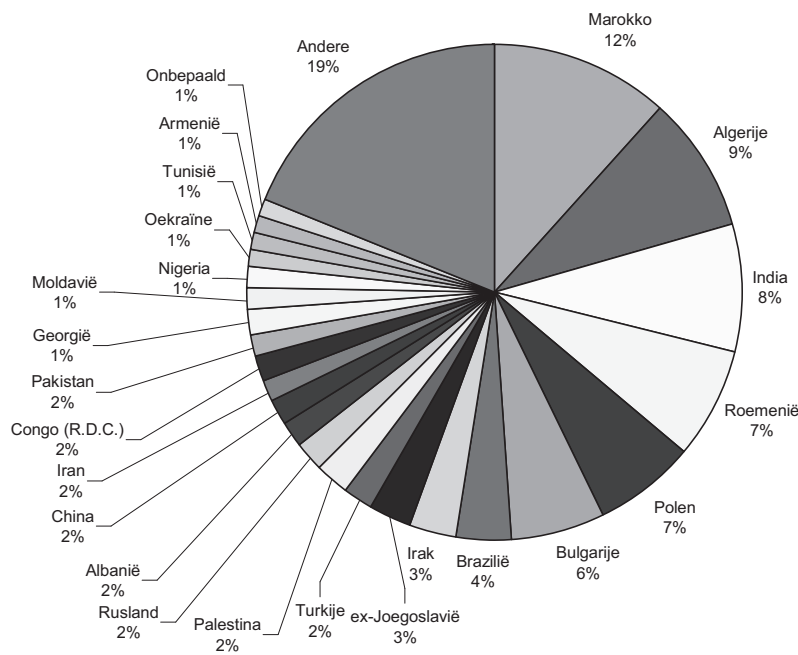
nationaliteiten die niet of bijna niet voorkomen in de statistieken van de vreemdelingen in wettig verblijf: Algerije, India, Brazilië, Irak, Palestina... We benadrukken dat we onder de personen in onwettig verblijf veel ingezetenen vinden van de EU25 of uit landen die sindsdien zijn toetreden tot de Unie (24%), vooral Roemenen, Polen en Bulgaren die goed zijn voor 20% van het totale aantal geïntercepteerden terwijl deze nationaliteiten slechts 3% van de vreemdelingen in regelmatig verblijf vertegenwoordigen. In dit precieze geval is de oververtegenwoordiging in de bevolking in onwettig verblijf duidelijk hoger dan voor de Marokkanen, de Turken of de Congolezen. Het behoud van de beperkingen op de vrijheid van vestiging voor de ingezetenen van de nieuwe lidstaten sinds 2004 heeft in zekere mate de legale immigratie voor lange duur beperkt, maar zeker niet door de immigratie in het algemeen te beperken. Als gevolg van deze beperkingen heeft de nieuwe toename van de immigratie uit Centraal- en Oost-Europa nog steeds een grote onregelmatige component, zonder dat de traditionele maatregelen van controle van de immigratie het mogelijk maken dit fenomeen in te dijken⁹.

Het verband tussen legale en illegale immigratie is complex. De belangrijkste landen van herkomst van de vreemdelingen in regelmatig verblijf zijn niet de belangrijkste landen van herkomst van de vreemdelingen in onregelmatig verblijf. De statistieken betreffende de vreemdelingen die wettig in ons land zijn gevestigd, geven geen duidelijk beeld van de situatie van alle vreemdelingen, maar dat is niet zozeer het probleem, zeker niet voor de belangrijkste immigratiestromen uit Marokko, Turkije of Congo. Het feit dat er in de officiële statistieken betreffende de personen in wettig verblijf geen rekening wordt gehouden met de personen in onwettig verblijf, geeft voornamelijk een vertekend beeld van de kleine of recente immigratiestromen uit Centraal- en Oost-Europa (bv.: Roemenië, Polen, Bulgarije, Servië, Rusland, Albanië...), Azië (bv.: India, Irak, Palestina, China, Iran...), Afrika (bv.: Algerije, Nigeria, Tunesië...) of Amerika (Brazilië, Ecuador...).

We kunnen dus bevestigen dat de officiële statistieken een correct algemeen beeld van de vreemde populatie geven, vooral voor de belangrijkste componenten. Met betrekking tot de onregelmatige migranten moeten de statistieken echter worden verfijnd om een beter beeld te krijgen van de kleine en/of nieuwe stromen, die misschien de voorafspiegeling zijn van nieuwe tendensen.

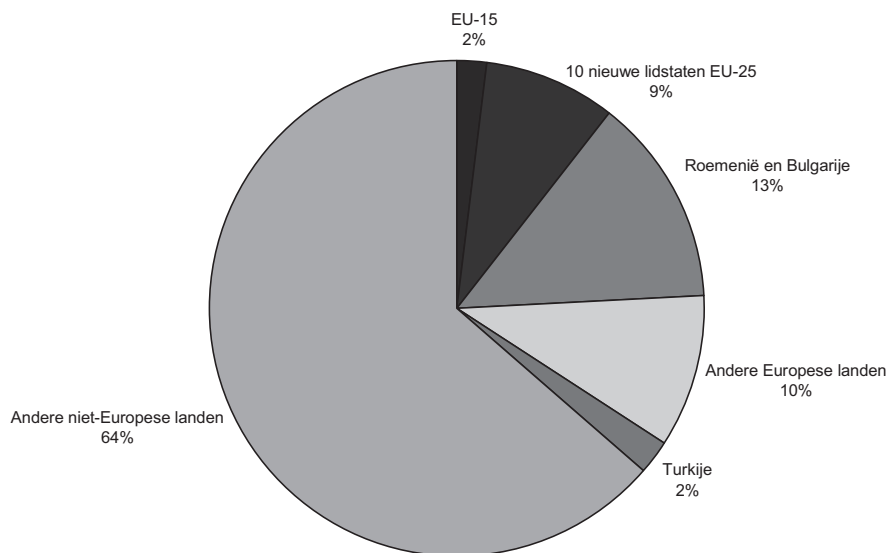
⁹ Deze omvang van de illegale immigratie, ondanks de maatregelen tot repressie daarvan, is des te opmerkelijker daar de Polen, de Bulgaren en de Roemenen de vreemdelingen in onregelmatig verblijf zijn die het vaakst worden verwijderd door de politie van het land (Perrin, 2006a).

Figuur 4.27. Nationaliteiten van de personen in onregelmatig verblijf die door de politie zijn geïntercepteerd, in 2005

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Figuur 4.28. Groepen nationaliteiten van personen in onregelmatig verblijf, geïntercepteerd door de politie, in 2005

Bron: DVZ

4.7. Beperkingen en gevolgen van het gebruik van het concept ‘nationaliteit’

4.7.1. Een Belgische nationaliteit die voor vreemdelingen wordt opengesteld / Vreemdelingen die massaal de Belgische nationaliteit aanvragen

Terwijl het Belgische nationaliteitsrecht tot in 1984 als restrictief kon worden bestempeld, moeten we vandaag vaststellen dat de toegang tot de Belgische nationaliteit vandaag vlotter verloopt. We mogen gerust stellen dat het ter zake om één van de meeste liberale wetgevingen gaat (Bauböck et al., 2006). Zo is de vereiste verblijfsduur van 3 jaar voor de naturalisatieprocedure de kortste die door een Europese staat wordt vereist. Op zich gaat het om een korte duur, die zelfs nog korter is dan die welke gewoonlijk vereist is om het recht te verkrijgen zich in België te vestigen en een verblijfsvergunning te verkrijgen, die overeenstemt met een permanent verblijfsrecht. De wettelijke bepalingen buiten beschouwing gelaten, hebben de vreemdelingen in grote mate gebruik gemaakt van de mogelijkheden die hun werden geboden om Belg te worden.

4.7.2. Een wettelijk kenmerk dat evolueert

Het begrip ‘vreemdeling’ laat zich moeilijk in algemene bewoordingen vatten, omdat het aan evolutie onderhevig is. De vreemdeling van vandaag kan morgen een Belg zijn. Een vreemdeling kan ook Belgische kinderen hebben. Sommige Belgen kunnen zich ook laten voorstaan op een andere nationaliteit. De regels betreffende het toekennen of het verwerven van de nationaliteit liggen niet vast en de wettelijke bepalingen zijn al meermaals gewijzigd. Wie in het verleden de Belgische nationaliteit niet heeft gekregen, kan vandaag soms bijna automatisch Belg worden. De standpunten van de politieke partijen en van belangrijke publieke figuren zijn heel uiteenlopend betreffende de vraag of de bestaande regels voldoende zijn. Sommige personen hebben vragen bij de bestaande wetgeving, die te gemakkelijk of integendeel niet gemakkelijk genoeg toegang zou geven tot het verwerven van de nationaliteit. De wetgeving verschilt duidelijk van land tot land...

4.7.3. Een vreemde populatie die de impact van de migraties onvoldoende weergeeft

De statistieken over de vreemde populatie geven de demografische impact van de immigratie soms onvoldoende weer. Deze statistieken houden immers geen rekening met de personen die Belg zijn geworden of van wie de ouders geïmmigreerden zijn. Een vertekend beeld kan ook het gevolg zijn van een verschillend niveau en een verschillende snelheid waarmee de Belgische nationaliteit wordt verworven (of toegekend), afhankelijk van de oorspronkelijke nationaliteit. Immers, terwijl het niveau van verwerven van de Belgische nationaliteit in sommige groepen hoger is, kan het feit gebruik te maken van statistieken enkel en alleen op basis van nationaliteit de demografische impact van deze specifieke immigratie minimaliseren.

4.7.4. Een noodzakelijke denkoefening over de analysecategorieën

Zoals blijkt uit de statistieken over het aantal vreemdelingen, kunnen we in geen geval nog nadenken over immigratie, integratie en discriminatie op basis van één enkel criterium, de

nationaliteit. Terwijl de nationaliteit nog bepalend is voor het recht op toegang en verblijf, kan het gebrek aan verband tussen nationaliteit en integratie of niet-discriminatie niet langer correct worden gevat op basis van de nationaliteit, aangezien de nationaliteit niet langer de correcte weergave is van de herkomst van de personen waarop de discriminatie steunt. Bovendien zouden de definities van het begrip 'integratie', zoals ze door de overheid naar voren worden geschoven, geen genoegen kunnen nemen met een kader dat alleen op nationaliteit steunt, aangezien men die nationaliteit vandaag heel snel kan verwerven en in geen geval nog wordt beschouwd als de bekroning van een parcours van integratie, zoals dat in het verleden wel het geval kon zijn¹⁰. Het is onmogelijk om te proberen statistieken betreffende de nationaliteit te gebruiken in een poging inzicht te krijgen in de bevolking van vreemde afkomst zonder het gevaar te lopen bepaalde zaken verkeerd te interpreteren. We hebben aangetoond dat de evolutie van de vreemde populatie niet mag worden verward met de populatie van vreemde afkomst. We zouden kunnen aantonen dat de samenstelling van de vreemde populatie geen enkel verband houdt met de samenstelling van de populatie van vreemde afkomst, als gevolg van het feit dat het model voor het verkrijgen van de nationaliteit grondig verschilt (Perrin, Dal en Poulain, 2006); we zouden ook kunnen aantonen dat de situatie op de arbeidsmarkt van Belgen van vreemde afkomst niet mag worden verward met de situatie van vreemdelingen (Vertommen, Martens en Ouali, 2006).

Hoewel er geen sprake van kan zijn om de Belgische nationaliteit van Belgen van vreemde afkomst in twijfel te trekken, kan het interessant zijn om te weten hoeveel Belgen van vreemde afkomst er zijn en welke hun specifieke kenmerken zijn, met name omdat de kans bestaat dat ze op basis van hun afkomst worden gediscrimineerd. Daarvoor hebben we echter nieuwe methoden nodig die niet langer alleen op nationaliteit steunen (zie 5.; Eggerickx et al., 1999; Perrin en Poulain, 2001; Debuissou en Perrin, 2004; Vertommen et al., 2006; Perrin, Dal en Poulain, 2006; Centrum voor de gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

4.8. Gedeeltelijke conclusie

De populatie van vreemde nationaliteit in België stagneert al bijna 25 jaar. Bovendien vertegenwoordigen EU-ingezetenen, ongeacht de wijze waarop de vreemde populatie wordt benaderd, vandaag de meerderheid van de vreemdelingen die wettig in België verblijven. Natuurlijk gelijken deze EU-vreemdelingen helemaal niet op de gemiddelde vreemdeling zoals die bij sommigen bestaat in hun rijke verbeelding; ze zijn zeker een positief element voor de Belgische samenleving en economie. Het gewicht van de Europeanen zou op korte termijn nog groter moeten worden. Immers, de nog overblijvende beperkingen op de vrijheid van verkeer of van vestiging voor bepaalde categorieën (ingezetenen van de nieuwe lidstaten sinds 2004) zullen op middellange termijn immers niet kunnen worden gehandhaafd.

Het verschil tussen realiteit en perceptie is voornamelijk het gevolg van het courante gebruik van het woord 'vreemdeling' voor een persoon van vreemde afkomst, ongeacht zijn nationaliteit. Indien we een duidelijk beeld willen krijgen van deze twee uit de immigratie afkomstige populaties, dan zal de nationaliteit waarschijnlijk niet volstaan. We moeten proberen verder te gaan en oog hebben voor de nationaliteit bij de geboorte in plaats van voor de geboorte van de ouders... In het volgende deel (zie 5.) stellen we een statistische benadering van deze populatie voor. Dit betekent echter niet dat het concept 'vreemde populatie' vandaag geen betekenis of nut meer heeft. De kennis van de vreemde populatie is

¹⁰ Integratie is niet langer een voorwaarde om de Belgische nationaliteit te verwerven. De verwijzing naar elk criterium van integratie of bereidheid tot integreren is immers verdwenen uit het Belgisch recht.

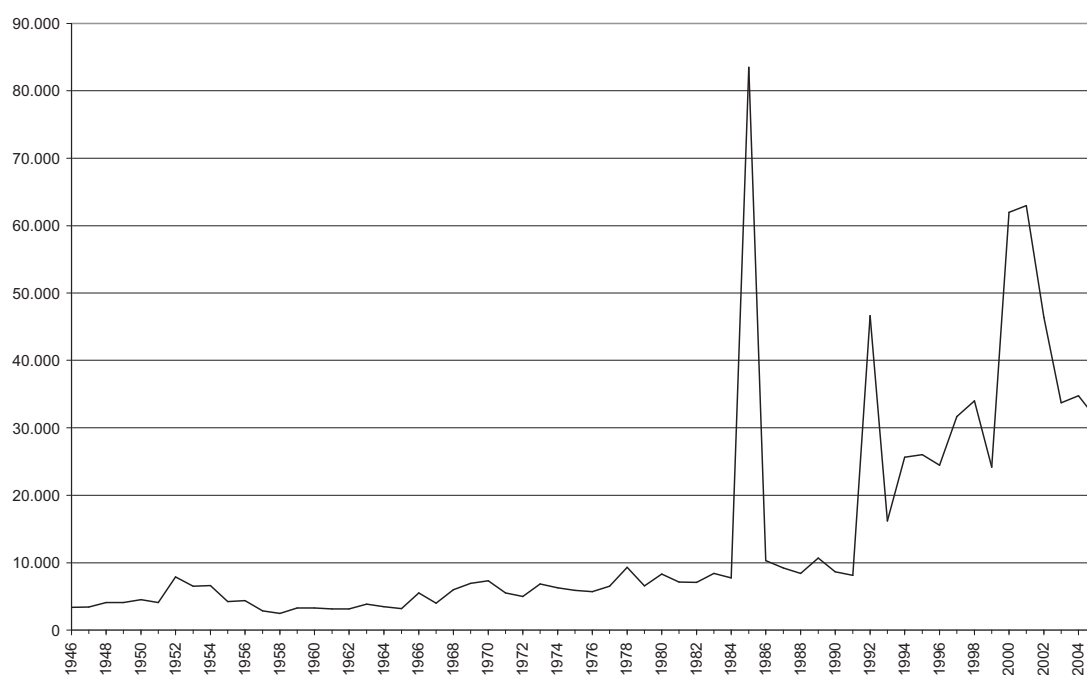
nuttig om bijvoorbeeld een beeld te krijgen van de bevolking op wie het specifieke vreemdelingenrecht toepasbaar is. Wanneer we het echter hebben over discriminatie of integratie heeft het waarschijnlijk niet langer veel zin om naar de nationaliteit te verwijzen. Het past om voor elk onderwerp precieze en aangepaste definities te gebruiken. Soms is het een goede oplossing zich te concentreren op de populatie van vreemde nationaliteit. In andere gevallen moet men zich veeleer richten op een grotere bevolkingsgroep waarvan we uitgaan dat ze ‘van vreemde afkomst’ is.

5. Verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit

5.1. Impact van de wijzigingen van het nationaliteitswetboek

Sinds het ontstaan van het Koninkrijk stijgt het aantal vreemdelingen dat Belg wordt constant. De breuken die sinds 1984 worden waargenomen zijn in termen van kwantitatieve impact ongezien. Alleen in 1985 al, zijn meer dan 80.000 vreemdelingen Belg geworden (bijna 10% van de vreemde bevolking uit die tijd). Vanaf 1992 is het aantal nationaliteitswijzigingen sterk gestegen op het ogenblik van de hervormingen in 1992, 2000 en 2001. Sinds 1985, zijn er 639.186 vreemdelingen Belg geworden. Ondanks de stijging op langere termijn, is het aantal nationaliteitswijzigingen sinds 2003 opnieuw naar een lager niveau gezakt.

Figuur 5.1. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat de Belgische nationaliteit heeft verkregen, 1946-2005

Bron : Statistisch Jaarboek en Ministerie van Justitie tot 1989 /
RR - AD SEI sinds 1990

De wijzigingen van het recht hebben een sterke invloed op het aantal verwervingen en toekenningen van nationaliteit. De wijziging van de toekenningvoorwaarden van de nationaliteit bij de geboorte voor de kinderen met een Belgische moeder in 1984 en voor de kinderen van de derde generatie in 1991 verklaart de pieken uit 1985 en 1992 die eigenlijk een inhaalbeweging zijn. Door de hervorming van het nationaliteitsrecht kon bovendien ook het jaarlijkse aantal verkrijgingen en toekenningen groeien. Zo is het verkrijgen van de nationaliteit via nationaliteitsverklaring, die vooral een zaak is van meerderjarigen die 7 jaar op het grondgebied hebben verbleven, de eerste reden van nationaliteitsverkrijging geworden na de invoering in 1992. De hervorming ervan verklaart grotendeels de groei na 1999¹. Op vandaag is dit in 36% van de gevallen waarin de nationaliteit wordt verkregen de reden. De collectieve toekenning van een akte van verkrijging (toekenning van de nationaliteit aan een minderjarig kind van wie een ouder Belg is geworden) is de op een na meest frequente

¹ De stijging van het aantal « speciale gevallen » in 2000 heeft waarschijnlijk te maken met de moeilijkheden bij het invoeren van de nieuwe manieren om de nationaliteit te verkrijgen.

procedure (23%). De naturalisatie mag dan al veelbesproken zijn, ze is in feite maar de derde manier om de nationaliteit te verkrijgen (21%). We stellen de laatste jaren evenwel een gevoelige stijging van deze naturalisaties vast. Dit fenomeen is op verschillende manieren te verklaren. Enerzijds zitten we blijkbaar op het einde van het inhaaleffect betreffende de verklaringen die we na de hervorming ervan hebben vastgesteld. Anderzijds stellen we, als gevolg van het massaal verkrijgen van de Belgische nationaliteit door in België geboren vreemdelingen, een vermindering vast van het aantal in België geboren personen die op meerderjarige leeftijd Belg op verklaring kunnen worden. De andere veelbesproken procedure die specifiek de partners van Belgen betreft, komt pas op de 4de plaats met 16% van de gevallen van nationaliteitsverkrijging voor 2005. Net als de naturalisatie, neemt deze procedure de laatste jaren evenwel toe.

Tabel 5.1. Evolutie van het aantal vreemdelingen die Belg worden, 1991-2005

Motivering	1991	1993	1995	1997	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Verwerving door naturalisatie	1467	1505	4602	9638	5794	10516	10644	8327	4085	6606	6621
Verwerving door nationaliteitskeuze	2055	1162	1249	913	727	663	185	163	88	91	95
Verwerving door de buitenlandse echtgenoot van een Belg	1558	2474	2782	2731	3635	6641	4290	4372	4625	5060	5145
Verwerving door nationaliteitsverklaring	-	4778	6908	5485	4639	3219	24567	19680	15939	13363	11299
Toekenning als gezamenlijk gevolg van een akte van verkrijging	1741	1729	4435	7723	4368	18716	20040	12293	7662	8307	7135
Toekenning aan een kind geboren in België op verklaring vóór 12 jaar	-	2759	3459	2239	1647	1246	483	265	239	193	123
Toekenning omwille van geboorte in België	179	45	50	35	39	27	65	52	33	40	26
Toekenning omwille van de nationaliteit van de vader of de moeder	188	148	249	248	286	699	490	404	358	369	363
Toekenning omwille van adoptie	347	225	288	229	213	194	224	162	133	147	169
Geen motivering	425	1210	1852	2280	2695	1438	301	247	225	201	229
Herkrijging	56	80	68	58	57	123	90	96	71	70	69
Andere (inclusief speciale gevallen)	118	82	103	116	96	18498	1603	356	251	307	238
Totaal	8134	16197	26045	31695	24196	61980	62982	46417	33709	34754	31512

Motivering	1991	1993	1995	1997	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Verwerving door naturalisatie	18%	9%	18%	30%	24%	17%	17%	18%	12%	19%	21%
Verwerving door nationaliteitskeuze	25%	7%	5%	3%	3%	1%	0%	0%	0%	0%	0%
Verwerving door de buitenlandse echtgenoot van een Belg	19%	15%	11%	9%	15%	11%	7%	9%	14%	15%	16%
Verwerving door nationaliteitsverklaring	-	29%	27%	17%	19%	5%	39%	42%	47%	38%	36%
Toekenning als gezamenlijk gevolg van een akte van verkrijging	21%	11%	17%	24%	18%	30%	32%	26%	23%	24%	23%
Toekenning aan een kind geboren in België op verklaring vóór 12 jaar	-	17%	13%	7%	7%	2%	1%	1%	1%	1%	0%
Toekenning omwille van geboorte in België	2%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Toekenning omwille van de nationaliteit van de vader of de moeder	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Toekenning omwille van adoptie	4%	1%	1%	1%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	1%
Geen motivering	5%	7%	7%	7%	11%	2%	0%	1%	1%	1%	1%
Herkrijging	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Andere (inclusief speciale gevallen)	1%	1%	0%	0%	0%	30%	3%	1%	1%	1%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

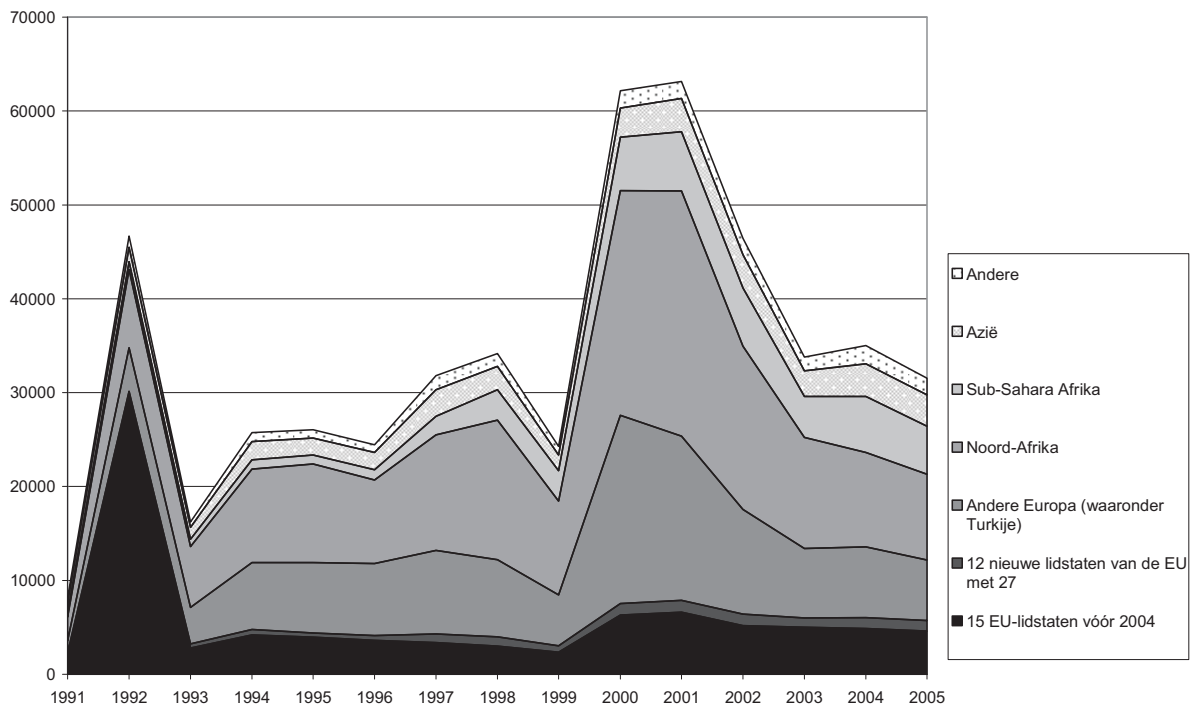
Bron : RR – AD SEI

5.2. Vorige nationaliteit van de nieuwe Belgen

De meeste vreemdelingen die vandaag Belg worden zijn niet-EU onderdanen (tab. 5.2. en fig. 5.2). Tot in de jaren 1980 waren de EU onderdanen in de meerderheid en het is pas na 1985 dat het aandeel van de niet-EU onderdanen is toegenomen (vooral Marokkanen en Turken). Na de inhaalbeweging als gevolg van de hervorming in 1992 konden de EU-onderdanen, vooral Italianen, een laatste keer de eerste plaats innemen. Sindsdien is Afrika, en vooral Noord-Afrika de voornaamste streek waaruit nieuwe Belgen afkomstig zijn. Niet-EU Europa, en vooral Turkije dan, komt op de tweede plaats. Opvallend is de plaats die de Marokkanen

innemen met 25% van de nieuwe Belgen in 2005. De afgelopen 2 decennia waren ze daarmee de eerste nationaliteit in termen van nationaliteitsverkrijging. Toch lijkt het percentage Marokkanen af te nemen (in 1998, was 40% van de nieuwe Belgen Marokkaan) en er doet zich een grotere verscheidenheid voor in de herkomst van de nieuwe Belgen. Zo hebben de Algerijnen, Tunesiërs, Kongolezen en Rwandezes, die een relatief klein deel van de vreemdelingen in België uitmaken, de laatste tijd steeds vaker de Belgische nationaliteit verkregen.

Figuur 5.2. Evolutie van de vorige nationaliteitengroepen van de nieuwe Belgen, 1991-2005

Bron : RR – AD SEI

Tabel 5.2. Vreemdelingen die de Belgische nationaliteit hebben verkregen volgens hun vorige nationaliteit (gedetailleerde nationaliteiten), 1996-2005

Continent	Regio	Land	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Europa												
EU15												
		Duitsland	107	109	94	91	251	290	261	199	206	206
		Spanje	263	222	180	137	281	321	229	299	269	276
		Frankrijk	547	530	491	363	948	1,025	856	698	780	772
		Groot-Brittannië	118	126	140	87	152	274	201	128	128	106
		Griekenland	253	238	175	168	319	317	284	279	265	226
		Italië	1,941	1,727	1,536	1,187	3,650	3,451	2,341	2,646	2,271	2,086
		Nederland	264	292	249	234	492	601	646	522	665	672
		Portugal	93	111	102	75	162	276	318	203	240	229
		Andere	19	16	20	11	42	50	37	45	40	49
		Total UE15	3,605	3,371	2,987	2,353	6,297	6,605	5,173	5,019	4,864	4,622
12 nieuwe lidstaten EU 25												
		Bulgarije	23	72	142	80	128	99	129	95	183	170
		Hongarije	36	64	56	47	85	105	82	56	48	41
		Polen	207	265	311	253	551	678	630	460	465	470
		Roemenië	253	483	445	267	403	321	294	277	314	332
		Andere	18	25	34	26	91	80	112	93	164	98
		Totaal 12 nieuwe lidstaten	537	909	988	673	1,258	1,283	1,247	981	1,174	1,111
Andere Europa												
		Albanië	33	102	91	70	126	156	160	173	293	297
		Bosnië-Herzegovina	6	20	56	93	382	496	650	405	230	172
		Kroatië	51	50	73	76	137	118	92	48	45	49
		Macedonië	16	50	61	71	156	216	255	144	321	272
		Ex-USSR	18	66	82	77	139	114	119	84	95	93
		Ex-Joegoslavië	372	641	741	479	1,359	1,404	1,261	675	800	562
		FR Joegoslavië	6	32	52	35	145	239	403	317	756	769
		Rusland	18	31	57	56	158	151	182	153	244	297
		Zwitserland	40	37	38	22	45	59	50	23	32	33
		Turkije	7,067	7,835	6,932	4,402	17,282	14,401	7,805	5,186	4,467	3,602
		Oekraïne	11	28	29	30	65	86	89	115	157	160
		Andere	2	4	7	13	24	42	48	63	87	123
		Totaal andere Europa	7,640	8,896	8,219	5,424	20,018	17,482	11,114	7,386	7,527	6,429
		Totaal Europa	11,782	13,176	12,194	8,450	27,573	25,370	17,534	13,386	13,565	12,162
Afrika												
Noord-Afrika												
		Algerije	562	620	712	520	1,071	1,281	926	826	826	739
		Egypte	28	56	65	43	81	85	101	60	84	123
		Marokko	7,905	11,079	13,486	9,133	21,917	24,018	15,832	10,565	8,704	7,977
		Tunesië	405	567	586	301	859	729	521	383	406	297
		Andere	13	15	22	12	26	15	21	18	21	22

	Totaal Noord-Afrika	8,913	12,337	14,871	10,009	23,954	26,128	17,401	11,852	10,041	9,158
	Andere Afrika										
	Angola	33	82	145	158	234	291	287	172	197	182
	Burundi	36	65	136	116	268	375	338	252	228	180
	Kameroen	32	51	81	85	164	189	236	214	266	242
	Congo (D.R.C.)	569	1,059	1,753	1,890	2,933	2,830	2,564	1,651	2,406	1,917
	Congo (VR)	2	11	28	33	67	78	81	66	84	103
	Ivoorkust	22	16	32	29	108	87	66	74	113	105
	Ghana	77	104	82	106	232	297	319	270	313	281
	Guinee	5	13	21	20	68	75	68	79	173	162
	Mauritius	39	54	60	49	138	108	77	68	89	88
	Madagaskar	19	37	38	32	63	62	53	45	63	43
	Nigeria	43	63	61	66	114	155	153	104	150	194
	Rwanda	54	112	314	232	484	794	1,012	557	571	700
	Senegal	25	22	52	35	66	91	100	94	103	114
	Somalië	2	30	46	18	68	115	85	45	123	150
	Togo	15	32	66	82	102	90	114	87	191	138
	Andere	119	230	343	282	591	648	679	559	931	510
	Totaal andere Afrika	1,092	1,981	3,258	3,233	5,700	6,285	6,232	4,337	6,001	5,109
	Totaal Afrika	10,005	14,318	18,129	13,242	29,654	32,413	23,633	16,189	16,042	14,267
	Azië (zonder Turkije)										
	Afghanistan	8	42	54	20	58	119	151	126	143	289
	Armenië	5	11	9	19	62	77	151	176	366	253
	Bangladesh	24	24	42	23	67	98	130	101	124	113
	Cambodja	48	70	50	28	73	42	38	32	49	28
	China	172	247	259	156	280	391	300	261	275	234
	India	157	193	165	172	345	558	463	296	271	294
	Irak	33	86	80	44	98	137	141	118	164	154
	Iran	331	595	444	161	292	213	182	144	131	135
	Israël	52	98	74	81	165	196	148	99	89	68
	Libanon	200	378	272	149	194	164	140	103	138	130
	Pakistan	115	151	183	131	345	474	404	270	298	306
	Filippijnen	113	147	162	190	315	323	388	283	442	370
	Syrië	87	142	156	139	204	151	156	112	163	117
	Thailand	51	65	74	106	151	203	217	215	274	247
	Vietnam	329	400	296	141	194	136	190	106	99	99
	Andere Azië	108	183	133	113	250	266	330	297	440	490
	Totaal Azië	1,833	2,832	2,453	1,673	3,093	3,548	3,529	2,739	3,466	3,327
	Latijns-Amerika										
	Chili	81	119	106	59	161	205	161	102	98	62
	Colombia	23	46	67	59	111	115	136	133	147	142
	Brazilië	26	31	55	36	105	118	102	124	148	159
	Perou	42	47	69	35	129	100	105	90	107	123
	Dominicaanse Republiek	18	22	62	31	76	119	90	94	91	108
	Equator	6	9	17	11	33	72	83	89	125	182
	Andere Latijns-Amerika	81	150	131	135	215	227	268	223	234	224
	Totaal Latijns-Amerika	277	424	507	366	830	956	945	855	950	1,000

Noord-Amerika	56	75	80	78	116	144	198	199	188	159
Oceanië	5	5	2	6	8	12	16	19	15	15
Apatriden en onbepaalden										
Apatriden	27	27	14	12	31	23	17	17	29	26
Onbepaalden	476	929	786	452	853	678	575	391	742	556
Totaal apatriden en onbepaalden	503	956	800	464	884	701	592	408	771	582
Totaal	24,433	31,695	34,034	24,196	61,980	62,982	46,417	33,709	34,754	31,512

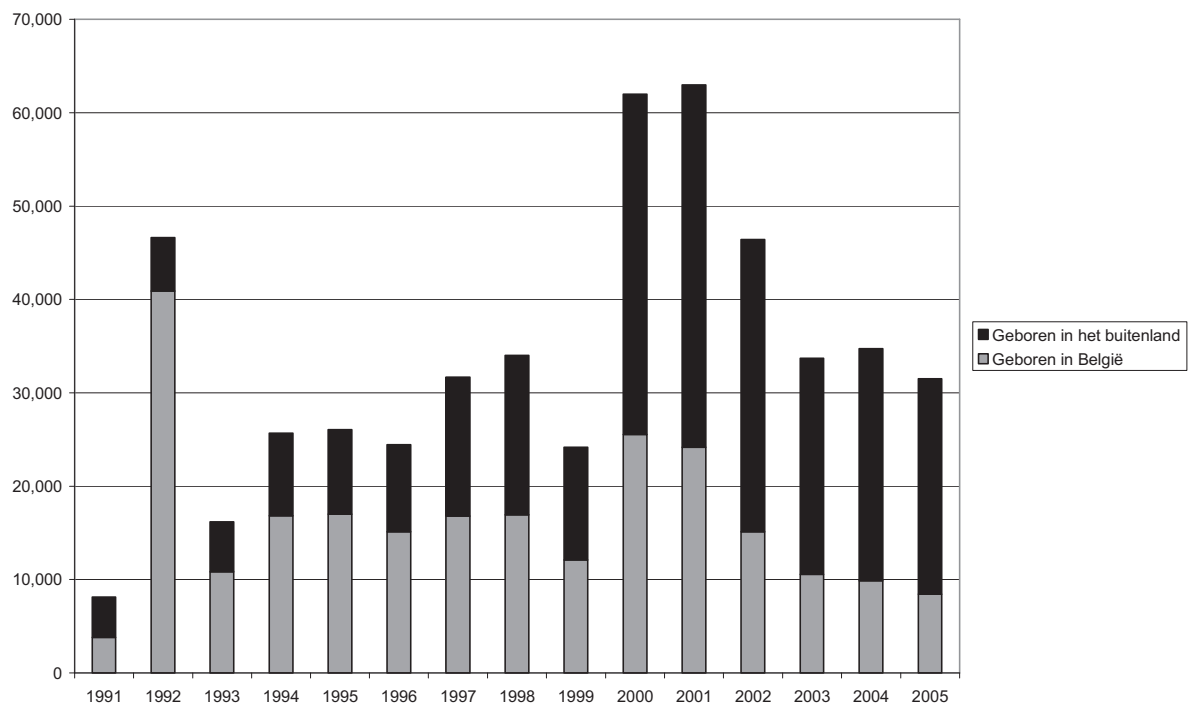
Bron : RR – AD SEI

5.3. Geboorteplaats

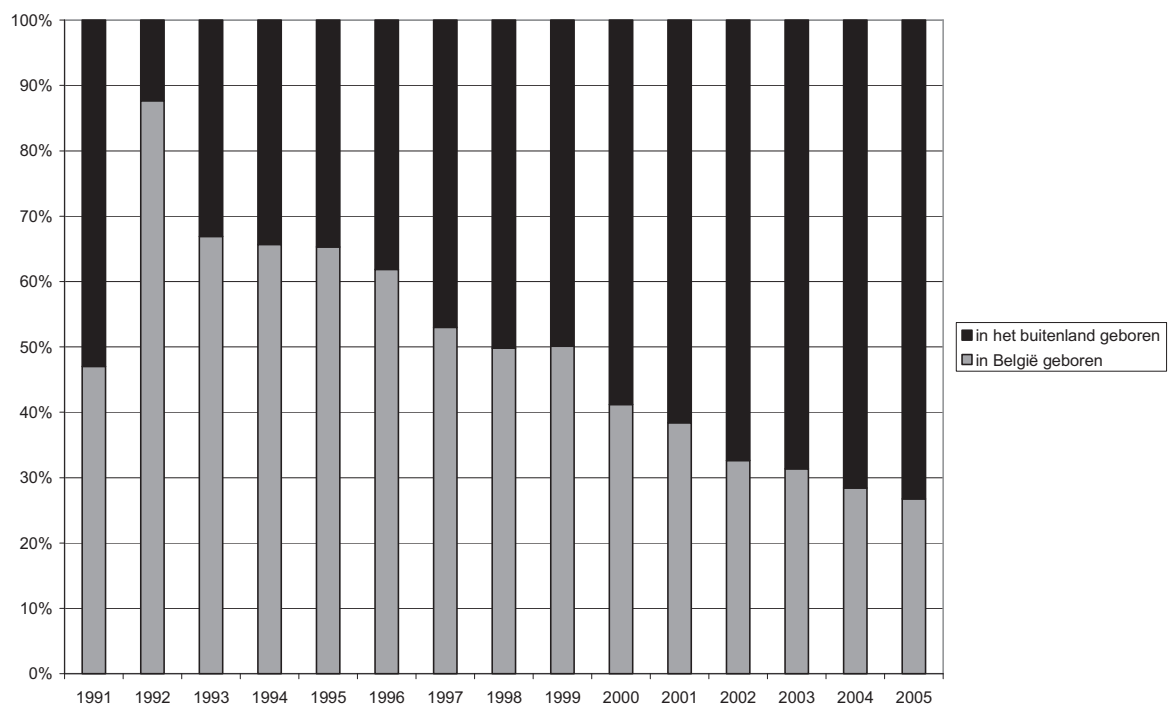
De verschillende hervormingen van het nationaliteitsrecht hebben als gevolg gehad dat het portret van de « doorsnee nieuwe Belg » radicaal is gewijzigd. Vreemdelingen die in België zijn geboren hebben het meest van de hervormingen van de jaren 1980 en begin van de jaren 1990 gebruik gemaakt maar sindsdien is hun aantal sterk teruggelopen: in 1992 was 88% nieuwe Belgen in België geboren, in 2005 was dit nog maar 27% (fig. 5.3). De voornaamste redenen van deze ommekeer zijn de wijziging van de wetgeving inzake toekenning van de nationaliteit bij de geboorte in het geval van kinderen van de derde generatie en de verhoging van het aantal verkrijgingen van de nationaliteit die dikwijls leidt tot het verkrijgen van de nationaliteit door de ouders vóór de geboorte van de kinderen, die daardoor als Belg geboren worden. De hervorming uit 1999 heeft die tendens versterkt waardoor het aantal verkrijgingen van de nationaliteit door migranten kon toenemen, zonder dat de vreemdelingen die in België geboren zijn, een gelijkaardige evolutie kennen. Bijgevolg zijn de vreemdelingen die de laatste jaren de nationaliteit verkrijgen vooral migranten (73% in 2005), terwijl de plaats die de leden van de tweede generatie innamen, tot begin van de jaren 1990 een van de voornaamste kenmerken van de nieuwe Belgen was.

Figuur 5.3. Vreemdelingen die Belg worden volgens hun geboorteplaats, 1991-2005

A. Effectieven

B. Percentage

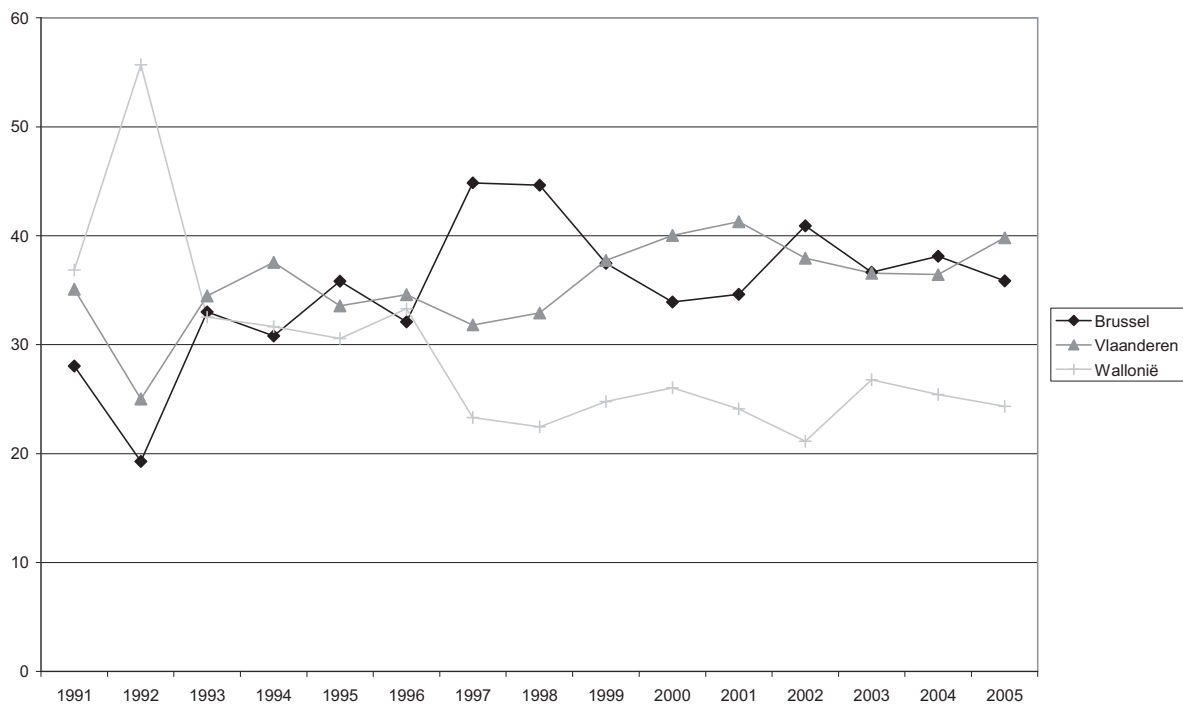

Bron : RR - AD SEI

5.4. Gewest waar ze verblijven

Tot begin van de jaren 1990 verbleven de vreemdelingen die Belg werden vooral in Wallonië. Tijdens de jaren 1990 is deze situatie evenwel gekeerd en hebben ze zich in de huidige zones gevestigd. In 1992 zijn talrijke vreemdelingen uit Wallonië Belg kunnen worden (o.m. Italianen en personen die in België zijn geboren). Daarna vormden de vreemdelingen die in Wallonië verbleven slechts een beperkt deel van de nieuwe Belgen. De meerderheid van de onlangs aangekomen vreemdelingen komt intussen immers in Brussel of Vlaanderen terecht, waardoor de meeste vreemdelingen die Belg worden in deze gewesten leven (fig. 5.4).

Figuur 5.4. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat Belg wordt volgens het gewest waar ze leven (in % van het totaal van de vreemdelingen die Belg worden), 1991-2005

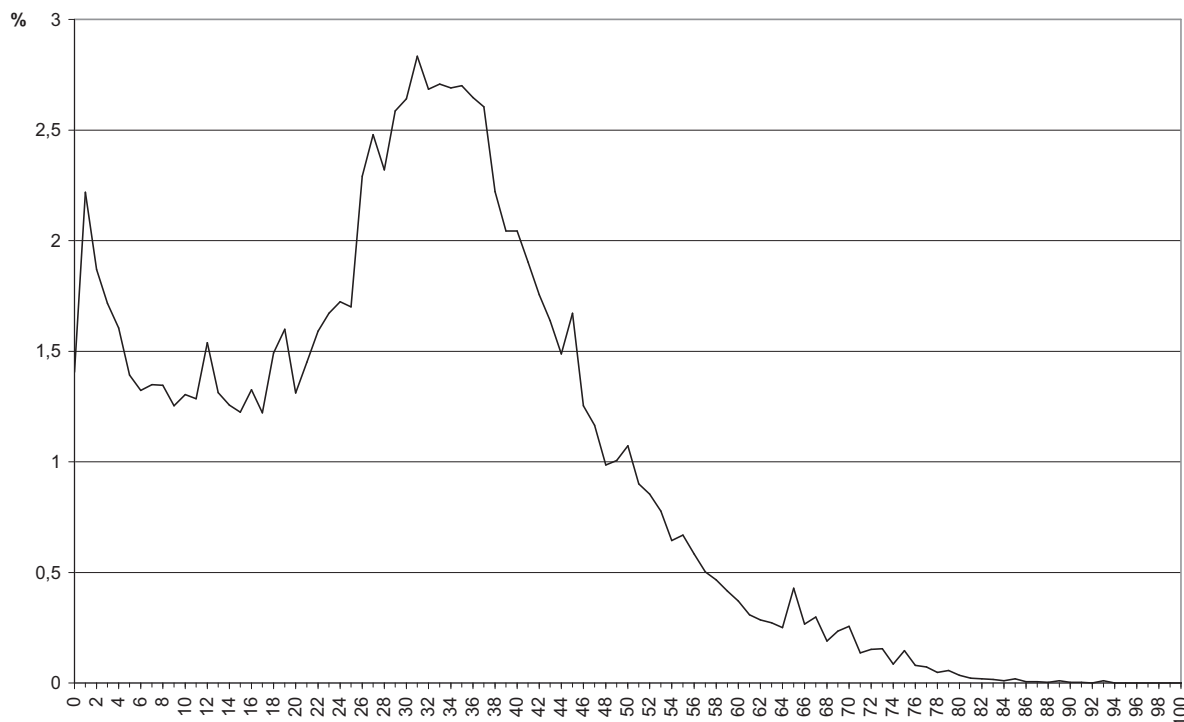

Bron : RR – AD SEI

5.5. Leeftijd

De vreemdelingen die de laatste jaren Belg zijn geworden, waren aanvankelijk jonge volwassenen tussen de 25 en 40 (fig. 5.5). Vervolgens gaat het ook dikwijls om pasgeborenen die kort na hun geboorte de Belgische nationaliteit krijgen en in mindere mate om minderjarigen. Na 40 jaar gaat het aantal nationaliteitswijzigingen snel achteruit om op de hogere leeftijden haast onbestaande te zijn.

Figuur 5.5. Leeftijd van de vreemdelingen die in 2005 Belg zijn geworden

Bron : RR – AD SEI

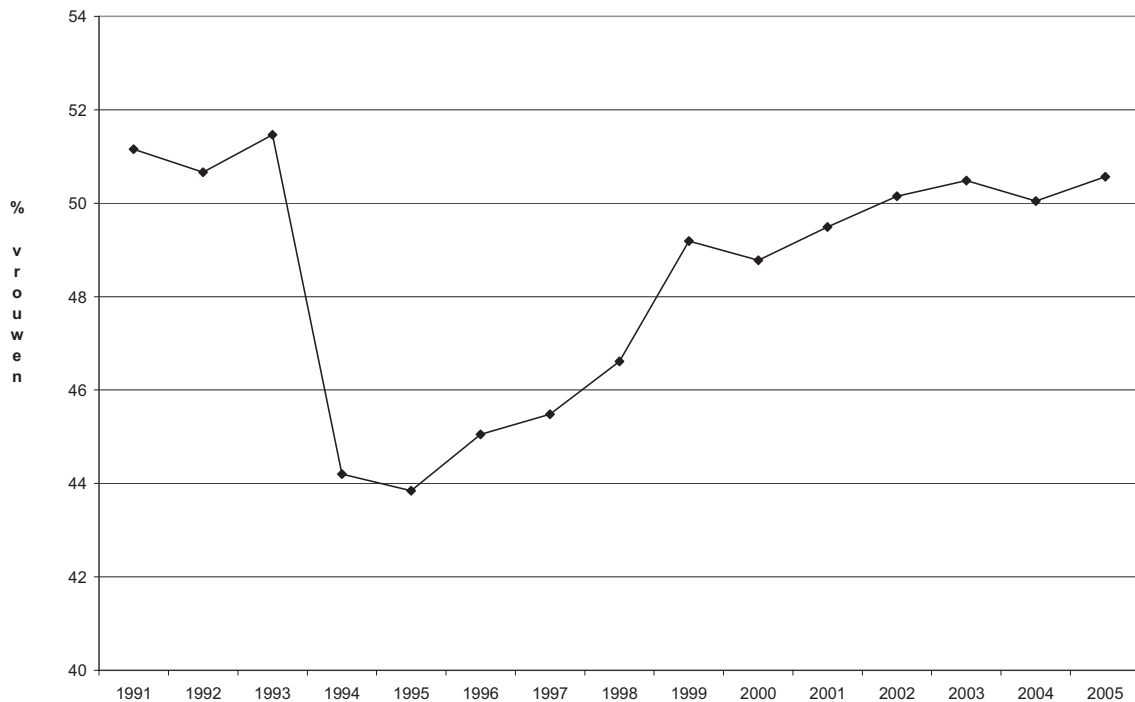
5.6. Geslacht

Vandaag zijn er ongeveer evenveel mannen als vrouwen die Belg worden. Dit evenwicht is opvallend want een nieuw fenomeen.

Tot 1984 waren de nieuwe Belgen veel vaker vrouwen dan mannen. Het nationaliteitsrecht bevoordeelde immers het verwerven van de nationaliteit van vreemde vrouwen die met Belgen waren gehuwd, ten nadele van vreemde mannen die met Belgische vrouwen waren gehuwd en die niet van dit voordeel konden genieten. Het is pas vanaf 1985 dat de gelijkheid tussen mannen en vrouwen op dat punt voor een gelijkheid tussen mannen en vrouwen die Belg werden heeft gezorgd.

Tijdens de jaren 1994-1995 is deze situatie grondig gewijzigd met een plotse en sterke daling van het aantal vrouwen dat Belg werd. De eerste oorzaak voor dit fenomeen is de wet van 6 augustus 1993 die het samenwonen van 6 maanden naar 3 jaar heeft opgetrokken, waardoor het voor partners van Belgen moeilijker werd om de nationaliteit te verwerven. Dit soort verwerving van de nationaliteit was vooral een zaak van vrouwen waardoor het aantal vrouwen dat Belg werd in 1993 en 1994 drastisch is verminderd. Vanaf 1995 konden die vrouwen die vanaf 1993 niet van die vereenvoudigde nationaliteitsverwerving hadden kunnen genieten, na 3 jaar samenwonen opnieuw de Belgische nationaliteit verwerven. Geleidelijk aan is dat aandeel vrouwen opnieuw gestegen om in 2002 de 50% te bereiken (fig. 5.6).

Figuur 5.6. Evolutie van het aandeel vrouwen bij de nieuwe Belgen, 1991-2005 (%)

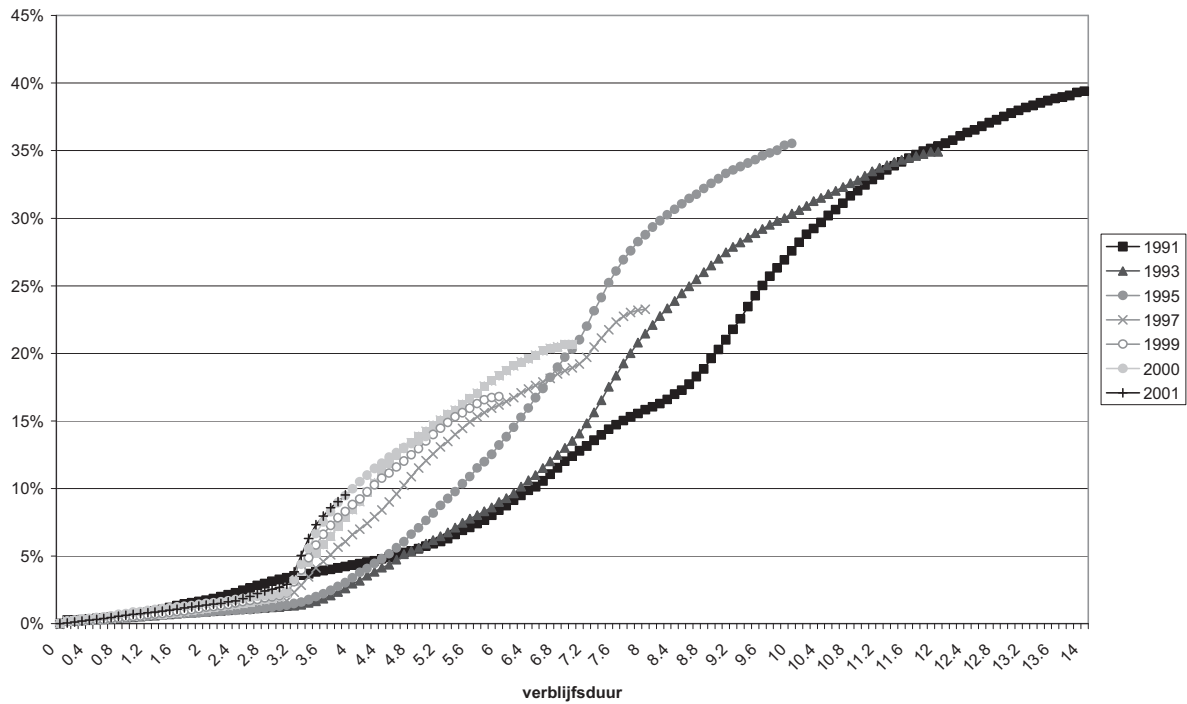

Bron : RR – AD SEI

5.7. Duur van het verblijf

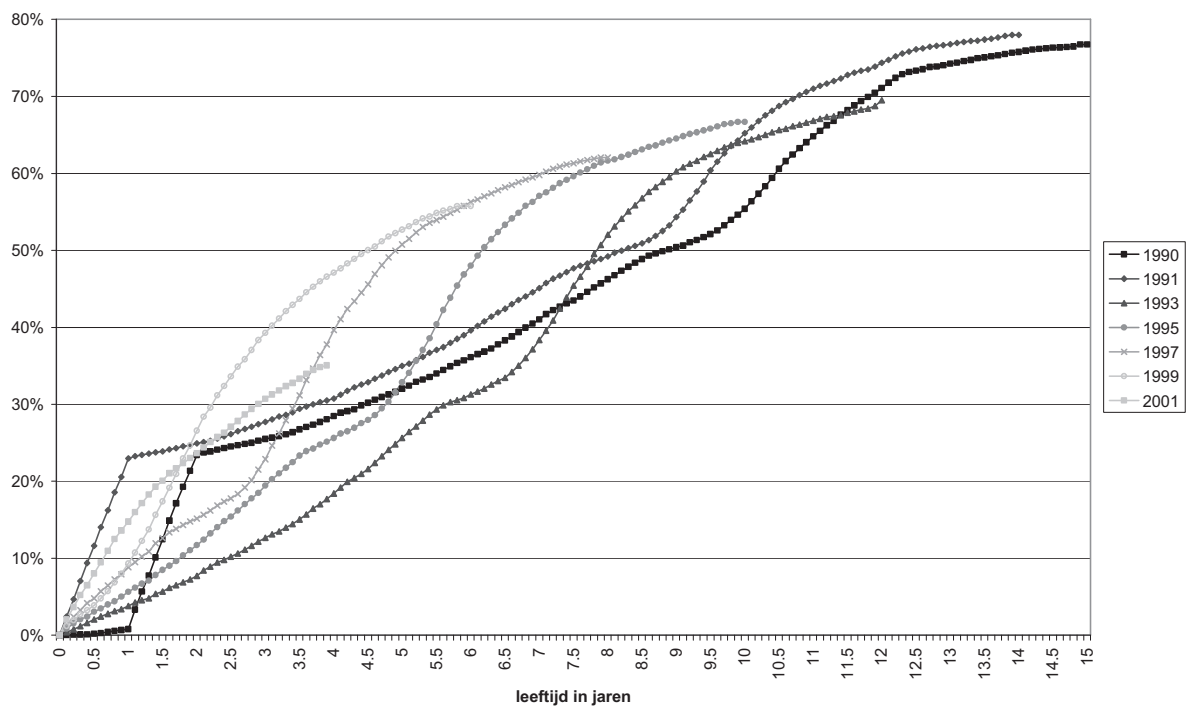
Een van de belangrijkste gevolgen van de wijzigingen van het nationaliteitsrecht was de versnelling van het verkrijgingsproces voor de migranten en voor de in België geboren vreemdelingen. 15% van de in 1991 aangekomen migranten werd na 8 jaar verblijf Belg, diezelfde drempel van 15% werd voor de in 1998 aangekomen migranten reeds na 5 jaar bereikt (fig. 5.7). Hetzelfde fenomeen, maar nog sterker, wordt vastgesteld bij de in België geboren vreemdelingen. Voor de kinderen die in 1990 zijn geboren, was er 9 jaar nodig om de drempel van 50% Belgen onder de in België geboren vreemde kinderen te bereiken, voor de in 1999 geboren kinderen was dit slechts 4 en een half jaar (fig. 5.8). Zowel de migranten als de in België geboren kinderen verkrijgen steeds vaker, maar vooral steeds sneller de nationaliteit.

Figuur 5.7. Verkrijgen van de nationaliteit door migranten van 1991 tot 2001 volgens de verblijfsduur en het jaar van immigratie

Bron : RR – AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin

Figuur 5.8. Verkrijgen van de nationaliteit door de in België geboren vreemdelingen van 1991 tot 2001 volgens leeftijd en geboortjaar

Bron : RR – AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin

6. De populatie van vreemde afkomst [stock]

6.1. Welke definitie(s) ?

De discussie over de definitie van de populatie van vreemde afkomst is één van de oudste debatten die statistisch onderzoek over immigratie beïnvloeden. In talrijke landen zoals België geeft de statistiek gewoonlijk enkel gegevens over de nationaliteit. Dit principe wordt echter in vraag gesteld, de nationaliteit alleen is immers niet voldoende om inzicht in de afkomst van de populatie te krijgen en in de situatie van de populaties van vreemde afkomst die de nationaliteit van het land waar het individu verblijft hebben verkregen (Jacobs et Rea, 2005 ; Perrin, Dal et Poulain, 2006 ; Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007). In de meeste Europese landen denkt men er dus aan om alternatieve definities te gebruiken waarmee een beter inzicht in die afkomst kan worden verworven.

Praktisch gezien gebruiken de landen redelijk diverse variabelen om vreemde personen of personen van vreemde afkomst te identificeren :

- De nationaliteit. De meest gebruikte variabele. Het gebruik ervan wordt echter steeds vaker bekritiseerd door de versnelling van het proces voor de verwerving van de nationaliteit.
- De nationaliteit bij de geboorte. Ook al wordt die nooit officieel gebruikt, vaak wordt er bij volkstellingen naar gevraagd (België, Frankrijk, Italië, Luxemburg...). Op die manier kunnen vreemdelingen die de nationaliteit van het land waar ze verblijven hebben verworven, worden geïdentificeerd.
- De geboorteplaats wordt vaak als variabele gebruikt, o.m. in immigratielanden zoals de Verenigde Staten of Canada. Dit kan nuttig zijn om een onderscheid te maken tussen de migranten (personen die zijn gemigreerd) en personen die in het land zijn geboren (al dan niet vreemdeling). Via de geboorteplaats is het echter niet mogelijk de nakomelingen van migranten die in het land zijn geboren te identificeren (tweede generatie of latere generaties).
- De geboorteplaats van de ouders is onlangs een in Europa vaak gebruikte variabele geworden om populaties van vreemde afkomst of migranten te identificeren en verder te gaan dan enkel de huidige nationaliteit. Die ligt o.m. aan de basis van de definities van *allochtonen* in Nederland en gelijkaardige definities in bepaalde Scandinavische landen (Østby, 2002).
- De door de individuen uitgesproken raciale of etnische afkomst ligt aan de basis van heel wat statistieken in de Angelsaksische wereld en zeker in het Verenigd Koninkrijk of de Verenigde Staten.
- De geregistreerde (etnische) nationaliteit bovenop het burgerschap in de voormalige communistische landen van Centraal- en Oost-Europa vormt in die landen de basis van een aantal etnische statistieken.
- De moedertalen of gesproken talen kunnen aan de basis liggen van een classificatie van het etnische type in een aantal landen in o.m. Centraal- en Oost-Europa (Finland, Tsjechische Republiek, Hongarije, Rusland...).

Alle voorgestelde indicatoren geven niet meer dan een gedeeltelijk beeld van de herkomst en kunnen vertekend zijn. De nationaliteit is slechts een heel indirecte weergave van de herkomst gelet op de ruime liberalisering van de toegang tot de nationaliteit voor migranten en hun kinderen. Via de geboorteplaats van het individu is het niet mogelijk rekening te houden met de tweede generatie migranten. De geboorteplaats van de ouders zegt dan weer niet noodzakelijk iets over personen van de derde generatie. De verwijzing naar het begrip ras

wordt behalve in de Angelsaksische wereld vaak als onaanvaardbaar beschouwd. Ook het begrip volk kan onder bepaalde omstandigheden twijfels oproepen. De verklaring van verbondenheid met een raciale of etnische groep kan moedwillig worden vervalst om te kunnen genieten van de voordelen die zijn verbonden met het behoren tot een bepaalde groep (in het kader van programma's voor positieve discriminatie bijvoorbeeld), of om niet met een groep te worden verbonden die als negatief wordt ervaren of wordt gediscrimineerd. Personen die buiten het land van herkomst zijn geboren kunnen de taal van de oorspronkelijke groep zijn vergeten ...

De nationaliteit is vandaag ongetwijfeld de minst bruikbare variabele door de aanzienlijke evolutie van het Belgische nationaliteitsrecht die intussen een van de meest liberale in Europa is (Bauböck et al., 2006) en door het feit dat de gemeenschappen van vreemde origine zich reeds lang in België hebben gevestigd.

6.2. Welke gegevens ?

De nationaliteit is ongetwijfeld een slecht middel om de oorsprong van een individu te identificeren, we kunnen er echter niet omheen dat er in België bitter weinig alternatieven zijn. Het gebruik van variabelen die naar de etnische of raciale afkomst verwijzen, vestigt de aandacht op ethische bezwaren maar wordt eveneens aan banden gelegd door wettelijke beperkingen. Bovendien worden deze gegevens momenteel niet verzameld en het is geen optie om deze variabelen bij statistische gegevens die reeds ingezameld zijn te voegen. Dat soort kenmerken zou in onderzoeken kunnen worden ingevoerd maar daarmee is nog geen nauwkeurige demografische boekhouding mogelijk.

De geboorteplaats van het individu en van zijn ouders is ongetwijfeld de meest eenvoudige variabele om te gebruiken en de best aangepaste om een objectief inzicht te krijgen in de oorsprong van een individu. De geboorteplaats van het individu en van zijn ouders is een neutrale variabele die geen enkel verband houdt met de etnische of raciale afkomst van het individu, maar die wel een inzicht in de oorsprong van het individu kan geven. Bovendien is de geboorteplaats een informatie die vaak wordt ingezameld en geregistreerd. De enige beperking is het feit dat de toegang tot de geboorteplaats van de ouders, die in het Rijksregister is geregistreerd door de wet is beperkt¹. Ook al worden er inspanningen in die richting gedaan, met deze beperking dient rekening te worden gehouden (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

Waalse en Vlaamse onderzoekers hebben heel vroeg aan een alternatieve oplossing gedacht, nl. de nationaliteit bij de geboorte (Debuisson et Poulain, 1992 ; Eggerickx et al., 1999 ; Poulain et Perrin, 2002 ; Debuisson et Perrin, 2004 ; Vertommen et Martens, 2005 ; Perrin, Dal et Poulain, 2006). Deze oplossing is niet de ideale. Ze is immers nog op de nationaliteit gebaseerd, wat bijvoorbeeld leidt tot de uitsluiting van de kinderen van de tweede generatie die zijn geboren na het verwerven van de nationaliteit door een van hun ouders (aangezien de kinderen door deze nationaliteitsverwerving van bij hun geboorte als Belg kunnen worden beschouwd). Het is nochtans de enige oplossing om praktisch rekening te houden met een deel van de Belgen van vreemde afkomst, Belgen die ooit vreemdeling zijn geweest, voor het

¹ Voor het bepalen van de geboorteplaats van de ouders van een persoon, moet de identiteit van de ouders worden bepaald. De afstamming is evenwel geen bruikbaar gegeven voor statistische doeleinden. Ze maakt deel uit van de informatie die door de gemeentes worden ingezameld en het gebruik van deze informatie is voor de gemeentes voorbehouden.

opstellen van statistieken over de oorsprong van de bewoners van het land (Debuisson et Perrin, 2004). Daartoe baseert men zich op twee informatiebronnen. Enerzijds de nationaliteit bij de geboorte die bij de telling in 1991 werd opgegeven. Anderzijds houdt het Rijksregister informatie bij over de vorige nationaliteiten van de Belgen, indien die Belg geworden zijn door verkrijging of toekenning, na aanvankelijk als vreemdeling te zijn beschouwd. Door het Rijksregister en de telling van 1991 als basis te nemen, kunnen we de populatie beschrijven per huidige nationaliteit en nationaliteit bij de geboorte, geboorteplaats en immigratiedatum, leeftijd, geslacht, gemeente waar men verblijft, huwelijksstaat en gezinssituatie (cfr. de werkzaamheden van de demografen van de UCL, Luc Dal, Thierry Eggerickx, Nicolas Perrin et Michel Poulain). Door de gegevens uit het Rijksregister en de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid als basis te nemen, kan men de populatie opnieuw samenstellen volgens de huidige nationaliteit en de nationaliteit bij de geboorte, leeftijd, geslacht, arrondissement waar men verblijft, activiteit en voor een deel het opleidingsniveau (cfr. werkzaamheden van Albert Martens van de KUL)².

6.3. Voorstel van schatting

6.3.1. Personen die in het buitenland zijn geboren

6.3.1.1. Definitie en identificatiemethode

Het geboorteland van een individu is het meest eenvoudige kenmerk om de internationale migraties te bestuderen. Via het geboorteland kan de populatie die in het buitenland is geboren of de geïmmigreerde populatie in de eerste betekenis van het woord worden bepaald, nl. alle in het buitenland geboren personen die internationaal zijn gemigreerd om zich te vestigen in het land waar ze momenteel hun woonplaats hebben.

Op basis daarvan kan men de indirecte impact van de internationale migraties inschatten. Op twee beperkingen moet echter worden gewezen. Enerzijds kan er via het geboorteland geen rekening worden gehouden met de indirecte impact van de migraties, nl. het feit dat migranten in België geboren nakomelingen hebben, met wie geen rekening wordt gehouden als men zich tot hun geboorteplaats beperkt. Anderzijds maakt een verwijzing naar het geboorteland volledig abstractie van het concept nationaliteit. Bijgevolg wordt een staatsburger die in het buitenland is geboren als immigrant beschouwd, terwijl een vreemdeling die in het land is geboren, als een inboorling wordt beschouwd. Dit kan tot problemen leiden voor de landen die aanzienlijke gemeenschappen van expats of koloniën hebben gehad. In het geval van België betekent dit dat de Belgen die in Belgisch Congo zijn geboren, als immigrant worden beschouwd. De impact van dat soort situaties kan worden gecontroleerd door een onderscheid te maken tussen de personen die in de betrokken gebieden zijn geboren gedurende periodes tijdens dewelke deze aanwezigheid het sterkst was.

² Socioloog Jan Hertogen heeft bovendien pogingen gedaan om schattingen te maken (www.npdata.be). Deze schattingen mogen niet als wetenschappelijk gegrond worden beschouwd en zijn sterke vertekend (De Witter et al., 2007). De auteur probeert het aantal als vreemdeling geboren personen te schatten (vreemdelingen en personen die Belg zijn geworden) door het aantal vreemdelingen en het aantal vreemdelingen dat Belg is geworden tijdens de laatste 25 jaar. Een aanzienlijk aantal personen is echter vóór de jaren 1980 Belg geworden en met hen wordt dus geen rekening gehouden. Bovendien wordt ook geen rekening gehouden met de personen die Belg zijn geworden en die overlijden of vertrekken. In een aantal studies heeft Jan Hertogen gepoogd het aantal migranten te schatten door bij zijn foute schatting van de personen die als vreemdeling zijn geboren, de kinderen van die mensen bij te tellen. De schatting van het aantal van die kinderen is op een multiplicator coëfficiënt gebaseerd die niet als bevredigend kan worden beschouwd.

Ondanks de beperkingen van deze classificatie, zijn heel wat internationale instellingen (op verschillende niveaus en met verschillende aanbevelingen, de Verenigde Naties, Eurostat en de OESO) er voorstander van om het geboorteland van de individuen als basis te nemen, ofwel als stap in een meer doorgedreven analyse die rekening houdt met de nationaliteit en de nationaliteit bij de geboorte, ofwel als doel op zich om de impact van de migraties beter te begrijpen. In het Belgische geval is deze analyse niet echt geschikt om de problematiek van de populaties afkomstig uit de immigratie in al haar complexiteit te benaderen, de tweede en derde generaties afkomstig uit de migratie staan op vandaag immers in het middelpunt van de belangstelling. Ondanks alles is dit een eerste eenvoudig indicator via dewelke het probleem vanuit een nieuwe invalshoek kan worden benaderd en die onderstreept dat talrijke personen, zowel Belgen als vreemdelingen, hun geboorteland hebben moeten verlaten om naar België te komen en die dus een ervaring met internationale migratie hebben.

Het geboorteland is in feite de voornaamste indicator geweest van de herkomst van de Belgen gedurende het volledige eerste deel van de geschiedenis van het Koninkrijk. Zoals in tal van andere Europese landen werd tot aan het einde van de XIXde eeuw tussen de bevolking van het Koninkrijk enkel een onderscheid gemaakt volgens het geboorteland via de statistiek. De nationaliteit werd enkel in een aantal tabellarische rangschikkingen opgenomen wanneer dit nodig was. Na het opnemen van de nationaliteit in de telling van 1890, behielden alle publicaties tot de tweede wereldoorlog een dubbele classificatie volgens de nationaliteit en de geboorteplaats. Daar kwam pas een 50-tal jaar geleden een einde aan (Caestecker, 2005).

6.3.1.2. Een nuttige indicator om de migranten te begrijpen, maar ...

De eenvoudige classificatie van de populatie in functie van de geboorteplaats is de beste indicator voor de rechtstreekse impact van de migraties en de samenstelling van migrantenbevolking.

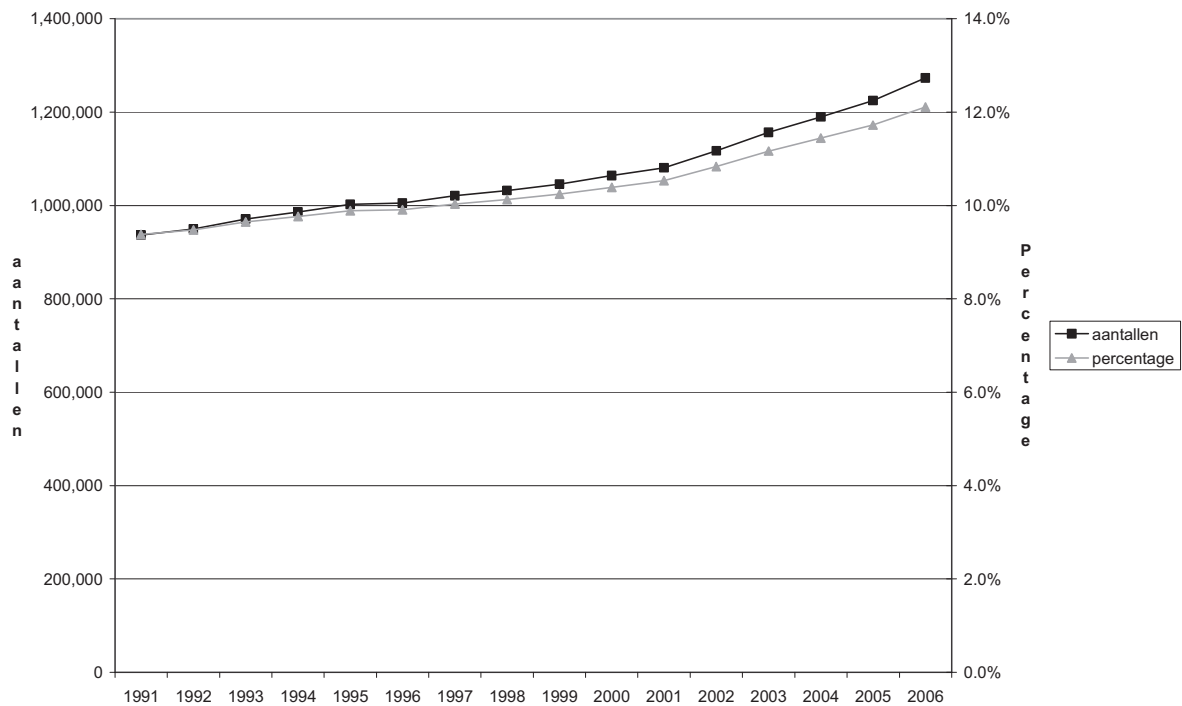
Op 1 januari 2006 telden we in België 1.268.915 personen die in het buitenland geboren zijn, of 12% van de populatie. Het aandeel van de migranten is de laatste 15 jaar constant gestegen van 9,4% in 1991 tot 12,1%, een groei dus van 35%. De problematiek van de tweede generaties is vandaag misschien meer van belang dan gisteren maar ze mag de opvallende aangroei van de eigenlijke migrantenbevolking niet doen vergeten.

Ook al wordt het geboorteland in geïsoleerde gevallen vaak gebruikt in landen zoals de Verenigde Staten en ook al kan men op basis daarvan waardevolle resultaten voorleggen, toch wordt het concept nationaliteit nog steeds als essentieel beschouwd om migratievraagstukken te benaderen. Het feit dat met het geboorteland alleen, de leden van de tweede en derde generaties migranten (kinderen en kleinkinderen van migranten) niet kunnen worden geïdentificeerd, wordt trouwens als onoverkomelijk beschouwd. In plaats van het geboorteland van de individuen als centrale element te nemen, heeft men daarom aan andere methodologieën ter identificatie van de migrantenpopulaties gedacht.

Andere gegevens zoals de geboorteplaats dienen bij de migrantenpopulaties, die niet zijn geïmmigreerd, te worden verzameld. Dit doet evenwel geen afbreuk aan het nut van de gegevens over de geboorteplaats waarvan de inzameling trouwens door de voornaamste internationale instellingen wordt aangeraden. Het is van belang rekening te houden met de

fundamentele variabele, nl. het geboorteland, die een onderscheid maakt tussen migranten en nakomelingen van migranten.

Figuur 6.1. Evolutie van het aantal in het buitenland geboren personen, 1991-2006

Bron : RR - DG SIE

6.3.2. Personen die als vreemdeling geboren zijn

6.3.2.1. Definitie en identificatiemethode

Bij de evaluatie van het aandeel migranten is een van de voornaamste gebreken van de statistieken volgens nationaliteit dat met vreemdelingen die Belg worden geen rekening wordt gehouden. Daarom werd heel vroeg voorgesteld informatie over de nationaliteit bij de geboorte te registreren of te verzamelen, en vooral na de hervormingen van het nationaliteitsrecht die tot een verhoging van het aantal nationaliteitswijzigingen hebben geleid (Debuisson et Poulain, 1992 ; Eggerickx et al., 1999). Door de eerste nationaliteit van het individu als basis te nemen, kan er een onderscheid worden gemaakt tussen de Belgen bij verkrijging en de personen die als Belg zijn geboren.

Informatie over de nationaliteit bij de geboorte werd bij de volkstelling van 1991 verzameld. Dankzij het statistische gebruik van het Rijksregister kan op basis van deze telling ook de historiek van de nationaliteit van de individuen worden gereconstrueerd (Eggerickx et al. 1999 ; Perrin, Dal et Poulain, 2006).

Via deze methode is het mogelijk elke als vreemdeling geboren persoon te identificeren, ongeacht of die al dan niet in België is geboren. Al heel snel zijn evenwel een aantal beperkingen opgedoken. Om te beginnen zijn kinderen uit een gemengd koppel Belg bij de

geboorte, ook al worden ze in het dagelijkse leven soms als kinderen van vreemde afkomst beschouwd. Vervolgens zijn kinderen die na het verkrijgen van de Belgische nationaliteit door hun ouders, die als vreemdelingen zijn geboren, van bij de geboorte Belg, ook al worden die ook soms als migrant beschouwd. Tenslotte is er sinds 1984 een aantal kinderen dat bij de geboorte de Belgische nationaliteit krijgt toegewezen (zoals kinderen van ouders die in België zijn geboren). De nationaliteit bij de geboorte is dus een criterium waarmee de migrantenbevolking beter kan worden ingeschat maar daarmee is het nog niet mogelijk alle personen die in hun dagelijkse leven nog als vreemdeling worden beschouwd in kaart te brengen.

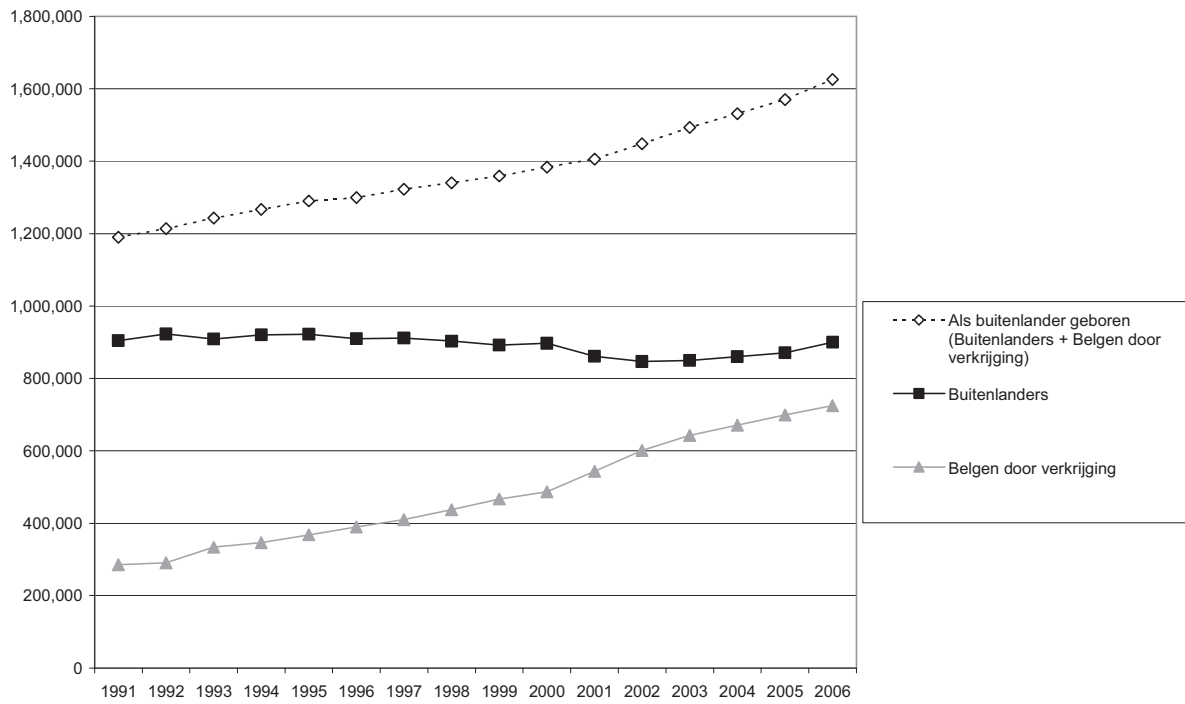
6.3.2.2. Evolutie

Op 1.1.2006 waren er 900.473 vreemdelingen en ongeveer 724.889 als geboren Belgen. In totaal verbleven dus 1.625.362 als vreemdeling geboren personen in ons Koninkrijk. Al naargelang men zich op het aantal vreemdelingen of het aantal als vreemdeling geboren personen baseert, varieert de perceptie die men van de migrantenbevolking heeft aanzienlijk. Vreemdelingen maken immers 8,6% van de totale populatie van het Koninkrijk uit, het aantal als vreemdeling geboren personen is goed voor 15,5%.

Door de nationaliteit bij de geboorte als basis te gebruiken, kan men beter de omvang van het fenomeen inschatten en de dynamiek van de populatie van vreemde afkomst evalueren. Zo stagneert het aantal vreemdelingen sinds meer dan twintig jaar maar het aantal als vreemdeling geboren personen stijgt sterk door de enorme aangroei van het aantal Belgen door verkrijging. In 1991 telde men 1.200.000 als vreemdeling geboren personen, tot op vandaag is diezelfde populatie goed voor meer dan 1.600.000 personen. Binnen die als vreemdeling geboren populatie, zal het aantal Belgen door verkrijging snel het aantal echte vreemdelingen benaderen (fig. 5.1).

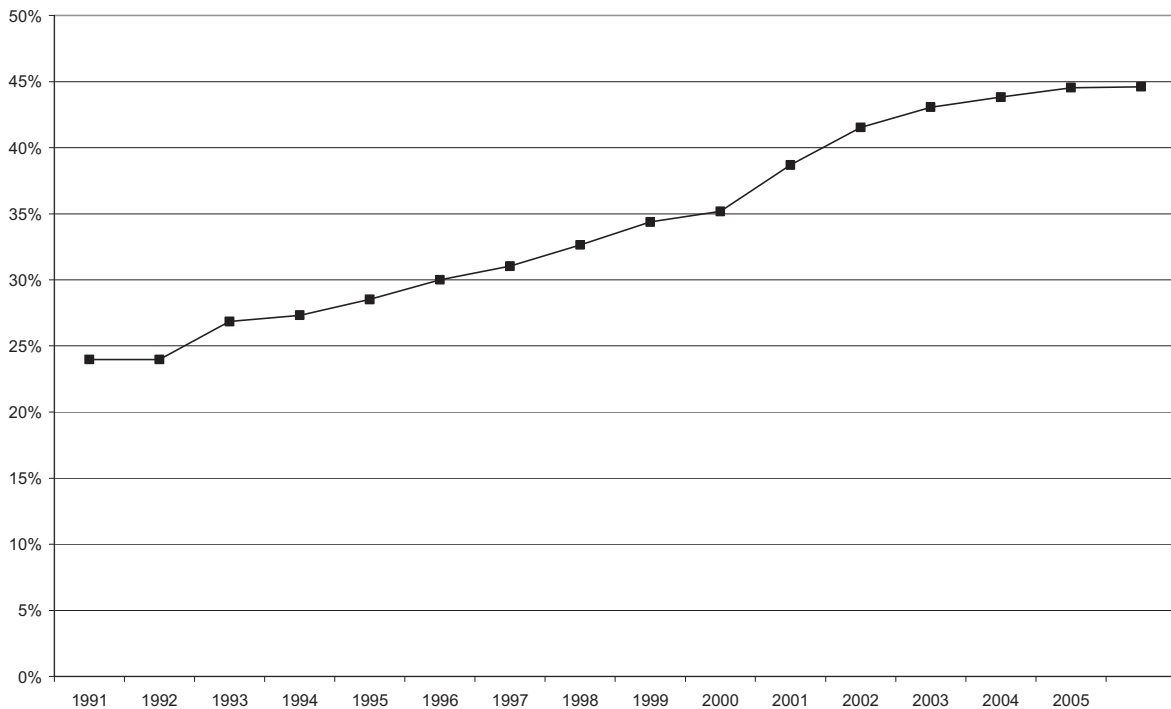
Het aantal personen van vreemde afkomst berekend op basis van de nationaliteit bij de geboorte stijgt dus, terwijl het aantal vreemdelingen in rechte afneemt. Het eerste gevolg van de enorme stijging van het aantal vreemdelingen dat Belg wordt is de stijgende differentiatie tussen de vreemde populatie in rechte, nl. personen die de Belgische nationaliteit niet hebben, en de populaties « van vreemde afkomst », « allochtonen » of als dusdanig beschouwd. Via de nationaliteit bij de geboorte is het niet mogelijk alle Belgen van vreemde afkomst in aanmerking te nemen maar wel om het mechanisme dat hier speelt te begrijpen.

Figuur 6.2. Evolutie van het aantal vreemdelingen, Belgen door verkrijging en als vreemdeling geboren personen, 1991-2006

Bron : RR - DG SIE / Berekeningen GéDAP-UCL (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

Figuur 6.3. Evolutie van het aantal Belgen door verkrijging binnen de als vreemdeling geboren populatie, 1991-2006

Bron : RR - DG SIE / Berekeningen GéDAP-UCL (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

6.3.2.3. Een Europese populatie, maar ...

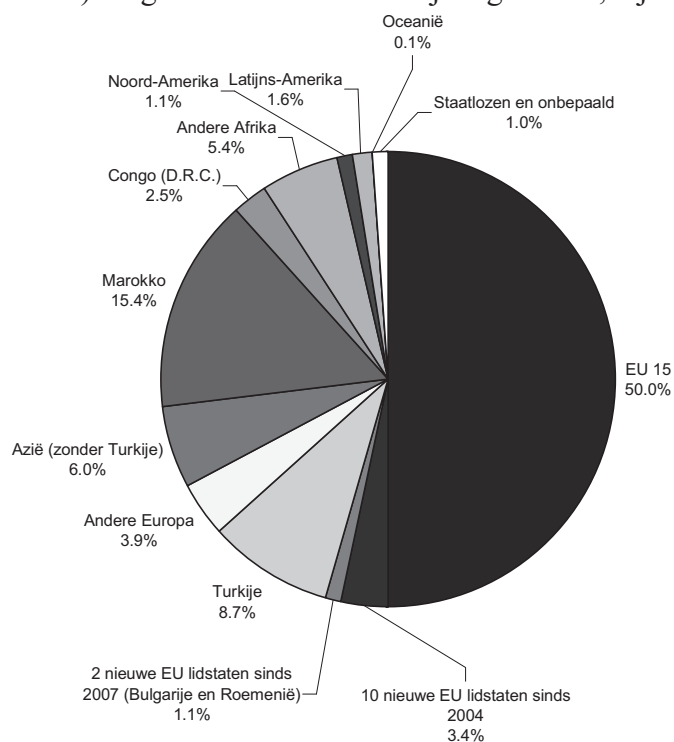
Net zoals de vreemde populatie is de populatie van vreemde afkomst die op basis van de nationaliteit bij de geboorte is bepaald, in België grotendeels Europees. Toch moeten we vaststellen dat niet-EU onderdanen vaker de Belgische nationaliteit verkrijgen dan de EU onderdanen. Bijgevolg wordt hun aantal onderschat wanneer men enkel het aantal vreemdelingen als basis neemt om de populatie van vreemde afkomst te benaderen. De omvang van deze verkrijging is te verwaarlozen voor de EU onderdanen die voor de aanvoer van oude en sterke migraties naar België zorgen en hebben gezorgd. Rekening houdend met de Belg geworden vreemdelingen zijn de onderdanen van de voormalige Europese Unie met 15 uiteindelijk nog altijd goed voor 50% van de als vreemdeling geboren personen (tegen 64% indien men enkel de vreemdelingen bekijkt). Met de onderdanen van de 10 nieuwe lidstaten en de 2 toekomstige nieuwe leden erbij, komen we aan 55% (tegen 66% indien men enkel de nationaliteit als basis neemt). Met de niet-Europese EU onderdanen erbij (waaronder de Turken), komen we aan 67% Europeanen onder de groep van zij die als vreemdeling zijn geboren tegen 74% onder de vreemdelingen.

Globaal genomen blijven de Italianen de populatie van vreemde afkomst die het meest talrijk is, indien men het criterium van de nationaliteit bij de geboorte als basis neemt (tab. 6.1). De hiërarchie van de andere migrantenpopulaties is evenwel grondig gewijzigd (tab. 6.1). Zo zijn de Marokkanen de tweede populatie van vreemde afkomst indien men de nationaliteit als basis neemt bij de geboorte, i.p.v. de vierde in functie van de nationaliteit. De Turken schuiven van de zesde naar de derde plaats op en de Congolezen D.R.C. van de 12de naar de 9de. Dit aanzienlijke verschil tussen de vreemde populatie en de als vreemdeling geboren populatie bij de niet-Europeanen, is te wijten aan het feit dat onder de populaties van niet-EU afkomst (ingedeeld op basis van hun nationaliteit bij de geboorte), de Belgen op vandaag de meerderheid vormen: 72% van de Turken, 68% van de Marokkanen, 65% van de Congolezen... (fig. 6.5). Zonder dat men het echt beseft, zijn de populaties van niet-EU afkomst vooral populaties met Belgische nationaliteit. De praktische gevolgen zijn uiteraard talrijker. Indien men bijvoorbeeld op lange termijn een integratiebeleid wil voeren voor niet-Europese populaties, dan moet dit beleid in de eerste plaats gericht zijn op Belgen van vreemde afkomst en niet op vreemdelingen. Wel integendeel, het beleid dat zich op vreemdelingen richt zou meer rekening moeten houden met EU onderdanen die feitelijk de meerderheid van de vreemdelingen vormen.

Bepaalde populaties die het gevolg zijn van oude migraties die met asiel zijn verbonden, zijn ook heel slecht in te schatten via de nationaliteit omwille van het grote aantal nationaliteitswijzigingen. We kunnen o.m. het voorbeeld van de Hongaren en Chilenen aanhalen. Hetzelfde probleem doet zich voor voor populaties waar migratie vaak die is van de partner van een Belg. Het gaat hier o.m. om Filippijnse, Poolse, Thaise of Latijns-Amerikaanse migraties. In het geval van de heel recente migraties, is het aandeel van de Belgen in de groep van als vreemdeling geboren personen lager maar neemt toch snel toe. Het gaat o.m. om de Russen, Bulgaren en Chinezen.

Personen die geboren zijn met een nationaliteit van een land van de Europese Unie vóór 2004 (EU met 15) zijn vaak geen Belg, ook al zijn de verschillen groot. Zo is slechts 13% van de personen die als Portugees zijn geboren, Belg geworden, bij de Italianen is dit 37%.

Figuur 6.4. Samenstelling van de « populatie van vreemde afkomst » (als vreemdeling geboren) volgens de nationaliteit bij de geboorte, 1 januari 2006

Bron : RR - DG SIE / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

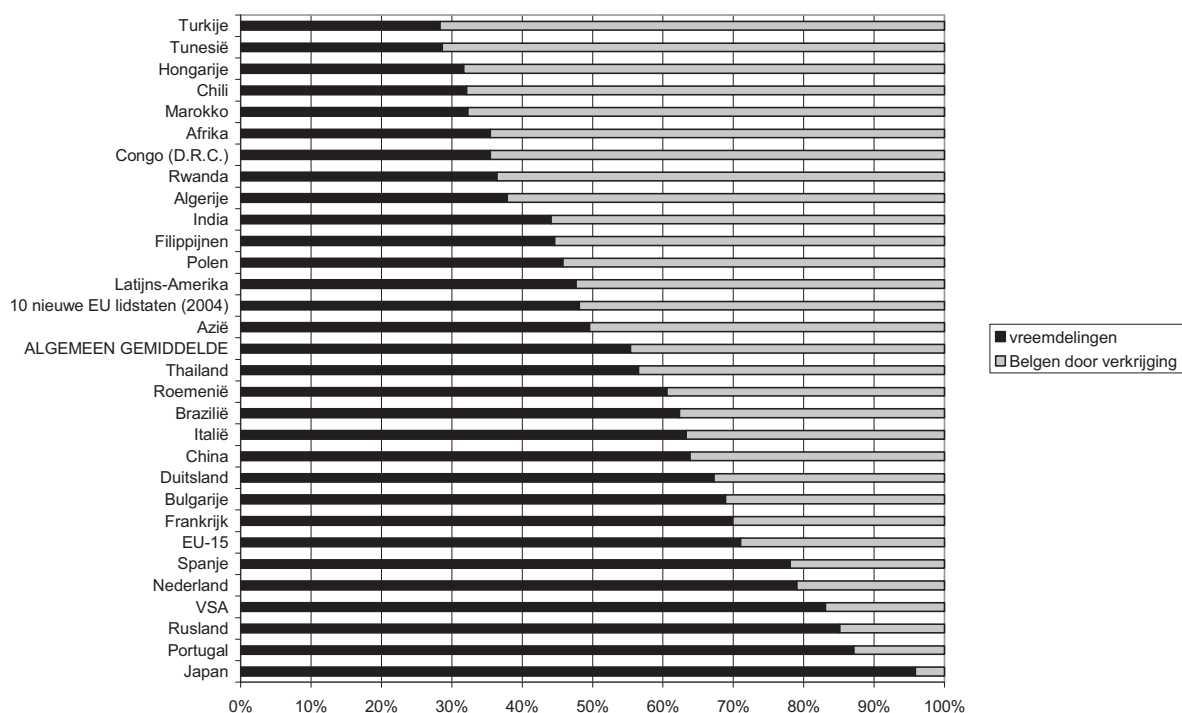
Tabel 6.1. Evolutie België volgens de nationaliteit bij de geboorte, op 1 januari 1991, 1996, 2001 en 2006

	1.1.1991	1.1.1996	1.1.2001	1.1.2006
Totale populatie	10.130.574	10.143.047	10.170.226	10.197.405
Belgen	8.940.651	8.843.180	8.764.616	8.572.043
Vreemdelingen	1.189.923	1.299.867	1.405.610	1.625.362
Europa	903.199	958.980	998.744	1.091.072
Europese Unie met 27	789.917	818.758	836.484	885.888
Leden vóór 2004 (EU15)	746.253	774.211	788.341	812.627
Italië	297.582	294.258	287.171	277.128
Frankrijk	149.456	154.983	162.084	172.461
Nederland	95.207	107.037	117.718	139.777
Spanje	50.740	52.757	53.806	55.030
Duitsland	60.663	58.978	56.591	54.955
Portugal	18.629	26.518	28.655	32.119
Groot-Brittannië	28.692	31.499	32.215	31.515
Griekenland	24.860	25.440	24.403	23.801
Zweden	8.930	8.441	7.700	7.311
Luxemburg	2.922	3.335	4.625	4.610
Ierland	2.598	3.379	3.557	3.649
Denemarken	2.478	2.622	3.390	3.589
Finland	2.775	3.358	3.476	3.491
Oostenrijk	721	1.606	2.950	3.191
EU leden sinds 2004	43.664	44.547	48.143	73.261
Polen	29.915	28.962	29.307	40.428
Roemenië	2.916	4.357	6.147	12.544
Hongarije	6.909	6.604	6.489	6.805
Bulgarije	788	1155	1.957	4.807
Andere	3.136	3.469	4.243	8.677
Andere Europese landen	113.282	140.222	162.260	205.184
Rusland	91.213	110.779	125.446	141.570
R.F. Joegoslavië	10.273	13.293	7.656	13.787
Ex-Joegoslavië	763	1.117	8.869	11.998
Albanië	119	733	2.071	9.904
Macédonië	764	1.003	1.538	4.269
Oekraïne	4.600	4.661	4.387	4.238
Bosnië-Herzegovina	2	153	1.471	3.951
U.R.S.S.		1.600	2.607	3.691
Turkije	469	605	1.207	2.843
Andere	5.079	6.278	7.008	8.933
Afrika	205.661	246.421	296.005	377.333
Marokko	151.262	181.774	210.946	249.623
Kongo-Kinshasa	17.444	20.768	27.639	40.185
Algerije	12.431	14.322	15.959	19.949
Tunesië	8.059	9.141	10.029	11.965
Kameroen	1.552	2.538	5.094	8.635
Rwanda	2.297	1.453	2.436	4.935
Ghana	1.338	1.779	2.253	4.914
Andere	11.278	14.646	21.649	37.127
Azië	44.291	53.064	63.492	97.252
India	6.126	7.036	8.527	12.030
China	3.168	4.987	6.441	11.884
Vietnam	5.627	6.148	6.709	7.212

Pakistan	2.517	3.022	5.236	7.123
Filippijnen	2.164	3.601	4.123	7.023
Iran	3.786	3.820	3.899	5.417
Thailand	1.093	1.883	2.954	4.872
Japan	3.239	3.796	3.880	4.461
Andere	16.571	18.771	21.723	37.230
Noord-Amerika	15.985	16.596	16.932	17.131
Verenigde Staten	13.578	13.870	13.764	13.460
Canada	2.407	2.726	3.168	3.671
Latijns Amerika	11.970	14.292	17.623	25.422
Brazilië	1.708	2.242	2.793	4.366
Chili	3.249	3.184	3.187	3.388
Andere	7.013	8.866	11.643	17.668
Oceanië	741	841	1.056	1.168
Onbepaald en staatloos	8.076	9.673	11.758	15.984
Onbepaalde nationaliteit	6.051	7.760	9.983	14.107
Staatloos	2.025	1.913	1.775	1.877

Bron : RR - DG SIE / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

Figuur 6.5. Aandeel van de personen die Belg zijn geworden of vreemdeling zijn gebleven volgens de oorspronkelijke nationaliteit, 1 januari 2006

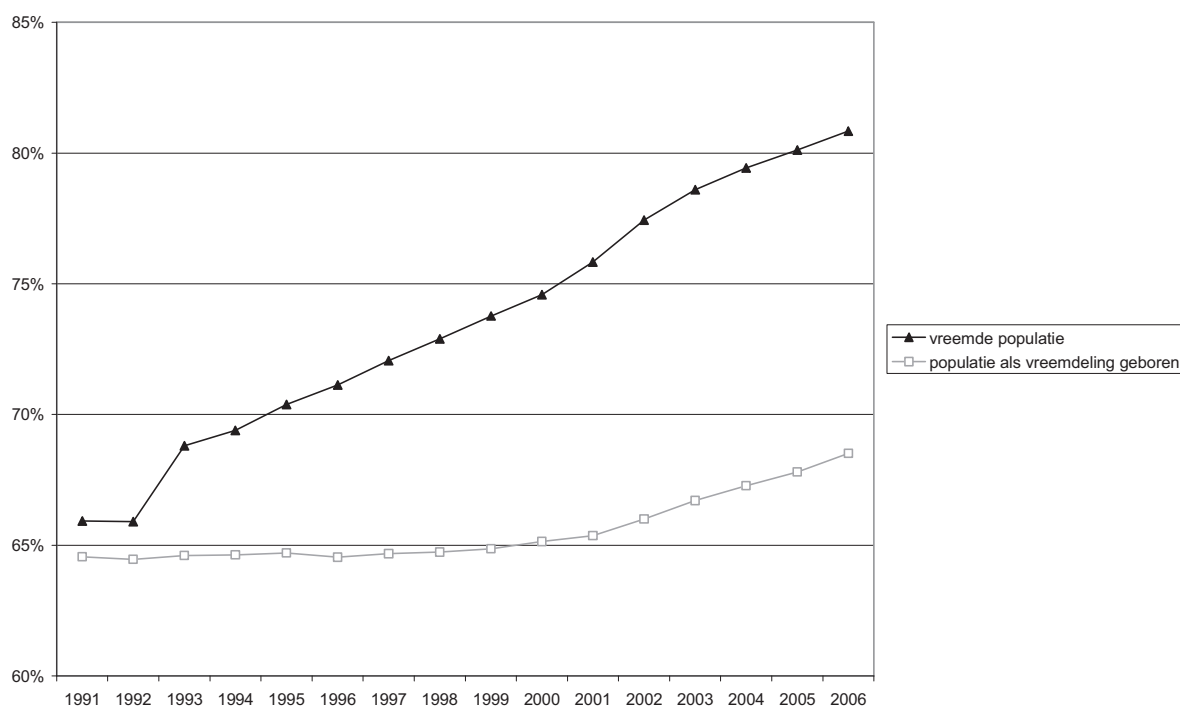
Bron : RR - DG SIE / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

6.3.2.4. Een migrantenpopulatie maar ...

Op een ietwat contra-intuïtieve manier was het aantal migranten (personen die in het buitenland geboren zijn) in de vreemde populatie de laatste jaren sterk gestegen. Van 66% in het buitenland geboren vreemdelingen in 1991, bedroeg het aantal migranten in 2006 81%. Door te focussen op de als vreemdeling geboren populatie kan deze evolutie worden gerelativeerd. Het aandeel van de migranten in de als vreemdeling geboren populatie is tussen 1991 en 2006 licht gestegen van 65 naar 69% (fig. 6.6).

De sterke buitenlandse migratie van de laatste jaren verklaart de verhoging van het aantal migranten in de vreemde populatie. De sterkere stijging bij de migranten onder de vreemdelingen is het gevolg van een grondige en dynamische wijziging van het verkrijgen van de nationaliteit voor de in België geboren vreemdelingen. Het aantal in België geboren vreemdelingen is de laatste tijd immers sterk gedaald door het uitbreiden van de mogelijkheden voor in België geboren personen om de nationaliteit toegewezen te kunnen krijgen of te kunnen verkrijgen. De in België geboren kinderen krijgen vaker dan vroeger de Belgische nationaliteit toegewezen en verdwijnen uit de statistieken die enkel op de nationaliteit betrekking hebben. Door de nationaliteit bij de geboorte als onderscheidscriterium te nemen krijgen we een beter inzicht in deze in België geboren migrantenpopulatie.

Figuur 6.6. Evolutie van het aandeel migranten in de populatie met een vreemde nationaliteit en in de populatie personen die als vreemdeling zijn geboren, 1991-2006

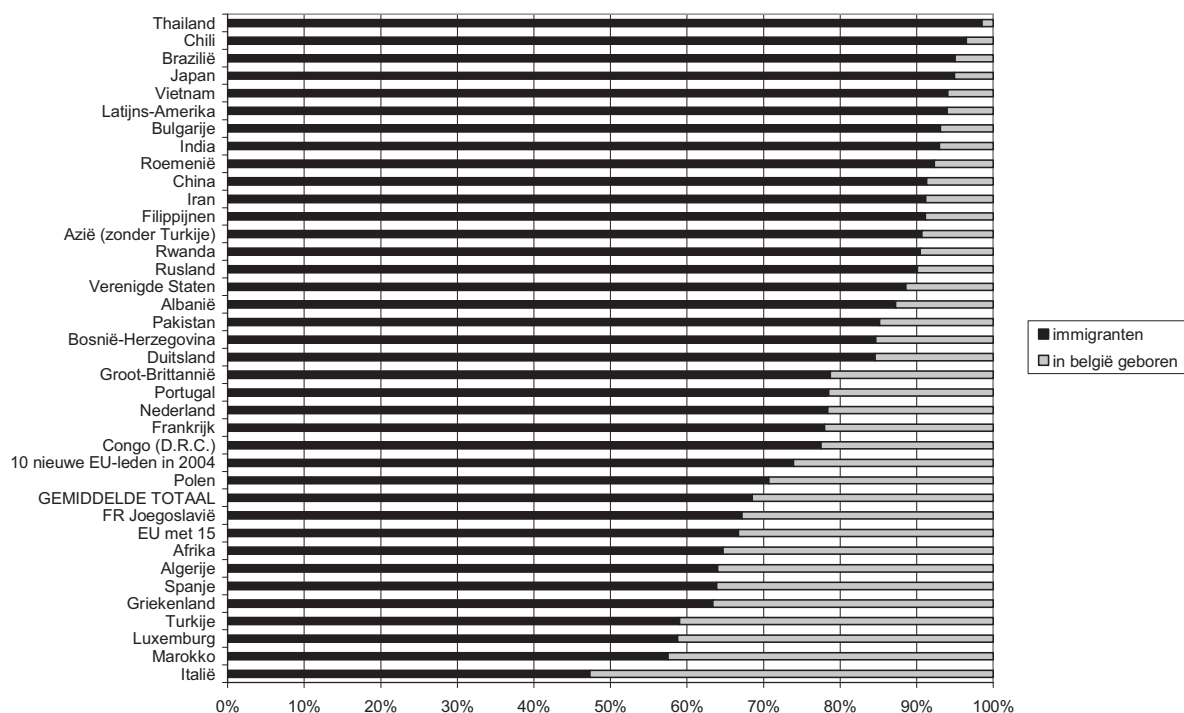
Bron : RR - DG SIE / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

Via de nationaliteit bij de geboorte kan een beter inzicht worden verworven in de in België geboren personen. Dit kan essentieel zijn om de populaties die zich n.a.v. de grote immigratiestromen hier hebben gevestigd, goed te begrijpen (fig. 5.3). Vandaag de dag zijn

de meeste personen die als Italiaan zijn geboren, in België geboren (53%). Populaties die het gevolg zijn van Marokkaanse en Turkse migraties lijken dezelfde richting uit te gaan, aangezien resp. 42% en 41% van de personen die met deze nationaliteiten zijn geboren in België is geboren. Voor deze drie groepen is het dan ook bijzonder ongepast om het over migrantenpopulatie te hebben. Het gaat om populaties die het gevolg zijn van migraties maar die niet echt zijn geïmmigreerd : al naargelang het geval, tellen we intussen bijna de helft of haast evenveel in België geboren personen als migranten.

De meeste migranten daarentegen komen uit groepen die zich hier meer recentelijk hebben gevestigd. Zo bestaat 90% van de migranten uit Thailanders, Chilezen, Brazilianen, Japanners, Vietnamezen, Bulgaren, Indiërs, Roemenen, Chinezen, Iraniërs, Filippijnen of Rwandezen. Bij de EU onderdanen doet zich een situatie voor die zowat het midden houdt en die ondanks alles wordt gekenmerkt door een opvallende dominantie van migranten, gelet op het feit dat ze zich hier dikwijls maar tijdelijk vestigen.

Figuur 6.7. Aandeel van de migranten in de als vreemdeling geboren populatie volgens de geboortenationaliteit, 1.1.2006

Bron : RR - DG SIE / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

Over migranten spreken om populaties aan te duiden die het gevolg zijn van migraties is vaak niet langer gepast (zeker in het geval van de Italiaanse, Turkse en Marokkaanse populaties) in groepen waar de in België geboren personen feitelijk steeds talrijker zijn, en zelf soms in de meerderheid. In het geval van de Italianen, Marokkanen en Turken, nl. die populaties die het meest symbool staan, is ofwel de meerderheid van de individuen vandaag in België geboren (voor de Italianen), ofwel meer dan 40% en die groep groeit nog steeds (in het geval van de Marokkanen en Turken).

6.3.2.5. Een als vreemdeling geboren populatie die eerder vrouwelijk dan mannelijk is

Vrouwen zijn vandaag haast even talrijk als mannen in de vreemde populatie en het aantal vrouwen lijkt nog toe te nemen (cfr. 4.). Dit wijst duidelijk op een vervrouwelijking van de migratie, op een veroudering van de migrantenpopulatie die tot een daling van het aantal mannen op hogere leeftijd leidt³ en op de opkomst van tweede en derde generaties die in België zijn geboren, waar er evenveel jongens als meisjes worden geboren⁴. Deze indicator is evenwel licht vertekend door een verschil bij het verkrijgen van de nationaliteit tussen mannen en vrouwen, vreemde vrouwen die met Belgen zijn gehuwd verkrijgen namelijk sneller en vaker de nationaliteit.

Door op de als vreemdeling geboren populatie te werken, krijgen we een beter inzicht in de vervrouwelijking van migrantenpopulatie waarbij rekening wordt gehouden met zowel de vreemdelingen als de Belgen door verkrijging. Binnen de populatie die bestaat uit als vreemdeling geboren personen (vreemdelingen en Belgen door verkrijging), zijn de vrouwen momenteel in de meerderheid met 50,9% van de als vreemdeling geboren personen (Tab. 6.3). De gelijkschakeling van de vrouwen in de populatie die het gevolg is van migraties is dus een feit. Er is altijd een licht overwicht van de vrouwen in de als Belg geboren populatie (51,1%), maar dit heeft enkel te maken met de meer verouderde structuur per leeftijd. De nog steeds reële verhoging van het aandeel van de vrouwen in de migratiestromen beperkt zich niet langer tot het creëren van een populatie waar het aantal mannen gelijk is aan het aantal vrouwen maar tot de vorming van een migrantenpopulatie waar vrouwen talrijker zijn dan mannen.

Bij de populaties afkomstig uit de Europese Unie gaat het hoofdzakelijk om vrouwen (52% vrouwen voor onderdanen uit de Europese Unie met 27), zowel bij de nieuwe leden als bij de oude leden van de Europese Unie, ook al is de vervrouwelijking groter voor de eerste (52% voor de leden van de Unie van vóór 2004 tegen 58% voor de nieuwe leden). Voor de oude leden van de Europese Unie heeft dat zowel te maken met de veroudering van de vroegere arbeidsmigratie en met de relatieve vervrouwelijking van de meer recente migraties. Bij de onderdanen van de nieuwe lidstaten van de Unie, is de oorzaak de heel sterke vervrouwelijking van de recente migraties waardoor het percentage vrouwen hoger ligt.

Voor de niet-EU onderdanen zijn er ongeveer evenveel vrouwen als mannen (49,8% vrouwen) maar daarachter gaat een heel grote wanverhouding schuil. Enerzijds tellen we bij de populaties die als Marokkaan, Turk, Pakistan, Algerijn, ... geboren zijn, nog een meerderheid mannen, terwijl het aandeel vrouwen reeds groter is bij de populaties uit Congo D.R.C., Rwanda, de meeste Aziatische landen, Latijns-Amerika, de niet-EU landen van Europa.

³ Door de hogere mortaliteit bij de mannen zijn vrouwen op hogere leeftijd in de meerderheid.

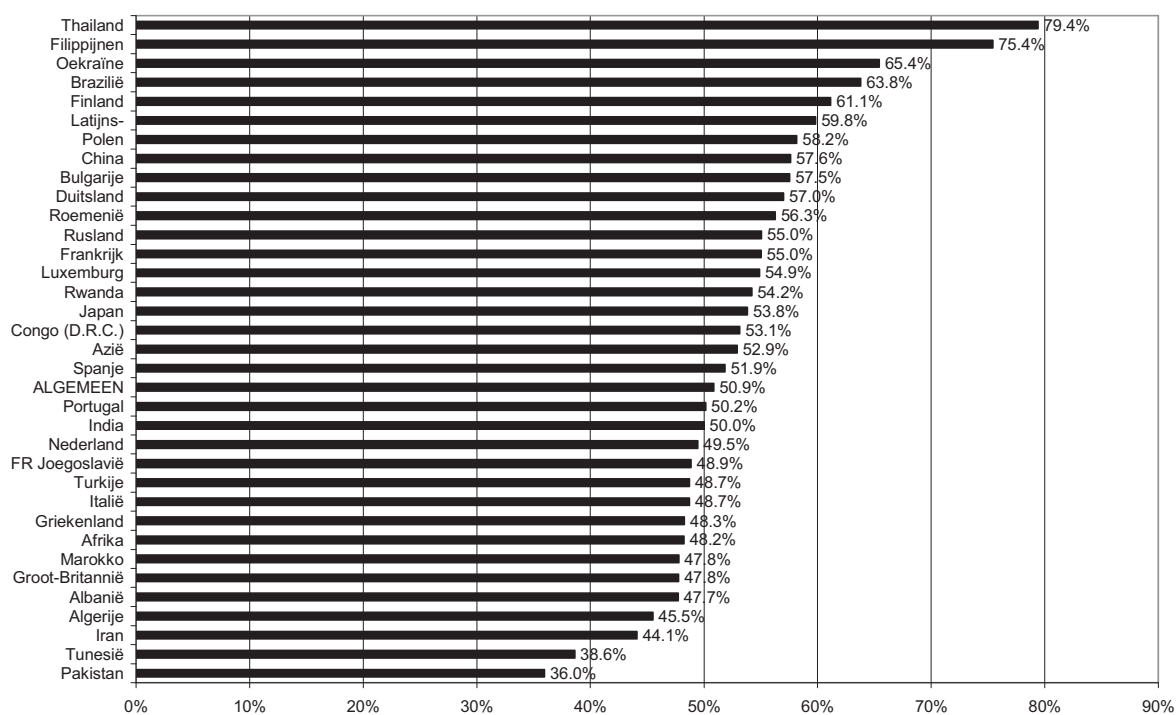
⁴ Bij de pasgeborenen zijn er haast evenveel meisjes als jongens (om biologische redenen worden er bij de menselijke populaties iets meer jongens als meisjes geboren maar het evenwicht wordt snel hersteld door een hogere mortaliteit bij de jongens).

Tabel 6.3. Mannen en vrouwen in de vreemde populaties en de populaties die als vreemdeling zijn geboren, 1.1.2005

	Mannen	Vrouwen	Totaal	% vrouwen
Als vreemdeling geboren personen	798.768	826.594	1.625.362	50,9%
Waarvan				
Vreemdelingen	459.070	441.403	900.473	49,0%
Belgen door verkrijging	339.698	385.191	724.889	53,1%
In België geboren personen	4.345.053	4.540.967	8.886.020	51,1%
Totale populatie	5.143.821	5.367.561	10.511.382	51,1%

Bron : RR - DG SIE / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

Figuur 6.8. Aandeel van de vrouwen in de als vreemdeling geboren populatie volgens de geboortenationaliteit, 1.1.2006

Bron : RR - DG SIE / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

6.3.2.6. Een jonge populatie, maar ...

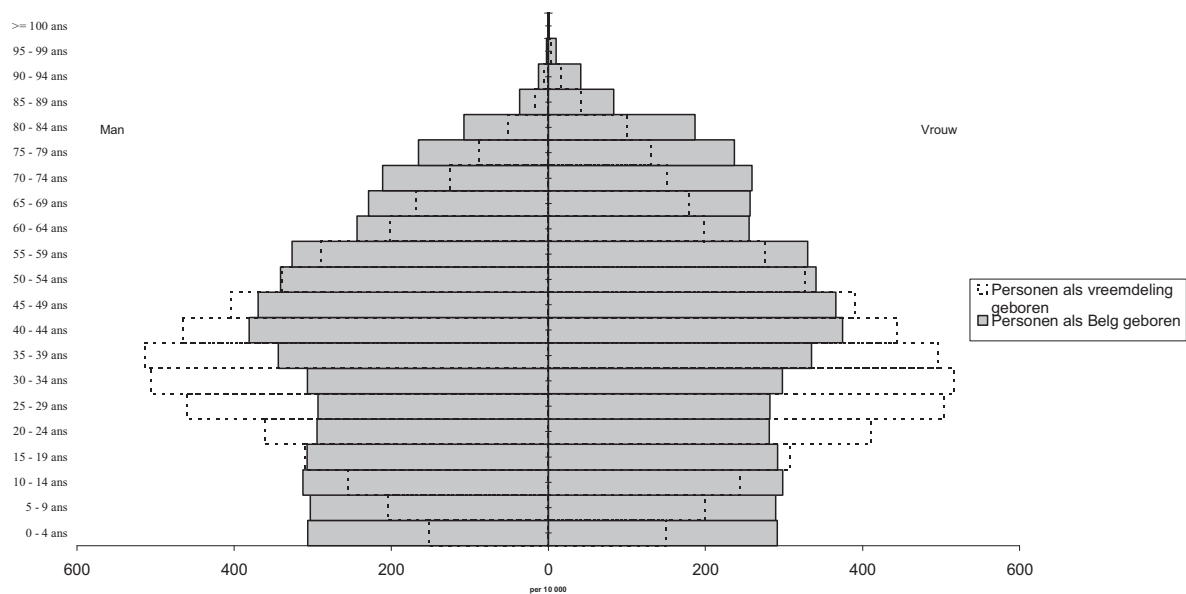
Aangezien de populatie met een vreemde nationaliteit jonger was dan de populatie met een Belgische nationaliteit, is de als vreemdeling geboren populatie jonger dan de als Belg geboren populatie (fig. 6.9). De als vreemdeling geboren populatie is zelfs jonger dan de

vreemde populatie, omwille van een heel snelle en intense verkrijging van de nationaliteit, zowel voor minderjarigen als voor jonge volwassenen (fig. 6.10).

Deze algemene conclusies moeten evenwel worden genuanceerd. Er zijn immers meer personen van 15 tot 49 jaar en minder personen van meer dan 50 jaar bij de als vreemdeling geboren personen in vergelijking met de als Belg geboren personen. Er zijn echter ook veel minder jongeren van minder dan 15 jaar onder de als vreemdeling geboren populatie. Het overwicht van de jonge volwassenen is typisch voor de migrantenpopulaties (die vooral het feit van jonge volwassenen is), maar dat kinderen nagenoeg afwezig zijn, valt moeilijker te verklaren. Deze verrassende leeftijdsstructuur (veel actieven, weinig senioren en haast geen kinderen) kan enkel het gevolg zijn van de gewone regels inzake demografie. Ook al daalt de vruchtbaarheid bij de migrantenvrouwen heel sterk, toch blijft ze hoger dan die van de vrouwen van Belgische afkomst (Eggerickx et Perrin, 2004).

Het aantal kinderen bij de populatie die als vreemdeling is geboren zou hoger moeten liggen, indien de nationaliteit niet aan complexe regels inzake verkrijging, toekenning en overdracht was onderworpen. Om te beginnen wijzigt de nationaliteit in de loop der tijden, men kan immers steeds een nieuwe nationaliteit verkrijgen. De regels inzake overdracht van de nationaliteit maken bovendien een verschil mogelijk tussen de nationaliteit van de ouders en de nationaliteit van het kind, wanneer een van de ouders Belg is of wanneer een van de ouders in België is geboren bijvoorbeeld.

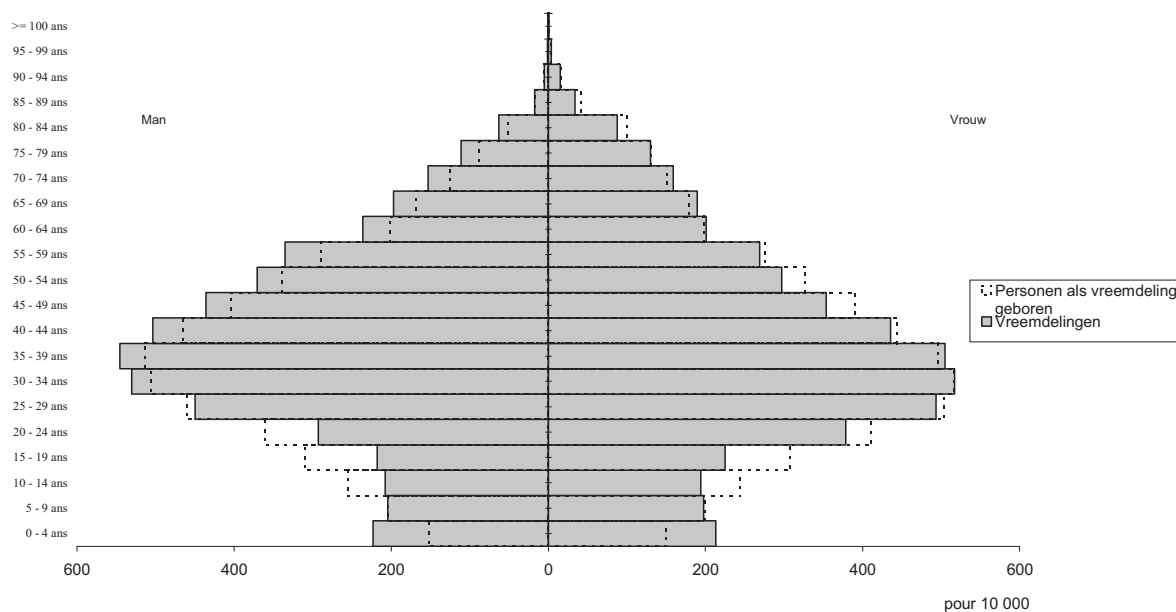
Figuur 6.9. Vergelijking structuren per leeftijd en geslacht op 1 januari 2006 van de populaties die als Belg en als vreemdeling zijn geboren (in per 10.000)⁵

Bron : RR - DG SIE / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

⁵ De gegevens per leeftijd en geslacht zijn aan de totale populatie gekoppeld om de structuren te vergelijken waarbij de verschillende grootte van de totale populatie uit de vergelijking werd gelicht.

Figuur 6.10. Vergelijking structuren per leeftijd en geslacht op 1 januari 2006 van de vreemde populaties en als vreemdeling geboren (in per 10.000)⁶

Bron : RR - DG SIE / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

6.3.2.7. De noodzaak om verder te gaan

Door te focussen op de nationaliteit bij de geboorte krijgen we ongetwijfeld een veel beter inzicht in de migrantenpopulaties dan enkel via de nationaliteit. Op die manier kan ook de impact van de migraties op lange termijn worden gemeten, kan de structuur per leeftijd of geslacht worden ingeschat ...

Toch blijft die als vreemdeling geboren populatie sterk afhankelijk van de toekennings- en overdrachtsregels van de nationaliteit. De gegevens over de als vreemdeling geboren populatie zijn nuttig maar ze vertalen niet enkel de demografie van de migrantenpopulaties. Ze zijn ook een weergave van de evolutie van het nationaliteitsrecht, de toe-eigening ervan door vreemde populaties en de demografie van de migrantenpopulaties. De impact van het nationaliteitsrecht is minder sterk dan in het geval van de populaties waar enkel op basis van hun nationaliteit een onderscheid wordt gemaakt, maar mag ook niet worden verwaarloosd. Zo tellen we onder de als vreemdeling geboren personen en onder de vreemde personen heel weinig minderjarigen omwille van de overdrachts- en toekenningregels van de nationaliteit. Door een analyse van deze gegevens te maken zonder rekening te houden met de interactie tussen recht en maatregel, dreigt de analist een averechts effect te bewerkstelligen.

Om de demografische dynamiek⁷ van de populatie die het gevolg is van migraties te begrijpen, moet men misschien verder gaan en afstand nemen van de verplichtingen die met het nationaliteitsrecht en de gedragingen in termen van verkrijging van de nationaliteit van de vreemde populaties zijn verbonden.

⁶ De gegevens per leeftijd en geslacht zijn aan de totale populatie gekoppeld om de structuren te vergelijken waarbij de verschillende grootte van de totale populatie uit de vergelijking werd gelicht

⁷ Dezelfde opmerking geldt voor niet-demografische studies over de integratie of de inschakeling van migrantenpopulaties.

6.3.3. Enkele elementen om verder te gaan

6.3.3.1. Identificeren van Belgen met vreemde ouders

In het verlengde van de typologieën gebaseerd op de nationaliteit bij de geboorte, werd de idee om te proberen de nationaliteit bij de geboorte van de ouders te identificeren, vaak naar voor geschoven.

De toepassing van deze praktijk zorgt voor heel wat problemen. Eerst en vooral is de rechtstreekse identificatie van de ouders op basis van de gewone statistieken onmogelijk, aangezien de afstamming geen « wettelijk gegeven » van de bevolkingsregisters is⁸.

De identificatie van de ouders is echter wel op een onrechtstreekse manier mogelijk op basis van de gezinssamenstellingen, die het voorwerp van een registratie vormen die nuttig is voor de statistiek. Om de ouders van volwassen personen te identificeren zou men in de historiek van het Rijksregister moeten teruggaan tot een periode waar ouders en kinderen samenwoonden. Het Rijksregister is evenwel een recent instrument dat pas tijdens de jaren 1980 is afgewerkt. Het is dus onmogelijk om op die manier de ouders te identificeren van personen die het ouderlijke huis hebben verlaten, vóór de invoering van het Register⁹ (Debuisson et Perrin, 2004). Deze identificatiemethode van de ouders is dus enkel zeker voor relatief jonge personen (geboren na 1970). Men zou uiteraard kunnen zeggen dat de toekenning van de Belgische nationaliteit bij de geboorte aan kinderen van vreemde ouders of als vreemdeling geboren, geringer was vóór 1985 omwille van het nationaliteitsrecht dat toen van kracht was en het aantal nationaliteitsverkrijgingen beperkte en dat het toen niet mogelijk maakte om de Belgische nationaliteit toe te kennen aan de kinderen van de derde generatie, of aan de kinderen met een Belgische moeder en een vreemde vader. Door het recht dat vroeger strikter was, is de impact van deze vertekening dus beperkter, ook al blijft hij bestaan. Een tweede probleem is de moeilijkheid zeker te zijn van de registratie in het Rijksregister van de nationaliteitswijzigingen die vóór de invoering van het Register zijn doorgevoerd. Via een koppeling van de gegevens van het Rijksregister aan de volkstelling van 1991 waar naar de nationaliteit van de ondervraagde personen werd gevraagd, kan het probleem worden omzeild. Dit is echter volledig afhankelijk van de verklaring van de individuen op deze vragenlijst. Dit betekent dus dat de geboortenationaliteit van de ouders van de individuen helemaal niet vast staat en dat een aantal ouders die worden beschouwd als zijnde geboren als Belg, Belg door verkrijging kunnen zijn. Tenslotte kan men ook de ouders die vóór de invoering van het Rijksregister en de telling van 1991 zijn gestorven niet identificeren, wat toch niet te verwaarlozen is voor de oudste migraties. Deze formele obstakels zullen zichzelf in principe opheffen naarmate het Rijksregister ouder zal worden en het aantal personen dat na 1970 is geboren zal toenemen.

Voor het eerst zijn sinds kort schattingen beschikbaar, waarmee het beslist mogelijk is om naast de vreemdelingen en de als vreemdeling geboren personen, een groot deel van de als

⁸ De informatie wordt door de gemeenten geregistreerd en kan zelf door het Rijksregister worden opgeslagen, maar mag niet buiten die gemeenten worden gebruikt.

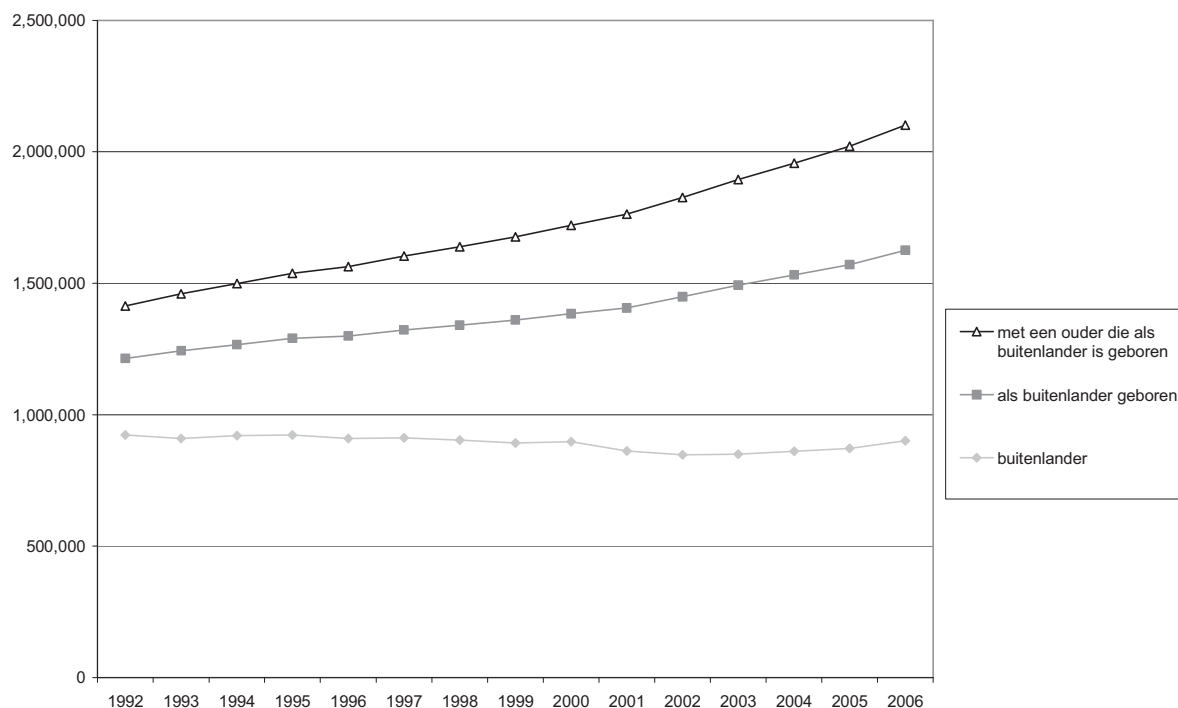
⁹ Bovendien is de identificatie van de ouders van een kind soms onmogelijk, in het geval de ouders en de kinderen niet meer samenwonen. De identificatie kan zelf moeilijk zijn wanneer verschillende gezinnen in eenzelfde huishouden samenleven.

Belg geboren personen uit ouders die als vreemdeling zijn geboren in kaart te brengen (Poulain et Perrin, 2007). De onderschatting van de populatie die het gevolg is van migraties is ongetwijfeld niet te verwaarlozen voor personen die zich hier na de eerste migratiestromen hebben gevestigd maar voor meer recente migraties (Turkse of Marokkaanse migraties bijvoorbeeld), lijkt die schatting correct. Deze gegevens zijn echter nog voorbarig en er wordt beter gewacht tot de ouders van de individuen aan de hand van het Rijksregister volledig kunnen worden geïdentificeerd, om een definitieve schatting te krijgen. Deze voorlopige gegevens geven ons reeds heel wat inlichtingen, o.m. over de jongste generaties waarvoor de gegevens volledig betrouwbaar zijn.

Op basis van de gegevens waarover we op 1 januari 2005 beschikten, kan men het aantal als vreemdeling geboren personen of het aantal personen dat minstens een ouder heeft die als vreemdeling is geboren op 2.022.548¹⁰ schatten, nl. 19,4% van de totale populatie, tegenover 15,0% indien men de nationaliteit bij de geboorte als basis neemt. Deze populatie is dus veel talrijker dan de vreemde populatie of als vreemdeling geboren. Bij die 2 miljoen personen zijn ongetwijfeld niet alle oudste personen, die als Belg zijn geboren uit vreemde ouders, meegerekend. Het reële cijfer is dus vermoedelijk hoger maar de realiteit zal wel niet ver van deze schatting verwijderd zijn. Naast de schatting van het totale aantal personen met een vreemde ouder, blijkt op basis van de beschikbare schatting dat deze populatie snel groeit, en zelf iets sneller dan de als vreemdeling geboren populatie alleen (fig. 6.11).

¹⁰ Gelet op de afwijkingen, is de nauwkeurigheid van dit cijfer een illusie.

Figuur 6.11. Evolutie van de vreemde populaties en van vreemde afkomst volgens de definitie, 1991-2006
(in België geboren vreemdelingen, vreemdelingen, als vreemdelingen geboren, personen met een ouder die als vreemdeling is geboren)

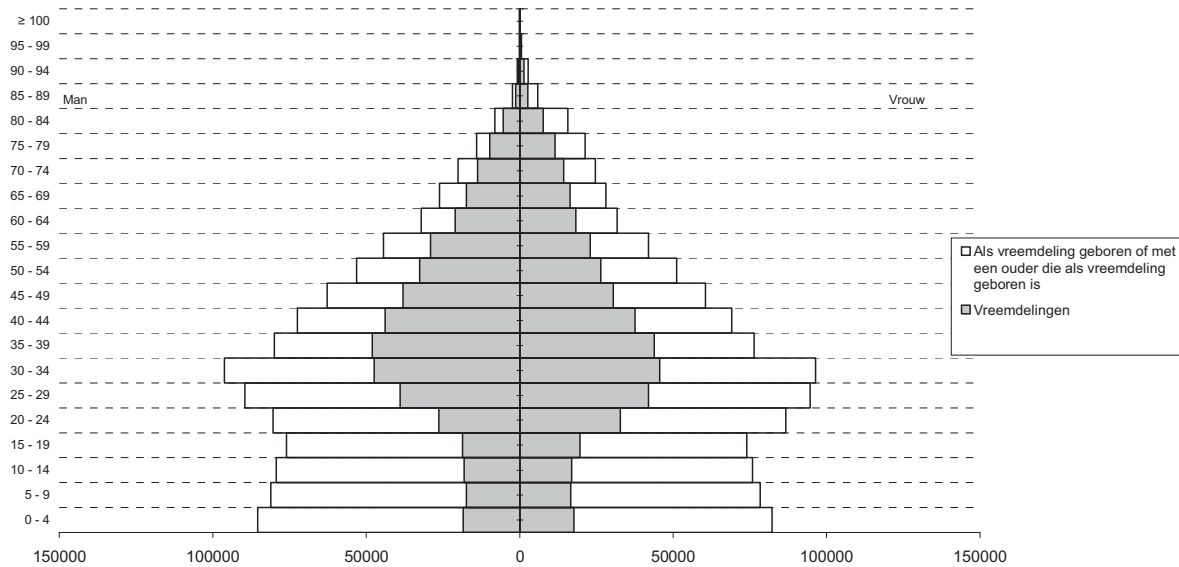

Bron : RR - DG SIE /
Berekeningen et typologie réalisés par le GédAP-UCL (repris de Poulain et Perrin, 2007).

Door de nationaliteit van de ouders bij de geboorte als basis te nemen, krijgt men een beter inzicht in de jonge migranten¹¹ die men thans niet langer correct kan registeren op basis van de nationaliteit of de nationaliteit bij de geboorte (cfr. 4. en 6.3.2.). In tegenstelling tot de populatie van vreemdelingen of van personen die als vreemdeling zijn geboren, waar het aantal minderjarigen gering is, telt men heel wat minderjarigen met een ouder die als vreemdeling is geboren (fig. 5.5), ook al ligt de meest frequente leeftijdsklasse van deze populatie tussen de 25 en 34 jaar. Het statistisch in kaart brengen van de migrantenjongeren is uiteraard de grootste verdienste van deze definitie, aangezien het een sleutelgroep is voor alle vormen van integratiebeleid naar de migrantenpopulaties toe.

¹¹ Op deze leeftijd is de schatting trouwens toereikend aangezien de personen sinds hun geboorte in het RR zijn geregistreerd.

Figuur 6.12. Structuren per leeftijd van de vreemde populaties en van de populatie van als vreemdeling geboren personen of die een ouder hebben die als vreemdeling is geboren, 1.1.2005

Bron : RR - DG SIE /

Berekeningen en typologie uitgevoerd door G dAP-UCL (overgenomen van Poulain et Perrin, 2007).

De nationaliteit van de ouders bij de geboorte mag dan al een aanzienlijk voordeel zijn, toch moet er op een aantal methodologische problemen worden gewezen, die verder gaan dan de betrouwbaarheid van de gegevens en de eigenlijke meting.

Aangezien we in de stamboom van het individu teruggaan, duiken gevallen van “vermenging” op die niet identificeerbaar zijn als we ons enkel voor de kenmerken van het individu richten: sommige personen hebben een ouder die als vreemdeling is geboren en een ouder die als Belg is geboren. Onder de personen die als Belg worden geboren, maar die minstens een ouder hebben die als vreemdeling is geboren, is er volgens onze schattingen slechts 23% van de personen die twee ouders hebben die als vreemdeling zijn geboren. In 77% van de gevallen is een van beide ouders dus als Belg geboren. Voor deze kinderen uit gemengde koppels, is het vaak de moeder die Belgische is (57%).

Deze vermenging kan uiteraard als « kunstmatig » worden beschouwd, de grootouders, en dus ouders van de als Belg geboren ouders, kunnen zelf immers als vreemdeling zijn geboren. Geen enkele bron maakt het echter mogelijk daarin klaarheid te brengen en tot aan de grootouders terug te gaan. Indien men trouwens tot de grootouders teruggaat, veronderstelt dit de hypothese van een invloed van de oorsprong van de grootouders op de kleinkinderen, wat in ieder geval geen eenvoudige hypothese is. Wanneer men bovendien drie generaties in de tijd teruggaat, komt men in een periode terecht waar de immigratie beperkter was. Het belang van deze derde generatie migranten, die niet in de statistieken is opgenomen, moet dus niet worden overschat. Indien men tenslotte drie generaties in de tijd teruggaat, komt men in periode terecht waar de voornaamste immigratielanden heel verschillend waren van de huidige immigratielanden. Zo zullen er ongetwijfeld veel personen van de derde generatie

Italiaanse migranten te vinden zijn, maar veel minder personen van de derde generatie Marokkaanse of Congolese migranten.

In ieder geval is het vaststellen van een aanzienlijke mixiteit in de afkomst van de ouders sociologisch belangrijk. Dit moet er ons tevens toe aanzetten deze in België geboren populatie, met een ouder die in het buitenland is geboren, methodologisch uiterst voorzichtig te benaderen. Indien een persoon een ouder van Belgische afkomst heeft en een ouder van vreemde afkomst, bestaat er geen eenvoudige manier om hem in de ene of de andere klasse onder te brengen. Hij kan op basis van een deel van zijn afkomst worden gediscrimineerd en het kan dus nuttig zijn de omvang van deze discriminaties te onderzoeken. De persoon kan in zijn dagelijkse leven ook als Belg worden beschouwd en het kan dus fout zijn hem als migrant te catalogeren. We weten dat de meerderheid van de personen die als Belg zijn geboren en die een ouder hebben die als vreemdeling is geboren, uit gemengde koppels komen, deze vraag is dus niet zo onbelangrijk.

De methodologische moeilijkheden waarmee we af te rekenen krijgen om met de mixiteit van de oorsprong van de ouders om te gaan, moet er ons toe aanzetten nog harder te denken aan de idee om informatie over de grootouders te verzamelen, ondanks het belang dat naar de derde generatie uitgaat. Op welke manier moeten we een persoon die als Belg wordt geboren, met drie grootouders die Belg zijn en een grootouder die als vreemdeling is geboren, beschouwen? De mixiteit van de oorsprong van de ouders is reeds sterk aanwezig, de mixiteit van de oorsprong van de grootouders is dat vermoedelijk nog veel meer.

6.3.3.2. Een socio-economische opvolging gebaseerd op de nationale afkomst om beter de strijd aan te binden tegen discriminaties op de arbeidsmarkt

De voorgestelde schatting van de populatie van personen met minstens een vreemde ouder is interessant. Zoals we het net methodologisch hebben bekeken, kan een deel van die populatie nog niet in statistieken worden ondergebracht gelet op het recente karakter van de geïnformatiseerde bevolkingsregisters. Het gaat hier dus nog om een gedeeltelijke schatting.

Om de diversiteit en de strijd tegen de discriminaties op de arbeidsmarkt te bevorderen, wordt er intussen een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar « Een socio-economische opvolging gebaseerd op de nationale afkomst om beter de strijd aan te binden tegen discriminaties op de arbeidsmarkt ». De bedoeling is om een beter inzicht in de situatie van vreemdelingen op de arbeidsmarkt te krijgen maar ook van personen van vreemde afkomst. Deze vreemde populatie zou moeten worden geïdentificeerd op basis van de nationaliteit van het individu, zijn nationaliteit bij de geboorte, zijn geboorteplaats, maar ook van de geboorteplaats van zijn ouders en misschien hun nationaliteit bij de geboorte zoals dit door de Verenigde Naties wordt aangeraden voor de identificatie van de populaties van vreemde afkomst in het kader van de volkstellingen (UNECE, 2006). Daarom zou een directe toegang tot de afstamming van de individuen een beter inzicht in de volledige doelpopulatie mogelijk moeten maken (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007). Ook al is er op vandaag op basis van deze opvolging geen enkel gegeven beschikbaar, de kennis die we momenteel hebben over de migrantenpopulaties en hun situatie op de arbeidsmarkt zou er grondig door worden gewijzigd.

6.4. Gedeeltelijke conclusie : de keuze van een definitie en de keuze van de resultaten

Het aantal vreemdelingen stijgt niet meer, het aantal personen van vreemde afkomst daarentegen wel, ook al zijn de indicatoren waarover we beschikken om deze populatie te beschrijven voorlopig nog onvolledig. Met de gegevens uit deze tekst kunnen we reeds iets verder gaan dan de nationaliteit om een beter inzicht te krijgen in de nationaliteit bij de geboorte en gedeeltelijk in de nationaliteit van de ouders. De als vreemdeling geboren populatie verschilt radicaal van de vreemde populatie. De als vreemdeling geboren populatie is talrijker dan de vreemde populatie, maar de kenmerken zijn vaak tegengesteld : de als vreemdeling geboren populatie groeit, terwijl de vreemde populatie stagneert; de Europeanen domineren de vreemde populatie maar niet langer de als vreemdeling geboren populatie. Op basis van de eerste gegevens waarover we beschikken, ziet het er naar uit dat de verschillen binnen de populatie van vreemde afkomst nog sterker zijn, maar vooral dat de mixiteit van de afkomst van de Belgen van vreemde afkomst vaak wordt onderschat.

Uiteraard is het de bedoeling dat we ophouden te veralgemenen. Personen die het gevolg zijn van migraties zijn niet noodzakelijk vreemdelingen. De courante betekenis van het woord « vreemdeling » mag dan al breed zijn, we hoeven daarom nog niet te vergeten dat de Belg, of hij nu van vreemde afkomst is of allochtoon ... niet langer vreemdeling is. Het kan nuttig zijn in een bepaald aantal gevallen te verwijzen naar de oorsprong van een individu (om discriminaties te onderzoeken, die op dit kenmerk zijn gebaseerd, de culturele verschillen ...) maar dat heeft beslist niets met zijn nationaliteit te maken.

Indien men zich tot populaties van niet-Europese of EU afkomst wil richten, gaat het niet langer in hoofdzaak om vreemde populaties maar om Belgische populaties. Dit heeft uiteraard aanzienlijke gevolgen voor het beleid inzake integratie en migraties. Zo betekent de strijd aanbinden tegen discriminaties op basis van de afkomst, ook de strijd aanbinden tegen discriminaties waar Belgen het slachtoffer van zijn, ook al zijn ze van vreemde afkomst. Wat het migratiebeleid betreft, gaat het bij de « gezinshereniging » bij populaties van vreemde afkomst vaak om de partner van Belgische onderdanen van vreemde afkomst. Het beperken van de mogelijkheden op gezinshereniging met partners van Belgische onderdanen, betekent een aanzienlijke wijziging van doelstelling.

De plaats die de Belgen, die het gevolg zijn van de migratie, tenslotte innemen wordt steeds groter, wat er ons moet toe aanzetten te wijzen op de ongelijkheden waarvan een steeds groter wordend deel van de Belgische burgers, op basis van hun afkomst, het slachtoffer wordt. Ondanks het verkrijgen van de Belgische nationaliteit, wordt de Belg van vreemde afkomst nog steeds vaak op zijn afkomst gewezen. Voor sommigen is wetenschappelijk onderzoek, dat de oorsprong van de Belgen beter probeert te begrijpen en dat daarom statistische informatie opvraagt, een manier om discriminatie te institutionaliseren. Wat ons betreft, lijkt het noodzakelijk te erkennen dat die discriminaties bestaan en dat het essentieel is over statistische middelen te beschikken waarmee de omvang van het fenomeen kan worden geëvalueerd, om het probleem efficiënt te kunnen aanpakken. Momenteel zijn de beschikbare middelen uiterst beperkt en ontoereikend om inzicht te krijgen in de situatie van de vreemdelingen. Ze zouden kunnen worden verfijnd op basis van informatie die reeds in administratieve bestanden is opgeslagen, zoals uit een aantal vernieuwende studies is gebleken (Vertommen, Martens et Ouali, 2006 ; Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

7. Migraties en bevolkingsgroepen in onregelmatig verblijf: kwantitatieve benaderingen en statistische basisgegevens

Terwijl de statistieken voldoende gegevens bevatten over de wettelijke vreemde bevolking en de regelmatige migratiestromen en dat ook zouden kunnen doen voor de bevolkingsgroepen van vreemde afkomst die wettelijk in ons land verblijven, heeft niets in deze gegevens rechtstreeks betrekking op de vreemde bevolking in onwettig verblijf of op de onwettige migratiestromen¹.

Terwijl onwettige migraties en de bevolkingsgroepen in onwettig verblijf de aandacht trekken, laten de statistieken ons vandaag niet toe om deze thema's op bevredigende wijze te behandelen. Statistieken hebben het inderdaad moeilijk met zaken die onwettelijk of onwettig zijn. Tot op heden was er weinig cijfermateriaal voorhanden dat het mogelijk zou maken de problematiek beter af te bakenen. Terwijl er steeds meer studies zijn over onwettige migraties en de bevolkingen die daaruit voortvloeien, bestonden er tot op heden zowel internationaal als nationaal weinig studies die een poging ondernemen om het fenomeen op wetenschappelijke wijze te kwantificeren (Delaunay en Tapinos, 1998; Kaizen en Nonneman, 2007). Er zou echter grondige vooruitgang kunnen worden geboekt op basis van zware methodologische investeringen door enkele voorbeelden van goede praktijken te volgen (Jandl, 2004).

We stellen kort de grondslagen voor (en vaker nog het ontbreken van grondslagen) van de in België beschikbare globale ramingen inzake onregelmatige aanwezigheid. Vervolgens staan we wat langer stil bij de indirecte elementen aan de hand waarvan we bepaalde aspecten van de onwettige immigratie kunnen beoordelen. Die elementen zouden ons kunnen helpen om in de toekomst geïntegreerde ramingen betreffende de omvang van het fenomeen te maken.

7.1 Beschikbare globale ramingen

Strikt genomen kunnen er geen statistieken worden gemaakt van onwettige migratiestromen en van onwettige aanwezigheid². Het fenomeen is inderdaad nog nauwelijks het voorwerp van studie geweest en de weinige registraties zijn heel partieel³. In het beste geval kunnen we een indirecte raming maken van de omvang van de stromen en van de betrokken bevolkingen door extrapolatie of door deductie op basis van aanwijzingen die bepaalde vormen van onregelmatigheid verraden. Met andere woorden, er bestaan geen databanken die het mogelijk maken om mensen in onwettig verblijf gemakkelijk te identificeren⁴; wel beschikken we over ramingen die gebaseerd zijn op indirecte aanwijzingen.

¹ Behalve voor zover een deel van de immigratie en van de bevolking in wettelijk verblijf het resultaat is van een voorafgaande onregelmatige immigratie of aanwezigheid.

² We maken hier een duidelijk onderscheid tussen onwettige immigratie en onwettige aanwezigheid, aangezien beide situaties niet noodzakelijk met elkaar zijn verbonden. De situatie van een onwettige immigrant kan worden geregulariseerd, terwijl de vreemdeling in onregelmatig verblijf in het verleden een legaal immigrant kan zijn geweest.

³ De enige onwettige immigraties die direct worden geteld, zijn de verhinderde pogingen die aanleiding geven tot terugleiding, terwijl de enige vreemdelingen in onregelmatig verblijf die worden geregistreerd precies die personen zijn die worden geïntercepteerd en dus het risico lopen te worden verwijderd of de personen die bijstand vragen om naar hun land van herkomst terug te keren.

⁴ We onderstrepen dat Spanje de personen in onregelmatig verblijf heeft geregistreerd om voor de regularisatieprocedures over een rechtvaardige basis te beschikken. De ingezamelde gegevens worden niet aan de politiediensten bezorgd en mogen niet worden gebruikt om personen in onregelmatig verblijf te identificeren met het oog op doeleinden die nadelig voor hen zouden kunnen zijn. We mogen er dus van uitgaan dat het

Het voorwerp van studie duidelijk definiëren zou een eerste noodzakelijke stap moeten zijn bij dit type ramingen. In de feiten is deze definitie nogal vaak onnauwkeurig, wat moeilijk verzoenbaar is met een gegronde raming. Er kan worden gezocht naar twee belangrijke types van indicatoren: de ene heeft betrekking op de onwettige immigratie (de stroom), de andere op de bevolking in onregelmatig verblijf (de stock). De definitie van het eerste type indicator is complex. Is er immers sprake van onwettige immigratie indien een persoon de grens op legale wijze overschrijdt, maar vervolgens onwettig in een land verblijft? Er is echter geen enkele raming van de onwettige stromen, die ook maar een beetje gegronnd zou zijn, geproduceerd of op grote schaal verspreid. In tegenstelling met de raming van de onwettige stromen heeft de raming van het aantal vreemdelingen in onregelmatig verblijf wel geleid tot verschillende pogingen van raming.

Voor België berusten de globale ramingen van het aantal vreemdelingen in onregelmatig verblijf die tot vandaag zijn geproduceerd (of die al dan niet op informele wijze circuleren) gewoonlijk niet op een methodologie die betrouwbaar kan worden genoemd. Zoals in de andere landen wordt er vaak geen toelichting gegeven bij de methodologie, waarschijnlijk omdat ze door de auteurs niet voldoende gegronnd wordt geacht om de test van een objectieve analyse te doorstaan (Jandl, 2004). De meeste ramingen worden inderdaad uitsluitend geproduceerd op advies van experts (die meestal een onbekende ramingsmethodologie hanteren) of op basis van methodes die berusten op zeer betwistbare hypothesen⁵. Ondanks alles blijft men deze ramingen verspreiden: volgens de auteurs zouden er 40.000 tot 140.000 personen onregelmatig in België verblijven (Kaizen en Nonneman, 2007).

Het belangrijkste probleem heeft te maken met de methode waarmee we van de gegevens die fragmentarisch of in de vorm van onderzoeken beschikbaar zijn kunnen overgaan, via de statistieken van de politie, tot een raming van de totale bevolking. Aangezien de beschikbare ramingen objectief geen enkele methode voorstellen die in België wetenschappelijk bevredigend is, beperken we ons hier tot een voorstelling van de erkende methodes.

In een referentieartikel over de raming van onwettige migraties identificeert Michael Jandl (2004) vijf belangrijke methodes om te ramen hoeveel personen onregelmatig in een land verblijven. We nemen deze methodes hierna over:

- De methodes van raming op basis van residu's: deze methodes bestaan in landen die beschikken over een dubbele boekhouding van de bevolking; de ene is beperkt tot de legale bevolking, de andere heeft betrekking op de reële bevolking, ongeacht het verblijfsstatuut. In landen waar het verblijfsstatuut wordt vastgesteld op het ogenblik van de telling, kan men proberen de grootte van de bevolking in onwettig verblijf te ramen. In sommige landen ook bevatten bepaalde administratieve databanken zowel de legale als de onwettige bevolking, terwijl andere zich beperken tot de legale bevolking, wat het mogelijk moet maken de grootte van de onwettige bevolking af te leiden. Natuurlijk kan men vrezen dat de telling en de verklaringen van de personen in

registratiepercentage hoog is. Ondanks de beperkingen is deze registratie een van de zeldzame gevallen waarin men zich kan baseren op een echte directe raming van het fenomeen.

⁵ Zo is een courante raming van 90.000 personen in onregelmatig verblijf het resultaat van de keuze van een verhouding van 10% vreemdelingen in onregelmatig verblijf ten opzichte van de bevolking in regelmatig verblijf (Poulain, 1997). Dit percentage van 10% is gekozen op basis van ramingen die in onze buurlanden worden aanvaard (die niet over betere informatiebronnen dan België beschikken). Deze raming is bijgevolg meer dan betwistbaar.

onwettig verblijf minder betrouwbaar zijn, maar dit type methode kan als basis voor een eerste raming dienen.

- De methodes van raming op basis van een multiplicator: deze methodes, die zeker niet de meest voorkomende zijn, gaan uit van het bestaan van een vaste verhouding tussen bekende informatie (het aantal geïntercepteerde vreemdelingen in onregelmatig verblijf) en informatie die men zoekt (het aantal vreemdelingen in onregelmatig verblijf). Het werk van de met de raming belaste persoon bestaat er dus in deze vermenigvuldigingsfactor te vinden. Dit is helaas uiterst moeilijk, ook al lijken bepaalde voorbeelden relevant te zijn. We vermelden met name het gebruik van gegevens over de geboortes van kinderen van ouders in onregelmatig verblijf of over de sterfgevallen van vreemdelingen in onregelmatig verblijf (Delaunay en Tapinos, 1998). In beide gevallen kunnen we, ondanks de moeilijkheden, proberen een beredeneerde raming van de totale bevolking in onregelmatig verblijf te maken op basis van de geregistreerde sterfgevallen en geboortes van mensen in onwettig verblijf, na bepaalde hypothesen te hebben gesteld betreffende de structuur per leeftijd en de niveaus van vruchtbaarheid en mortaliteit.
- De methodes op basis van enquêtes: de grootte van de bevolking in onregelmatig verblijf kan worden geraamd op basis van enquêtes. Ook hier situeert het probleem zich in een eerste fase op het vlak van de betrouwbaarheid van de antwoorden op het thema en op het vlak van de dekking van de bevolking. In een tweede fase is er ook de moeilijkheid van de extrapolatie van de resultaten op het niveau van het hele land, terwijl de steekproeven vaak beperkt zijn en in het beste geval representatief voor een specifieke lokale situatie.
- De methodes van ‘capture-recapture’: de toepassing van deze methodes is afgeleid van de biologie van de bevolkingen, waar ze worden gebruikt om dierenpopulaties te berekenen. Op verschillende data wordt een gedeeltelijke telling van de bevolking georganiseerd, waarbij elk geteld individu telkens duidelijk wordt geïdentificeerd (bv. de dieren worden geringd). Men telt het aantal keren dat elk individu werd geteld. Op deze basis kan men, met behulp van een parameter ‘Vis’, de grootte van de totale bevolking tellen⁶. Vanuit statistisch oogpunt schenken deze methodes de grootste voldoening. Sommige van de onderliggende hypothesen moeten aandachtig worden onderzocht. De registratie moet zorgvuldig gebeuren en vooral de waarschijnlijkheid van ‘capture’ van elk individu moet gelijk zijn. Het kan moeilijk zijn om voor dit alles de nodige garanties te bieden, aangezien sommige individuen zich wellicht gemakkelijker laten registreren, onderzoeken of vatten dan andere (vooral wanneer men, zoals vaak gebeurt, werkt met registraties door de politie).
- De methodes op basis van de resultaten van regularisatiecampagnes: in de landen die regularisatiecampagnes organiseren, worden deze gegevens gebruikt om een raming te maken van de bevolking in onregelmatig verblijf. Een van de moeilijkheden die zich voordoen, vloeit voort uit de criteria die voor deze regularisatie worden vastgesteld en beperkt de gedekte bevolking.

⁶ Michael Jandl (2004) geeft een voorbeeld dat het mogelijk maakt deze methode beter te begrijpen: ‘Ter illustratie bekijken we de volgende methode om het aantal vissen in een vijver te ramen. Om te beginnen vangen we 1.000 vissen die we van een merkteken voorzien en weer loslaten. Daarna vangen we opnieuw 1.000 vissen die we onderzoeken. Zijn er 100 vissen van een merkteken voorzien, dan komt 10% van deze groep overeen met 1.000 vissen. Bijgevolg kunnen we veronderstellen dat er in de vijver 10.000 vissen zijn.’

7.2 Aanwijzingen

Terwijl globale ramingen geen voldoening schenken, beschikken we toch over bepaalde aanwijzingen op grond waarvan we een aantal tendensen kunnen schetsen. Van die aanwijzingen stellen we alleen diegene voor welke we vandaag het best kennen en diegene welke we kunnen gebruiken om inzicht te krijgen in de huidige situatie. Het zijn zeker niet de enige relevante aanwijzingen over dit thema en het zouden ook wel eens niet de meest neutrale aanwijzingen kunnen zijn. Het zijn wel de aanwijzingen waarover het meeste documentatie bestaat, die het meest worden besproken en die het meest toegankelijk zijn.

7.2.1. De regularisatiecampagne van 1999

De grote regularisatiecampagne van 1999 had ons kunnen toelaten om een gedeeltelijke raming te maken van de bevolking in onregelmatig verblijf. De criteria van deze regularisatie hadden immers tot gevolg dat een groot deel van de bevolking in onregelmatig verblijf werd uitgesloten. Waarschijnlijk hebben veel van de personen in onregelmatig verblijf geen dossier ingediend. Ondanks alles betekent dit dat het aantal van 50.000 personen in onregelmatig verblijf op genoemde datum als een minimum moet worden beschouwd.

Op grond van de resultaten van het onderzoek dat Adam et al. (2002) na de regularisatiecampagne van 1999 hebben gevoerd bij mensen zonder papieren, kunnen we proberen een nauwkeuriger raming van de bevolking op voornoemde datum te maken. De ondervraagde personen in onregelmatig verblijf werden inderdaad uitgenodigd om te antwoorden op de vraag of ze al dan niet een regularisatieaanvraag hadden ingediend. In theorie laat het aantal negatieve antwoorden op deze vraag immers toe om de grootte van de onwettige bevolking ten tijde van de campagne te ramen, aangezien het aantal ingediende aanvragen bekend is. Helaas bieden de omvang van het onderzoek (130 interviews) en de gebruikte methode (steekproef) geen garanties voor de representativiteit van het onderzoek. Bovendien ligt de regularisatiecampagne vandaag al een hele tijd achter de rug. Toch is de oefening op het vlak van de statistiek één van de meest bevredigende voor België en kan ze dienen als referentiepunt, ook al vond ze enkele jaren geleden plaats.

7.2.2. Statistieken over activiteiten tot beteugeling van de immigratie en van de aanwezigheid van vreemdelingen in onregelmatig verblijf

Om inzicht te verwerven in het fenomeen van de onwettige immigratie worden gewoonlijk drie indicatoren gebruikt die verband houden met de beteugeling van de onwettige immigratie:

- het aantal teruggedrijvingen, d.i. vreemdelingen die geen toegang tot het grondgebied krijgen;
- het aantal intercepties van vreemdelingen in onregelmatig verblijf;
- het aantal gevallen van ‘gedwongen’ of ‘begeleide’ terugkeer van vreemdelingen in onregelmatig verblijf.

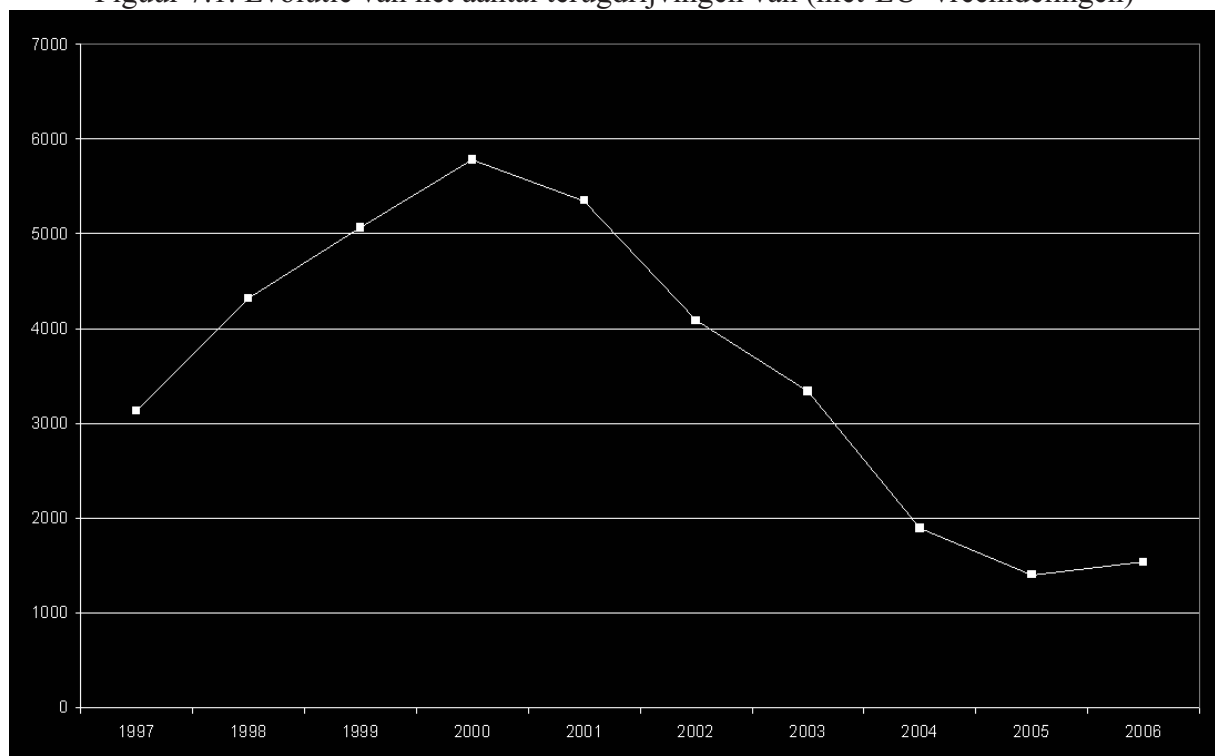
Het spreekt vanzelf dat deze gegevens met de grootste omzichtigheid moeten worden gebruikt. Ze zijn immers het resultaat van een administratieve en politionele activiteit die eigen regels heeft en die in de tijd kan evolueren. Bijgevolg zijn de geproduceerde statistieken de afspiegeling van zowel de praktijken van controle en verwijdering als van het fenomeen van de onwettige immigratie.

7.2.2.1. Terugdrijvingen

Het aantal teruggrijvingen van vreemdelingen die proberen de buitengrenzen van het land illegaal te overschrijden is *a priori* de belangrijkste indicator die we zouden moeten gebruiken om de druk van de onwettige immigratie aan de buitengrenzen te ramen. De vermenigvuldigingsfactor die zou toelaten om van deze statistiek betreffende de ‘verhinderde instroom’ over te stappen naar een raming van de totale onwettige instroom is echter bijzonder complex en heeft tot vandaag geen bevredigende oplossing gevonden. Het gevaar bestaat dat de raming een erg vertekend beeld geeft als gevolg van de gemakkelijke of minder gemakkelijke controle van de instroom naargelang het vervoermiddel, sinds er een einde is gekomen aan de stelselmatige controles aan de binnengrenzen van de Schengenruimte. Uiteindelijk is het bijzonder moeilijk om een onderscheid te maken tussen enerzijds de ontwikkelingen van de administratieve en politionele activiteit ter zake en anderzijds het fenomeen van de onwettige immigratie.

Het gebruik van de evolutie van het aantal teruggrijvingen is zo goed als onmogelijk, gelet op de gegevens. De laatste jaren is het aantal teruggrijvingen immers sterk gedaald (fig. 7.1). In de eerste plaats is dit het gevolg van het faillissement van Sabena, waardoor het aantal vluchten uit Afrika aanzienlijk is verminderd. De daling van het aantal teruggrijvingen is zeker ook het gevolg van de gewijzigde praktijken op het vlak van onwettige immigratie. Tot slot lijkt het moeilijk om deze gegevens te gebruiken om een reëel beeld te krijgen van de onwettige stromen.

Figuur 7.1. Evolutie van het aantal teruggrijvingen van (niet-EU vreemdelingen)

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, Grenscontrole /
uit de databank van de werkgroep CIBGGI (aangepast door Perrin, 2006a)

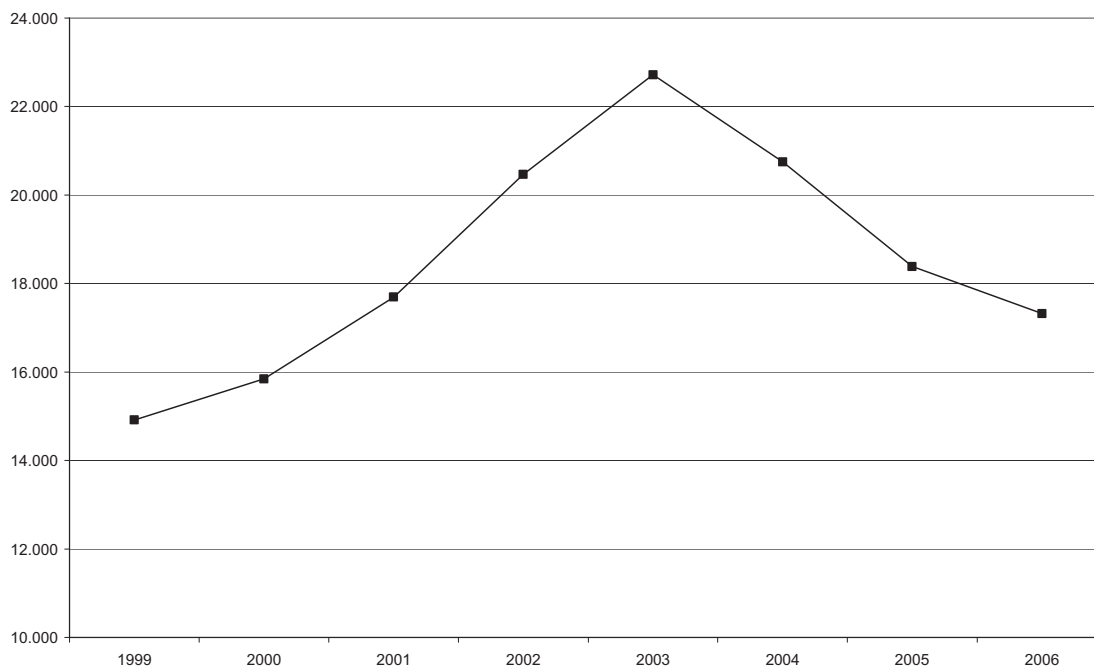
7.2.2.2. Intercepties van vreemdelingen in onregelmatig verblijf

Het aantal intercepties van vreemdelingen in onregelmatig verblijf wordt vaak gebruikt om een idee te krijgen van het aantal vreemdelingen in onregelmatig verblijf (Perrin, 2006a). Zoals dit geldt voor de teruggedrijvingen, kan het beeld nogal vertekend zijn als gevolg van de probabiliteit van intercepties die sterk verschilt van groep tot groep. Als gevolg van hun kenmerken, hun gedrag of van politionele praktijken zijn sommige categorieën van vreemdelingen meer dan andere het voorwerp van intercepties.

Gewoonlijk zijn deze gegevens beschikbaar bij de federale politie of bij de Dienst Vreemdelingenzaken. Beide instanties produceren elke maand syntheses over de nationaliteit, het geslacht, de leeftijdsgroep van de geïntercepteerde vreemdelingen en over de onmiddellijke gevolgen van de interceptie (directe repatriëring, opsluiting, afgifte van een bevel om het grondgebied te verlaten).

Terwijl het aantal intercepties tot 1999 sterk was afgenomen, is het tussen 1999 en 2003 sterk gestegen. Daarna is het opnieuw gedaald (fig. 7.2).

Figuur 7.2. Evolutie van het aantal intercepties van (niet-EU) vreemdelingen in onregelmatig verblijf

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Algemeen stellen we vast dat het aantal intercepties voor alle nationaliteiten samen sinds 2003 is gedaald. Toch zijn er enkele opvallende uitzonderingen. De intercepties van Algerijnen, Brazilianen, Palestijnen en Irakezen gaan inderdaad in stijgende lijn.

Sinds 2004 zijn Marokkanen de vreemdelingen in onregelmatig verblijf die het meest worden geïntercepteerd (tab. 7.1). Terwijl het aantal intercepties van Marokkanen sinds de start van de regularisatiecampagne eind 1999 voortdurend was gestegen, stellen we vast dat hun aantal

sinds 2004 niet meer stijgt en zelfs lijkt te dalen. De daling van het aantal arrestaties is groot voor de meeste nationaliteiten en met name voor groepen waar tot voor kort veel vreemdelingen werden aangehouden. Er zijn nog steeds veel aanhoudingen van vreemdelingen uit Centraal- en Oost-Europa (vooral Roemenen, Polen en Bulgaren), maar het aantal intercepties voor deze groepen is niet meer het hoogst. Anderzijds gaat het aantal intercepties van Algerijnen, die na de Marokkanen de meest geïntercepteerde nationaliteit zijn, opnieuw in stijgende lijn.

Tabel 7.1. Vreemdelingen in onregelmatig verblijf geïntercepteerd in 2006, volgens hun nationaliteit

Nationaliteit	Aantal	Percentage
Marokko	1954	11%
Algerije	1772	10%
India	1488	9%
Roemenië	1431	8%
Polen	1175	7%
Bulgarije	899	5%
Brazilië	854	5%
Irak	616	4%
Palestina	436	3%
Joegoslavië	425	2%
Rusland	363	2%
Congo (ex-Zaire)	306	2%
Georgië	269	2%
Iran	254	1%
Totaal	17323	100%

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

7.2.2.3. Gevallen van ‘begeleide’ en ‘gedwongen’ terugkeer van vreemdelingen in onregelmatig verblijf

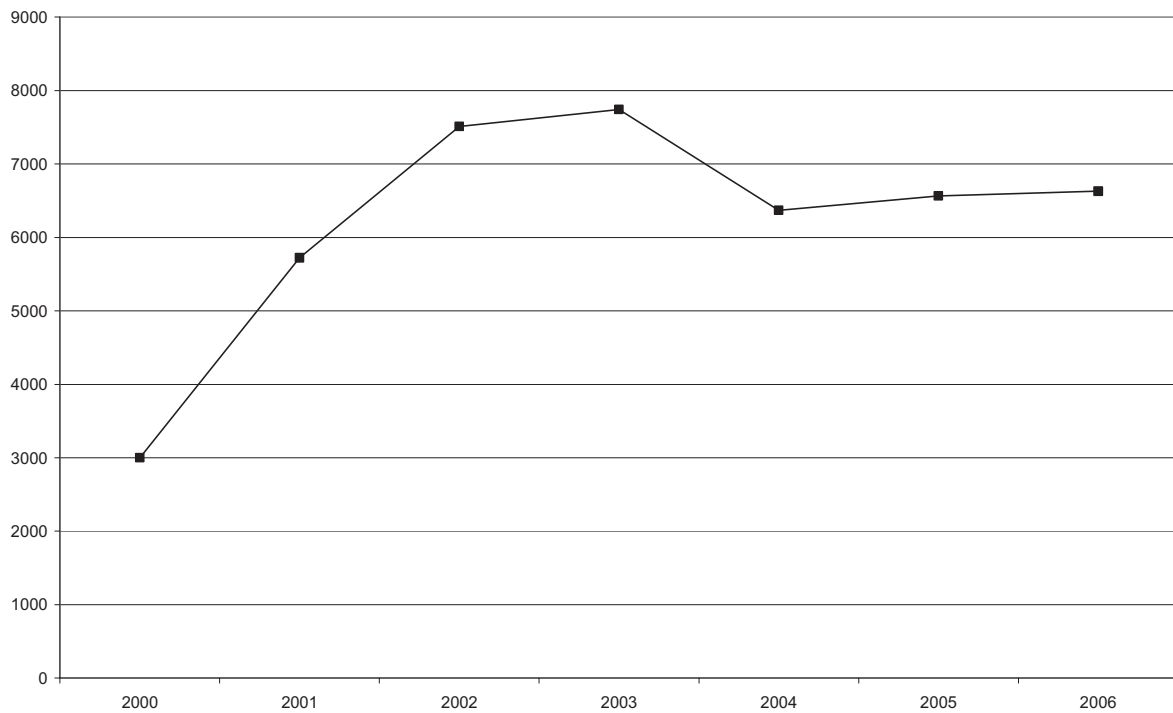
Het aantal gevallen van begeleide of gedwongen terugkeer van vreemdelingen in onregelmatig verblijf maakt het niet mogelijk om een beeld te krijgen van de onregelmatige aanwezigheid van vreemdelingen in België noch van de globale terugkeerstromen van deze vreemdelingen. Deze indicatoren bieden wel inzicht in de efficiëntie van het beleid van gedwongen verwijdering en bijstand bij de terugkeer. Vaak hebben deze indicatoren alleen betekenis wanneer men het aantal verwijderingen in verband brengt met de intercepties die tot deze verwijderingen leiden (Perrin, 2006a).

Deze gegevens zijn gewoonlijk maandelijks beschikbaar bij de bevoegde diensten van de Dienst Vreemdelingenzaken (bureaus C en CR) en laten toe een onderscheid te maken tussen het soort verwijdering, de nationaliteit, de asielzoekers van wie de aanvraag wordt afgewezen...

Terwijl het aantal repatriëringen in het begin van de jaren 2000 is gestegen, zorgde 2004 voor een duidelijke daling. Daarna kwam er opnieuw een – zij het lichte – stijging. De daling is vooral opvallend voor de Polen en de Bulgaren, ook al blijven zij respectievelijk de tweede en derde nationaliteit met het grootste aantal repatriëringen.

Het is opmerkelijk dat drie nationaliteiten goed zijn voor bijna de helft van alle repatriëringen in 2006 (48,4%) en dat het in de drie gevallen om landen gaat die in voornoemd jaar hetzij deel uitmaakten van de Europese Unie (Polen) hetzij sindsdien lid zijn geworden (Roemenië en Bulgarije) (tabel 7.2).

Figuur 7.3. Evolutie van het aantal repatriëringen van vreemdelingen, 2000-2006

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

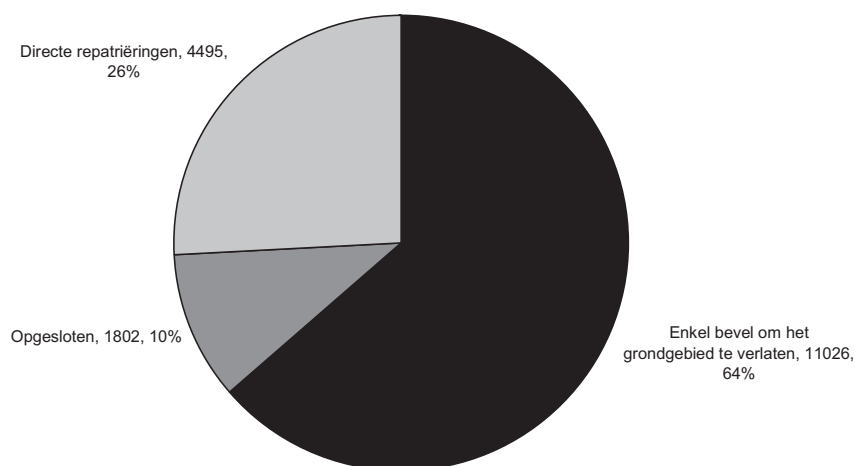
Tabel 7.2. Vreemdelingen in onregelmatig verblijf gerepatrieerd in 2006, volgens nationaliteit

	Aantal	Percentage
Roemenië	1426	21,5
Bulgarije	920	13,9
Polen	861	13,0
Brazilië	619	9,3
Rusland	300	4,5
Marokko	276	4,2
Albanië	269	4,1
Slowakije	208	3,1
Servië en Montenegro	152	2,3
Turkije	143	2,2
Tsjechische Republiek	104	1,6
Oekraïne	83	1,3
Congo (D.R.C.)	81	1,2
Litouwen	72	1,1
Hongarije	60	0,9
Irak	54	0,8
China	51	0,8
Kosovo	50	0,8
Georgië	47	0,7
Nigeria	44	0,7
Andere	809	12,2
Totaal	6629	100,0

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Uit de wanverhouding tussen het aantal repatriëringen en het aantal intercepties van vreemdelingen in onregelmatig verblijf blijkt duidelijk dat niet alle vreemdelingen in onregelmatig verblijf worden gerepatrieerd. In de praktijk krijgt 64% van de vreemdelingen in onregelmatig verblijf die worden geïntercepteerd alleen maar een bevel om het grondgebied te verlaten (B.G.V.). De personen die onmiddellijk worden gerepatrieerd, vertegenwoordigen 26% van de intercepties. De resterende 10% komt overeen met de personen die worden opgesloten. Momenteel is het echter onmogelijk de personen die uiteindelijk worden gerepatrieerd te identificeren (fig. 7.4).

Figuur 7.4. Onmiddellijke gevolgen van de aanhoudingen van vreemdelingen in onregelmatig verblijf in 2006

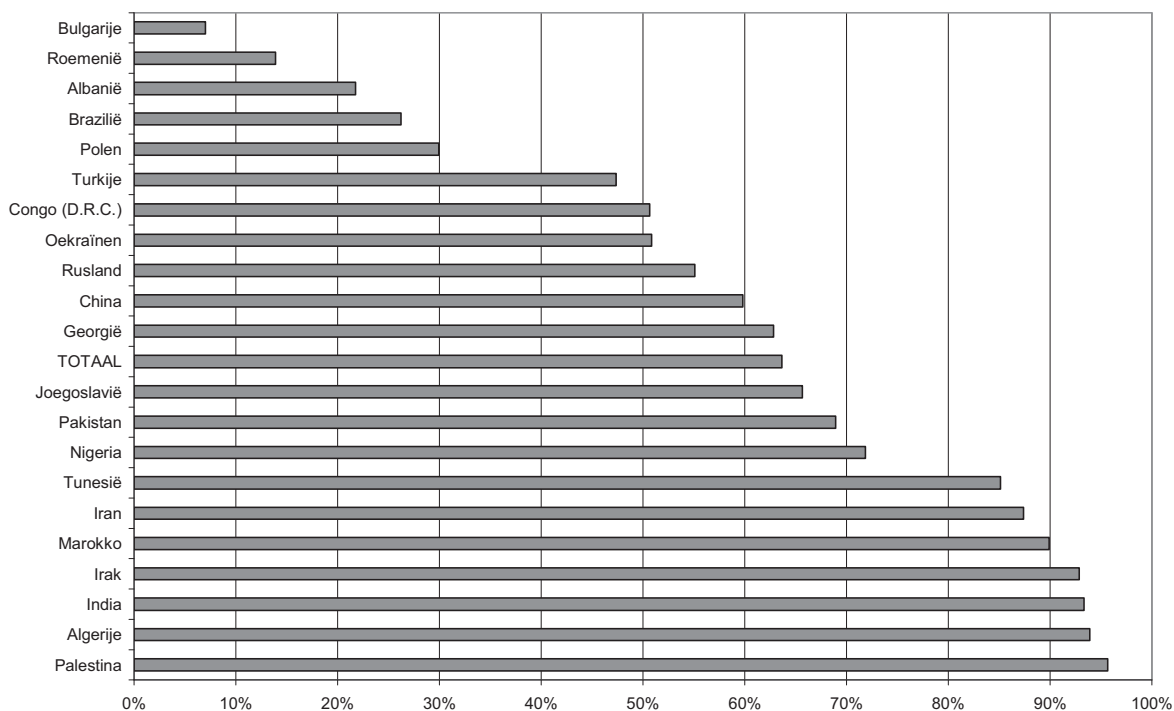

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Terwijl het aantal repatriëringen veel kleiner is dan het aantal intercepties, onderstreept de wanverhouding tussen de nationaliteiten van de vreemdelingen in onregelmatig verblijf die worden geïntercepteerd enerzijds en de nationaliteiten van gerepatrieerde vreemdelingen anderzijds het feit dat de waarschijnlijkheid van repatriëring sterk verschilt in functie van de nationaliteit. Terwijl meer dan 85% van de Marokkanen, Tunesiërs, Algerijnen, Indiërs, Iraniërs, Irakezen of Palestijnen in onregelmatig verblijf die door de politie worden geïntercepteerd alleen maar een bevel om het grondgebied te verlaten ontvangt, wordt meer dan 80% van de geïntercepteerde Roemenen en Bulgaren onmiddellijk gerepatrieerd (fig. 6.5). En terwijl de vreemdelingen in onregelmatig verblijf die worden geïntercepteerd slechts in gemiddeld 10% van de gevallen worden opgesloten, bedraagt dit aantal 47% voor de Congolezen (D.R.C.), 35% voor de Chinezen en 32% voor de Georgiërs (fig. 7.6).

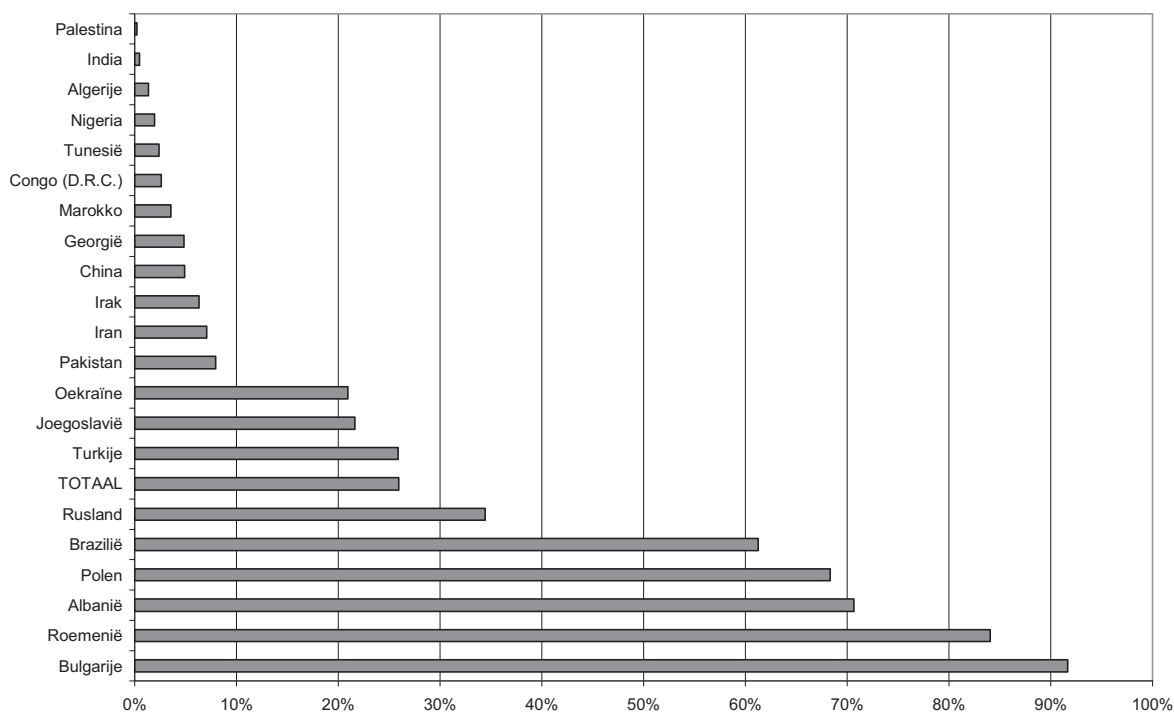
Deze heel variabele waarschijnlijkheid van repatriëring in functie van de nationaliteiten en het gemiddelde niveau van de repatriëringen, dat alles bij elkaar genomen vrij laag is, zijn de afspiegeling van een aantal obstakels en moeilijkheden waarmee men bij verwijderingen te maken krijgt. Om te beginnen is het lastig om de repatriëringen in de praktijk te organiseren. Samenwerkings- en overnameovereenkomsten vergemakkelijken de procedure aanzienlijk en het gebrek aan dergelijke overeenkomsten (of het gebrek aan samenwerking vanwege de overheden van het land van bestemming) kan een grote rem zetten op de mogelijkheden om tot repatriëring over te gaan. Tot slot is de medewerking van de geïntercepteerde vreemdeling voor een deel bepalend voor de mogelijkheid om de betrokkene onmiddellijk te repatriëren, de noodzaak om hem op te sluiten en de mogelijkheid om uiteindelijk over te gaan tot repatriëring (een ingezetene van een land in de buurt kan gemakkelijker aanvaarden om te vertrekken, wetende dat hij gemakkelijk zal kunnen terugkomen).

Figuur 7.5. Verhouding van vreemdelingen in onregelmatig verblijf die na hun interceptie een bevel hebben gekregen om het grondgebied te verlaten, volgens nationaliteit, in 2006

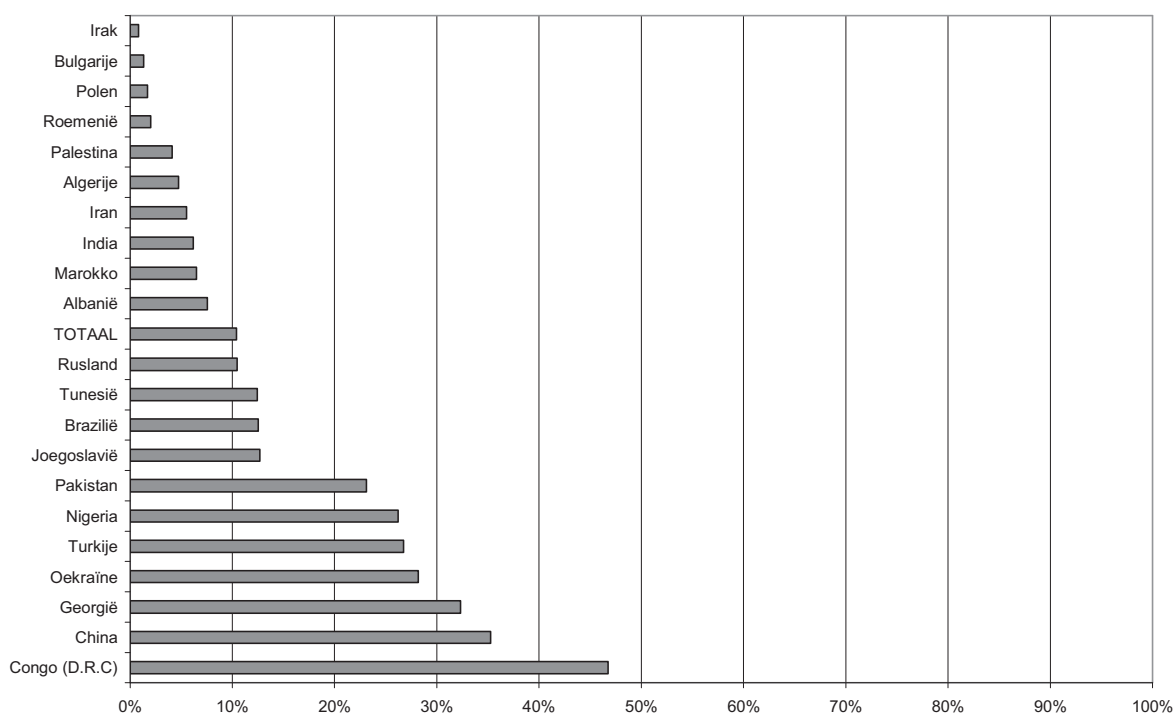
Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Figuur 7.6. Verhouding vreemdelingen in onregelmatig verblijf die na hun interceptie onmiddellijk zijn gerepatriëerd, volgens nationaliteit, in 2006

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Figuur 7.7. Verhouding vreemdelingen in onregelmatig verblijf die na hun interceptie werden opgesloten, volgens nationaliteit, in 2006

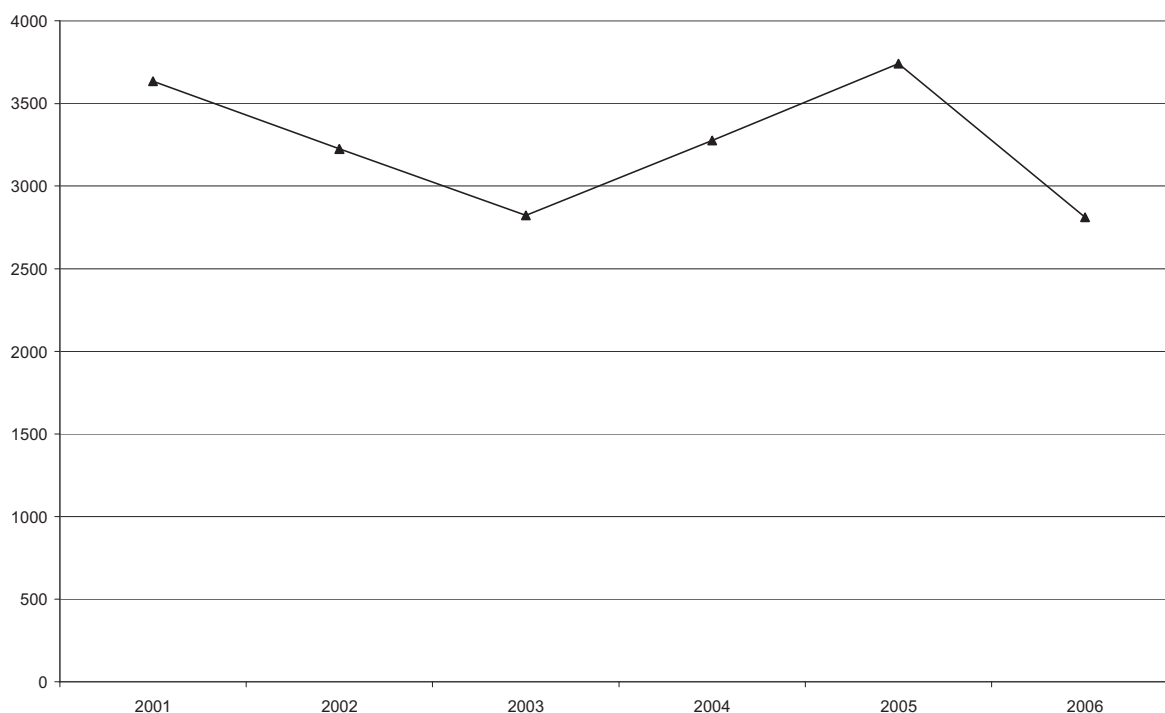

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Sinds het begin van de jaren 2000 stagneert het aantal gevallen van vrijwillige begeleide terugkeer (fig. 7.8). Voor 2006 registreerde het OIM een vrij beperkt aantal van 2.810 gevallen van begeleide terugkeer, een duidelijke daling in vergelijking met 2005⁷.

⁷ Volledigheidshalve hebben we in de grafiek het aantal gevallen van terugkeer begeleid door de Dienst Vreemdelingenzaken toegevoegd; dit aantal is echter heel beperkt (1 in 2006 bijvoorbeeld).

Figuur 7.8. Evolutie van de gevallen van begeleide terugkeer van vreemdelingen in onregelmatig verblijf

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken en OIM

7.2.3. Ontwikkelen van meer en betrouwbaarder indicatoren over onwettige immigratie en vreemdelingen in onregelmatig verblijf

Voor alles wat betrekking heeft op illegaliteit is het definiëren van ontbrekende gegevens zeker en vast de belangrijkste opdracht van de analist. Immers, het fenomeen kan grotendeels niet direct worden gevat en wordt niet vastgelegd in de gewone statistieken. Bijgevolg leggen we de nadruk op het feit dat de beschikbare informatie onvolledig is en op de noodzakelijke nauwgezetheid bij het gebruik van deze gedeeltelijke gegevens. De ramingen die met betrekking tot dit thema naar voren worden geschoven, zijn immers vaak niet gestoeld op wetenschappelijke grondslagen en geven vaak blijk van een grote fantasie.

Ondanks alles zijn bepaalde gegevens potentieel beschikbaar over de beteugeling van de immigratie. Deze gegevens zijn talrijker dan het beperkte aantal publicaties doet vermoeden (Perrin, 2005c) en zouden kunnen worden gebruikt om relevante ramingen te maken betreffende de aanwezigheid van vreemdelingen in onregelmatig verblijf (Jandl, 2004). We moedigen dus aan om betere systemen voor het verzamelen van gegevens te creëren en om de reeds verzamelde informatie op grotere schaal te verspreiden. Zo kunnen we, zij het op onvolledige wijze, inzicht krijgen in de grote lijnen van het fenomeen en de betrokken bevolkingsgroepen, de herkomst, de leeftijd, het geslacht, de regio van interceptie, het aantal afgewezen asielzoekers, de gevolgen op korte en op lange termijn van de intercepties...

Om verder te gaan past het, eens de kennis van deze gegevens die indirect betrekking hebben op het fenomeen is uitgediept, wetenschappelijk ondersteunde ramingen te maken. Hiervoor is echter nog een grote methodologische investering noodzakelijk.

Via de statistiek zouden we ook een beter inzicht kunnen verwerven in het brandend actuele thema van het verwijderingsbeleid. Immers, enerzijds is het aantal verwijderingen vrij beperkt in verhouding tot het aantal intercepties van vreemdelingen in onregelmatig verblijf. Bovendien hebben deze intercepties waarschijnlijk slechts betrekking op een beperkt deel van de bevolking in onregelmatig verblijf. Anderzijds blijft het aantal gevallen van begeleide terugkeer beperkt en stagneert het de laatste jaren.

Conclusie

Door de complexiteit van de internationale migratieproblematiek kan de statistiek een uitstekend middel zijn om een beter inzicht in de huidige migratierealiteiten te krijgen. Ook al ontbreekt het soms aan statistische publicaties, toch zijn er talrijke administratieve databanken. Een geïnformeerde gebruiker kan er heel wat cijferelementen uit halen die veel dichterbij de realiteit liggen dan bepaalde vastgeroeste ideeën. Dit veronderstelt tegelijk dat men de beperkingen van de gebruikte gegevens begrijpt en terdege rekening houdt met de omvang van de ontbrekende elementen. Daarom wordt een methodologische gids bij de statistieken voorgesteld. De gids is niet-exhaustief en lijkt misschien weinig soepel. Over zo'n controversieel thema is het evenwel essentieel dat de lezer over de middelen beschikt om zich zelf een beeld te vormen, o.m. van de broosheid van de migratiestatistieken.

De migratieconjunctuur is de laatste twee decennia grondig geëvolueerd. Sinds halverwege de jaren 1980 is de toestroom van vreemdelingen constant gestegen, ondanks een beleid dat veel restrictiever is. Het aantal geregistreerde immigraties kent in de loop van de geschiedenis zijn gelijke niet en is veel omvangrijker dan de tijdens de 30 jaar na de oorlog georganiseerde migratiestromen. Verantwoordelijk voor deze migratiegroei zijn zowel EU-onderdanen, niet-EU onderdanen uit de traditionele emigratielanden richting België zoals Marokko en Turkije maar in diverse verhoudingen ook migranten afkomstig uit nieuwe landen van herkomst. Het profiel van deze immigratie is volledig omgegooid waardoor we nu o.m. meer vrouwen tellen en ook enkele oudere personen. Het Brussels Gewest en Vlaanderen, de belangrijkste steden van het land en de grensgebieden in het noorden, zuiden en oosten zijn de voornaamste migratiebestemmingen.

Tot het jaar 2000 was asiel de voornaamste immigratiereden, sindsdien is het aantal asielaanvragen sterk teruggelopen waardoor België niet langer in de kopgroep van landen staat die het hoogste aantal asielzoekers opvangt. De verhoging van het aantal aanvragen heeft in het verleden geleid tot een verlenging van de procedures en een daling van het erkenningpercentage. De daling van het aantal aanvragen heeft intussen voor een verkorting van procedure gezorgd en voor een nieuwe verhoging van het erkenningpercentage. Toch lijkt dit erkenningpercentage niet hoger te liggen dan dat wat we in het verleden hebben gekend. Het aantal erkende vluchtelingen blijft redelijk beperkt omwille van de omvang van de verkrijgingen van de Belgische nationaliteit, het aantal vluchtelingen dat terugkeert en het matige aantal erkenningen.

Het migratiesaldo van vreemdelingen stijgt sinds 20 jaar, de vreemde populatie daarentegen stagneert. Deze scheeftekening tussen de migratieconjunctuur en de evolutie van de vreemde populatie is het gevolg van de ongeziene stijging van het aantal vreemdelingen dat na de talloze hervormingen van het nationaliteitsrecht de Belgische nationaliteit verkrijgt. De kenmerken van de buitenlandse populatie moeten dus worden beoordeeld in het licht van deze aanzienlijke verschuiving inzake nationaliteitswijzigingen. De vreemde populatie bestaat op vandaag vooral uit EU-onderdanen. De niet-EU populaties zijn de laatste twee decennia sterk gedaald.

De nationaliteitswijzigingen hebben een belangrijke invloed op de samenstelling van de vreemde populatie. Dit betekent daarom niet dat de statistieken over deze vreemde populatie in rechte niet langer hoeven te worden geanalyseerd. Wel integendeel, de vreemdelingen die niet over dezelfde rechten als de Belgen beschikken en rond wie het migratiebeleid draait, blijven een bijzonder relevante populatie om te bestuderen. Met de stijging van het aantal

nationaliteitswijzigingen, wordt het verschil tussen de vreemde populatie en de populatie van vreemde afkomst, of als dusdanig beschouwd, steeds flagranter. Om een inzicht te krijgen in de situatie van alle populaties die het gevolg zijn van migraties (al dan niet Belg), is het daarom niet langer mogelijk de gegevens die enkel op vreemdelingen betrekking hebben te gebruiken.

Op basis van het Rijksregister is het mogelijk de als Belg geboren populaties te bepalen, ook al worden die gegevens gewoonlijk niet gepubliceerd. Door rekening te houden met de personen die Belg zijn geworden (op basis van hun nationaliteit bij de geboorte) kunnen we begrijpen dat in tegenstelling tot de vreemde populatie, de migrantenpopulatie stijgt. Op vandaag tellen we 900.000 vreemdelingen in België, daarnaast zijn er meer dan 700.000 Belges door verkrijging, in totaal dus goed voor meer dan 1.600.000 die als buitenlander zijn geboren. Het verschil tussen statistieken volgens de huidige nationaliteit en de nationaliteit bij de geboorte is bijzonder flagrant voor de niet-EU onderdanen zoals de Marokkanen en de Turken, die onder de vreemdelingen sterk in aantal dalen terwijl ze bij de als vreemde geboren personen in hoog tempo stijgen. Talrijke studies tonen bovendien aan dat ondanks de Belgische nationaliteit, Belgen bij verkrijging een heel wat minder gunstige plaats op de arbeidsmarkt innemen (Vertommen et al., 2006).

Via de nationaliteit bij de geboorte is het mogelijk de als vreemde geboren populatie te bepalen, het is evenwel helemaal niet mogelijk via die weg inzicht te krijgen in de personen die als Belg geboren zijn uit ouders van buitenlandse afkomst. Zo tellen we zelf onder de als vreemde geboren personen heel weinig jongeren, terwijl we maar al te goed weten dat het grote aantal jongeren net een van de typische kenmerken van de buitenlandse populaties is. Er worden initiatieven bestudeerd om deze populatie van vreemde afkomst in de brede betekenis van het woord beter te begrijpen (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

In de marge van al deze vragen is er het probleem van de vreemdelingen die hier onwettig verblijven. In dit verband beschikken we enkel over indirecte aanwijzingen maar over geen gefundeerde schattingen. Op basis van de maatregelen ter bestraffing van de onregelmatige immigratie en de verwijdering van de vreemdelingen die hier onwettig verblijven, krijgen we indirect een beter, maar heel onvolledig inzicht in de onwettige immigratie.

Ondanks de veelheid aan informatie in dit verslag, moeten we over het algemeen vaststellen dat er nog steeds een groot tekort aan statistische kennis is over bepaalde facetten van de migratie. Van alle thema's die we hebben behandeld, zijn er drie die bijzonder schrijnend zijn. We beschikken enkel over uiterst verspreide en beperkte informatie inzake populaties die hier onwettig verblijven en de maatregelen die tegen die mensen worden genomen. Er is nog geen enkele duidelijke statistiek beschikbaar over de redenen van de legale migratie (gezinshereniging, studies, werk ...) en tenslotte is er een gebrek aan gedetailleerde gegevens over allochtonen en discriminatie, o.m. op de arbeidsmarkt.

Bibliografie

Adam, Ilke, Nadia Ben Mohammed, Bonaventure Kagne, Marco Martiniello et Andrea Rea, 2002, *Histoires sans papiers*, Bruxelles, Editions VISTA, Collection Vista Citoyenne, 227 p.

Bauböck, Rainer, Eva Ersbøll, Kees Groenendijk et Harald Waldrauch (eds.), 2006, *Acquisition and Loss of Nationality. Policies and Trends in 15 European States. Summary and Recommendations*, Results of the EU-project: The Acquisition of Nationality in EU Member States: Rules, Practices and Quantitative Developments (NATAC), Institute for European Integration Research, Austrian Academy of Sciences, Vienne, January 2006, 52 p.

Caestecker, Frank, 2005, *Belgisch immigratiebeheer: veranderende doelstellingen, resultaten en statistische presentaties (1861-2000)*, communication à la Chaire Quetelet 2005 « Histoire de la population de la Belgique et de ses territoires », Louvain-la-Neuve, 25-28 octobre 2005, www.demo.ucl.ac.be/cq05/Textes/Caestecker.pdf (à paraître dans les actes du colloque).

Cassarino, Jean-Pierre, 2004. Theorising Return Migration: A Revisited Conceptual Approach to Returnees, *International Journal on Multicultural Societies*, vol. 6, n. 2.

Het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2006, *Migratiestromen uit de nieuwe lidstaten van de Europese Unie naar België; Trends en vooruitzichten*, www.antiracisme.be, 99 p.

Het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007, *socio-economische monitoring op basis van nationale herkomst om discriminatie op de arbeidsmarkt beter te kunnen bestrijden*, Nota voor de Interministeriële Conferentie Werkgelegenheid van 15 februari 2007, 27 p.

Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen, 2004, *Jaarverslag. Zestiende Jaarverslag. Jaar 2003*, <http://www.belgium.be/cgra>, 81 p.

Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen, 2005, *Jaarverslag. Zestiende Jaarverslag. Jaar 2004*, <http://www.belgium.be/cgra>, 46 p.

Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen, 2006, *Jaarverslag. Zestiende Jaarverslag. Jaar 2005*, <http://www.belgium.be/cgra>, 58 p.

Debuisson, Marc et Michel Poulain, 1992. *Des étrangers, des immigrés... Combien sont-ils en Belgique ?* Louvain-la-Neuve : Academia, Collection Migrations et Espaces, n°2, 21 p.

Debuisson, Marc et Nicolas Perrin, 2004, *Essai de typologie concernant les populations étrangères et proposition de tableaux*, Note remise au groupe de travail « Révision des statistiques démographiques » - Sous-groupe thématique « Population Etrangère et Migrations » du Conseil Supérieur de Statistique, www.uclouvain.be/gedap, 19 p.

Delaunay, Daniel et Georges Tapinos, 1998, *La mesure de la migration clandestine en Europe*, Luxembourg : Eurostat, 2 volumes.

De Witte, Jozef, Nicolas Perrin, Michel Poulain, Dirk Jacobs, Andrea Rea, Marco Martiniello, Albert Martens et Marie-Claire Foblets, 2007, Migrations : Il faut des chiffres fiables!, *Le Soir*, 2 juin 2007

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2004a, *Mouvement de la population et migrations en 2003*, Bruxelles, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, reeks Bevoking en gezinnen, www.statbel.fgov.be, 298 p.

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2004b, *Population étrangère au 1 January 2004*, Bruxelles, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, reeks Bevoking en gezinnen, www.statbel.fgov.be, 298 p.

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2007, *Plan d'action de la DG SIE en matière de révision des statistiques démographiques*, 12 p.

Dufrasne, A., 1943, *Démographie de la Belgique, de 1921 à 1939*, I.N.S. : Bruxelles.

Eggerickx, Thierry, Christian Kesteloot, Michel Poulain et al., 1999, *La population allochtone en Belgique*, Monographie n°3 du recensement du 1er mars 1991, Institut National de Statistique : Bruxelles, 260 p.

Eggerickx Thierry et Nicolas Perrin, 2004, Les comportements de fécondité des populations de nationalité étrangère en Belgique (1992-1996), in Brunet, G., M. Oris et A. Bideau, *Les minorités. Une démographie culturelle et politique, XVIIIe-XXe siècles*, Bern, Peter Lang, pp. 287-322 (Population, Famille et Société, vol 2).

GéDAP et BIVS (éd.), 2007, *Migration and Asylum in Europe 2003*, rapport produit pour la Commission Européenne par le GéDAP et le BIVS, http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/asylum/statistics/doc_annual_report_2003_en.htm.

Jacobs, Dirk et Andrea Rea, 2005, Construction et importation des classements ethniques. Allochtones et immigrés aux Pays-Bas et en Belgique, *Revue Européenne des Migrations Internationales*, vol. 21, n°2, <http://remi.revues.org/document2487.html>, pp. 35-59.

Jandl, Michael, 2004, The Estimation of Illegal Migration in Europe, *Studi Emigrazione/Migration Studies*, vol. XLI, No. 153, March 2004, pp. 141-155.

Jandl, Michael et Albert Kraler, 2006, Links between legal and illegal migration, in Poulain Michel, Nicolas Perrin et Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 337-371.

Kaizen, Julie et Walter Nonneman, 2007, Irregular Migration in Belgium and Organized Crime: An Overview, *International Migration*, Volume 45, Issue 2, pp. 121-146.

Krekels, Barbara et Michel Poulain, 1998, *Stocks de migrants et population d'origine étrangère – Comparaison des concepts dans les pays de l'Union Européenne*, Luxembourg, Office de Publication des Communautés Européennes, Eurostat Working Papers, Coll. 'Population et conditions sociales', 3/1998/E/N°4, 86 p.

Kuzma, Elzbieta, 2003, *Les immigrés polonais à Bruxelles. Analyse et description du phénomène*, rapport rédigé dans le cadre du programme "Research in Brussels" de la Région de Bruxelles-Capitale, Bruxelles, 2002-2003.

Legoux, Luc, 1995, *La crise de l'asile politique en France*, Paris : Centre Français sur la Population et le Développement, Les Etudes du CEPED N°8, 344 p.

Legoux, Luc and Nicolas Perrin, 1999, Registres de population, migrations internationales et populations étrangères, *Migrations Etudes*, n°87, 12 p, <http://www.adri.fr/me/annees/me1999.html>.

Morelli, Anne (dir.), 1998, *Les émigrants belges*, Evo-Histoire, Bruxelles, 344 p.

- Óstby, Lars, 2002, *The demographic characteristics of immigrant population in Norway*, Statistics Norway: Oslo, 58 p.
- Pang, Ching Lin, 2005, *L'immigration chinoise en Belgique. Evolutions et perspectives*, Verslag van het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, www.antiracisme.be, 49 p.
- Pauwels Fernando, Petra Heyse, Johan Wets et Christiane Timmerman, 2007, *Gezinshereniging: Kwantitatieve en Kwalitatieve Analyse van Tendensen en Praktijken*, Rapport in opdracht van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding, gefinancierd door het Federale Wetenschapsbeleid, 283 p.
- Pauwels, Fernando, Nicolas Perrin et Johan Wets, 2006, *Exploratie van de visa gegevens : Gezinsvorming en gezinshereniging*, onderzoeksnota in het kader van het project « Gezinshereniging: Kwantitatieve en Kwalitatieve Analyse van Tendensen en Praktijken », 17 p.
- Perrin, Nathalie, 2004, *Les rides de l'immigration : le troisième âge immigré en Wallonie*, Eindverslag voor de Minister van Sociale Aangelegenheden van het Waals Gewest, Namur, Mai 2004, 117 p.
- Perrin, Nicolas, 2001, *From Refugees to Belgian Citizens : Naturalization and integration of refugees in Belgium in the 90's*, communication à la Conférence EUROFOR, Maratea di Aquafredda, 24-27 Mai 2001, 18 p.
- Perrin, Nicolas, 2005a, *Categorisation of "immigrant populations" and results in demography*, communication au séminaire sur "variation of results and categories", Consortium inter-universitaire sur l'immigration et l'intégration, Bruxelles, KUB 10/10/2005.
- Perrin, Nicolas, 2005b, *Disponibilité des statistiques migratoires concernant les visas, les titres de séjour, les permis de travail et l'immigration irrégulière*, Note sur les statistiques migratoires pour la troisième réunion du groupe de travail CSS Révision des statistiques démographiques– sous-groupe thématique Statistiques sur les migrations –du 26 avril 2005, 8 p.
- Perrin, Nicolas, 2005c, *Nouvelles sources statistiques sur les migrations*, présentation au séminaire sur l'amélioration des statistiques migratoires du point de contact belge du Réseau European des Migrations, Bruxelles, 6 septembre 2005.
- Perrin, Nicolas, 2006a, *Annual Statistical Report on migration and asylum in Belgium (Reference year 2003)*, contribution du point de contact belge au rapport du Réseau Européen des Migrations "Migration and Asylum in Europe in 2003", www.dofi.fgov.be ou http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/asylum/statistics/docs/2003/country_reports/belgium.pdf, 34p.
- Perrin, Nicolas, 2006b, *Conjoncture en matières de migrations internationales en Belgique*, journée d'étude de la CGEE « Les enjeux actuels de l'immigration en Europe », Louvain-la-Neuve, 2 mai 2006, 16 p.
- Perrin, Nicolas, 2006c, *How can we measure migration in Europe?*, communication au séminaire « Concepts and Methods in Migration Research », Volkswagen Foundation "Migration and Integration" programme, Berlin, 10 Novembre 2006 (à paraître dans les actes de la journée).
- Perrin, Nicolas, 2006d, *La disponibilité de données démographiques sur les migrations internationales et les populations d'origine étrangère en Belgique*, onderzoeksnota voor het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

Perrin, 2006e, *Les demandeurs d'asile*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantdujour.be, 24 p.

Perrin, Nicolas, 2006f, *Les migrations européennes vers la Belgique: un aperçu statistique et démographique*, communication à la journée d'étude organisée par la plate forme des services sociaux du CRIPEL « Les européens : Quelle Migration ? Quels Droits ? Quelle Réalité ? », 23 Octobre 2006, Liège, 26 p.

Perrin, 2006g, *Les motifs de séjour et les regroupements familiaux*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantdujour.be, 24 p.

Perrin, 2006h, *L'évolution du nombre d'étrangers en Belgique*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantdujour.be, 7 p.

Perrin, Nicolas, 2007a, *Aperçu des données statistiques disponibles sur la délivrance et le refus des visas*, *Revue du droit des étrangers*, n°143, pp. 138-146.

Perrin, Nicolas, 2007b, *Les déterminants individuels du retour ou de la pérennisation de l'immigration : une analyse du cheminement des immigrants dans les années 1990 en Belgique*, in *Les migrations internationales: observation, analyse et perspectives*, Actes du colloque international de Budapest (Hongrie, 20-24 septembre 2004), Paris : PUF – Association internationale des démographes de langue française, 297-311.

Perrin, Nicolas, Luc Dal et Michel Poulain, 2006, *Appréhender statistiquement les populations d'origine étrangère en Belgique : les implications d'une typologie alternative qui dépasse la nationalité actuelle comme seule critère de définition de l'individu, note de travail*, onderzoeksnota voor het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

Perrin, Nicolas and Michel Poulain, 2001, *Migrations et immigrations en Belgique*, in Belgique, centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, *Un combat pour les Droits*, Jaarverslag 2000 van het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, pp. 121-214, http://www.antiracisme.be/fr/rapports/centre/2001/2000_intro.htm.

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2002, *Italiens de Belgique*, Academia-Bruylant : Louvain-la-Neuve, Sybidi Papers, n°28, 114 p.

Perrin Nicolas et Michel Poulain, 2005, *Les caractéristiques socio-démographiques de la population d'origine italienne de Bruxelles*, *Studi Emigrazione*, n°160, Décembre 2005, numéro spécial « La collettività di origine italiana in Europa occidentale dagli anni 1970 ai giorni nostri ».

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2006a, *Country report : Belgium*, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 381-390.

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2006b, *Les sources permettant d'appréhender la demande d'asile et le devenir des demandeurs d'asile en Belgique*, communication à la Chaire Quételet 2006 « Les systèmes d'information en démographie et en sciences sociales. Nouvelles questions, nouveaux outils ? », www.uclouvain.be/demo, 24 p.

Perrin, Nicolas et Héléna Rajabaly, 2005, *Polish women in Belgium: from immigrant strategies to migration statistics*, in Slany, K., *International migration: A Multidimensional Analysis*, AGH University of science and technology press, Cracow, pp. 93-113.

Poulain, Michel, 1996, *Réfugiés et demandeurs d'asile. Analyse démographique*, communication au Séminaire International de Sienne, avril 1996, 38 p.

Poulain, Michel et Nicolas Perrin, 2002, The demographic characteristics of immigrant populations in Belgium, in Haug, Werner, Youssef Courbage et Paul Compton (ed.), *The demographic characteristics of immigrant populations*, Council of Europe Publishing : Strasbourg, Population studies n°38, pp. 57-130.

Poulain Michel, Nicolas Perrin et Ann Singleton, 2006, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, 744 p.

Poulain, Michel et Nicolas Perrin, 2007, *Measuring International Migration: a Challenge for Demographers*, communication au colloque international 'Demographic challenges for the 21st century – A state of the art in Demography', Bruxelles, 15-16 février 2007, 25 p. (à paraître dans le Liber Amicorum Ron Lesthaeghe).

Torstensson, Torsten, Krister Isaksson, Stéphane Cotter et Marcel Heiniger (1998), *Swiss-Swedish Joint Study on Cohort-Based Asylum Statistics*, Luxembourg, Eurostat (WP 3/1998/E/n° 2).

United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division, 1998, *Recommendations on Statistics of International Migration*, Revision 1, United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division, No ST/ESA/STAT/SER.M/58/REV.1 Pub. Order No 98.XVII.14, 104p.

United Nations Economic Commission for Europe, 2006, *Conference of European Statisticians Recommendations for the 2010 Censuses of Population and Housing*, New York and Geneva, UNITED NATIONS PUBLICATION, ISSN 0069-8458, ECE/CES/STAT/NONE/2006/4, 213 p.

UNHCR, 2006, *Statistical Yearbook*, www.unhcr.org.

van der Erf, Rob, 1998, *Draft Manual on Statistics of Asylum-seekers and Refugees*, Luxembourg, Eurostat (Working Paper 3/1998/E/n° 18).

van der Erf, Rob, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006a, A Cohort Approach to Measuring the Asylum Procedure, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 289-320.

van der Erf, Rob, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006b, Statistics on Asylum Applications, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 249-260.

van der Erf, Rob, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006c, Registration of Asylum Seekers, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 151-166.

Van der Haegen, Herman, 1990, L'influence d'une loi récente sur le profil démographique des étrangers en Belgique, *Espace, Populations, Sociétés*, n°2, pp. 310-15.

Vertommen, Sara et Albert Martens, 2005, *Allochtone werknemers op lokale arbeidsmarkten*, Seminar on categories and language policy: the variation of results according the categories used, Inter-university consortium on immigration and integration, Bruxelles, KUB 10/10/2005, 21 p.

Vertommen, Sara, Albert Martens et Nouria Ouali, 2006, *Topography of Belgian Labour Market. Employment: gender, age and origin*, http://www.kbs-frb.be/code/page.cfm?id_page=153&id=420

Vulsteke, Benedikt, 2005, *Illegally Resident Third Country Nationals in Belgium: State approaches towards them and their profile and social situation*, Belgian Contact Point of the European Migration Network, www.dofi.fgov.be, 137 p.

Wattelar, Christine, 1988, L'émigration des Belges, *La Gazette Démographique*, n°12, mars 1988, pp. 1-4.

Lijst met afkortingen

KSZ	Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid
BIVS	Berliner Institut für Vergleichende Sozialforschung (Berlin Institute for Comparative Social Research)
CGKR	Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
CGVS	Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen
CIBGGI	Centrum voor informatie, beraad en gegevensuitwisseling inzake grensoverschrijding en immigratie
AD SEI	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (voorheen Nationaal Instituut voor Statistiek)
Eurostat	Het Bureau voor statistiek van de EU
Fedasil	Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers
GéDAP	Groupe d'étude de Démographique Appliquée
RSVZ	Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
OESO	Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling
DVZ	Dienst Vreemdelingenzaken
BGV	Bevel om het grondgebied te verlaten
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
DRC	Democratische Republiek Congo
RR	Rijksregister
FOD	Federale Overheidsdienst
UCL	Université catholique de Louvain
EU	Europese Unie
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe
UNHCR	Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties (Agentschap van de Verenigde Naties voor de vluchtelingen)